

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

ÇALGI ALETLERİNİN HÜKMÜ

Çeviren:
Beşir ERYARSOY

MÜELLİF:
MUHAMMED NASURU'D-DİN EL-ELBANİ

ÖNSÖZ

Şüphesiz hamd Allah'a mahsustur. Ona hamdeder, ondan yardım ve başışlanma dileriz. Nefislerimizin şerlerinden, amellerimizin kötülüklerinden Allah'a sığınırız. Allah'ın hidayet verdiğini kimse saptıramaz. Onun saptırdığını da kimse doğru yola iletemez. Şehadet ederim ki Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur. O bir ve tektir, ortağı yoktur ve yine şehadet ederim ki Muhammed onun kulu ve rasûlüdür. İmdi, 1373 hicri yılında Mısır'da yayınlanan el-İhvanu'l-Muslimun adlı derginin 29 Zülkade 1373 hicri tarihli onbirinci sayısında musiki ve şarkı ile ilgili şu ifadelerin yer aldığı ve fetvası sorulan bir soru yer almıştı:

“Ben müslüman bir gencim. Dinin emirlerini yerine getiren birisiyim. (Gerçekten de samimiyim.) Fakat nefsimi etkisi altında bulunduran bir husus vardır. O da musiki ve şarkıya düşkünlüğümdür. Üstelik Kur'an-ı Kerim hafızıyım. Acaba böyle bir düşkünlüğüm haram mıdır?”

Bu soruya saygıdeğer Profesör Muhammed Ebu Zehra hocaefendi aşağıdaki sözleriyle cevap vermişti:

“Şarkıya gelince eğer onda cinsel arzuları tahrik eden bir husus yoksa onun haram kılınmasını gerektiren bir husus görmüyoruz. Araplar recez vezninde nameli şiirler söyler, şarkı söyler ve tef çalarlardı. Bazı rivayetlerde eğlenmek halinde tef çalmayı teşvik eden ifadeler de varid olmuş ve hatta şöyle denilmiştir: “Helal ile haram arasındaki fark tef (çalmak)dır.” Musiki de bunun gibidir. Bizler tabiin döneminde farisi nağmeler ile şarkı söyleme geleneği (müslümanlar arasına girince) iki gruba ayırdıklarını görüyoruz:

Bir kesim bunları dinlemeye eğilim gösteriyor ve bunda dine zarar verecek bir şey görmüyordu. Hasan-ı Basri gibi.

Bir kesim ise buna eğilim duymuyor, bunu zühde ve takvaya aykırı buluyordu. Şabi gibi.

Durum her ne olursa olsun ittifakla kabul eden hususlardan birisi şudur: Cinsel duyguları tahrik etmediği, Allah'ı zikretmekten ve namazdan meşgul edip alıkoymadığı sürece bunda dine dokunacak, zarar verecek bir taraf yoktur.”

Derim ki: Ben o zamanlar sahih hadislerle ve ilim adamlarının cumhurunun (çoğunluğunun) kabul ettiği görüşe aykırılığı dolayısı ile bu fetvaya bir reddiye yazmış ve bunu dergiye göndermişim. Fakat –göründüğü kadarıyla- Abdu'n-Nasır döneminde derginin yayınının durdurulup, yayınlanmasının engellenmesi bu reddiyemin yayınlanmasını engellemiş idi.

Bu fetva oldukça kısa olmakla birlikte bunda çeşitli hatalar ve yanlışlar vardır. Ben değerli hocanın benzeri hatalara düşmeyecek kadar büyük bir şahsiyet olduğunu düşünüyordum. Mümkün olduğu kadar kısa ifadelerle bunları açıklığa kavuşturmam gerekmektedir. Sadece doğrudan doğruya konu ile tamamıyla ilişkisi olan hususları dile getirmek istiyorum:

Şarkı ve Musiki:

1. Şarkıyı haram kılmayı gerektiren sünnet kitaplarında sabit sahih hadislerdir. Nitekim bu kitapçığımızda bunlar açıklanacak, kaynakları gösterilecek ve ilim adamlarının sıhhatleriyle alakalı görüşleri aktarılacaktır. Acaba –Ezher alimlerinin büyüklerinden biri olarak- muhterem hocaefendi bunları bilmiyor mu? Yoksa o da

ileride geleceği üzere bazı öğrencilerinin yaptığı gibi bilmezlikten mi geliyor? Bu ihtimallerin en iyisi bile acıdır.

2. Kendiliğinden ortaya koyduğu kayıt olan “cinselliği tahrik etmemek” hususunda el-Kardavi, Gazali ve benzeri başka öğrencileri de onu taklid etmişlerdir. Birincisi bu mukaddimede kendisinden nakledeceğimiz üzere açıkça şunları söylemiştir: “Tahrik edici olmayan musikin de beraber olmasında bir sakınca yoktur.” Kastettiği de şarkılardır.

Derim ki: Bu kayıt nazari (teorik), ameli (pratik) değildir. Bunu sağlam bir şekilde tespit etmeye imkan yoktur. Çünkü cinselliği tahrik eden erkeklik, dişilik, yaşlılık, gençlik, sıcaklık, soğukluk gibi farklı mizaçlara göre –akıllı herkes için açıkça belli olduğu gibi- değişiklik arzedebilir.

Allah’a yemin ederim ki ben Ezher kökenli bu hocaefendilerin bu nazari kaydı birbiri ardından ileri sürmelerine oldukça hayret ediyorum. Onlar sahih hadislerle muhalefet etmekle dört imamın mezhebine ve selefin sözlerine karşı görüş ortaya koymakla birlikte kendilerine uyulan hiçbir imamın söylemediği birtakım illetleri (hüküm gerekçelerini) kendiliklerinden ortaya koyuyorlar. Bunun bir sonucu da onlara göre şarkı ve musikin haram olanını mübah görmektir. Buna bir örnek verelim. Onlardan herhangi birisinin hanımı, oğulları, kızları olabilir. Um Külsüm’u, müzisyen Muhammed b. Abdu’l-Vehhab’ı ve benzerlerini dinlediğini övünerek açıkça ifade eden Gazali hocaefendi gib. Bu müziği dinlerken çocukları hatta bazen öğrencileri de onu görebilir. Nitekim Gazali’nin bizzat kendisi kitaplarından birisinde bunu böylece anlatmaktadır. Acaba onları gören bu kimseler sahip oldukları bilgi ve delikanlılıkları ile tahrik edici musikiyi ayırdedip onlara karşı kulaklarını kapatabilirler mi? Yoksa bunları dinlemeye devam mı ederler? Allah’a yemin ederim ki böyle bir fıkıh ancak donuk bir zahirinin yahutta doğru olmayan bir heva sahibinin ortaya atabileceği bir fıktır.

Bu durum bana hanefi mezhebinde üzümünden yapılmış şarap ile hurma ve benzeri üzüm dışındakilerden yapılan şarap arasında ayırım gözetmelerini hatırlattı. Birincisini büsbütün haram kabul ederler. Azı ve çoğu arasında fark gözetmezler. Diğerlerinden yapılan şaraplar ise onlara göre ancak sarhoş edici, çok miktarda olanı haramdır.¹

Bu hususta sarhoşluk vermeyen az miktardaki içki ile sarhoşluk veren çok miktardaki içkiyi pratik olarak birbirinden nasıl ayırdedileceği mümkün olsa bile ne zaman yapılacağı, içmeden önce mi yoksa sarhoşluk verdikten sonra mı bu ayırma gidileceği hususuna gelince bu konuda bir şey söylememişler, işi içene bırakmışlardır. İşte sözünü ettiğimiz hocaefendiler de haram olan, tahrik edici musiki ile mübah olan ve tahrik edici olmayan musikiyi ayırdetmek hususunda aynı şeyi yapmışlardır. Mesela Peygamber (s.a)’ın: “...Her kim yasak bölgenin etrafında dolaşırsa onun içine düşme ihtimali çok yakındır” ile “Seni şüpheye düşüren işi bırak da şüphelenmediğin işe bak” ve buna benzer Sedd-ı Zeria yani yasağa giden yolların kapatılması kaidesinin üzerinde yükseldiği kitap ve sünnetin benzeri diğer nasslarına inanan bir kimse benzeri bir şey söyleyebilir mi? Söz konusu bu kaide şeriatin kemalinin bir göstergesi olarak kabul edilir. Bizzat Kardavi hocaefendi de helal ve haram kitabının mukaddimesinde bu kaideden övücü ifadelerle söz etmiştir. İbnu’l-Kayyim kitap ve sünnetten buna dair onlarca örnek vermiştir. Bunları orada görmek isteyenler önemine binaen oraya başvurabilirler.²

¹ Buhari’nin içkiyi (hamrı) ve çalgı aletlerini haram kılmaya dair rivayet ettiği hadisin fıkhı için bk. Silsiletu’l-Ahadiysi’s-Sahih, birinci cilt, no: 91

² İğasetu’l-Lehfân min Masaidi’s-Şeytan, I, 362-370 ve ileride gelecek diğer açıklamalar. Bu anlamda güzel açıklamaları ile bazı örnekleri de ileride kaydedeceğiz.

Böyle bir ayırmadan ve diğerinden daha da kötüsü bilinen İslami bir partinin bir yayınında okuduklarıdır. Buna göre erkek karşılaşmaları halinde yabancı bir kadını öpmesi caizmiş. Sadece tokalaşması değil, aynı şekilde onu öpebilir de. Bunlar şunu da eklerler: Fakat temiz bir niyet ile ve şehvetsiz olmalıdır.

Açıkça görüldüğü üzere bütün bunlar genel delillerden yüz çevirmekle birlikte onlarca delil ile desteklenen bu pek büyük kaideyi de uygulamaktan yüz çevirmektedirler. Hatta bunlar İbnu'l-Kayyim'in sözkonusu etmediği bir örneğe de muhalefet etmektedirler. Ayrıca sahih hadiste de bunların kanaatleri açıkça reddedilmektedir. Bunlar yabancı kadınları öpmeyi, onlarla tokalaşmayı, berikileri Gazali'nin Ümmü Kulsum'u dinlediği gibi kadınların şarkılarını dinlemeyi mübah kılmalarını reddetmektedir. Peygamber (s.a) bu gibi davranışları bir tür zina olarak değerlendirmiştir. O şöyle buyurmaktadır:

“Ademoğlu hakkında zinadan payı yazılmıştır, kaçınılmaz olarak bunu işler:

İki göz zina eder zinaları bakmaktır

Kulaklar zina eder, zinaları dinlemektir.

Dil zina eder, zinası söz söylemektir

Eller zina eder, zinaları yakalamaktır (bir rivayette: dokunmaktır)

Ayaklar zina eder, zinaları adım adım gitmektir. [Ağız zina eder, zinası öpmektir]

Kalp arzu ve temenni eder bunu da ferc tasdik eder yahut yalanlar.”

Hadisi Müslim ve başkaları rivayet etmiştir.³

Derim ki böylelikle büyük alim Ebu Zehra'nın ve onu taklid eden kimselerin haram olan musiki ve şarkıyı dinsel arzuları tahrik eden olmakla kayıtlamalarının batıl olduğu doğru olanın bunu mutlak olarak haram görmek olduğu açıkça ortaya çıkmış bulunmaktadır. Buna sebep ise aşağıda kaydedeceğimiz hadislerin taşıdığı mutlak ifadeler ile Seddu'-Zerai kaidesidir. Aşağıda belirteceğimiz hususlar da aynı şekilde batıldır.

3. Ebu'z-Zehra'nın “araplar recez türü nameler terennüm eder, şarkı söyler ve def çalarlardı” sözleri hakkında şunları söylemek istiyoruz:

Bu ilerde açıklayacağımız birkaç bakımdan batıldır. Açıkça o “araplar” ifadesiyle selefi kastetmektedir. O takdirde bu ifade ile onlardan sözetmesi kavmi çağdaş ve cahili bir ifade olur. Ezherli bir ilim adamından böyle bir ifadenin duyulması gerçekten garip kaçır. Şöyle ki:

1. Evvela bu tutar tarafı olmayan, düşünmeden söylenilmiş bir sözdür. Daha önce böyle bir şey söylemiş hiçbir ilim adamı yoktur. O bakımdan biz bunu bir kenara atmalıyız.

2. Eğer bu sözle –varsayılması gerektiği üzere- onların havassını ve ilim adamlarını kastediyorsa bu batıldır, çünkü onlardan nakledilen bunun aksidir.

Muhterem ilim adamı –Allah ona mağfiret buyursun- sanki bu satırları yazarken bilimsel bir arka plana sahip değil ya da en azından bir fıkıh kitabına yahutta İbn Teymiye, İbn Kayyim el-Cevziye gibi ümmetin muhakkiklerinden herhangi bir kimsenin bu husustaki özel çalışmalarına başvurmamış görünüyor. Onun bu durumu öğrencisi Gazali ve benzerlerinde de görülmektedir. Yoksa onun bu sözü ile İbn Mesud (r.a)'ın: “Şarkı kalpte münafıklığı besler” şeklindeki sözü nerde kalır? Bu Peygamber (s.a)'a merfu (onun söylediği bir söz) olarak da rivayet edilmiş ise de sahih olan İbnu'l-Kayyim'in İğasetu'l-Lehfani (I, 248)'de belirttiği üzere mevkuף (Abdullah b. Mesud'un sözü) olduğudur. Bundan dolayı ben Silsiletu'l-Ahadiysi'd-

³ Diğer rivayet İbn Hibban ile Ahmed'e ait olup, fazlalık Ebu Davud ve Ahmed tarafından rivayet edilmiştir. Bu hadisin tahriri el-İrva (1787), Silsiletu'l-Ahadiysi's-Sahih (2804), Zilalu'l-Cenne (193) ve Sahih-u Ebi Davud (1868)'de yapılmıştır.

Daife (2430)'da bunu tahrir ettim. Ayrıca İbn Abbas (r.a)'ın: "Def haramdır, çalgı aletleri de haramdır..." sözünden de haberi yok gibidir, ileride gelecektir. Ebu Bekr el-Hallal'ın "el-Emr bi'l-Maruf" (s. 27'de) zikrettiği şu rivayetten de haberi yok gibidir: el-Hasen'den şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Deflerin müslümanların işleriyle hiçbir ilgisi yoktur. Abdullah'ın arkadaşları o defleri derilerini parçalıyorlardı." Ve buna benzer yerinde zikredilmiş daha başka rivayetler de vardır. İlgili yerde bunlar görülecektir.

3. Bir defa tef çalanlar erkekler değil, kadınlar idi ve zifaf münasebetiyle defler çalınırdı. Bu hususta birtakım hadisler vardır. Ben bunları "Adabu'z-Zifaf" (s.179-183)'de zikretmiş bulunuyorum. Yahutta bu kitapçığın sonlarında gelecek Aişe (r.anha)'ın rivayet ettiği hadiste belirtildiği üzere bayram dolayısıyla defler çalınırdı. Bundan dolayı el-Halimi⁴ Şuabu'l-İman (IV, 283)'de belirtildiği üzere şöyle demiştir: "Def çalmak ancak kadınlara helal olur. Çünkü asıl itibariyle bu onların işidir. Rasûlullah (s.a) da erkekler arasından kadınlara benzemeye çalışanları lanetlemiştir."

4. Muhterem hocanın "bazı rivayetlerde... varid olmuştur" ifadesi incelikli bir ifade değildir. Çünkü o buradaki "rivayetler (asar)" ile az önce kendilerine işaret ettiğim hadisleri kastetmektedir. Bundan da kötüsü arkasından: "Helal ile haram arasındaki fark def çalmaktır" denilmiştir" şeklindeki ifadeleridir. Çünkü denilmiştir (kıyle) ifadesi ilim adamlarına göre tamris (hadisin illetli olduğuna işaret eden) kiplerdendir. Bu ancak insan sözleri hakkında kullanılabilir. Onun naklettiği ise bilinen nebevi bir hadistir. Eğer işaret ettiğimiz sözle hadisin zayıf olduğunu kastetmek istiyorsa o takdirde biri rivayet yönünden, diğeri ıstılah yönünden olmak üzere iki defa hata etmiş olur. Rivayet açısından hatası şudur: Hadis Tirmizi'nin dediği üzere hasendir. Hakim ve Zehebi ise sahih olduğunu belirtmiştir. Daha önce kaydettiğimiz kaynakta ve el-İrva adlı eserimizde (VII, 50-51)'de tahriri yapılmış (yer aldığı kaynaklar gösterilmiş)dir. İstılah açısından yanlışlığına gelince zayıf hadis hakkında "ruviye: rivayet edilmiştir" denilir. "Kıyle: denilmiştir" değil.

Bir hata daha vardır ki o da hadisi naklederken "fark" sözcüğünü kullanmasıdır. Oysa hadis kaynaklarda "fasl: ayırıcı çizgi, unsur" lafzı ile edilir.

Ezherli bu hoca efendinin ifadelerindeki hadis ve hadis ıstılahları hakkındaki bu bilgi yetersizliğinin ne boyutlarda olduğu üzerinde düşünmek gerekir. Dolayısıyla öğrencisi Gazali'nin -ileride geleceği üzere- daha şaşırtıcı ve daha garip ifadeler kullanmış olmasına hayret etmemek gerekir. Bunun ifade ettiği anlam şudur: Ezher dirayet ve rivayet itibariyle hadis tedrisine pek itina göstermemektedir. Bunun en büyük delili şudur: Bizler bu asırda Ezher-i şeriften mezun olmuş eserleriyle, telifleriyle ün yapmış bilinen bir muhaddis görmüyoruz. Söylediğime delil olarak onların bu pek büyük hocalarının kullandığı bu yetersiz ifadeler delil olarak yeterlidir. Allah'tan yardım dileriz.

5. Hoca efendinin "musiki de bunun gibidir" ifadesi ile ilgili olarak şunları söyleyebiliriz: Bu bir kıyastır ve hoca efendinin -öğrencisi Gazali gibi- müzik aletlerini haram kılan hadisleri reddettiğini göstermektedir. Bunlardan birisi de ileride gelecek olan Buhari'de yer alan hadis-i şeriftir yahutta o bu hadisleri kabul etmekle birlikte kıyası güzelce yapamamaktadır. Çünkü usul alimlerinin de söyledikleri gibi nassın bulunduğu yerde kıyas yapılmaz. Ancak bu bana göre uzak bir ihtimaldir. Böyle nasıl olabilir ki o usul-u fıkha dair bir eser yazmış birisidir. Yahutta o -öğrencisi gibi- akılcılardan birisidir. Onun önünde ne asıl, ne de fer, ne hadis, ne de fıkıh duramaz. Ortada akıp giden hevalardan başka bir şey bulunmamaktadır...

⁴ Şafii alimlerinin büyüklerinden ve muhaddislerden birisidir. 403 h. Yılında vefat etmiş olup, Siyer(-u A'lami'n-Nubela) ve başka eserlerde tercümesi (biyografisi) kaydedilmiştir.

Bununla birlikte rahmetli Zirikli el-A'lam adlı kitabında “kendi çağında İslam şeriatı alimlerinin en büyüğüdür” demektedir.

6. Hoca efendi şöyle diyor: “...Bir kesim (şarkı) dinlemeye meylediyordu. Hasan-ı Basri gibi. Bir kesim de ona meyletmezdi. Şabi gibi.” Hoca efendi –Allah ona mağfiret buyursun- haram kılınmış olan şarkıyı yemek, içmek gibi bütün mübahlar türünden katıksız bir zevk ile alakalı bir meseleye indirgemıştır. İsteyen bunu yapar, isteyen terkeder. Bununla da kalmayarak selefe onlardan sabit olanın aksini nispet etmektedir. Hasan-ı Basri onun kendisine nispet ettiğinden uzaktır. İbn Ebi'd-Dünya Zemmu'l-Melahi (no: 62 ve 63 bendeki nüsha)da ondan gelen iki senetle şunları söylediğini rivayet etmektedir:

“İki ses lanetlenmiştir: Nimet halinde kaval ve musibet halinde inilti” İleride yüce Allah'ın izniyle bu kitapçıkta geleceği üzere bu sözler Peygamber (s.a)'dan sahih bir hadis olarak da rivayet edildiği görülecektir.

Şabi'ye gelince yine İbn Ebi'd-Dünya (no: 55)'de ondan sahih bir senetle şarkıcı kadının aldığı ücreti mekruh gördüğünü rivayet etmektedir.

El-Kasım b. Süleyman –ki İbn Hibban sika olduğunu belirtmiştir-‘den sahih bir senet ile (no: 45)'de şöyle dediğini rivayet etmektedir:

“Şarkı söyleyene de, kendisine şarkı söyleteni de lanetlemiştir.”

İbn Nasr, Kadru's-Salah (vr. 151/b)'de ceyyid bir senet ile ondan şöyle dediğini rivayet etmektedir:

“Suyun ekini bitirdiği gibi şarkı da kalpte münaflıklığı bitirir. Şüphesiz zikir de suyun ekini bitirdiği gibi kalpte imanı bitirir.”

Hiç Şabi bunun ya da ötekisi gibi kişisel eğilimiyle bir söz söyler mi? Allah'ım bizden hidayetini esirgeme.

“İttifakla kabul edilen hususlardan birisi de şudur...” sözüne gelince, geçen açıklamalardan bunun batıl olduğu açıkça ortaya çıkmıştır. O bakımdan bu sözleri reddetmek için sözlerimizi uzatmaya gerek yoktur.

İBN HAZM VE RİSALESİ¹

1375 yılının şaban ayı başında bir kardeşimiz beni “Resail-u İbn Hazm el-Endelusi (Endülüslü İbn Hazm'ın Risaleleri)”nden beni haberdar etti. Bu risaleler Dr. İhsan Reşid Abbas tarafından tahkik edilmiş olup, bunlar arasında “Risaletun fi'l-Gınai'l-Mülhi e Mubahun Huve em Mahzuf: Lehve Götüren Şarkının Mübah mı yoksa Yasak mı Olduğuna Dair Bir Risale”de bulunmakta idi. İbn Hazm bu risalesinde şarkının ve çeşitleriyle müzik aletlerinin mübah olduğu kanaatine varmıştır. Bu risalenin avam bir tarafa, havas ve ilim talebelerinden okuyacakların kalplerini ne derece kötü bir şekilde etkileyeceğini düşündüm. Bunun iki sebebi vardı:

Dört mezhebe ve diğerlerine muhalefet ederek kıyası kabul etmeyen ve zahiri mezhebinden olsa bile İbn Hazm'ın İslam dünyasındaki ilmi şöhreti

2. İnsanların çoğunun heva ve heveslerinin etkisi altında bulunmaları. Bunlar böyle bir imamın heva ve heveslerine uygun düşecek şekilde bir hususu mübah kabul ettiğini görecektir. Hatta bazı hocalardan duydukları sözler onların kendisini taklid etmelerini uygun gösterecek ifadeler de bulabilirler. “Bir alimi taklid eden kişi Allah'ın huzuruna esenlikle çıkar” sözü gibi. Hatta kimisi bunun hadis olduğunu da zannetmektedir. Oysa bunun aslı yoktur.² Her ne kadar merhum İbn Hazm taklidi yasaklıyor ve onu alabildiğine haram görüyor ise de bu sonuç ortaya çıkabilir.

¹ Başlık tarafımızdan ilave edilmiştir. (Çeviren)

² Bk. Silsiletu'l-Ahadiysi'd-Daife, II, 29, 551

Buna insanlara bu mesele hakkında doğru hükmü ve bu hususta varid olmuş sahih hadisleri hatırlatan, samimiyetle öğüt veren ilim adamlarının azlığını ve buna karşılık muhalif olarak yayılan ve yazılanların çokluğunu da eklemeliyiz. Bunun sonucunda okuyucular İbn Hazm'ın söylediklerinin doğru olduğunu zannederler. Özellikle çağdaş bazı ilim adamlarının onun görüşünü destekleyen fetvalarını da okumaları bunu sağlar. Bu fetvalar yaygın bazı İslami dergilerde yayınlanmakta, kimi arap ülkelerinde televizyon yayınlarında bu fetvalar neşredilmektedir.

Bunlardan birisi de yine “el-İhvanu'l-Müslimun” dergisinin beşinci sayısında “İslami Musiki” başlığı altında yayınladıkları makaledir. O makalede şu ifadeler geçmektedir:

“Senfoni Beethoven, Mozart, Caykovski gibi musiki dehalarının ulaşabildiği en ileri noktadır. Senfoni tabiattan ya da insandan yansıyan duygu ve eğilimlerin ifadesidir. Çeşitli en modern aletler, en yetkin müzisyenlerden oluşan çok kalabalık sayıdaki kimseler senfoni çalmak için biraraya gelirler. Böylelikle yorum mümkün olabildiğince gerçeğe yakın olur. Mısır senfoni ekiplerinde otuzdan fazla müzisyen vardır. Hristiyan gençler cemiyeti onlara destek vermiş ve bu orkestra Amerikan üniversitesinde çalmıştır. Biz de buna ne kadar layıkız. Yeni türden bir davetçiye ne kadar da layıkız. Yeni türden bir davetçiye ihtiyacımız ne kadar da çoktur. Müzik dünyasında yeni bir fetih ve davetimiz için evrensel bir ilerleyiş olacaktır. İşte o vakit dünya kalplerine egemen olacak yeni bir renk ortaya çıkacaktır. Bu da batı musikisi yerine İslami musiki olacaktır...”

Derim ki: İşte bu musiki aletlerini mübah kabul etmenin müslümanların eski şan ve şereflerini yeniden kazanmaya, İslam devletini kurmaya çağıran müslümanlar arasında yaygınlık kazanmış olduğunun en büyük delillerinden birisidir. Müslüman kardeşler örneği gibi. Eğer durum böyle olmasaydı onların dergileri Allah'ın haram kıldığı türden musikiyi açıkça helal gösteren hatta buna davet eden böyle bir makaleyi yayınlamayı uygun görmezdi. Makale bununla da kalmayarak İslami sosyalizm, İslam demokrasisi³ türünden böyle bir musikiye İslami musiki adını dahi vermektedir. Bu ve buna benzer hususlar hakkında yüce Allah'ın şu buyrukları tam bir uygunluk arz etmektedir: *“Onlar ancak sizin ve atalarınızın adlandırdığı ve Allah'ın kendileri hakkında hiçbir delil indirmedığı birtakım isimlerden ibarettir.”* (en-Necm, 53/23)

Peygamber (s.a) da şu buyruklarıyla kısmen buna işaret etmektedir: *“Ümmetimden bir kesim koyacakları (başka) bir isim ile şarabı helal görecektir.”* Bir diğer rivayette *“ona başka bir isim vererek”* denilmektedir. Bu hadisin kaynakları *“Silsiletu'l-Ahadiysi's-Sahihah”* (90)'da gösterilmiş olup, ileride de gelecektir.

Ben işin daha zor bir noktaya gelmesinden ve insanların bu hükmü unutmalarından korkuyorum. Öyle ki birisi kalkıp bu hükmü açıklayacak olursa onun bu açıklaması reddolunur, işi sıkı tutmaya ve gerici diye nispet edilir. Nitekim Abdullah b. Mesud (r.a)'dan şöyle dediği rivayet edilmiştir:

“Yaşını başını almış olanın kocayacağı, küçüğün gelişeceği, insanların da alışageldikleri bir sünnet edinecekleri değiştirilmeye kalkışılırsa sünnet değiştirildi diyecekleri bir fitne gelip sizi bulursa haliniz ne olacak? Bu iş ne zaman olur ey Abdu'r-Rahman'ın babası” diye soruldu. O şöyle dedi:

“Kur'an okuyanlarınız çoğalsın, fakihleriniz azalsın, emirleriniz çoğalsın, eminleriniz azalsın, ahiret için yapılması gereken bir işle dünyanın gözetileceği [ve dinin dışındaki amaçla fıkıh (din ilmi)nin öğrenileceği] zaman.”

³ Derim ki: Aralarındaki çelişkiye rağmen Gazali hoca efendi “el-İslamu el-Muftera Aleyh (İftiralar Karşısında İslam)” adlı eserinde (s. 112) İslam demokrasisinden övgüyle söz etmekte ve bu demokrasiyi parçalanıp dağıtılması için zemin hazırladığından ötürü Muaviye (r.a)'a da öfke duymaktadır. Bk. Faziletli kardeş Selman el-Ude, Hivaru'l-Hadi, s. 29-30

Darimi (I, 64); Hakim (IV, 514-515) sahih bir sened ile rivayet etmiştir. Yine Darimi ve İbn Abdi'l-Berr, Camiu Beyani'l-İlm ve fadlihi (I, 188)'de ondan bir başka yolla sahih bir senetle rivayet etmişlerdir. Köşeli parantez arasındaki fazlalık da burada yer almaktadır. Hadis merfu hükmünde mevkuf bir rivayettir. Çünkü bu kişisel görüşle bilinmeyecek gaybi hususlardandır. Özellikle bu hadisteki geleceğe dair bütün haberler de gerçekleşmiş bulunmaktadır, yardımcımız Allah'tır.

İşte bundan dolayı şeriatın musiki hakkındaki hükmünü açıklayacağım ve İbn Hazm'ın mübah görüşünü reddedip musikiyi haram kılan sahih hadisleri zayıf görmesi ile ilgili yanıtlarını açıklayacağım bir kitapçık telif etmenin kaçınılmaz olduğu görüşüne vardım. *“Ta ki hayatta kalan kişi de apaçık bir delil üzere hayat bulsun.”* (el-Enfal, 8/42) Böylelikle bilgisi olmayan kimseye karşı delil ortaya konulmuş olacak, hidayet bulan kimse de hidayet bulmak isteyen ve Rabbinden korkan kimseleri ikna edebilmek için bu kitapçıktan bir dayanak ve belge edinmiş olacaktır.

Dımaşk, 24 Şaban 1375
Muhammed Nasuru'd-Din el-Elbani

Bunlar kırk küsur sene öncesinden yazdıklarımdır. Üzülerek belirtiyim ki – önceden de sandığım gibi durum daha da katmerleşmiş, şarkı ve musiki fitnesine, belasına maruz kalmak daha ileri boyutlara varmıştır. Buna sebep ise radyo, kaset, televizyon gibi dinleme araçlarına ulaşmanın kolaylığı çoğu ilim adamının buna karşı ses çıkarmayıp susmasıdır. Hatta çoğu kimsenin büyük ilim adamlarından zannettikleri arasından bazıları musikinin açıkça mübah olduğunu ifade etmiş. Bazı gazete ve dergilerde musiki aletlerinin mübahlığı, bunların haramlığının reddedilmesini ihtiva eden makalelerin artması ve çeşitlilik arzemesi dahi sözkonusudur. Bu hususta varid olmuş hadislerin zayıf olduğu belirtilerek bunların sahih olduğunu belirten hadis hafızlarının söyledikleri bir kenara itilmiş, bu hadislerin medlulleri gereğince görüş belirten imamların görüşlerine iltifat edilmemiş, bunlar sözkonusu dahi edilmemiştir. Genel olarak okuyucular yahutta kendilerinden bu alanda sözedilmesine değmeyecek birtakım yazarlar bu hadislerin büsbütün var olmadıklarını dahi vehmedecek hale gelmişlerdir. Buna dair gerçekten çok örnek verebiliriz. Fakat şu an için tek bir örnek vermekle yetinmek istiyoruz. Bu örnek Ürdün'de çıkan er-Ribad gazetesinin 9-15 Haziran 1993 tarihli sayısında yayınlanmıştır. Bu sayıda musiki aletlerinin mübahlığı hususunda üç yazara ait üç tane makale yer almaktadır. Bunların en tehlikelileri ve en kötülerini ise Hassan Abdu'l-Mennan diye anılan kişinin yazdığı makaledir. O kendisine ileride çalgı aletlerinin haramlığı hususunda gelecek Buhari'de yer alan hadise sahih diyen hadis alimlerinin görüşlerini reddetmek görevini biçen bir muhakkikliğe soyunmuştur. O bunu hakla alakası olmayan yollarla ve ileride yüce Allah'ın izniyle açıklanacağı üzere bu gibi hadislere zayıf diyen bu mukallidlerin peşinden gidip taklit ettikleri imamları kabul edilen İbn Hazm'ın dahi söylemediği gerçeğe alakası olmayan birtakım illet iddiaları ile bunu yapmaya çalışmıştır.

Yusuf el-Kardavi gibi çağdaş ve meşhur bazı ilim adamları bunların inkar edilmesi ve bunların zayıf kabul edilmesi için bunlara yolu hazırlamıştır. Kardavi de bunu Muhammed Ebu Zehra'yı taklid ederek yapmıştır. Onun bu husustaki fetvasını daha önce kaydettik. Muhtemelen Kardavi onun ekolünden mezun olmuş ve ondan beslenmiş öğrencilerinden birisidir. Kardavi helal ve haram kitabında (12. baskı, s. 291)'de “şarkı ve musiki” başlığı altında açıkça şunları söylemektedir:

“Nefisleri rahatlatan, kalplere şevk veren, kulakların duymakla faydalandığı oyalayıcı (lehn) işlerden birisi de şarkıdır... Beraberinde tahrik edici olmayan musikin de bulunmasında bir sakınca yoktur.”

Kardavi bu hususta İbn Hazm'ın mezhebini ve haram kılan hadisleri zayıf kılmasını benimsemiş ve (s. 293)'te ondan şu ifadelerini nakletmiştir:

“Bu hususta gelmiş bütün rivayetler batıldır, uydurmadır.”

Hoca efendi –Allah bizi de, onu da affetsin- hadiste uzman ve hadis alimlerinin arasından İbnu's-Salah, İbn Teymiye, İbn Hacer ve bunların dışında isimleri anılacak daha başka kimseler türünden bu alanda ondan daha da bilgili olan hadis uzmanları ve hafızlarının seneler boyunca ardı arkasına İbn Hazm'a yönelttikleri redleri ve cevapları bilmezlikten gelmiştir.

Aynı şekilde İbn Hazm'ın bu hadisler hakkında batıl ve uydurma hükmünü verirken açıkça görülen mübalağasını da bilmezlikten gelmiştir. Çünkü hadiste bir illetin var olması onun uydurma olduğunu hükmetmeyi gerektirmez. Özellikle bu hadis Sahih-i Buhari'de yer alıyorsa. Bu, bu ilmin başında olanların dahi açıkça bildikleri bir husustur. Diğer taraftan ileride de geleceği gibi daha başka hadisler de vardır. Eğer bu hadisler zayıf ise de bunların toplamı bu konuda bir güçlülük ifade eder. Bunların hepsinin batıl ve uydurma olduğu hükmünü vermek hiç şüphesiz açıkça batıl bir iddiadır.

Arkadaşı ünlü yazar Mısırlı Şeyh Muhammed el-Gazali “es-Sünnetu'n-Nebeviyye beyne Ehli'l-Fıkhi ve Ehli'l-Hadis (Fıkıhçılara ve Hadisçilere göre Nebvi Sünnet)” adlı eserinde uzman ilim adamlarının bilgilerini bilmezlikten gelmek hususunda aynı çizgi üzerinde ilerlemiştir. O bu çizgiyi izlerken çeşitli zamanlarda şurada, burada yayınladığı kitap ve makalelerinde ortaya koyduğu kitap ve sünnetten ve aynı şekilde imamların fıkından sapma çizgisini açıkça ortaya koymuştur. Sözü geçen kitabının önsözünde (s.11)'deki şu ifadeleriyle okuyuculara verdiği izlenimin aksinin yapmıştır:

“Başta da, sonda da şunu vurguluyorum. Ben İslamın o büyük kafilesi ile birlikteyim. Bu kafilenin marşını raşid halifeler, kendilerine uyulan imamlar, güvenilir ilim adamları birbirinden devralarak sonraki, öncekisine dua ederek yol alan bir kafilidir.”

Bu sözler güzel sözler fakat bundan da güzeli gereğince amel etmek ve bunu bir hayat yöntemi haline getirmektir fakat üzümlere belirtelim ki bu benzeri haller hakkında söylenen: “Oku sevinirsin, dene üzülsün” türünden sözlerdendir. Çünkü son olarak bu zatın mezhebi oldukça açık bir şekilde ortaya çıkmış, onun “pek büyük kabile ile...” birlikte olmadığı, aksine küçük kabile ile beraber olduğu anlaşılmıştır.

O ancak akıllarının kendilerine süslediği şeylere tabi olmaktan başka herhangi bir mezhepleri bulunmayan “şaz akılcılar” ile birlikte. Bunlar her mezhepten hoşlarına giden istisnai ve gerçeğe uzak görüşleri aırlar. Seleflerden birisi şöyle demiştir: “Her kim ilmin şaz görüşlerini yüklenirse, o pek büyük bir şer taşımış olur.”⁴ Bununla birlikte o kendisini muhaddislerin şaz birtakım görüşlerini yahut farkına varmadıkları bir illeti ortaya çıkartan fukahalar topluluğu arasında saymaktadır. Gerçekte ise bu zatın ne hadis konusunda, ne de hadisten çıkartılan fıkıh ile ilgili bir bilgisi vardır. Onun bütün yaptıkları muhaddis ve fukahalardan oluşan İslam alimlerinin usul ve furu konularında izledikleri yola gelişigüzel ve körü körüne muhalefet etmekten ibarettir. Eğer sahih bir hadis onun görüşü ile çatışacak olursa, pek çok batıl iddialarından birisiyle onu bombardımana tabi tutar. Mesela: Bu hadisi filan kişi zayıf kabul etmiştir der. Halbuki aynı zamanda bizzat kendisi o kimseden daha bilgili yahutta daha çok sayıda kimsenin ona sahih dediğini

⁴ Bu sözü Ebu Bekr el-Hallal, el-Emr bi'l-Maruf, (s. 33 – el-Kasim)'de sahih bir sened ile İbrahim b. Ethem -Allah'ın rahmeti üzerine olsun-'den rivayet etmektedir. Süleyman et-Teymi'nin şu sözü de buna yakındır: “Sen her ilim adamının ruhsatını uygulamaya kalkacak olursan bütün kötülükler sende toplanmış olur.” Bunu İbn Abdi'l-Berr, Camiu Beyani'l-İlm ve Fadlihi, II, 91-92'de zikretmektedir.

bilmektedir. Nitekim ileride “çalgı aletleri” bahsinde gelecek olan Buhari’nin rivayet ettiği hadise karşı tutumu budur. Bazan da bir hadisi ahad hadis olduğu iddiasıyla reddetmeye kalkışmaktadır. Halbuki o aynı zamanda şunu da bilir. Ahad haberler ittifakla fıkhi ve ameli hususlarda bir huccettir. Şu ya da bu sebeple bir hadisi reddedemeyecek olursa delaleti kat’i değildir sözleriyle gereğince amel etmeyi reddeder. Yine o bilir ki ilim adamlarınca böyle bir şart aranmaz. Bu hususta ilim adamının kendi kanaatine göre ağırlıklı bir zat olması yeterlidir. Aksi takdirde biz onun iddiasını ona karşı delil olarak gösterir ve onun bütün muhalif kanaatlerini de reddederiz. Çünkü onun da kanaatleri kesinlikle anlaşıldığı üzere delaleti ve subutu kat’i bir delile dayanmamaktadır. Aksi takdirde ortada zaten görüş ayrılığı diye bir şey de olmazdı. Şayet hadis ilmi ve gaybi hususlar hakkında ise bu sefer onu da: “Bunun akide ile bir ilişkisi yoktur ve buna bağlantılı olarak bir amelin varlığı sözkonusu olmaz” sözleriyle reddetmeye kalkışır. Yahutta kendi kafasından bizatihi batıl olan bir başka anlama geldiğini uydurur ve bu anlamı hadise iniltileyiverir, oysa hadis böyle bir anlamdan uzaktır. İlim adamlarının hadisi savunmaya ve ilme dayalı olarak onu yorumlamaya dair sözlerine gelince, o bunların üstüne çıkar ve kendisine daha çok yakışan ifadelerle onları tenkit ederek reddeder. (s.29)’daki şu ifadeleri gibi:

“Bizler diyoruz ki bütün bu savunmalar oldukça hafif kalır, çok değersiz ve önemsenmeyecek bir savunmadır.”

O bu sözleriyle hadisi şerh eden Mazeri, Kadı İyad ve Nevevi gibi ilim adamlarına itiraz etmektedir. Halbuki değindiğimiz bu sözleri naklettiği kişi Nevevi’dir oysa okuyuculara karşı gerçeğin görülmesini önlemiş ve naklettiği ifadelerle önce: “el-Mazeri dedi ki...” diye başlamış, naklin sonunda ise: “el-Mazeri ve Kadı İyad da bunu tercih etmiştir” ifadelerini kullanmıştır.

Oysa bunlar nakledilen sözlerin bir parçasıdır. Aslında o bu sözleri Nevevi’nin Müslim şerhinden nakletmiştir. “el-Mazeri dedi ki...” ifadeleri de Nevevi’ye aittir.

Onun bu ifadeleri ona atfen nakletmesi gerekirdi. Fakat o böyle yapmadı. Çünkü İmam Nevevi’nin müslümanlar nezdindeki konumunu ve şöhretini bilir. Politikası gereği bu görüşün “değersizliğine” dikkat çekmeyi uygun görmemiştir.

İşte kendisince reddolunan sahih hadisler karşısındaki değişip duran bazı konumları böyledir.

Şayet hadis zayıf ya da asılsız ise o bu hadisi teşri yapan aklı ile sahih, kavi ve müsned mertebesine çıkartıvermektedir. Bununla şeriatte sahih olan görüşleri çürütür ve o hadisi zayıf kabul eden yahutta zayıf kabul edebilecek kimselere şu şekilde cevap verir:

“Fakat yüce Allah’ın kitabındaki bir ayet yahutta sahih bir sünnetten gelen bir rivayet ile anlamı itibariyle uyum arz etmektedir...”

Fıkhu’s-Siyre adlı kitabındaki hadisleri “havle ehadiysi’l-kitap: Kitaptaki hadisler hakkında” başlığı altında kitabın hadislerini tahricim ile ilgili olarak mukaddimede söylediği sözlerine bakacak olursanız onun açıkça muhaddisler tarafından zayıf kabul edilen bir hadisi sahih, onlar tarafından sahih kabul edilen bir hadisi de zayıf kabul ettiğini açıkça ifade ettiğini göreceksiniz. Peki neye dayanarak? Hadis alimleri nezdinde bilinen şartlara mı dayanıyor? Bunu bizzat kendisi sözü geçen “es-Sünne...” kitabının baştaraflarında (s.14-15)’de gözleri boyarcasına anlatmaktadır. Şüphesiz o içten içe bu anlattıklarına –doğrusunu en iyi bilen Allah’tır ya- inanmamaktadır. İnansa dahi o bunu doğru dürüst gerçekleştiremez. Çünkü bütün dayanağı kendi mücerred görüş ve iddiasına göre anlamının sahih olduğundan ibarettir. Fakat kendi görüşünü beğenmesi hadis ilmini ve bu ilmin uzmanlarını

hafife alması dolayısıyla ne kadar yanlışlıklara düştüğünü bizzat kendisi farketmiyor.⁵ O böyle yaparken hikmetli ya da güzel bir söz gördükleri her seferinde onu nebevi bir hadis olarak piyasaya süren yalancı ve hadis uyduran kesim arasına sokmuş olmaktadır. Bunlara Peygamber Efendimizin: “Her kim kasten benim aleyhime bir yalan uydurursa cehennemdeki yerine hazırlansın” hadisi hatırlatıldığı takdirde de: “Biz onun aleyhine yalan uydurmuyoruz. Onun lehine yalan uyduruyoruz” diye cevap verirler. İşte “*kendi hevasını ilah edinmiş, bilgisine rağmen Allah’ın kendisini şaşırtmış olduğu...*” (el-Casiye, 45/23) buyruğu kapsamına giren herkesin tutumu budur. Hatta onlardan da daha ileriye giderek bununla sahih hadislerle sabit olmuş şer’i bir hükmü dahi iptal edebilir. Bununla (s.18)’deki şu sözlerini kastediyorum:

“Din hususunda bize muhalif⁶ ve toplumda bizimle ortak hayat yaşayan kimseler ile karşılıklı ilişkilerdeki kaidemiz şudur: Bizim lehimize olan onların da lehinedir, bizim aleyhimize olan onların da aleyhinedir. Peki ya onlardan öldürülen bir kimsenin kanının bedeli nasıl olacaktır?”

Derim ki: Bu sözlerinde hem şeriate, hem ilme aşağıda gösterileceği gibi çeşitli noktalarda ters düşmesi sözkonusudur:

1. Onun: “Bizim lehimize olan onların da lehine, bizim aleyhimize olan onların da aleyhinedir” sözleriyle hadis ilmini pek bilmeyen hanefi fukahalarından bazılarının zikrettiği bir hadise işaret etmektedir. Buna göre Peygamber (s.a) bu sözlerini zimmet ehli hakkında söylemiştir. Oysa hanefi alimlerinden Hafız ez-Zeylai’nin Nasbu’r-Ra’ye’de de işaret ettiği gibi bunun sünnete dair kitapların hiçbirisinde yeri yoktur. Bu hadisin tahririni Silsiletu’l-Ahadiysi’d-Daife’nin beşinci cildinde (no: 2176) göstermiş bulunuyorum. Şu sırada baskıdadır.

2. Başlı başına bir hadis haline soktuklar bu cümle aslında sahih bir hadisin bir parçasıdır. Bu müslüman olan müşrikler hakkında söylenmiştir. Peygamber (s.a)’ın: “Bizim lehimize olan onların da lehinedir, bizim aleyhimize olan onların da aleyhinedir” ifadelerini kullandığı kimseler onlardır. Tirmizi’nin Sünen’inde ve başkalarında bu hadis bu şekildedir. Hadisi Selman (r.a) rivayet etmiştir. Sahih-i Müslim’de, Ebu Avane, İbn Hibban ve İbnu’l-Carut’da ise Bureyde b. el-Husayn (r.a)’dan gelmiş bir rivayettir. Her ikisi de el-İrva (1247) ve Sahih-u Ebi Davud (2351-2352)’de tahrir edilmiş (yer aldığı kaynaklar gösterilmiştir).

Gazali ham görüşü ve sünnet konusundaki aşırı bilgisizliği dolayısıyla aslı bulunmayan diğer hadise dayanarak çürütmeye kalkışmıştır. Allah’a yemin olsun ki şayet kitabında bundan başka bir muhalefet, hatta bir musibet bulunmasaydı bile kitabının ilmi değerini sıfırlamaya, bu kitabın müellifini fukaha zümresinden çıkarmaya yeterli olurdu. Yazarlık evet onun işidir. Fakat ilim ve fıkha gelince onun erbabı başkalarıdır. Nasıl böyle olmasın ki? Onun görüşlerini reddeden Profesör ve hoca efendi kardeşlerimiz sadece bir bölümünü reddetmeyi üzerine aldıkları onlarca hatta yüzlerce musibet kabilinden görüşler ortaya koymuştur.

Bunlardan birisi de şudur:

⁵ Bu muhterem akıllı onlar hakkında –s.19-’da –ileride geleceği üzere vaizler diye nitelendirdiği hadis ehline karşı değil de kafirlere karşı çok edepli olan yazardan özür dileyerek söylüyoruz- şunları söylemektedir:

“Hadis ehli kadının diyetinin, erkeğin diyetinin yarısı kadar olduğunu söylerler. Bu ise muhakkik fakihlerin reddettiği fikri ve ahlaki bir kusurdur.” O bu sözleriyle kendisi gibi görüşlerinin peşinden ve hevalarının arkasından giden kimseleri kastetmektedir. Yoksa ümmetin fukahasını kastediyor ise onlara iftira etmiş demektir. Çünkü ümmetin fukahası bu diyet hususunda hadis ehli ile görüş birliği içindedirler. Bunlardan birisi Malik’tir. O Muvatta’da (III, 61) bu görüşü belirttiği gibi Muhtasarı’t-Tahavi (s. 240)’da belirtildiği üzere Ebu Hanife ve arkadaşlarının da görüşüdür. Nevevi’nin Ravdatu’t-Talibin (IX, 257)’de belirtildiği üzere Şafiiler de bu görüştedir. Diğer İslam alimleri de bu kanaattedirler. Onların işte yolu budur peki hoca efendi kimin yolunu izlemektedir ve onun cezası nedir?

⁶ Bizzat kendi ifadeleri ile bu sözleriyle yahudi ve hristiyan kardeşlerini (!) kastetmektedir. Biraz sonraki dördüncü maddeye bakınız.

O “onlardan öldürülen kimsenin kanı nasıl heder edilebilir” sözleriyle Peygamber (s.a)’ın: “Bir kafire karşılık, bir müslüman öldürülmez” şeklindeki sözünü kabul etmeyişiine işaret etmektedir. Oysa bu da sahih bir hadistir. Bunu Buhari ve başkaları Ali (r.a)’dan, Tirmizi ve başkaları İbn Amr’dan ve bunların dışındaki hadis kaynakları rivayet etmiş bulunmaktadır. Bu hadisin kaynakları da el-İrva (2208-2209)’da gösterilmiştir. Alimlerin cumhuru (çoğunluğu) bu görüşü benimsemiştir. el-Muhalla adlı eserinde bu görüşü kabul eden İbn Hazm da bunlardan birisidir. Oysa bizim yazarımız çalgı aletlerine dair hadisi iptal ederken hata eden İbn Hazm’ı taklit ederken isabet ettiği bu hususta onu taklit etmemiştir. Ey özlü akıl sahipleri ibret alınız.

Mensup olduğu hanefi mezhebini taklit eden merhum Mevdudi gibi çağdaş bazı yazarların zikrettikleri Peygamber (s.a) bir zimmiye karşılık bir müslümanı öldürdüğü hadisine gelince, kimi imamların da belirttiği üzere bu sahih olmayan münker bir hadistir. Silsiletu’l-Ahadiysi’-d-Daife adlı eserinde (no: 460) bu hadise dair geniş açıklamalarda bulundu.

Şimdi hem ben, hem de insafı akıl sahibi herkes şu soruyu soruyoruz. Gazali hoca efendi niçin bu sahih hadis ile amel etmeyi heder ediyor. Oysa bu hadis yüce Allah’ın: “*Biz müslümanları o günahkarlar gibi kılmamız hiç? Ne oldu size? Nasıl hüküm veriyorsunuz?*” (el-Kalem, 68/35-36) buyruğunun genel ifadesine de uygundur. Her ne kadar bu buyruklar başka bir husus dolayısıyla zikredilmiş ise de biliyoruz ki Gazali nebevi hadislerle tahsis edilmiş olsa dahi Kur’an’ın genel ifadelerine sımsıkı sarılmakta çok iştahlıdır. Bu husustaki örnekler pek çoktur. Bunların birisi az önce geçti. O muhaddis ve fukaha alimlerin tümünün kadının diyetini, erkeğin diyetinin yarısı olarak kabul etmelerini kabul etmeyerek onları kitabın zahir hükmüne muhalefet ettiklerini söylemiştir. O bununla yüce Allah’ın: “*Cana karşılık can*” (el-Maide, 5-45) buyruğunu kastetmektedir.

4. Değerli okuyucu Gazali hoca efendinin Allah’ın düşmanları yahudi ve hristiyanlara karşı “dinde bize muhalif olanlar” ifadeleri ile ne kadar kibar olduğu üzerinde birlikte düşünelim. Hatta o bazen onlardan “kardeşlerimiz” diye söz etmektedir. Bunu din kardeşleri karşısında ki çeşitli tutumları ile karşılaştırınız. Onların hayatta olsun, vefat etmiş olsun din alimlerine özellikle de ilim taliplerine karşı ne kadar şiddetli tavır takındığını görün ve karşılaştırın. Hadis ehli ve hadis şarihleri hakkında söylediklerinden bazı örnekler az önce geçti. Ne dersiniz? Acaba bu onun “müslüman ahlakı” kitabında yazdıklarının bir parçası mıdır? yoksa yüce Allah’ın: “*Mü’minlere karşı alçak gönüllü, kâfirlere karşı onurlu ve şiddetli*” (el-Maide, 5/54) buyruğu ile; “*Ey iman edenler! Yapmayacağınız şeyi niçin söylersiniz. Yapmayacağınız şeyi söylemeniz Allah’ın yanında büyük bir hışmı gerektirir.*” (es-Saf, 61/2-3) buyruğuna ve benzerlerine açık bir muhalefet mi sözkonusudur?

Bunlar Gazali hoca efendinin sahih hadislerle karşı takındığı pek çok konumlarından az sayıdaki birkaç örnektir. O bunlardan dilediğini alıyor, hevasına uymayı reddediyor. Bu hususta da herhangi bir ilim adamı tarafından sözkonusu edilmeye değer herhangi bir kaideye de dayanmıyor. Aksine onun yaptığı –az önce geçtiği üzere- rastgele bir seçimden ibarettir.

Bunu sözkonusu etmemin sebebi onun uzman ilim adamları nezdinde sahih kabul edilen hadisleri reddetmekteki yolunu açıklığa kavuşturmadır. O bu uzman alimlerden ileri gelen ve bu alandaki ilim adamlarının kurallarından hareketle sahih olanı zayıf olanından ayırdedebilecek bir kişi değildir. Onun hadislerini tahrir ettiğim haliyle Fıkhu’s-Siyre adlı kitabı ile az önce geçen örnekler bunun kesin bir delilidir. Yüce Allah’ın: “*...Ve sadıklarla beraber olun.*” (et-Tevbe, 9/119) buyruğu ile işaret ettiği kimselerle birlikte de değildir. “*Eğer bilmiyorsanız zikir ehline sorun.*” (el-Enbiya, 21/7) buyruğunun gereğini de yerine getirmiyor. Az önce değindiğimiz hadis

tahriclerine yazdığı mukaddimesi ile daha önce geçen örnekler de bütün bunları pekiştirmektedir. O ilim adamlarından da olmayan, onlarla da birlikte sayılmayan kimseye yakışan, en azından lisan-ı haliyle cahili şairin şu beyitinde dile getirdiği konumda olması daha uygundur:

“Ben haksızlık ettiği takdirde haksızlık yaptığım
Doğruyu bulduğu takdirde
Doğru olduğum bir gazi birliğine mensup birisinden başkası mıyım?”

Son olarak onun Buhari’nin kaydettiği çalgı aletleri ile ilgili hadise karşı sergilediği tutum ve bu hadisin zayıf olduğunu ileri sürerken kullandığı usluba dikkat çekelim. Sadece bu bile onun hadisleri tenkit ederken heva ve basiretsizce zandan başka bir şeyden hareket etmediğini göstermek için yeterlidir. Şaban’ın onbeşinci gecesini hakkında tartışırken Haliç bölgesi alimlerinden birisine (s.66-67) şunları söylemektedir: “Onbeşinci gece hakkında varid olmuş hadislerin şarkıyı haram kılmak hakkında varid olmuş hadislerden daha güçlü olduğunu zannediyorum.”

Onun böyle bir zanda bulunması bile bu konuda bilgisizliğine hükmetmek ve sözünü ona geri çevirmek için yeterlidir. Bu durumu yüce Allah’ın ölümden sonra diriliş hakkında şüphe eden kafirler hakkındaki şu buyruğunu bana hatırlatmaktadır: “*Kıyametin ne olduğunu biz bilmeyiz. Biz ancak şüphe ve zannediyoruz. Biz inananlar değiliz.*” (el-Casiye, 45-32) Şüphesiz şaban’ın onbeşinci gecesini ile ilgili hadislerden kastı eğer o geceyi namazla, gündüzünü de oruçla geçirmeyi emretmek ile alakalı ise –sözü geçen ilim adamı ile tartışmasından anlaşıldığı gibi- bu bir tek hadistir ve bunun dışında bir hadis yoktur. İsnadı da oldukça zayıftır. Hatta benim tenkidime göre uydurmadır. Nitekim ben bu hususu Silsiletu’l-Ahadiysi’d-Daife, 5. ciltte 2132 nolu rivayette açıkladım. Yüce Allah basımını kolaylaştırsın inşallah. Şayet maksat hadiste istisna edilenler dışında herkese mağfiret olunacağını belirten hadis ise bu da bir tek hadis olup, bir grup ashabdan ve değişik lafızlarla gelmiştir. Bu yolların hiçbirisi illetsiz değildir. Bundan dolayı İbn Receb’in dediği gibi alimlerin çoğunluğu bu hadisleri zayıf kabul etmiş, İbn Hibban bunların birisini sahih kabul etmekle birlikte o hadisin de senedinde kopukluk bulunmaktadır. Bu rivayet yolları dolayısıyla bu hadisin sahih yahutta en azından hasen kabul edilmesi mümkün olabilir. İşte bundan dolayı ben bu hadisi Silsiletu’l-Ahadiysi’s-Sahih (1144) numaralı rivayet olarak tahrir ettim (kaynaklarını gösterdim) ve bu hadisi Sahih-u Mevaridi’z-Zem’an adlı yeni eserime de (.../1980) aldım. Bu eser halen baskıdadır. Bu hadisler nerede? Şarkı ve musikiyi haram kılan ve sayıları pek çok ve çoğunun da senedleri sahih olan hadisler nerede? Üstelik bu hadislerin lafızları ileride de açıklanacağı üzere şarkı ve musikiyi haram kılmak noktasında ittifak arz etmektedir. Şimdi söyleyebilirsiniz ey şaşkın! Bu hadisler nerede? Ötekileri nerede? Müslüman kardeşleri dışındakilere karşı edepi olan o yazardan özür dileriz fakat gerçek olmakla birlikte böyle bir nitelik sizin bizim geçmişlerimize, ilim adamlarımıza gereğince amel eden ve sünnete öğrencilik yapanlara karşı kullandığınız ağır ifadelerden çok daha hafif kalır. Öyle ki onlardan birisi size bu söylediklerinizi geri çevirecek olursa sizin gibi ağır bir üslup kullanan birisi olmadıkça bunu yapamaz.

Daha sonra Gazali, Haliç bölgesinden olan ilim adamının kendisine verdiği cevabı sözkonusu etmektedir. Şöyle diyor:

Hayretle bana cevap verdi. Bu doğru değildir. “Şarkının ve müzik aletlerinin haram kılınması, nebevi sünnette sabit bir husustur.”

Derim ki: Bu bir gerçektir ve ancak helak olmuş bir kimse bundan uzaklaşır.

Daha sonra Gazali şunları söyler:

“Ona gel bu konuda İbn Hazm’ın söylediklerini birlikte okuyalım, sonrada neler yapacağına kendin karar ver dedim... İbn Hazm dedi ki...”

Gazali böyle diyor. Bundan sonra aralarında geçenleri sözkonusu etmiyor. Belki o ilim adamı bunun ilim adamlarının kullanmaları gereken üsluba uygun olmadığını, kitaba ve sünnete muhalif olsa dahi diğer ilim adamlarının görüşlerini delil diye ileri süren taklitçi bilgisizlerin üslubu olduğunu ona anlatmış olabilir. Çünkü ilim adamı delile, delil ile karşı koyandır. Eğer sen kendi adına İbn Hazm’ı delil göstermeye razı isen İbnu’s-Salah, Nevevi, İbn Teymiye, İbnu’l-Kayyim ve daha başkalarının –ileride geleceği üzere- Buhari’nin ve diğerlerinin zikrettikleri hadis hakkında İbn Hazm’ın zayıf hükmünü reddeden, muhaddis ve fukahadan sayılan diğer İslam alimlerinin görüşleri hakkında ne diyeceksin? Eğer ona bunlar söylenecek olursa, hiç şüphesiz bunu kabul etmez, büyüklenir ve: O uça da yine keçidir demekte ısrar eder.

Şu anda kastımız bu zatın İbn Hazm’dan yaptığı nakle açıklık getirmektir. Aralarında ondan fazla hadis kaydettiği üç sahife karalamıştır. Bu hadislerin sonuncusu da Buhari’nin kaydettiği hadis olup, İbn Hazm bu hadisin iki illeti bulunduğunu söylemiştir. İnkita (hadisin munkatı oluşu) ile –ileride geleceği üzere- ravinin sahabinin adını belirtmekte tereddüt göstermesi. O bunu sözkonusu etmeyerek onun yerine şu sözlerini kaydetmektedir:

“Buhari’nin muallak olarak kaydettiği rivayetler kabul edilir. Çünkü çoğunlukla bunların senetleri muttasıldır. Fakat İbn Hazm şöyle diyor: Burada senet munkatıdır. Buhari ile hadisin ravisi olan Sadaka b. Halid’in arasında ittisal yoktur (senet kopukluğu vardır).”

Şu anda benim maksadım İbn Hazm’ı reddetmek değildir. Fakat bu muttasıl (kesintisiz, kopukluğu olmayan) bir isnaddır. Ona cevap ileride gelecektir. Burada maksadımız İbn Hazm’dan nakilde bulunan zatın bilgisizliğini ortaya koymaktır. Derim ki:

1. Onun: “Buhari’nin muallak rivayetleri kabul edilir...” şeklindeki ifadesinde bir hata ve bir tedlis (kusuru gizleme) vardır.

Görüşüne ya da hevasına uygun düşmesi hali dışında kendisince mutlak olarak hiçbir değer taşımayan, ıstılah ilminde (hadis usulü ilminde) bunların delil olarak alınacağı mutlak olarak kabul edilmemiştir. Delil olarak kabul edilebilmeleri ancak yaptığı muallak rivayetler, kesin ifadeler taşıması halindedir: Rivayet etti, an(...dan, den) ve dedi ki ifadeleri gibi, bu hadiste olduğu gibi. Bu konu etraflıca yüce Allah’ın izniyle bu kitapçığın birinci ve üçüncü bölümlerinde ilgili yerde gelecektir.

Yaptığı tedlise gelince, o da: “delil alınır” şeklinde meçhul kipiyle kullandığı ifadedir. Yani kendisinden başkası için bu böyledir. Kendisi ise “biz bunları delil alırız” dememektedir. Zira burada yaptığı gibi delil olarak almadığı da olabilir. Hem nasıl böyle olmasın ki çünkü o çoğunlukla Buhari’nin muttasıl olarak yaptığı rivayetleri dahi kabul etmemektedir. İsterse onunla birlikte Müslim ve diğer Kütüb-ü Sitte sahipleri hatta bu ilmin imamlarından altmış kişi daha beraber olsun farketmez. Bazı örnekler az önce geçmiş bulunmaktadır.

2. Bu zat Hişam b. Ammar’ın, Buhari’nin hocalarından olduğunu bilmiyor. Çünkü Buhari’nin: “Hişam b. Ammar dedi ki...” ifadesi talik yoluyla yapılmış bir rivayet değildir. Aksine bu muttasıldır. Çünkü Buhari için “Hişam dedi ki” ifadesi ile “Hişam bana nakletti ki” demek arasında ileride az önce işaret ettiğimiz üçüncü bölümde ve yine bizzat İbn Hazm’ın güçlü bir açıklaması ile görüleceği üzere herhangi bir fark bulunmamaktadır.

3. İbn Hazm’ın “Buhari ile sadaka arasında senette ittisal yoktur” ifadesini kullanırken hata ettiğinin farkına varmamıştır. Zaten varması da beklenemez. Çünkü ileri sürülen kopukluk Buhari ile Hişam arasındadır. Hişam Buhari ile sadaka

arasındaki ravidir. Nitekim okuyucular bunu birinci bölümde kaydedeceğimiz senedinde açıkça göreceklerdir.

4. İbn Hazm'ın peygamberinin (salât ve selam ona) hadisi olarak bilmediklerini reddetmekteki aşırılığına şiddetine dikkat çekmemesi de öncelikle sözkonusudur. Bunda da garip kaçacak bir taraf yoktur. Çünkü kuşlar hemcinsleriyle uçarlar. İbn Hazm hakkında söylenmiş bu sözden o da yeteri kadar payını almıştır: “İbn Hazm'ın dili ile Haccac'ın kılıcı anne baba bir kardeşirler.” Ben bunlarla İbn Hazm'ın, Gazali'nin kendisinden naklettiği sekizinci hadis ile ilgili olarak söylediği şu sözleri kastediyorum: “Rasûlullah (s.a) lanet olunmuş iki sesi yasakladı. (Ölüm dolayısıyla) feryad ve figan eden kadının sesi ile şarkı söyleyen kadının sesi.” Bu hadis hakkında İbn Hazm şunları söylemektedir:

“Biz bu hadisin bir rivayet yolunu bilmiyoruz. Bu hiçbir şey değildir.”

Gazali'nin ondan (s.69)'daki nakli ise: “Senedi bir şey değildir” şeklindedir.

İbn Hazm'ın: “Bu hiçbir şey değildir” ifadesi onun aşırılığından ve hakkı kabul etmeyişiğindendir. Çünkü ilim adamları herhangi bir rivayet yolunu ya da senedini bulamadıkları rivayetler hakkında: “Bunun bir aslı olduğunu bilmiyoruz” yahutta mübalağalı bir ifade kullanırlarsa “bunun hiçbir aslı yoktur” derler. el-Ukayli gibi mütekaddimun hafızlarının bazıları böyle yaparlar. Fakat doğru olan birincisidir. Özellikle de İbn Hazm gibi hadis hafızı ve hadiste uzman olmayanlar böyle yapmalıdır. Çünkü kendisinin ve taklitçilerinden Gazali gibi kimselerin yapmaları gereken budur. Böylelikle Rasûlullah (s.a)'ın söylemiş olduğu bir hadisi yalanlamak hatasına düşmekten korunmuş olurlar. Çünkü böyle bir iş Rasûlullah (s.a) hakkında yalan söylemekten daha az günah değildir. Yüce Allah müşrikler hakkında: “*Hayır onlar ilmimi kavrayamadıkları şeyi yalanladılar.*” (Yunus, 10/39) diye buyurmaktadır. Sözü geçen hadisin biri Abdu'r-Rahman b. Avf'dan, diğeri Enes b. Malik'den olmak üzere iki senedi vardır. Bu iki rivayeti bu kitapçığın ilgili yerinde görüleceği üzere meşhur hafızlardan bir topluluk kaydetmiştir ki İbn Hazm'ın bilip tanıdığı ve müsnedlerini oldukça değerli bulduğu hafızlardan olan Tayalisi ve el-Bezzar da bunlar arasındadır. Nitekim hafız ez-Zehebi ondan Siyeru'l-A'lam... (XVIII, 202)'de böyle dediğini nakletmektedir. Hadis ileride geleceği üzere et-Terğib ve't-Terhib de ve başka yerlerde yer almaktadır. Gazali oraya başvurmamıştır. Ben devekuşunun kafasını kuma gömmesi gibi yaptığını söylemek istemiyorum.

5. Gazali İbn Hazm'ın az önce kaydettiğimiz “bu hiçbir şey değildir” ifadesi ile yetinmeyerek bunu tahrif edip “senedi hiçbir şey değildir” demiştir –az önce geçtiği gibi-

Bu ise ya onun bu ilim hakkındaki ileri derecedeki bilgisizliğinden yahut hevanın ona egemen oluşu dolayısıyla aşırı yanılmasından kaynaklanır. Esasen eskiler “bir şeye karşı duyduğum sevgi sağır ve kör eder” demişlerdir. Çünkü tahrif edilen bu ifade İbn Hazm'ın: “Biz bunun bir rivayet yolunu bilmiyoruz” şeklindeki sözleriyle uyum arzetmemektedir. Zira bir taraftan hadisin rivayet yolu olan senedi mutlak olarak nefyetmek ile diğer taraftan “senedi hiçbir şey değildir” sözleriyle zayıf olduğuna işaret etmek suretiyle dahi olsa senedin varlığını kabul etmeyi hiçbir insan akıllı birarada kabul edemez. Üstelik bunlar aynı yerde kullanılmış olacak. Değerli hoca efendi kendini bil ki, Rabbini bilesin. Rasûlullah (s.a)'ın edebiyatı edeplenmelisin: “Büyüklerimize saygı göstermeyen, küçüklerimize merhamet etmeyen, ilim adamlarımızın hakkını tanımayan bizden değildir.” (et-Taliku'r-Rağib, I, 66)

Sayın hoca efendi –kabrine oldukça yaklaştığın bu sırada- hadis ve sünnet alimlerinin, bu ümmetin fukahasının kadrini kıymetini bil. Tartışma kabiliyetine, kalemine, yazarlığına aldanarak bir kıl kadar onlardan ayrılma. Peygamberimiz –Allah'ın salât ve selamları üzerine olsun- şöyle buyuruyor: “Allah'ın en çok buğzettiği

kişi yaman ve uzlaşmaz hasımdır.” (Buhari ve Müslim) Sen de kesinlikle biliyorsun ki –dini hayat bir tarafa- maddi hayat dahi eğer fertler her ilim dalında o alandaki uzmanlara güvenip dayanmıyorsa toplum hayatı doğru yolda ilerlemez. Buna dair misaller vermeye gerek yoktur, durum oldukça açıktır. Mesela bir hadisin sıhhatini yahutta o hadisteki fıkhi incelikleri bilmek isteyen bir kimse hadisin ve fıkhnın ne olduğunu bunların usullerini bilmeyen, bu hususta başvurması gereken kaynakları bilmeyen yahut bilmekle birlikte şu ya da bu sebep dolayısıyla buna imkanı olmayan bir yazara yahut bir İslam davetçisine başvuramaz. Nitekim şöyle denilmiştir:

“Sen ayı açık seçik göremedinse
Gözleriyle onu görenlerin dediğini kabul et.”

Sen bu uzmanlardan değilsin. Bununla birlikte kibrin yahutta büyüklemenin seni bunu kabul etmeyecek noktaya kadar götüreceğini sanmıyorum. Fakat onların dediklerini de kabul etmiyorsun. Aksine sözleriyle alay etmek, onlarla dalga geçmekle birlikte onların sözlerini reddetmekle kendini görevlendirmiş bulunuyorsun. Sanki Peygamber (s.a)’ın: “Kibir hakka karşı çıkmak ve insanları küçümsemektir.” (es-Sahiha, 134, 1626); “Üç şey helak edicidir: Gereği yerine getirilen cimrilik, arkasından gidilen heva ve heves ve kişinin kendi kendisini beğenmesi” (es-Sahiha,1802); Eğer sizler günah işleyenler olmasaydınız, bundan daha çok sizin için ucbden (kendini beğenmekten) korkardın.” (es-Sahiha, 658) gibi buyruklarını bilmiyor yahutta bilmekle birlikte onlara gerektiği gibi inanmıyor gibisin. O halde sen de Rasûlullah (s.a)’ın senin için korktuğundan kork. Aksi takdirde helak olanlardan olursun.

Sen de benim gibi kabrine oldukça yakınlaşmışken bu sana ve hadis alimlerine ve fukahaya karşı çıkmakta senin yolunu izleyen herkese yönelttiğim bir öğüttür –ve esasen din öğütten ibarettir- Bu şekilde bu yolu izleyenler bu zamanda ne kadar da çoktur. es-Sekkaf ve onun Hassan Abdü’l-Mennan diye bilinen gölgesi de böyledir. O sahih hadislerin peşine takılıp, onların zayıf olduğunu söylemekte haddi çok aşmıştır. Bunlar söylerken hadis hafızlarına ve hadis münekkidlerine muhalefet etmekte, bu hususta bir mukallid değil, bir müctehid olduğu süsünü kendisine vermekte, gerçekte ilgisi olmayan hususlarla okuyucuların gerçeği görmelerine imkan vermemektedir. Zayıf kabul ettiği bazı hadisler konusunda görüşünü reddetmek imkanını buldu. Onun bu ilme karşı bir yerlere tırmanmak isteyen birisi olduğunu, öne çıkmak ve kendisini göstermek isteyen birisi olduğunu açıkladım. Hafız Zehebi’nin şu sözleri ona uygun ifadelerdir: “Daha tüyleri bitmemişken nasıl uçabilir.” Bu şekilde zayıf gösterdiği hadislerden birisi Buhari’nin de bu hadisidir. O bu hadisi zayıf olarak göstermek isterken oldukça ileri bir teknik ortaya koymuş ve öncekilerin söylemediklerini söylemiştir. İbn Hazm da dahil. Bu husustaki bilgisizliklerini onun hakkı kabul etmeyip, gerçekleri ters yüz ettiğini “el-İstidrakat”de genişçe açıkladım. Söz konusu bu eser Silsiletü’l-Ahadiysi’s-Sahihah’ın yeni baskısının birinci cildinin sonunda yer almaktadır. Yüce Allah’ın izniyle bu kitapçığımı temize çekerken yine bunlardan kısmen sözetme imkanını bulabilirim.

Sayın hoca efendi belki sahih hadislere dil uzatan bu kimse ve onun benzerleri sahih sünnete ve onun imamlarına hücum edişinizin hadislerin sahih ve zayıf olarak değerlendirilmesi noktasında onların sözlerine itibar etmeyişinizin acı meyveleridir.⁷

⁷ Daha sonra bundan senin sahih hadislere hücum eden bu kimseyi cinlere dair yazdığı ve “efsane...” adını verdiği kitabına yazdığım sunuşta bundan kesinlikle emin oldum. O bu yazdıklarıyla ehl-i sünnet mezhebine muhalefet etmiş, Mutezile görüşünü kabul etmiş. Adeti üzere birçok sahih hadisi zayıf göstermiştir. Sen bu zatı mukaddimede “büyük ilim adamı hoca efendi” diye nitelendirmektesin. Bu da bana şu atasözlerini hatırlattı: “Kuşlar hemcinsleriyle uçarlar. Serçe bizim diyarda kartal kesilir.”

Sonunda ilmi anarşizm ümmetin safları ve gençleri arasında yaygınlık kazandı ve kök saldı. Onların herbirisi arzu ettiği ve canının çektiği şekilde hadisler hakkında sahih ya da zayıf hükmünü verebilmektedir. Bu kötü çılgın ve benzerlerinden yüce Allah’a tevbe et. Aksi takdirde bunun günahı da, bu hususta senin izinden gidenlerin günahı da sana yazılacaktır. Yüce Allah’tan güzel bir akıbet ile dünyadan ayrılışı dile. Çünkü Peygamber (s.a) şöyle buyurmuştur: “Şüphesiz kişi insanlar tarafından görüldüğü kadarıyla cennet ehli ameliyle amel etmekle birlikte gerçekte cehennem ehliendir. Şüphesiz (bir başka) kişi de insanlara görüldüğü kadarıyla cehennem ehlinin ameliyle amel eder. Halbuki o cennet ehliendir. [Ve şüphesiz ki ameller hatimeleriyle (sonlarıyla)dır.]” Hadisi Buhari ve Müslim rivayet etmiştir, fazlalık Buhari’ye aittir. (Zılatu’l-Cenne, I, 96-97)

“Rabbimiz bizi ve bizden önce iman etmiş kardeşlerimizi mağfiret eyle. Kalplerimizde iman edenlere karşı hiçbir kin bırakma. Rabbimiz şüphesiz ki sen çok esirgeyicisin, çok merhametlisin.” (el-Haşr, 59/10)

Ümmi peygamber Muhammed’e onun aile halkına, ashabına Allah’ın salât ve selamları olsun.

Rabbim seni her türlü eksiklikten tenzih ederiz, sana hamedederiz. Şehadet ederim ki senden başka hiçbir ilah yoktur. Senden mağfiret diler, sana tevbe ederim.

Amman, Muharrem, 1415

Muhammed Nasuru’d-Din el-Elbani

Temize çektikten sonra bu kitapçığın mukaddimesinde sözünü etme imkanı bulduklarım burada bitiyor. Şimdi kitapçığın geri kalan bölümünü temize çekmeye devam ediyor ve diyoruz ki.

İBN HAZM’IN RİSALESİNE REDDİYE VE BU REDDİYENİN SEBEBİ

Zahiri İmam İbn Hazm’ın “Risaletun fi’l-Gınai’l-Mülhi e Mubahun huve em Mahzur: Oyalayıcı şarkı, mübah mıdır, haram mı olduğuna dair bir risale”ye ona ait başka birtakım risaleler ile birlikte vakıf oldum. Bu risaleler Dr. İhsan Reşid Abbas tarafından tahkik edilip, Bulak Mısır’daki Darun Hena tarafından basılmıştır. İmam bu risalede şarkıyı ve çalgı aletlerini haram kılan hadisleri zikretmiştir. Bunlar on hadisten fazladır. Hepsinin de zayıf olduğunu söylemiş ve sonra da bunların akabinde şu sonuca ulaşmıştır. (s.97)

“Bu hususta kesinlikle hiçbir şey sahih olarak rivayet edilmediğine göre yüce Allah da: “Halbuki o size neyi haram kıldığını ayrı ayrı açıklamıştır.” (el-En’am, 6/119); “Yerde ne varsa hepsini sizin için yaratan... odur.” (el-Bakara, 2/29) diye buyurmaktadır. Rasûlullah (s.a) da Sad b. [Ebi]¹ Vakkas yoluyla –ki sabit bir rivayet yoludur- şöyle demiştir: “Şüphesiz İslamda insanlar arasında günahı en büyük kimselerden birisi de haram kılınmadık bir şeye dair soru sorup, onun sorması sebebiyle o şeyin haram kılınmasına sebep olan kimsedir.”² O halde şu doğru neticeye ulaşıyoruz: Yüce Allah haram kıldığı herbir şeyi bize geniş geniş açıklamıştır. Bize tafsilatlı olarak haram olduğunu bildirmediği herbir şey de helaldir.”

Derim ki eğer bu sonuca ulaştıran önerme doğru olsaydı hiçbir ilim adamı bu sonucu kabul etmekten başka bir çare bulamazdı. Söz konusu önerme ise onun

¹ Aslında bu lafız düşmüştür.

² Hadisi Buhari, Müslim ve ona yakın ifadelerle başkaları rivayet etmiştir. Hadisin kaynaklarını Silsiletu’l-Ahadiysu’s-Sahihah, 3276’da gösterdim.

musikiyi haram kılan bütün hadislerin zayıf olduğunu söylemesidir ama durum hiç de öyle değildir. Onun zayıf kabul ettiği hadislerin bir bölümü bütün ilim adamlarına göre sahihtir. Daha önce değindiğimiz üzere sözbirliği ederek onun görüşünü reddetmişlerdir. Diğer bazı hadislerde ise kendisi senet ve metin itibariyle bazı hususların farkına varamamıştır. Yahutta sadece senet itibariyle bazı yönleri farkedememiştir. Halbuki bu hadisler aynı zamanda da sahihtir. Ebu Zehra hoca efendinin görüşleri ile Gazali hoca efendinin görüşleri reddedilip, İbn Hazm'ı taklit ettiği sözkonusu edilirken bu hadislerin birisi de sözkonusu edilmişti. İşte davetçilerin pekçoğunun farkına varamadığı bu ilmi gerçekleri açıklamak üzere bu kitapçığı telif ettim. Şanı yüce Allah'tan ahiret yurdunu ümit eden ve onun için gerektiği gibi çalışan herkese faydalı kılacağını ümit ederim. Bu kitapçığı sekiz bölüme ayırdım:

1. Birinci bölüm:

Şarkı ve çalgı aletlerinin haram kılınmasına dair sahih hadisler.

2. İkinci bölüm:

Hadislerdeki lafızların açıklaması.

3. Üçüncü bölüm:

Bu hadislerden herhangi birisinin illetli olduğunu söyleyen İbn Hazm'a ve başkalarına cevap.

4. Dördüncü bölüm:

Hadislerin bütün şekilleriyle çalgı aletlerinin haram oluşuna delaletleri.

5. Beşinci bölüm:

Çalgı aletlerinin haram kılınması hususunda ilim adamlarının görüşleri.

6. Altıncı bölüm:

Bunları mübah kılanların şüpheleri ve bu şüphelere cevap.

7. Yedinci bölüm:

Çalgı aletleri olmadan şarkı söylemek.

8. Sekizinci bölüm:

Şarkının haram kılınmasının hikmeti.

Bu durum böylece anlaşıldığına göre yüce Allah'ın tevfiği ve yardımı ile sözünü ettiğimiz bölümleri açıklamaya geçebiliriz:

BİRİNCİ BÖLÜM

ŞARKI VE ÇALGI ALETLERİNİN HARAM KILINMASINA DAİR SAHİH HADİSLER

Müslüman kardeşim! Şunu bil ki bu hususta varid olmuş hadisler pekçoktur. İbn Hazm ve İbnu'l-Kayyim bunlardan ondan fazlasını kaydetmişlerdir. Bu hadisler çokluklarından dolayı hep birlikte onlara vakıf olanlara metinlerinin ittifakla belirttikleri muhtevalarının –ki o da haramlıktır- Peygamber (s.a)'dan kesin olarak sabit olduğunu göstermektedir. İbn Hazm'ın iddia ettiği gibi herbir hadisin senedinde illet bulunduğu varsayılrsa dahi bu böyledir. Çünkü muhaddislerle alimlerin ittifakla kabul ettikleri şu kaide bunu gerektirmektedir: Zayıf hadis –hadis usulü ilminde genişçe açıklandığı üzere- rivayet yollarının çokluğuyla kuvvet kazanır. İşte Hafız İbn Hacer ve başkaları bu yolla: “Kulaklar da baştandır” hadisini değerli eseri “en-Nuketu ala İbni's-Salah adlı eserinde kuvvetli olduğunu göstermiştir. O bu hadisi sözü geçen eserinde dört sahabiden rivayet etmiş ve bunların illetlerini açıklamış bulunmaktadır. (I, 410-415) Sonra da bu husustaki açıklamalarını şu sözleriyle bitirmektedir:

“İnsaf sahibi bir kimse bu rivayet yollarının toplamına bakacak olursa, hadisin bir aslının olduğunu bilir ve bu hadisin bir kenara atılmayacak türden olduğunu anlar. Bundan daha aşağı mertebede rivayet yolları nazarı itibara alınarak pek çok hadisleri hasen kabul etmişlerdir. Doğrusunu en iyi bilen Allah’tır.”

Ben bu rivayet yollarını hatta daha da fazlasını Silsiletu’l-Ahadiysi’s-Sahih’a’nın birinci cildinde 56 numarada kaynaklarını göstermiştim. Faziletli kardeşlerimizden birisi –Allah ona hayırlı mükafatlar versin- bazıları hakkında bana bazı eksiklerini göstermişti. Bununla birlikte ben bu hadisi rivayet yolları sebebiyle silsilede muhafaza ettim. Bk. eserin yeni baskısının son cildindeki iki nolu istidrak.

Ben bütün bu rivayet yollarını birer birer serdetmeyi ve bunları ilmi ve alabildiğine incelikli bir şekilde tahrir etmeyi, senetleri hakkında gerekli açıklamalarda bulunarak bu şerefli ilmin kaideleri gereğince, sahih olanı olmayandan ayırdetmeyi, sözünü ettiğimiz hususlara delalet eden lafızlarını zikretmeyi kararlaştırmış idim. Sonra bu şekilde sözün uzayıp gideceğini, kitapçığın bu yolla hacminin büyüyeceğini ve istediğim hacimden daha kabarık olacağını anladım. Bundan dolayı değindiğimiz kaideler gereğince sahih oluşları sebebiyle bu hadislerden altısını zikretmekle yetindim. Bunların çoğu sahih bizatihidir. Bazılarının birden çok rivayet yolu vardır. Diğer hadisleri ise arzu eden İbn Kayyim el-Cevziye’nin değerli eseri “İğasetu’l-Lehfân min Mesaidi’s-Şeytan” adlı eserinin birinci cildi, s. 239-248-251-254-256-261-265’de bulabilir.¹

¹ Daha sonra ben bu kitapçığının müsveddesini temize çekme işini tamamlamak üzere iken kardeşlerden birisi “Ehadiysu Zemmi’l-Ğina ve’l-Meazif fi’l-Mizan: Şarkıyı ve çalgı aletlerini yermeye dair hadislerin değerlendirilmesi” başlığı altında bir kitap sundu. Söz konusu bu kitap faziletli kardeşimiz Abdullah b. Yusuf el-Cudey’in telifi idi. Kitabın bu husustaki hadisleri ve seleften gelen rivayetleri derleyip toparlamış, değerli bir kitap olduğunu bildiğim kadarıyla şimdiye kadar benzerinin telif edilmediğini gördüm. Bununla birlikte herbir hadis ayrı ayrı hadisin ilmi ölçüleri ile tenkitten geçirilmiş bulunmaktadır. Böyle bir çalışma daha önceden yapılmış tahrir kitaplarında dahi nadiren görülen bir şekildir. Bununla birlikte bu şerefli ilmin kaidelerine de bağlı kalmıştır. Sözünü ettiğim hususa delil olarak okuyucuya sunduğu hadis ve seleften gelen rivayetlerin yüz civarında olması yeterli bir delildir. Bunların sekizi sahih hadis, yetmişi zayıf hadis, çoğunluğu da oldukça zayıf hadis, bazıları sahih olan onsekiz mevkuf rivayet vardır. Böylelikle bu faziletli kardeşimiz bu husustaki bütün hadisler ile ilgili söylemeyi kararlaştırdığım her işi fazlasıyla yapmış olmaktadır. Allah ona hayırlı mukafatlar versin.

Fakat hadislerin zayıf hükmünü verirken daha hassas olmasını, mübah kılan hadisleri, haram kılan hadislerle karıştırmamasını, böylelikle hadislerin anlaşılmasını okuyucuya kolaylaştırmış, bunu ötekenden ayırdedebilecek hale getirmiş olmasını isterdim. Bilhassa o bu hadisler ile ilgili olarak fıkhi açıdan da değerlendirmelerde bulunurken bunu yapmalıydı. Fakat bu hadislerin delalet yönlerini gereği gibi açıklamamıştır. İbn Hazm’ın mübahlığa delil olarak kullandığı Aîşe ve İbn Ömer hadisi böyledir. Bunlara dair cevap da yüce Allah’ın izniyle ileride gelecektir.

Yine benim ileride ikinci hadis olarak kaydedeceğim kendisinin yedi nolu hadis olarak zikrettiği sahih hadisleri de irad etmesini isterdim. Çünkü o hadisin senedini ve orada anılan şahidinin senedini –ki onda altı nolu hadistir- zayıf olarak değerlendirmekle birlikte bunların zayıflıkları ileri derecede değildir. Bu bakımdan bu hadis zayıf olan hadisin ilim adamlarınca kabul edilmiş olduğu üzere şahidler ile güçlendirilmesi çerçevesi içerisine girer. O bu kaideye kitabının mukaddimesinde de işaret etmiş bulunmaktadır. Bilhassa hadisinin tahririnin sonlarında şunları da söylemiş bulunmaktadır:

“Daha önceden onun hadisini –Şebib’in, Enes’den rivayet ettiği hadisi kast ediyor- bazı ilim adamlarının sözlerine aldanarak durumunu iyice düşünmeden hasen olarak değerlendirmiştim.”

Derim ki: Eğer hadisi sahih olarak kabul etmese bile anılan şahidi dolayısıyla hadisi en azından hasen kabul etmeliydi. Hatta Enes’den sika bir mütabii zikrettikten sonra yapması gereken bu idi. Çünkü Buhari de onu delil olarak göstermiştir. Anılan kimse İbn Hibban’a uyarak tedlis yaptığını söylese bile Hafız (İbn Hacer) onu reddetmiş ve ileride yeri gelince görüleceği üzere hafızlardan bir topluluk hadisi kuvvetli kabul etmişlerdir. Aynı şekilde sahih hadisler arasında (s.50) şu hadisi zikretmektedir:

“6 (Peygamber) Zemmare’nin kazancını yasaklamıştır.” Ebu Ubeyd’in Garibu’l-Hadis’teki rivayetinden fakat hadisin sonunda yer alan: “Haccac (hadisin ravilerinden birisi), “zemmare” zaniye demektir demiştir.”

Derim ki işte bu, bu hadisi şarkı ile ilgili hadisler arasında değerlendirmeye engeldir. Sözlük anlamı itibarıyla “zemmare”nin bu anlamı taşıma ihtimali olsa bile bu böyledir. Çünkü bu kelime “ez-Zemmar”ın müennesidir.

Birinci hadis: Ebu Amir –ya da Ebu Malik- el-Eş’ari’den dedi ki:

“Ümmetim arasında fercleri, ipeği, şarabı ve çalgı aletlerini (meazif) helal kabul edecek bir topluluk olacaktır.

Ve birtakım kimseler bir alemin yakınına konaklayacaklar. Kendilerine ait davarlarla yanına gidecek, bir ihtiyacı sebebiyle onlara varacak. Onlar (ona): Bize yarın tekrar gel diyecekler. Yüce Allah geceleyin onlara hükmünü geçirecek ve alemini koyacak, diğerlerini ise tanınmaz hale çevirerek kıyamet gününe kadar maymunlara ve domuzlara dönüştürecekler.”

Bu hadisi Buhari Sahih’inde cezm (kesinlik bildiren) siga ile talik yoluyla kaydetmiş ve “Kitabu’l-Eş’ribe (X, 51, 5590, Fethu’l-Bari)’de şu sözleriyle onu delil olarak göstermiştir: “Hişam b. Ammar da dedi ki: Bize Sadaka b. Halid anlattı (haddesena), bize Abdu’r-Rahman b. Yezid b. Cabir anlattı, bize Atiyya b. Kays el-Kilabi anlattı, bize Abdu’r-Rahman b. Gann el-Eş’ari anlattı dedi ki: Bana Ebu Amir ya da Ebu Malik el-Eş’ari anlattı (haddeseni) –Allah’a yemin ederim ki bana yalan söylememiştir- o Peygamber (s.a)’ı şöyle buyururken dinlemiştir... diyerek hadisi zikretmektedir.

Şeyhu’l-İslam İbn Teymiye, el-İstikame (I,294)’de şunları söylemektedir:

“Oyalayıcı aletler hakkında Buhari’nin Sahih’inde kesin ifade ile talik yoluyla rivayet ettiği ve şartına uygun olarak zikrettiği rivayeti sahih olarak gelmiştir.”

Derim ki: Bu tür talik şekil itibariyle taliktir. Nitekim Hafız Irakî bu hadisi el-Muğni an Hamli’l-Esfar (II, 271)’de tahrir ederken böyle demiştir. Çünkü muallak hadislerde çoğunlukla görülen bu hadislerin kendisi ile onları muallak olarak kaydeden kişi arasında munkatı oluşudur. Bu talikin bilinen pekçok çeşidi vardır. Bu hadis bunlardan değildir. Çünkü Hişam b. Ammar Buhari’nin rivayetlerini sahihinde delil olarak gösterdiği hocalardan olup, bunu birden çok hadiste delil göstermiştir. Nitekim Hafız İbn Hacer Fethu’l-Bari mukaddimesinde Hişam’ın tercümesini verirken bunları açıklamıştır. Buhari’nin Tedlis (hadisin kusurunu gizlemek) yaptığı bilinen bir kimse olmaması dolayısıyla onun bu hadisi zikrederken “dediki” ifadesini kullanması onun “an: den, dan” demesi yahutta “haddeseni: bana anlattı” ya da kale “li: bana dedi” hükmündedir ve bu ilerde geleceği üzere sahih hadisleri zayıf gibi gösteren İbn Abdu’l-Mennan’ın söylediklerine muhaliftir.

Irakî’nin naklettiğimiz sözünün bir benzeri de İbnu’s-Salah’ın, Mukaddimetu Ulumi’l-Hadis (s.72)’deki şu sözleridir:

“Bunun şekli munkatıa benzer. Fakat hükmü onun hükmü ile aynı değildir. Bu tür hadisler sahih mertebesinde çıkıp, zayıf mertebesine düşmezler...”

Daha sonra İbn Hazm’ın bu hadisin munkatı olmakla ilgili olduğu iddiasını reddetmektedir. İnşallah üçüncü bölümde sözlerinin geri kalan kısmı da gelecektir.

Anlatmak istediğimiz hadisin Buhari ile hocası Hişam arasında inkıta (senet kopukluğu) bulunmadığıdır. Durum İbn Hazm’ın ve onu taklid eden çağdaşların söyledikleri gibi değildir. Nitekim buna dair açıklamalar da yüce Allah’ın izniyle sözünü ettiğimiz bölümde gelecektir. Bu hadisin munkatı olduğu varsayılacak olsa bile bu üzerinde durulması caiz olmayan nisbi bir iletir. Çünkü bu hadis Hişam b. Ammar’dan o hadisi dinleyen sika hafızlar topluluğundan çeşitli rivayet yollarıyla mevsul olarak (kesintisiz senetle) gelmiş bulunmaktadır. Durum böyle iken hadisin munkatı olduğuna sarılmaya kalkışanlar açıkça hakka karşı direnmektedirler. Tıpkı sahih bir hadisin zayıf bir senedine tutunarak o sahih hadisin zayıf olduğunu

Bu da mizmar ile çalan kimsedir. Bununla birlikte ben zina eden kadın ile zembr (zurna çalmak) arasında güçlü bir irtibat olduğunu görüyorum. Bundan dolayı: “Şarkı zinaya götüren bir basamaktır.” Bununla birlikte aralarında böyle bir ayrılmaz bağ da bulunmamaktadır. Doğrusunu en iyi bilen Allah’tır. Bu hadis (Silsiletu’l-Ahadiysi’s-Sahiha, 3275)’de zikredilmiştir.

söylemeye kalkışan kimse gibidirler. O halde elimizdeki temel kaynaklar arasında tespit ettiğimiz bu güvenilir şahısları sözkonusu edelim, sonra diğerleri hakkında şerhlere ve başka kaynaklara gönderme yapalım.

1. İbn Hibban Sahih’inde (VIII, 265, 6719) -el-İhsan-‘de şunları söylemektedir:

Bize el-Huseyn b. Abdullah el-Kattan haber verdi dedi ki: Bize Hişam b. Ammar anlattı deyip, hadisi “...çalgı aletlerini helal göreceklidir” bölümüne kadar zikretmektedir.

Burada sözü edilen el-Kattan güvenilir (sika) bir hafız olup ona dair tercüme Siyer-u A’lami’n-Nubela (XIV, 287)’de bulunmaktadır.

2. Taberani, el-Mucemu’l-Kebir, III, 319, 3417’de “Dalet Musnedu’l-Mukillin –Zehebi’nin rivayetiyle- el-Munteka” (vr. 1-2/a)’de şunu söylemektedirler:

Bize Musa b. Sehn el-Cevni el-Basri anlattı. Bize Hişam b. Ammar anlattı deyip, Buhari’nin rivayetine benzer olarak hadisi kaydederler. Taberani’nin aynı rivayet yoluyla ed-Dıya el-Makdisi, Muvafakatu Hişam b. Ammar (vr. 37/a-b)’de rivayet etmiş bulunmaktadır.

Burda sözü geçen Musa aynı şekilde sika bir hadis hafızı olup siyer... (XIV, 261)’de tercümesi verilmiştir. Onunla birlikte Da’lec (Muhammed b. İsmail b. Mehran el-İsmaili)’i de sözkonusu etmiştir. Da’lec de sika ve sağlam bir hafızdır. Bu ise el-Mustahrec’in müellifi (Da’lec) el-İsmaili’den başka birisidir.

3. Taberani, Müsnedu’s-Şamiyyin (I, 334,588)’de şunları söylemektedir:

Bize Muhammed b. Yezid b. (aslı an: den, dandır). Abdu’s-Samed ed-Dımeşki anlattı, bize Hişam b. Ammar anlattı deyip hadisi zikretmektedir.

Burada adı geçen Muhammed b. Yezid’in tercümesi Hafız İbn Asakir’in Tarih-u Dımaşk (XVI, 124)’de ondan bir topluluğun rivayeti ile tercümesi verilmiş olup, bunun 269 yılında vefat ettiğini sözkonusu etmektedir.

4. el-İsmaili, el-Mustahracu ale’s-Sahih’de onun rivayet yoluyla Beyhaki, Sünen (X, 221)’de şunları söylemektedir:

Bize el-Hasen b. Süfyan anlattı, bize Hişam b. Ammar anlattı deyip hadisi kaydetmektedir.

Hasen b. Süfyan –Horosanlı ve Neysaburludur- sağlam bir hadis hafızı olup, İbn Huzeyme, İbn Hibban ve daha başka hafızların hocalarındandır. Tercümesi siyer (XIV, 157-162) ile Tezkiretu’l-Huffaz’da zikredilmiştir.

Hadisi Hişam’dan dinlemiş başka dört ravi daha vardır. Bunları hafız Tağliku’t-Talik (V, 17-19)’da, Zehebi onların birilerinden Siyer (XXI, 157 ile XXIII, 8)’de rivayet etmiştir.

Diğer taraftan Hişam’ın kendisi de onun hocası (Sadaka b. Halid)’de hadisi tek başlarına (münferiden) rivayet etmemişlerdir. Aksine her ikisine de bu hususta mutabaat olunmuştur. Ebu Davud, Sünen’inde (4039) diyor ki: Bize Abdu’l-Vehhab b. Necde anlattı, bize Bişr b. Bekr anlattı. O Abdu’r-Rahman b. Yezid b. Cabir’den (nakletti) deyip, az önce kaydedilen senet ile Ebu Amir yahutta Ebu Malik’ten merfu bir rivayet olarak şu lafızla rivayet etmiştir:

“Ümmetim arasında ince ve kalın ipeği helal kabul edecek kimseler olacaktır. Başka birtakım sözler daha zikrettikten sonra dedi ki: Onlardan sonrakiler kıyamet gününe kadar maymun ve domuzlara dönüştürüleceklerdir.”

Derim ki bu İbnu’l-Kayyim’in el-İğase (I, 260)’da hocasına İbtalu’t-Tahlil (s. 27)’de uyararak belirttiği gibi sahih ve muttasıl bir isnaddır. Fakat bu hadisteki delil olacak nokta açıkça ifade edilmemiştir. Ona: “Ve bazı hususları zikretti” ifadeleriyle işaret etmiştir sadece. Ancak hafızlardan sika iki kimsenin rivayetinde bu husus açıkça ifade edilmiştir. O da Duhaym lakaplı Abdu’r-Rahman b. İbrahim’dir. O dedi ki: Bize Bişr anlattı (haddesena) deyip, az önce kaydettiğimiz Buhari’nin lafızıyla hadisi zikretti:

“Ferci, ipeği, şarabı ve çalgı aletlerini helal görecektir...”

Fethu'l-Bari (X, 56) ile et-Tağlik (V, 19)'da belirtildiği üzere bu hadisi Ebu Bekir el-İsmaili, el-Mustehrac ale's-Sahih adlı eserde rivayet etmiştir. el-İsmaili'nin rivayet yoluyla Beyhaki, Sünen (III, 272)'de zikretmiştir.

İki hafızdan diğeri ise İsa b. Ahmed el-Askalani²'dir. O dedi ki: Bize Bişr b. Bekr bu hadisi böylece haber verdi. Şu kadar var ki o (ferc manası verilen kelimeyi) ha ve ze harflerini noktalı olarak “el-hazz” diye rivayet etmiştir. Ancak tercih olunan Buhari ve diğerlerinin rivayetinde olduğu gibi bu iki harfin de noktasız olduğudur. Bk. Fethu'l-Bari, X,55

Hadisi İbn Asakir, Tarih-u Dimaşk (XVIII, 156)'da Hafız Ebu Said el-Heysem b. Kuleyb eş-Şaşi, bize İsa b. Ahmed el-Askalani yoluyla rivayet etmiş olup, hadisi uzunca zikretmiştir.

İşte bu rivayet yolu Hafız İbn Hacer'in Fethu'l-Bari'de zikretmediği bir yoldur. Hatta et-Tağlib'de de bundan söz etmemektedir. Muvaffakiyeti dolayısıyla hamd Allah'adır, lütfundan daha fazlasını dileriz.

Bu münasebetle şunları söyleyelim:

Az önce işaret ettiğimiz sahih hadisleri zayıf kabul eden kimse Buhari'nin bu hadisini bütün rivayet yollarıyla ve mutabaatlarıyla Allah'tan korkan hatta en azından insanlardan utanan bir kimseden görülmeyecek şekilde şaşırtıcı, eğri büğrü yöntemlerle zayıf göstermeye kalkışmakla kendisinin iç yüzünü ortaya koymuştur. O bu yaptıkları ile yalan söylediği ve tedlis yaptığı (ayıp ve kusurları gizlediği) ilmi kaidelere muhalefet ettiği ümmetin hafızlarından hadis tenkitçilerinin hükümlerine uymadığı, onun kendi bilgisizliğini onların ilmine tercih ettiği ortaya çıkmıştır. Bu sözü geçen şahsın yazdığı ve Ürdün, Ribat gazetesinde yayınladığı³ bir makalesinde görülmektedir. Ben bu kimseye Silsiletu'l-Ahadiysi's-Sahih'a'nın yeni baskısının birinci cildinin sonlarındaki üç nolu istidrakta genişçe cevap verdim. Şanı yüce Allah'a hamdolsun ki bu ciltte yayınlanmış bulunmaktadır. Yeni kitabım Daifu'l-Edebi'l-Müfred'in mukaddimesinde (s. 14-16) kısmen buna işaret etmiştim. Şimdi burada ibret almak isteyenlere ibret olması için önemli bazı noktaları özetlemenin zorunlu olduğu görüşündeyim. Belki o da bu ibret alanlardan olur.

O Buhari ile hocası Hişam arasında inkıta olmakla hadisin illetli olduğunu söylerken İbn Hazm'ı taklid etmiş ve bu hususta hadis hafızlarının haklı olarak onun görüşlerini reddetmelerine –haddi aşarak ve kibirlenerek- iltifat etmemiştir. İbn Hazm'a ek olarak kendinden bir illette uydurmaktadır. Taklit ettiği İbn Hazm dahil kimse böyle bir illetten söz etmemiştir. O hadisin ravilerinden Ukbe b. Kays'ın cehaletini (ravi olarak bilinmediğini) iddia etmekte, bu hususta onun tercümesini zikreden ve sika olduğunu belirten bütün hafızlara muhalefet etmektedir. Hadisin sahih olduğunu, senedinin kuvvetli olduğunu açıkça ifade eden ondan fazla hadis hafızına muhalefet de etmiştir. Bunların çoğunluğu da bu mukallidin taklit ettiği İbn Hazm'ın görüşlerini reddetmiştir. O bütün bunları bilmektedir. O bu haliyle –o uça dahi bir geçidir- diyen darb-ı meseldeki duruma düşmektedir.

Bu zat Buhari'nin: “Filan kişi bana dedi” sözünün “filan dedi ki” sözü gibi olduğunu, her ikisinin de munkatı hükmünde olduğunu ileri sürmüş ve böylelikle Buhari'nin aklı başında bir kimsenin kendisi için uygun görmediği açıkça tedlis yaptığını ileri sürmüştür. Hatta böyle bir şeyi bu cahilliği sebebiyle kendisine karşı suç işleyen kişi bile kendisi için uygun görmez. Aksi takdirde onun da “filan kişi bana

² et-Tehzib'de ona ait güzel bir tercüme vardır. Mütakaddimin ve müteahhirin alimlerinden bir topluluk onu sika kabul etmiştir. Nesai, el-Halili ve el-Hafız bunlardandır.

³ Daha sonra bu hususu İbnu'l-Kayyim'in, İğasetu'l-Lehfani adlı eserini tahrir ettiği talikinde (I, 369-370)'de bu hususu tekrar etmektedir.

dedi ki” sözlerini kullandığı zaman tasdik edilmemesi gerekir. Bilgisizlikten, kendini beğenmekten, gururdan ve ilahi yardımdan mahrum kalmaktan Allah’a sığınırız.

Bu kabilden olmak üzere o Beyhaki’nin ve İbn Hacer’in, Bişr b. Bekr yoluyla kaydettikleri rivayette “el-Meazif: Çalgı aletleri” lafzının var olduğunu açıktan açığa kabul etmemiştir. Halbuki bu lafız görüldüğü üzere bu rivayette vardır.⁴ Diğer taraftan sözü geçen lafzın yer aldığı az önce kaydettiğimiz İbn Asakir’in rivayetini de bilmezlikten gelmiş, ona hiçbir şekilde değinmemiştir. Halbuki o bu rivayeti bilmektedir. Çünkü bu rivayeti bu hadisin zayıf olduğunu ileri sürerken ifadelerini odaklaştırdığı “Silsiletu’l-Ahadiys es-Sahiha”da görmüş bulunmaktadır ve buna benzer daha başka trajediler ve üzücü hadiseler. Allah’tan esenlik dileriz.

Durum böyle, bununla birlikte bu rivayetin zayıf olduğunu ileri süren ve bile bile hakka karşı çıkan bu zata rağmen sika bir ravi olan Atiyye b. Kays münferid olarak rivayet etmiş değildir. Aksine bu hususta ona iki kişi daha mutabaat etmiştir:

Bunlardan birisi Malik b. Ebi Meryem olup, o şöyle demiştir: Abdu’r-Rahman b. Ganm’dan rivayete göre o Ebu Malik el-Eş’ari’yi Peygamber (s.a)’dan şöyle buyurduğunu dinlediğini bildirmiştir:

“Andolsun ümmetimden birtakım kimseler ona başka isimler vererek şarap içecekler. Başlarının üzerinde çalgılar çalınacak (kadınlar tarafından) şarkı söylenecektir. Allah onları yerin dibine geçirecek, onlardan maymunlar ve domuzlar yaratacaktır.”

Hadisi Buhari, Tarih (I, 1,305)’de rivayet etmiş ve şöyle demiştir: Bize Abdullah b. Salih anlattı dedi ki: Bana Muaviye b. Salih, Hatem b. Huveys’dan anlattı, o Malik b. Ebi Meryem’den deyip hadisi zikretti.

Kab b. Asım el-Eş’ari’nin tercümesini (biyografisini) verirken dedi ki: Künyesi Ebu Malik’tir. Ebu Malik’in adının da Amr olduğu söylenmiştir. Sahabiliği vardır. (Buhari) dedi ki: Ebu Salih bana dedi ki: Muaviye b. Salih’den deyip, hadisi muhtasar olarak rivayet etti. Hadisi tamamıyla İbn Mace (4020); İbn Hibban (1384 Mevarid); Beyhaki (VIII, 295 ve X, 231); İbn Ebi Şeybe, el-Musannef (VIII, 107, 3810); Ahmed, V, 342); el-Mehamili, el-Emali, 101/615; İbnu’l-Arabi, Mucem (vr. 182/a); Taberani, el-Mucemu’l-Kebir (III, 320-321); İbn Asakir, Tarih-u Dımaşk (XVI, 229-230); Hafız İbn Hacer, Tağliku’t-Talik (V, 20-21) Muaviye b. Salih’ten gelen çeşitli rivayet yollarıyla bu lafızla rivayet etmişlerdir.

Derim ki: Bu burda adı geçen Malik dışında ravileri sika olan bir senedir. Malik ancak Hatim’in ondan yaptığı rivayet ile bilinmektedir. Dolayısıyla o meçhul (hadis rivayet etmekle tanınmış olmayan) birisidir. Bundan dolayı hafız (İbn Hacer) onun hakkında: “Makbul (bir ravi)dir” demiştir. Bu da burada olduğu gibi mutabaat halinde böyledir. İbn Hibban’ın onu es-Sikat (V, 386) arasında zikretmesine rağmen durum böyledir. el-Münziri’nin et-Terğib (III, 187)’de onun hakkında susmasının dayanağı da İbn Hibban’ın bu hadisi sahih görmesi olmalıdır. Bundan dolayı hadisin başında “an: den, dan” lafzını kullanmıştır. İbnu’l-Kayyim’in el-İğase (I, 347 ve 361)’de iki yerde:

“Bu sahih bir isnaddır” demesinin sebebi de bu olmalıdır. İleride geleceği üzere İbn Teymiye de bu hadisi hasen kabul etmiştir.

Evet hadis az önce geçen ve ileride kaydedeceğimiz mutabaat dolayısıyla sahihtir. Hadisin mesh (maymun ve domuzlara döndürülmek) cümlesinin Silsiletu’l-Ahadiysi’s-Sahiha (1887)’de pek çok tanığı (şahidi) de bulunmaktadır.

⁴ Derim ki: Hiçbir şekilde utanmadan ve sıkılmadan az önce işaret ettiğimiz talikinde bu husus üzerinde ısrar etmiştir.

⁵ Lafzı şöyledir: Malik b. Ebi Meryem’den dedi ki: Biz Abdu’r-Rahman b. Ğann’ın yanında idik. Beraberimizde Rabia el-Cüreşi vardı. İçkiden sözettiler. Abdu’r-Rahman b. Ğann dedi ki...” Rabia el-Cüreşi sahabidir. Buna yakın rivayet ettiği merfu bir hadis de vardır. İleride altıncı hadis başlığı altında güçlü bir sened ile gelecektir.

Hadisin zayıf olduğunu belirten bu gururlu ve benim es-Sahih (90)'da açıkça zikrettiğim bu senetteki anılan cehalet sebebiyle zayıf oluşu ile ikna olmayarak buna Hatim b. Hureys'in sika bir ravi oluşu ile ilgili şüphe uyandırma isteğini de ekleyerek daha önce işaret ettiğimiz makalesinin sonlarında şunları söylemektedir:

“Hateme gelince, onda zayıflık ve tartışma sözkonusudur. Hakkında halimin cehaleti mevzubahistir.”

Derim ki: Okuyucu bu kelime canbazlıklarına ya da felsefeye dikkat etsin. Son cümledeki “cehalet” lafzı bazı imamların kullandığı bir lafızdır. Fakat ileride açıklanacağı gibi ona itimat olunmamıştır. Ondan önceki ifade ise tamamıyla boştur, safsatadır ya da tedlistir. Çünkü imamlardan hiçbir kimse onun zayıf olduğunu söylemediği gibi: Hakkında tartışma sözkonusudur da dememiştir. Hakkında kullanılan en ileri ifade İbn Main'in “onu tanımıyorum” şeklindeki sözleridir. Bununla birlikte onun öğrencisi İmam Hafız Osman b. Said ed-Darimi onun bu husustaki kanaatini reddetmiş, İbn Main'den naklettiği Tarih'inde (101/287) şunları söylemektedir: “Hatem b. Hureys et-Tai nasıldır dedim. O, onu tanımıyorum dedi.” Hemen ardında ise Osman (b. Said):

“O Şamlı ve sika bir ravidir” demektedir.

Derim ki ilim adamlarınca kabul edilen şudur: Bilgi sahibi olan, bilgisi olmayana karşı delildir. İbn Adi el-Kamil de (II, 439) bundan dolayı şunları söylemektedir:

“Rivayet ettiği hadislerin azlığından ötürü Yahya onu tanımamaktadır. Onda bir sakınca olmadığını ümit ederim.”

İşte iki imam bu raviyi tanımış ve onun sika olduğunu belirtmişlerdir. Onlara İbn Hibban'ın onun sika olduğunu söylemesi (IV, 178) ile İbn Sad'ın: “O tanınmış birisi idi” sözlerini de eklemek gerekir. Yani o adalet vasfı ile tanınmış birisi idi. Nitekim ben az önce işaret ettiğim istidrakte bunun böyle olduğunu tahkik etmiş bulunuyorum. Peki Rasûlullah (s.a)'ın hadislerine dil uzatmak pahasına dahi olsa şöhret arzusunun helake götürdüğü bu aldanmış kimseyi ilmi ve mantığı: Bir hususu bilen bilmeyene karşı delildir şeklindeki kaideye muhalefet etmeye iten nedir?

Onun tedlis yapmasının ve bana dil uzatmasının bir parçası da az önce naklettiğimiz ifadelerinden sonra kullandığı şu sözlerdir:

“Onun halinin hasen olduğunu söyleyen kimse ise hakkında konuşan kimse gibi olamaz.”

O bu ifadeleriyle benim sahiha silsilesinde işaret ettiğim yerde kullandığım şu genel ifade ile sika olduğunu söylememe işaret etmektedir:

“Derim ki: Malik b. Ebi Meryem dışında ravileri sikadırlar...”

Bu durum böylece anlaşıldığına göre onun kaydettiğim bu sözleri bana ünlü: “Kendi hastalığını bana isabet etti de kendisi sıyrılıp çıktı” şeklindeki atasözünü hatırlattı. Çünkü onun: “Durumunun hasen olduğunu söyleyen” ifadesi ile kastettiği sika olduğunu belirtmektir fakat o bunu kullanmayarak kaydettiğimiz ifadeyi kullanmıştır. Çünkü eğer açıkça: “Onun sika bir ravi olduğunu söyleyen hakkında konuşan kimse gibi değildir” demiş olsaydı bu sözleri ile Darimi ve İbn Adiyy'i kastetmiş olurdu. Çünkü az önce geçtiği gibi onun sika olduğunu söyleyenler onlardır. O bunu söylemeyerek hile ve tedlis yaparak öbür lafzı kullanmış, böylelikle okuyuculara halinin hasen olduğunu sadece benim söylediğim izlenimini vermek istemiştir. Gerçek ise –görüldüğü üzere- ben bu hususta başkasına tabiyim. O konuda bid'at ortaya çıkartan odur. Çünkü onun: “Hakkında konuşan” ifadesi ile kastettiği ise az önce kaydettiğimiz İbn Main'in: “Onu tanımıyorum” sözleridir. Bu ise onun hakkında cerh ya da adalet ifade eden bir bilgi sahibi olmadığıdır. Böyle bir ifade de ne onu cerh etmektir, ne de zayıf olduğunu söylemektir. Buna dayanılarak onun hakkında: “Hakkında konuşan” ifadesi ilim adamlarının ıstılahına göre kullanılması

doğru değildir. Sözü geçen bid'atçının kullandığı “onda bir parça zayıflık vardır” ifadesi onun sika olduğunu söyleyenlerin sözleri bir tarafa İbn Main’in bu sözüne dahi muhaliftir. Böylelikle o muravi hakkında bütün imamların söylediklerine muhalefet etmektedir. O bakımdan kaydettiğimiz atasözü onun haline uygundur. “Kardeşine bir kuyu kazan kendisi içine düşer” sözü de buna benzer.

Bu ve benzeri türden sözü uzattığımızdan ötürü sayın okuyuculardan özür dileriz. Şayet sahih sünnet düşmanlarına cevap vermek, onların hilelerini ve tedlis yollarını açığa çıkarmak gereği söz konusu olmasaydı bunlara ihtiyacımız olmazdı.

Diğer mutabaata gelince, mutabaat eden kişi İbrahim b. Abdu'l-Hamid b. Zi Himaye'nin kendisine Ebu Malik el-Eş'ari'den yahut Ebu Amir'den diye rivayeti haber verenden yaptığı şu nakildir: Ben Peygamber (s.a)'ı şarap ve çalgı aletleri hakkında söz söylerken dinledim:

Hadisi Buhari burda anılan İbrahim'in tercümesini et-Tarihu'l-Kebir'de verirken böylece rivayet etmekte ve şöyle demektedir. (I, 1,304-305) Bunu bana Süleyman b. Abdu'r-Rahman dedi: Bize el-Cerrah b. Melih el-Hamsi anlattı dedi ki: Bize İbrahim anlattı.

Derim ki işte bu Malik b. Ebi Meryem ile Atiyye b. Kays'ın güçlü bir mutabaatıdır. O da onların tabakasındandır. Eğer ona haber veren kişi Abdu'r-Rahman b. Gann ise açıkça görüldüğü gibi o da her ikisine mutabaat etmektedir. Şayet bir başkası ise bu mutabaatı yapan mestur (durumu gizli) bir tabiidir ve bu İbn Gann'a mutabaat etmektedir. İster bu, ister öteki olsun bu şahit olarak ve mutabaata güçlü bir isnaddır. –Haberi veren kişi müstesna- senetteki bütün raviler sikadılar ve et-Tehzib'de tercümeleri vardır. Bundan tek istisna anılan İbrahim b. Abdu'l-Hamid'dir. O da İbn Asakir, Tarih (I, 454-455) ve başka yerlerdeki bir grup sikanın (kendisinden) yaptığı rivayet ile bilinen ve bir grup hafızın sika olduğunu belirttiği sika bir ravidir. Ebu Cüra er-Razi şöyle demektedir:

“Onda bir sakınca yoktur.”

Taberani el-Mucemu's-Sağir'de:

“O müslümanların sikalarından birisi idi” demektedir. İbn Hibban onu iyi bir şekilde tanıtmış, onu es-Sikat adlı eserinde zikredip ona “Ebu İshak” künyesi ile anarak (VI, 13) şunları söylemektedir:

“Şamlıların fakihlerinden idi. Hıms'da kadı idi. İbnu'l-Münkedir ve Humeyd et-Tavil'den rivayetler yapar. Ondan da el-Cerrah b. Melih ile şehrinin ahalisi rivayette bulunur. Ömrünün sonlarında Antarsus (Tarsus)'a gitmiş ve orada ribat yaparken vefat etmiştir.”

İşte adaleti ve sika bir ravi oluşu ile alakalı olarak İbrahim hakkında imamlarımızın sözleri bunlardır. Peki sahih hadisleri zayıf kabul eden zatın bunlara karşı tutumu nedir? O bütün bunları görmezlikten gelmiştir. Adeti üzere bunlara hiçbir değer vermemiştir. Hakkında kendiliğinden daha önce kimsenin söylemediği bir görüş ortaya koyuvermiş ve az önce işaret edilen makalesinin sonlarında şunları söyleyivermiştir:

“O halde İbrahim hakkında tartışma sözkonusudur.⁶ Buhari, İbn Ebi Hatim ve İbn Hibban'ın eserlerinde onun tercümesi bulunmaktadır.”

Peki bu adamın bizim imamlarımızın sözleri karşısındaki bu konumu onun cehalet ve heva üzerinde kurulan görüşünü sunması hakkında okuyucu ne diyecektir? Allah'tan esenlik dileriz.

Daha sonra bu hadisin tahrir edilmesinde iki fayda gördüm:

Birincisi: Buhari'nin, İbn Salih'in, Muaviye b. Salih'den hadisi rivayetinde: “Bize Abdullah b. Salih anlattı” dediğini görüyoruz. Bu kişi ise Ebu Salih'tir. Daha

⁶ Az önce işaret ettiğimiz talikinde böyle demiştir. Allah ona hidayet versin.

önce geçtiği üzere bir başka yerde: “Ebu Salih bana dedi ki” ifadesini kullanmıştır. İşte bu Buhari’ye göre “haddesena: bana anlattı” ile “kale li: bana dedi” tabirleri arasında bir fark görmediğinin kat’i bir delilidir. Yine onun “filan kişi bana dedi” şeklindeki ifadesi muttasıl olduğunu gösterir. Az önce geçtiği gibi hem bu ilmin, hem de dili aynı anda bilmeyen zatın iddia ettiği gibi munkatı olduğunu değil.

Diğer faide şudur: İbrahim’in –ki ravi hadisi rivayet eden sahabinin kimliği hususunda -Ebu Malik el-Eş’ari yahut Ebu Amir sözleri ile şüphe etmiştir- hadisi akabinde Buhari’nin şu sözleridir:

“Ancak bu Ebu Malik’ten diye bilinir.”

Derim ki bu ifadesinde Malik b. Ebi Meryem’in kendisi tarafından bilinen bir ravi olduğu incelikli bir şekilde hissettirilmektedir. Çünkü o sahabinin Ebu Malik el-Eş’ari olduğunu kesin olarak ortaya koyan rivayetini daha önce geçtiği üzere Sahih’inde zikrettiği hocası Hişam b. Ammar’ın ve az önce kaydettiğimiz İbrahim’in rivayetinin önüne geçirmiştir. Her iki rivayette de sahabinin ismi hakkında şüphe edilmiştir. Eğer Buhari kendince Malik b. Ebi Meryem’i sika bir ravi olarak görmemiş olsaydı, onun naklettiği rivayeti Hişam’ın ve İbrahim’in rivayetlerinden öne geçirmezdi. Muhtemeldir ki merhum İbnu’l-Kayyim, Malik’in rivayet ettiği bu hadis hakkında:

“Senedi sahihtir” ifadelerini kullanırken gözönünde bulundurduğu durum budur. Doğrusunu en iyi bilen Allah’tır.

Bu ilk hadis ile ilgili olarak söylenenlerin özü şudur: Hadis Abdu’r-Rahman b. Gann etrafında dönüp dolaşmaktadır. Bu da ittifakla sika bir ravidir. Hadisi ondan yine sika bir ravi olan Kays b. Atiyye rivayet etmiştir. Az önce geçtiği üzere ona kadar varan isnadı da sahihtir. Diğer taraftan hadis Malik b. Ebi Meryem ile İbrahim b. Abdu’l-Hamid etrafında döner. O da sika bir ravidir. Her üçü de kesin olarak haram kılınan şeyler arasında “çalı aletlerinden” söz etmektedirler. Artık bundan sonra hadisin zayıf olduğunu ısrarla belirten kimse inatçı bir mütekebbirdir. Onun hakkında Peygamber (s.a)’ın şu buyruğu uygun düşer: “Kalbinde zerre miktarı kibir bulunan bir kimse cennete girmez.” Bu hadiste şu ifadeler de vardır: “Kibir hakka karşı çıkmak ve insanları küçümsemektir.”

Hadisi Müslim ve başkaları rivayet etmiş olup ve gayetu’l-meram (98/114)’de tahriri yapılmıştır.

İkinci hadis: Enes b. Malik (r.a)’dan dedi ki: Rasûlullah (s.a) buyurdu ki:

Dünyada da, ahirette de lanetlenmiş iki ses vardır: “Nimet sırasında zurna sesi ve musibet sırasında bir inleme.” Hadisi Bezzar Müsned’de (I, 377, 795, Keşfu’l-Estar)’da şöylece rivayet etmektedir: Bize Amr b. Ali anlattı, bize Ebu Asım anlattı, bize Şebib b. Bişr el-Beceli anlattı dedi ki: Enes b. Malik’i şöyle derken dinledim deyip hadisi zikretti. –Adı ed-Dahhak b. Mahled olan- Ebu Asım yolu ile de rivayet edilmiştir. Bunu Ebu Bekr eş-Şafii er-Rubaiyyat’da (II, 22/a ez-Zahiriye kütüphanesinde yazma)’de ve ed-Dıya el-Makdisi, el-Ehadiysu’l-Muhtare (VI, 188, 2200-2201)’de rivayet etmişlerdir.

el-Bezzar dedi ki: “Biz bu hadisi Enes’den diye sadece bu isnad ile biliyoruz.”

Derim ki: el-Münziri’nin (IV, 177)’de belirttiği üzere ravileri sikadırlar. El-Heysemi de (III, 13)’de ona tabi olmuştur. Fakat Şebid b. Bişr hakkında ihtilaf vardır. Bundan dolayı hafız (İbn Hacer) hakkında “Muhtasarı Zevaidi’l-Bezzar (I, 349)”da şunları söylemektedir:

“Şebid’in sika bir ravi olduğu söylenmiştir.” Et-Takrib’de de şöyle demektedir:

“Doğru sözlü birisidir. (Bazan) hata da ettiği olur” demektedir.

Derim ki: O halde sened hasendir. Hatta bundan sonraki senet dolayısıyla da sahihtir.

Bu hususta İsa b. Tahman, Enes’den diye ona mutabaat da etmiştir.

Bunu İbnu's-Semmak ondan gelen hadislerin baştaraflarında (vr. 87/b-yazma)'de rivayet etmiştir.

Burada sözü edilen İsa, Buhari'nin rivayetlerini aldığı ravilerden olup, sika bir ravidir. Muğni, ez-Zehebi'de de belirtildiği gibi. el-Askalani şöyle demektedir:

“Doğru sözlü birisidir. İbn Hibban onun hakkında oldukça ileri ifadeler kullanmıştır. Bunda sebep ise başkası hakkında (benzer şeyleri) uygun görmediklerinde aranmalıdır.”

O halde Allah'a hamdolsun ki hadis sahihtir.

Ayrıca bu hadisin kendisi ile kuvvet kazandığı bir şahidi daha vardır. Bu da Cabir b. Abdullah'ın, Abdu'r-Rahman b. Avf'dan diye naklettiği hadistir. O dedi ki: Rasûlullah (s.a) buyurdu ki:

“Ben ağlamayı yasaklamadım. Fakat ben ahmak ve günahkar iki sesi yasakladım: Birisi oynama ve oyalanma namesi sırasındaki ses ve şeytan zurnaları, diğeri ise musibet halindeki ses yüzlere vurmak, yakaları yırtmak ve şeytan inlemesidir.”

Hadisi Hakim (IV, 40); Beyhaki (IV, 69), Şuabu'l-İman (VII, 241, 1063 ve 1064); İbn Ebi'd-Dünya, Zemmu'l-Melahi (vr. 159/1-Zahiriyye kütüphanesi); el-Acurri, Tahrimu'n-Nert (201, 63)'de, Beğavi, Şerhu's-Sünne (V, 430-431); Tayalisi, Müsned (1683); İbn Sad, Tabakat (I, 138); İbn Ebi Şeybe, el-Musanef (III, 393); Amd b. Humeyd, el-Muntehab mine'l-Musned (III, 8, 1044)'de Muhammed b. Abdu'r-Rahman b. Ebi Leyla, Ata b. Cabir'den gelen rivayet yollarıyla kaydetmişlerdir. Onlardan bazıları Abdu'r-Rahman (b. Avf)'ı sözkonusu etmemektedir. Bu hadiste bir de olay nakledilmektedir. Bunu Tirmizi (1005 numaralı hadis olarak Cabir'den muhtasar olarak rivayet etmiş ve şöyle demiştir:

“Hasen bir hadistir.” Bununla İbn Ebi Leyla'nın durumu dolayısıyla hasen li gayrihi olduğunu kastetmektedir. Zeylai de Nasbu'r-Raye (IV, 84); İbnu'l-Kayyim, el-İğase (I, 254)'de de bunu kabul etmiştir. Hafız İbn Hacer, Fethu'l-Bari (III, 173-174)'de bir şey söylemeyip benimsediği kaide gereği kuvvetli olduğuna işaret etmiş olmaktadır. Heysemi, Mecmau'z-Zevaid (III, 17)'de şunları söylemektedir:

“Hadisi Ebu Yala ve el-Bezzar rivayet etmiş olup, senesinde Muhammed b. Abdu'r-Rahman b. Ebi Leyla vardır ki hakkında (tengit mahiyetinde bazı) sözler vardır.” Hafızın kaydettiğimiz bir topluluğa hadisi nispet ettikten sonra ed-Diraye (II, 172)'deki şu sözlerine gelince:

“Hadisi ayrıca el-Bezzar ve Ebu Yala bir başka yoldan rivayet ederek şöyle demişlerdir: Cabir'den, o Abdu'r-Rahman b. Avf'dan... Hadisi ayrıca Hakim bir başka rivayet yoluyla yine Abdu'r-Rahman b. Avf'dan rivayet etmiştir.” Onun bu ifadeleri bu kimseler tarafından İbn Ebi Leyla'nın dışındaki bir yoldan kaydedildiği izlenimini vermekte ise de durum böyle değildir. Bütün mesele şundan ibarettir. Hadisi kimisi Cabir'in Peygamber (s.a)'dan diye zikrettiği müsned bir rivayeti olarak değerlendirmiş ve olayı naklederken Abdu'r-Rahman (b. Avf)'dan söz etmiştir. Kimisi de az önce geçtiği üzere bizzat Abdu'r-Rahman b. Avf'in müsned olarak naklettiği bir rivayeti olarak değerlendirmiştir. Doğruyu en iyi bilen şanı yüce Allah'tır.⁷

Bir uyarı: Değerli okuyucu hadis imamlarından bunu rivayet edenlerin çokluğunu ve bunun pekçok kaynakta iki büyük sahabe Enes ve Abdu'r-Rahman'dan yer aldığını görmüş bulunuyoruz. Buna yakın ve metninde bir parça fazlalık bulunan üçüncü bir hadis daha vardır. Senedi ileri derecede zayıf olduğundan ötürü onu

⁷ İbnu'l-Kayyim, Mes'ele'tu's-Sema (s. 115)'de yanılarak hadisi Buhari'nin, Sahih'inde, Abdu'r-Rahman b. Avf'dan kaydettiğini belirtmekte muhakkik ise buna dikkat çekmemiş bulunmaktadır. Halbuki Buhari bunu Enes'den, Peygamber efendimizin oğlu İbrahim'in vefatı olayını anlatırken zikretmiştir ve burada delil olarak gösterilen bölüm orada yoktur.

burada zikretmedim. Bu hadisin tahririni Silsiletu'l-Ahadiysi'd-Daife (4095)'de yaptım.

Bütün bunlarla birlikte İbn Hazm risalesinde (s.97):

“Onu kimin rivayet ettiği bilinmiyor” demektedir.

el-Muhalla adlı eserinde bunu da pekiştirerek (IX, 57-58) şunları söylemektedir:

“Biz bu hadisin bir rivayet yolunu bilmiyoruz. Muhaddisler bunu bu şekilde mutlak olarak zikretmişlerdir. Bu ise hiçbir değer ifade etmez.”

İşte bu Hafız b. Abdu'l-Hadi'nin, İbn Hazm hakkında söylediği şu sözlerin doğruluğuna dair pekçok delilden bir tanesidir:

“Hadisin sahih ve zayıf olduğu ile ravilerin durumları hakkındaki açıklamalarında çokça yanılır.”

Nitekim daha önce İbn Hazm'ın az önce geçen Buhari'nin hadisinin zayıf olduğunu belirtmesi ile alakalı olarak es-Sahiha'da da bu sözleri Hafız b. Abdu'l-Hadi'den nakletmiş idim.

İşte uyanık akıl sahibi okuyucular Gazali hocaefendinin ilim adamlarının mertebeleri ile bu ilimdeki uzmanlıklarının farklılığını bilmediğini yahutta çalgıyı haram kılan bütün hadisleri zayıf kabul ederken İbn Hazm'a dayanmakla hevasına uymuş olduğunu öğrenmiş olmaktadır. Evet bu ilimde onun durumu budur. Fakat Gazali bununla yetinmiyor, ileri derecede bir bilgisizlikle yahutta hevasını daha da pekiştirerek sözü geçen İbn Hazm'ın: “Bu bir şey değildir” ifadesini “senedi hiçbir şey değildir” diye aşırı bir bilgisizlikle tahrif etmiş bulunuyor. Buna dair açıklamalarımız önsözde geçtiğinden ötürü aynı sözleri bir daha tekrar etmiyoruz. İbn Teymiye değerleri eseri el-İstikame (I, 292-293)'de şunları söylemektedir:

“Bu hadis şarkının haramlığına dair delil olarak gösterilen hadislerin en iyileridir. Nitekim Cabir b. Abdullah'dan rivayet edilen meşhur lafzıyla şöyledir: “Nimet esnasındaki oyun ve eğlence sesi ile şeytanın zurnaları.” Peygamber (s.a) nimet halindeki böyle bir sesi yasakladığı gibi musibet esnasında çıkartılan sesi de yasaklamıştır. Nimet halindeki ses ise şarkı sesidir.”

Üçüncü hadis: Abdullah b. Abbas (r.a)'dan dedi ki: Rasûlullah (s.a) buyurdu ki:

“Muhakkak Allah bana şarabı, kumarı, kube'yi (davul ya da zar)'ı haram kıldı – ya da bana lafzı olmadan- haram kıldı. Sarhoşluk verici herşeyde şüphesiz haramdır.”

Hadisi Abdullah b. Abbas'dan, Kays b. Habter en-Nehşeli rivayet etmiştir. Bunun da iki yolu vardır:

Birincisi: Ali b. Bezime'den: Bana Kays b. Habter en-Nehşeli anlattı (haddeseni). Ondan (İbn Abbas)'dan naklen...

Bunu Ebu Davud (3696), Beyhaki (X, 221), Ahmed, Müsned (I, 274), el-Eşribe (no: 193), Ebu Ya'la, Müsned (2729) Yine ondan İbn Hibban, Sahih (5341), Ebu'l-Hasen et-Tusi, el-Erbain (vr. 13/a zahiriyye); Taberani, el-Mucemu'l-Kebir (XII, 101/a-b, 12598 ve 12599)'da Süfyan'dan, o Ali b. Bezime'den yoluyla: Süfyan dedi ki: Ali b. Bezime'ye: “Kube nedir? diye sordum, o: “Davuldur” dedi.

Diğer rivayet yolu ise: Abdu'l-Kerim el-Cezeri'den, o Kays b. Habter'den şu lafızla rivayet edilmiştir:

“Şüphesiz Allah içkiyi, kumarı, kubeyi –ki o davuldur- haram kıldı ve buyurdu ki: Sarhoşluk verici herşey haramdır.”

Hadisi Ahmed (I, 289) ve el-Eşribe (XIV)'de, Taberani (12601), Beyhaki (X, 213-221)'de rivayet etmişlerdir.

Bu, burada zikredilen Kays'dan gelen iki yoluyla sahih bir senettir. Kays'ın sika bir ravi olduğunu Ebu Zür'a, Yakub, el-Marife (III, 194), İbn Hibban (V, 308), Nesai, Hafız, et-Takrib'de belirtmişlerdir. Zehebi, el-Kaşif'de sadece Nesei'nin onu sika

kabul ettiğini belirtmekle yetinmiş ve kendisi de bunu böylece kabul etmiştir. Bundan dolayı Şeyh Ahmed Şakir, Müsned'deki notlarında iki yerde (IV, 158 ve 218)'de sahih olduğunu belirtmektedir. İbn Hazm ise istisna olarak el-Muhalla (VII, 485)'de "mecrul" bir ravi olduğunu belirtmektedir. Halbuki bir grup sika ravi ondan hadis rivayet etmiştir. Bu hadis İbn Hazm'ın zikretmediği ve çalgı aletlerinin haram kılınması hususunda zayıf kabul ettiği hadisler arasında kaydetmediği hadislerdendir. Bundan sonra gelecek hadis de böyle.

Dördüncü hadis: Abdullah b. Amr b. el-As (r.a)'dan rivayete göre Rasûlullah (s.a) şöyle buyurmuştur:

"Muhakkak aziz ve celil olan Allah içkiyi, kumarı, kubeyi ve el-ğubeyrayı (darıdan yapılan bir içki) haram kılmıştır. Sarhoşluk veren herşey de haramdır."

Bunun üç rivayet yolu vardır:

Birincisi el-Velid b. Abede'den gelmiştir. Adının Amr b. Lebid b. Abede olduğu da söylenir, o yolla bu lafızlarla gelmiştir.

Hadisi Ebu Davud (3685), Tahavi, Şerhu Meani'l-Asar (II, 325), Beyhaki (X, 221-222), Ahmed (II, 158, 170), Eşribe (207); Yakub el-Fesevi, el-Marife (II, 519); İbn Abdi'l-Berr, et-Temhid (V, 167); el-Mizzi, et-Tehzib (XXXI, 45-46)'da Muhammed b. İshak, İbn Lebia ve Abdu'l-Hamid b. Cafer yoluyla rivayet etmiştir. Üçüde Yezid b. Ebi Habib'den ondan (Velid'den) diye rivayet etmişlerdir.

Bunların ilki "el-Velid b. Abede" derken, diğer son ikisi "Amr b. el-Velid b. Abede" diye ismini vermişlerdir. Şeyh Ahmed Şakir'in -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- Müsned (IX, 241)'deki notunda tahkik ettiği üzere tercih edilen budur. Orada şöyle demektedir:

"İki kişinin tek bir şahsın ismini doğru bellemiş olma ihtimali daha yüksektir..." Oraya bakınız.

Yine Muhammed b. İshak eğer açıkça tahdis (haddesena gibi) bir lafzı kullanacak olursa başka ravilere muhalefet ettiği takdirde huccet sayılmaz. Hele burada anane (an lafzını kullanarak) hadisi nakletmişse nasıl huccet kabul edilebilir. (Bununla Amr b. el-Velid b. Abede şeklindeki ismin daha tercih edildiğine dikkat çekilmektedir. -Çeviren-)

Durum böyle olduğuna göre burada sözü geçen Amr b. el-Velid'in hali nedir? Zehebi'nin el-Mizan'daki: "Ondan Yezid b. Ebi Habib'den başka bir kimse rivayet etmemiştir." sözleri onun meçhul bir ravi olmasını gerektirmektedir. Fakat Yakub b. Süfyan onu "el-Marife" adlı eserinin "Sikatu'l-Mısriyyi: Mısırlı sika raviler" bölümünde (II, 519) zikretmektedir. Aynı şekilde İbn Hibban onu Sikatu't-Tabiin (Tabiinin sika ravileri) (V, 184)'de zikretmiş bulunmaktadır. İşte bundan dolayı Hafız İbn Hacer et-Takrib adlı eserinde: "Saduk: Oldukça doğru sözlüdür" demiştir.

Buna göre hadis hasen li zatihi yahut en azından hasen li gayrihidir. Hatta daha önce geçen hadisler ve ileride gelecek hadisler dolayısıyla sahihtir.

İkinci rivayet yolu: İbn Vehb'den gelmektedir: Bana İbn Lebia, Abdullah b. Hübeyre'den haber verdi. O Ebu Hureyre'den... ya da: Hubeyre el-Aclani, Abdullah b. Amr'ın azadlısından, o Abdullah b. Amr b. el-As'dan rivayete göre kendileri mescidde bulundukları bir gün Rasûlullah (s.a) yanlarına çıkıp şöyle buyurdu:

"Şüphesiz Rabbim bana içkiyi, kumarı, kubeyi ve hınnini (tamburu) haram kıldı." Kube ise davul demektir.

Hadisi Beyhaki (X, 222); Ahmed (II, 172)'de şöylece rivayet etmişlerdir: Bize Yahya anlattı (haddesena), bize İbn Lebia anlattı deyip bu lafızları zikretmektedir. Ancak o şöyle demiştir: "Ebu Hübeyra el-Küla'i'den, o Abdullah b. Amr'dan..." şeklinde şüphe etmeden ve "mevla (azadlısı)" lafzını zikretmeden kaydetmişlerdir.

Derim ki: Beyhaki'nin rivayetindeki ravilerin hepsi sikadılar. (Abdullah b. Amr)'ın azadlısı müstesna, onu tanımıyorum. Muhtemeldir ki o bizzat Ebu

Hubeyre'nin kendisidir. O da Tacilu'l-Menfaa'de belirtildiği üzere meçhul bir ravidir. Doğrusunu en iyi bilen Allah'tır.

Üçüncü yol: Ferac b. Fedale'den, o İbrahim b. Abdu'r-Rahman b. Rafi'den, o babasından, o Abdullah b. Amr'dan merfu olarak (Peygamber efendimize nisbet edilerek) şu lafızla rivayet edilmiştir:

“Şüphesiz Allah ümmetime içkiyi, kumarı, el-misr (denilen darı, arpa ya da buğdaydan yapılan bir içkiyi), kubeyi, kinnini (tamburu) haram kılmış ve bana vitr namazını ilave olarak vermiştir.” Yezid b. Harun dedi ki: Kinninden kasıt barbat (bir çeşid ud)lardır.

Hadisi Ahmed Müsned (II, 165-167)'de Eşribe (212-214)'de, Taberani, el-Mucemu'l-Kebir (XIII, 51-52, 127)'de rivayet etmişlerdir.

Derim ki: Abdu'r-Rahman b. Rafi zayıf olduğundan ötürü bu da zayıf bir senettir. Abdu'r-Rahman b. Rafi et-Teluhi el-Kadi diye bilinir. Ferac b. Fedale ve hocası İbrahim b. Abdu'r-Rahman'ı ise raviler arasında babasından rivayet ettiği belirtilmektedir. Ona dair ayrı bir tercüme bulamadım. Bununla birlikte az önce kaydedilen rivayet yolları ile şahidler başka rivayet yoluna ihtiyaç bırakmayacak kadar hayırlı ve yeterlidir.

Beşinci hadis: Kays b. Sad (r.a)'dan –Peygamber (s.a)'ın sancağını taşırdı- rivayete göre Rasûlullah (s.a) böyle demiştir. –Yani az önce geçen İbn Amr'ın mevlasının rivayet ettiği hadisi zikretmiş- ve şöyle demiştir: “el-Gubeyra (darıdan yapılan içki) ile sarhoşluk verici her şey haramdır.”

Hadisi Beyhaki (X, 222)'de Muhammed b. Abdullah b. Abdi'l-Hakem yoluyla rivayet etmiştir: Bize İbn Vehb bildirdi (embeena) Bana Leys b. Sad ve İbn Lehia, Yezid b. Ebi Habib'den haber verdi. O Amr b. el-Velid b. Abede'den, o Kays b. Sad'dan deyip lafızları zikretti. Amr b. el-Velid dedi ki: Bana da Abdullah b. Amr b. el-As'dan da onun gibi bir rivayet ulaşmıştır (beleşani). Ancak Leys rivayetinde “el-Kinnin (tambur)” lafzını zikretmemiştir. Taberani de el-Mucemu'l-Kebir (XIII, 15,20)'de Yezid'den bir başka yoldan bu şekilde rivayet etmiştir.

Derim ki bu Yezid b. Ebi Habib'in, Amr b. el-Velid'den münferid olarak rivayette bulunduğu bilgimizle birlikte ravileri sika olan hasen bir isnaddır. Bu isnadda kendisi ile az önce kaydedilen dördüncü hadisin Abdullah b. Amr'dan gelen rivayeti ile kendisi arasında senette bir kopukluk olduğu hissedilmektedir. Fakat ben Kays'ın naklettiği bu hadisi Abdu'r-Rahman b. Abdullah b. Abdi'l-Hakem'in Futuh-u Mısır (s. 273)'de şöylece rivayet ettiğini gördüm: İbn Lehia'dan, o Yezid b. Ebi Habib'den, o Amr b. el-Velid b. Abede'den, o Kays b. Sad'dan rivayetine göre Rasûlullah (s.a)... yanlarına çıktı deyip, hadisi zikretmekte ve şöyle demektedir: Bize babam Abdullah b. Abdi'l-Hakem anlattı (haddesena) kimi zaman Amr b. el-Velid ile Kays arasına: “Ona ulaştığına göre” ifadesini de zikrettiği görülmüştür.

Derim ki: Muhammed b. Abdullah b. Abdi'l-Hakem'in rivayeti ile Abdu'r-Rahman b. Abdullah b. Abdi'l-Hakem'in rivayeti arasında ihtilaf vardır. Her ikisi de doğru sözlü iki kardeştir fakat birincisi daha meşhurdur. O inkıtaı Amr b. el-Velid ile Abdullah b. Amr arasında göstermişken, diğeri Amr b. el-Velid ile Kays b. Ubade (Sad olmalıdır) arasında göstermiştir. Birincisinin daha doğru olma ihtimali vardır. Çünkü o İbn Lehia ile birlikte Leys b. Sad'ı da zikretmektedir. Leys de sika bir hafızdır. Oysa kardeşi sadece İbn Lehia'yı zikretmektedir. İbn Lehia ise bilinen türden zayıf bir ravidir. Doğrusunu en iyi bilen Allah'tır.

Hadisin başka bir rivayet yolu daha vardır. Bunu Ubeydullah b. Zahr, Bekr b. Sevade'den, o Kays b. Sad'dan (Peygamber efendimize) merfu olarak şu lafızla rivayet etmiştir:

“Şüphesiz şanı mübarek ve yüce olan Rabbim bana şarabı kubeyi (davulu), kinnini (tamburu) haram kıldı. El-Ğibeyra (diye bilinen darıdan yapılan bir içki)den de sakının. Çünkü o dünya içkisinin üçte biridir.”

Hadisi İbn Ebi Şeybe, Musannef (VIII, 197, 4132)’de, Beyhaki, Ahmed (III, 422)’de, Eşribe (27)’de, İbn Abdi’l-Hakem, Futuh-u Mısır (273)’de, Taberani, el-Mucemu’l-Kebir (XVIII, 352, 897)’de rivayet etmişlerdir.

Derim ki: Hadisin bu isnadı Ubeydullah b. Zahr’ın zayıflığı dolayısıyla zayıftır. Bundan ötürü hafız Irakî, Tahricu’l-İhya (II, 272)’de hadisin zayıf olduğunu belirtmiş ve sadece Ahmed tarafından rivayet edildiğini söylemiştir. Fakat ikinci, üçüncü ve dördüncü hadislerin değişik rivayet yollarına değinmediği gibi bu hadisin birinci rivayet yoluna da değinmemiştir. Bu ise böyle bir hafız için ileri derecede bir kusur olarak değerlendirilir. Bilhassa o Gazali’nin sözü ile ilgili tahrirleri yapmak sadedindedir. Gazali bülbülün ve diğer kuşların seslerini dinlemekte herhangi bir görüş ayrılığı bulunmadığını belirttikten sonra buna çubuk, davul, def ve başkalarını kıyas etmektedir. Bununla birlikte bu kıyas daha önce kaydettiğimiz hadislerle muhaliftir. Ayrıca nassın olduğu yerde içtihad olmaz şeklindeki usul kaidesine de aykırıdır. Bununla beraber daha sonra şu sözleri ile doğruya meyledip, güzel bir iş yapmıştır:

“Bunlardan ancak şeriatte men edildiğine dair buyrukların yer aldığı oyalayıcı şeyler (menahi), telli çalgılar ve zurnalar müstesnadır.”

Derim ki: Bu istisna bize şunu hissettirmektedir: Gazali mesela şeriat koyucunun davulu menettiğini belirten nassa vakıf olmamıştır. Bundan dolayı benim görüşüme göre Hafız Irakî’nin bu istisna cümlesi dolayısıyla hadisleri tahrir ederken davulun haram kılınması hususunda açık ifadeler taşıyan az önce kaydettiğimiz hadislerin bir bölümünü zikretmeliydi. Ubeydullah b. Zahr’ın bu hadisi ve benzeri zayıf hadisleri tahrir etmekle yetinmemeli, sonra da bunların akabinde: “Hepsi de zayıftır” demeliydi. Her ne kadar bunlardan önce Buhari’nin çalgı aletlerini helal kabul etmeye dair hadisini rivayet etmiş, İbn Hazm’ın bu hadisi zayıf kabul etmesini, Ebu Davud’un ve el-İsmaili’nin onu mevsul olarak rivayet ettiğini belirterek reddetmiş olsa bile. Çünkü belirttiğim tahririn yapılması haramlık ifade eden bu hadisin delaletini güçlendirir. Özellikle İbn Hazm onu taklit edenler delaletini iptal edecek şekilde tevil etmiş bulunuyorlar. İşte bu sahih hadis –ileride geleceği üzere– onların hadisin delaletini iptal etmelerinin önünü kesmektedir. Çünkü hadisler açıkça görüldüğü gibi birbirini açıklar ve birbirini destekler.

Bununla birlikte durum ne olursa olsun hafızın yaptığı tahrir Şeyh Abdu’l-Vehhab es-Sübki Tabakatu’ş-Şafiyya el-Kübra adlı eserinde İmam Gazali’nin tercümesini verirken yaptıklarından daha iyi şeyler yapmıştır. Sübki sözü geçen eserinde (IV, 145-182) açtığı ayrı bir bölümde İhya kitabında yer alıp da herhangi bir senedini tesbit edemediği hadisleri biraraya getirmiş, bu bölümde (s. 158) belirtilen istisnadan “melahi (oyalayıcı şeyler)” telli sazlar ve zurnaları yasaklayan hadis” lafzı ile zikretmektedir. Buhari’nin zikrettiği hadisi farketmemiş olması gerçekten garip bir hadisedir. Onun daha başka hadisler hakkında da benzer değerlendirmeleri vardır. Bu tür hadislerin herhangi bir aslının olmadığını kabul etmemiştir. “Bir kimse şarkı ile sesini yükseltecek olursa mutlaka Allah onun omuzları üzerine ona iki şeytan gönderir...” hadisi gibi oysa bu hadisi Taberani ve başkaları rivayet etmiştir. Bu hadis Silsiletu’l-Ahadiysu’d-Daife (931)’de tahrir edilmiş olup, ileride de gelecektir. Yine Peygamber efendimizin Aişe’ye söylediği: “Sen Habeşlilerin oyunlarını seyretmek ister misin?” diye buyurduğu hadis de sahih bir hadis olup bunu Nesai ve başkaları rivayet etmiştir. Bu hadisin tahriri Adabu’z-Zifaf (272-275)’de Aişe (r.anha)’ın Buhari ve Müslim tarafından rivayet edilen hadisi dolayısıyla tahrir etmiştim ki vaktiyle ben buna başkalarınca sabit olan pekçok ziyadeleri de katmış idim. Sonra bunu ayrıca

Silsiletu'l-Ahadiysi's-Sahih'a'da müstakil olarak kaydetmeyi uygun buldum. Buna sebep ise Sübki'nin ve o silsilede (3277) numarada sözü edilen pekçok kimsenin bu hadisi inkar etmiş olmalarıdır. Davulu haram kılan bu hadislerin tahricinin sonlarında hatırlatmamız yerinde olacak husus şudur: İmam Ahmed bu hadislerin sıhhatine işaret etmiştir. el-Hallam, el-Emr bi'l-Maruf adlı eserinde (s. 26) ondan şöyle dediğini rivayet etmektedir:

“Ben davulu mekruh görüyorum. Kube denilen şey de odur. Rasûlullah (s.a) onu nehyetmiştir.”

Aynı şekilde Hafız İbn Hacer, et-Telhis (IV, 202)'de de bu hadisi adı geçen İbn Abbas, İbn Amr, Kays b. Sad b. Ubade adındaki ashab-ı kiramdan tahric etmekle sıhhatine işaret etmiş bulunmaktadır.

Altıncı hadis: İmran b. Husayn'dan dedi ki: Rasûlullah (s.a) buyurdu ki:

“Ümmetim arasında kazf (semadan atılan helak edici atışlar), mesh (suret değişimi) ve hazf (yerin dibine geçirilme) görülecektir.”

Ey Allah'ın Rasûlü bu ne zaman olacak diye sorulunca şöyle buyurdu:

“Çalgı aletleri ortaya çıkar. Şarkıcı cariyeler çoğalır ve şaraplar içileceği vakit.”

Hadisi Tirmizi Fiten bölümünde (no: 2213); İbn Ebi'd-Dünya, Zemhu'l-Melahi (vr. 1/b); Ebu Amr ed-Dani, es-Sunenu'l-Varide fi'l-Fiten (vr. 39/a ve 40/b)'de, İbnu'n-Neccar, Zeylu Tarih-i Bağdad (XVIII, 252)'de, Abdullah b. Abdu'l-Kuddus yoluyla rivayet etmişlerdir. O dedi ki: Bana Ameş, Hilal b. Yesar'dan, o ondan (İmran b. Husayn'dan) diye rivayet etmiştir. Tirmizi dedi ki:

“Bu hadis el-Ameş'den, o Abdu'r-Rahman b. Sabit'den, o Peygamber'den diye mürsel olarak da rivayet edilmiştir. Bu garip bir hadistir.”

Derim ki Abdullah b. Abdu'l-Kuddus dışındaki ravileri sikadırlar. Hafız (İbn Hacer) şöyle demektedir:

“O doğru sözlü birisidir, rafizilikle itham edilmiştir. Aynı şekilde hata da ederdi.”

Derim ki: Rafizi oluşunun hadisine zararı yoktur. Hatasından ise ileride açıklayacağımız üzere bu hadisi iyice hıfz ettiğini destekleyen mütabaatları ya da şahitleri ile hatasından da emin olunur.

Tirmizi'nin muallak olarak rivayet ettiği Ameş'in mürselini Ebu Amr ed-Dani (vr. 40/b)'de Hammad b. Amr, o el-Ameş'den böylece rivayet etmiştir diye mürselini vasletmiş (kesintideki raviyi göstermiş) olmaktadır.

Fakat burada sözü edilen Hammad metruk bir ravidir. İbn Abdi'l-Kuddus'a tercih edilemez. Ancak Leys b. Ebi Süleym, ed-Dani'de yer alan (vr. 37/b ile 39/a)'deki rivayette el-Ameş'e mutabaat etmiştir.

Leys her ne kadar zayıf bir ravi olmakla bilinmekte ise de ona da mutabaat edilmiştir. İbn Ebi'd-Dünya (vr. 2/b)'de şunları söylemektedir: Bize İshak b. İsmail anlattı dedi ki: Bize Cerir Eban b. Talib'den anlattı. O Amr b. Murre'den, o Abdu'r-Rahman b. Sabat'dan naklen dedi ki: Rasûlullah (s.a) buyurdu ki deyip hadisi zikretti.

Derim ki: Bu ise mürsel sahih bir isnaddır. Bütün ravileri sika olup, Müslim'in kendilerinden rivayet aldığı kimselerdir. Bundan İshak b. İsmail müstesnadır ki o da Talakani nisbetiyle bilinir. Ebu Davud'un hocalarındandır. O “sikadır” demiştir.

Darakudni de böyle demiştir. Osman b. Hurrezat ise:

“Sikadır, sikadır” demiştir.

Daha sonra bu hadise bir başka mütabi daha buldum. İbn Ebi Şeybe (XV, 164, 19391)'de şöyle demektedir: Veki, Abdullah b. Amr b. Murre'den o babasından bunu böylece rivayet etmiştir.

Derim ki bu ceyyid bir isnaddır. Abdullah b. Amr b. Murre bazan hata etmekle birlikte saduk (oldukça doğru) birisidir.

Bir başka yoldan mürsel ve mevsul olarak da rivayet edilmiştir. Bu daha sahihtir. Ebu'l-Abbas el-Hemedani, Umare b. Raşid'den, o el-Gazi b. Rabi'den diye hadisi (Peygamber efendimize) refederek şöyle demektedir:

“Bir topluluk koltukları üzerinde oturmakta iken maymunlara ve domuzlara dönüştürülecektir. Buna sebep ise onların içki içmeleri, ud çalmaları ve cariyelerin şarkı söylemeleridir.”

Hadisi İbn Ebi'd-Dünya (vr. 2/b)'de rivayet etmiştir. Onun rivayet yoluyla İbn Asakir Tarih-u Dimeşk (XII, 582)'de rivayet etmiş ve şöyle demiştir:

“Ebu'l-Abbas diye zikredilen bu şahıs Utbe b. Ebi Hakim'dir.”

Derim ki: Hafız hakkında şöyle demektedir:

“Doğru sözlü olmakla birlikte çokça hata eder.” Ancak Hişam b. el-Ğazz ona muhalefet ederek o babasından, o dedesi Rabia'dan diye hadisi nakletmiştir. Rabia dedi ki: Rasûlullah (s.a)'ı şöyle buyururken dinledim:

“Ümmetimin sonlarında hazf (yerin dibine geçirilmek), kazf (semadan helak edici atışların yapılması) ve mesh (suret değişimi) olacaktır.”

Ashab: Hangi sebeple ey Allah'ın Rasûlü diye sordu. Peygamber şöyle buyurdu:

“Onların şarkıcı cariyeler edinmeleri ve içki içmeleri sebebiyle olacaktır.”

Hadisi ed-Dulabi, el-Kuna (I, 52)'de, İbn Asakir, Tarih (XIV, 124-125)'da Ahmed b. Zühayr ve başkasının Ali b. Bahr'dan, o Katade b. el-Fudayl b. Abdullah er-Ruhavi'den yoluyla rivayet etmişlerdir. Katade b. el-Fudayl dedi ki: Ben Hişam b. el-Ğazz'ı... derken dinledim.

Ahmed b. Zühayr ise Ahmed b. Ebi Hayseme'nin kendisidir. Hafız oğlu hafızdır. Hafız (İbn Hacer) el-İsabe'de, Rabia el-Cureşi'nin tercümesini yaparken hadisi ona nisbet ettiği gibi, Fethu'l-Bari (VIII, 292)'de de ona nisbet etmiş ve bu eserdeki adeti üzere (senedinin) kuvvetine işaret olmak üzere onun hakkında bir şey söylemeyip susmuştur. Bu rivayette buna değer. Çünkü senedinin ravileri el-Gazz b. Rabia dışında hep sikadılar. El-Gazz'ı da İbn Hibban (V, 294)'de sika olarak tespit etmiş, İbn Asakir de ondan üç kişinin rivayetini belirterek tercümesini kaydetmiştir. Böyle bir kimse eğer burada olduğu gibi muhalefeti olmazsa rivayet ettiği hadisleri hasen bir kimsedir. O halde bununla bu hadis sahihtir, özellikle fiten hadisleri ve diğerleri arasında bu hadisin şahitleri dolayısıyla kuvveti daha da artar ki bunlardan birisi de Ebu Said el-Hudri'den peygambere merfu olarak gelen benzeri hadistir.

Bunu Taberani el-Evsat (6901)'de, Sağır (1004)'de rivayet etmiştir. Senedinde Ziyad b. Ebi Ziyad el-Cessas vardır. Et-Takrib'de belirtildiği üzere zayıf bir ravidir.

Bu şahitlerden birisi de Ebu Hureyre'nin merfu olarak rivayet ettiği hadistir:

“Fey belli bir azınlığın elinde dolaşan bir mal edinilirse...” hadisinde şu ifadeler de yer almaktadır:

“Şarkıcı cariyeler, çalgı aletleri ortaya çıktığı, içkiler içildiği vakit...”

Hadis Tirmizi (2212); İbn Ebi'd-Dünya (vr. 2/b)'de bir başka yoldan rivayet etmişlerdir. Tirmizi'nin rivayet senedi hakkında er-Ravdu'n-Nadir adlı eserde 1004 nolu hadis ile ilgili olarak el-Mişkat'ta (5459); ed-Daife (1727) nolu hadisi kaydederken gerekli açıklamaları yapmış bulunuyorum.

Bunlardan birisi de Ali (r.a)'ın şu lafızla rivayet ettiği hadistir:

“Ümmetim onbeş işi işleyecek olursa bela gelip onu bulacaktır...” Bu hadiste şu ifadeler de yer almaktadır:

“İçkiler içilir, ipekler giyilir, şarkı söyleyen cariyeler ve çalgı aletleri edinilirse...”

Hadisi Tirmizi (2211), İbn Ebi'd-Dünya (vr. 2/1)'de rivayet etmişlerdir. Hadis hakkındaki değerlendirmeleri el-Mişkat (5451) ve er-Ravdu'n-Nadir'de yapmış

bulunuyorum. İbn Ebi'd-Dünya tarafından kaydedilmiş başka rivayet yolları da vardır.

Ebu Uname (r.a)'dan merfu olarak şu rivayet nakledilmiştir:

“Bu ümmetten birtakım kimseler yemiş ve içmiş olarak geceyi geçirecekler ve maymunlara ve domuzlara dönüştürülmüşler olarak sabahı edeceklerdir...” Bu hadiste şu ifadeler de vardır:

“Buna sebep içki içmeleri, faiz yemeleri, şarkı söyleyen cariyeler edinmeleri, ipek giyinmeleri ve akrabalık bağlarını koparmaları olacaktır.”

Hadisi Hakim (IV, 515), Beyhaki, Şuabu'l-İman (V, 16); Ahmed (V, 329); İbn Ebi'd-Dünya (I/b); Asbahani, et-Terğib (I, 498-499); aynı şekilde Tayalisi (155, 1137)'de, ondan naklen Ebu Nuaym, el-Hilye (VI, 295), İbn Asakir, Tarih (VIII, 259)'da Ferkad es-Sebhi yoluyla rivayet etmiştir: Bana Asım b. Amr ondan naklen anlattı diyerek. Hakim ve Zehebi hadisin sahih olduğunu belirtmişlerdir. Ancak bu su götürür bir iddiadır. Ben bunu Silsiletu'l-Ahadiysi's-Sahih (1604)'de açıkladım.

Evet şüphesiz bu şahitler sebebiyle hadisin bu kadarı sahihtir. Bu Ferkad'den orada görüleceği üzere daha başka yollarla da rivayet edilmiştir.

Enes b. Malik'ten dedi ki: Rasûlullah (s.a) buyurdu ki:

“Ümmetim altı şeyi helal bellerse artık helak olurlar: Aralarında lanetleşme ortaya çıkarsa, içkileri içerlerse, ipek giyerlerse, şarkı söyleyen cariyeler edinirlerse, erkekler erkeklerle, kadınlar kadınlarla yetinirse.”

Hadisi Taberani el-Mucemu'l-Evsat (I, 59, 1060 –benim numaralamam ile-); Beyhaki, Şuab (V, 377-378)'de ondan iki rivayet yoluyla kaydetmişlerdir. Beyhaki bu iki rivayet yoluyla hadisi daha da pekiştirmiştir. Yine bu hadisin Zemmu'l-Melahi adlı eserinde ondan gelmiş buna yakın iki rivayeti daha vardır. (vr. 2/a ve 3/a) Ben bunları zikretmeye gerek görmedim, çünkü o iki rivayette şahid olarak kullanılamazlar.)

Yedinci hadis: Ebu Uname'den dedi ki: Rasûlullah (s.a) buyurdu ki:

“Şarkıcı kadınların satılması, satın alınmaları, onların ticaretinin yapılması helal değildir. Onlar karşılığında alınan bedel haramdır. –Şunları da söyledi-: Şu: “İnsanlardan kimisi... boş sözleri satın alırlar.” (Lokman, 31/6) ayetini sonuna kadar okuyup, bu ayet bu hususta indirildi dedikten sonra şunları söyledi:

Beni hak ile gönderene yemin olsun. Bir adam yüksek sesle şarkı söyledi mi mutlaka yüce Allah o vakit ona omuzlarına çıkan iki şeytan gönderir. Sonra onun göğsü üzerine ayaklarını aralıksız vururlar. –Bu arada kendi göğsüne işaret etti- ta ki o susuncaya kadar.”

Hadisi Taberani el-Mucemu'l-Kebir (VIII, 7749, 7805, 7825, 7855, 7861, 7862)'de el-Kasım b. Abdu'r-Rahman'ın ondan naklen iki rivayet yoluyla kaydetmiştir.

Derim ki: Bu iki rivayet sebebiyle ben bu hadisi önceleri es-Sahih silsilesinde (2922) numara ile kaydetmiş idim. Daha sonra bunlardan birisinde ileri derecede zayıflık olduğunu gördüm. Hadisin kuvvetli olduğunu söylemekten vazgeçtim. Ancak ayetin nuzulü ile ilgili bölüm müstesnadır. Çünkü onun ile ilgili ashab-ı kiramdan birden çok şahid vardır. İleride bunların bazıları yüce Allah'ın izniyle 8. bölümde zikredilecektir.

Li zatihi sahih ve li gayrihi sahih türleriyle bu sahih hadisleri kaydettikten sonra bu husustaki faydanın tamamlanması için önemli bir meseleyi sözkonusu etmemiz mutlaka gerekli olduğundan dolayı şunları belirtelim:

Hadis alimleri –Allah onlara hayırlı mükafatlarını versin- bu ümmetin peygamberinin mirasını korumak uğrunda oldukça önemli ve ilmi kaideler üzerinde durmuşlardır. Böylelikle bu mirası fazlasız ve eksiksiz koruyabilmişlerdir. Peygamber (s.a) hakkında söylemediği şeyleri söylemek caiz olmadığı gibi onun söylediklerinin bir kenara atılması, onlardan yüz çevrilmesi de caiz değildir. Hak bu ikisinin

arasındadır. Nitekim yüce Allah: “Böylece sizi vasat bir ümmet kıldık.” (el-Bakara, 2/143) diye buyurmaktadır.

Şüphesiz itidalin ve vasat oluşun gerçekleştirilmesi ifrad ile tefrid arasındadır, sahih olanı zayıf olandan ayırdetmekle mümkün olur. Bu cehalet ya da heva peşinden gitmekle olmaz. Ancak ilim ile ve tabi olmakla tahakkuk eder. Aynı şekilde bu Rasûlullah (s.a)’dan gelenin sahih bir şekilde fıkhedilmesi ile mümkün olur. Böyle bir fıkıh ise ancak Rasûlullah (s.a)’ın söz, fiil ve takrirlerinin bilinmesi ile mümkündür.

Durum böyle olduğuna göre bu işe ancak fukahadan olan ve aynı zamanda hadisi, hadis usulü ilmini bilen yahutta en azından onların izinden giden, onların yöntemlerini izleyen kimseler bu işe kalkışabilir. Şu beyiti söyleyen ne güzel demiş:

“Hadis ehli Peygamberin ehlidirler

Eğer onlar bizatihi kendisi demek değilseler de onun nefesleri ile birlikte olmuşlardır.

İşte sübutunun farklı şekillerine rağmen⁸ şu meşhur hadis ile kastedilenler onlardır:

“Bu ilmi sonradan gelen her nesil arasından onların adaetlileri yüklenir. Onlar bu ilimden aşırıya gidenlerin tahrifini, batılcıların intihalini, cahillerin tevilini nefyederler.” Hatta şu sahih hadisle de kastedilenler onlardır: “Şüphesiz Allah ilmi insanlar arasından (onlara rağmen) çekip almaz. Fakat alimlerin ruhunu almakla ilmi alır. Nihayet geriye hiçbir alim bırakmayınca bu sefer insanlar cahil başkanlar edinirler. Onlara soru sorulur, onlar da bilgisizce fetva verirler. Böylelikle hem kendileri sapar, hem başkalarını saptırırlar.” Hadisi Buhari ve Müslim rivayet etmiştir.⁹

Bundan dolayı Şeyhu’l-İslam İbn Teymiye, Mecmuu’l-Fetava’da (XVIII, 51) buna dair bir bölümde şunları söylemektedir:

“Ahkâmın delillerini bilmeyen kimsenin sözüne itibar edilmediği gibi aynı şekilde hadisin sıhhat yolları ilmini bilmeyenin de sözüne itibar edilmez. Aksine alim olmayan her kimsenin ilim ehlinin icmaına uymak bir görevdir.”

Derim ki: İlim adamları için gizli saklı olmayan hususlardan birisi de şudur: Bu icmaın dayanaklarından birisi de yüce Allah’ın: “Eğer bilmiyorsanız zikir ehline sorunuz.” (el-Enbiya, 21/7) buyruğudur. Hadis ilmini bilmediği için sahihini olmayanından ayırdedemeyen bir kimsenin bu hususu bilenlere sormadıkça onu delil göstermesi caiz değildir. Ayetin nassı bunu gerektirmektedir. Dolayısıyla Gazali’nin ve diğerlerinin çağdaş fıkıhçılığa soyunanların yaptıkları gibi hadis hakkında bilgisizce sahih ya da zayıf olduğu hükmünü vermenin caiz olmayışı öncelikle sözkonusudur.

Maksat şudur: Bu gibi kimseler burunları doğrultusunda giderek hadisin türlerinden bir tür hakkında zayıf hükmünü vermesinler. Sözüünü ettiğimiz bu tür ilim adamları nezdinde ya hasen hadis, yahut sahih li gayrihi olarak bilinir. Kaydettiğimiz altıncı hadis ve diğerleri gibi. Hadis alimlerinin usûl ve kaidelerinden birisi de zayıf hadisi çokça rivayet yollarının bulunması halinde güçlü kabul etmeleridir. Onlar bunu şanı yüce Allah’ın kadının şahitliği hakkındaki: “Biri unutursa diğerine hatırlatsın diye” (el-Bakara, 2/282) buyruğundan ve benzerlerinden esinlenerek bu kaideyi koymuşlardır.

Böyle bir kaideyi uygulayabilmek ise ancak –başkaları şöyle dursun- bu şerefli ilim ile uğraşanların çok azı uygulayabilir. Çünkü bu hadisi, rivayet yollarını, lafızlarını, bunların şahit (tanık) gösterilecek yerlerini geniş bir şekilde bilmeyi

⁸ el-Mişkat, 248 ile ilgili notuma bakınız.

⁹ Bende er-Ravdu’n-Nadir’de (579) kaynakları gösterilmiştir.

gerektirir. Çoğunlukla hadislerin birtakım lafızları ile ilgili fihristlerin yardımına başvurmak buna yardımcı olmayabilir. Bu ancak uzun bir süre bu alanda uğraşan kimsenin sahip olduğu bilgi ile gerçekleşebilir.

Bu kaide hakkında konuşup, yüce Allah'ın kendisine verdiği ilim ile bunu pekiştirenlerin arasında bu işi en güzel yapmış olan kimse merhum Şeyhu'l-İslam İbn Teymiye'nin Mecmuu'l-Fetava (XVIII, 25-26)'deki açıklamalarıdır. Er-Reddu'l-Mufhim adlı eserinde de kaydettiğim üzere –yüce Allah onu temize çekip yayınlamayı nasip etsin- şöyle demektedir:

“Onlara (hadis alimlerine) göre zayıf iki türdür:

Birisi gereğince amelin sözkonusu olduğu zayıf hadis. Bu da Tirmizi'nin ıstılahında hasen hadisin benzeridir.

Diğeri ise terkedilmesini gerektirecek kadar zayıf olan hadis ki vahi diye bilinen hadistir.

Hadisinde çokça yanlışlık yaptığı için bir ravi onlara göre zayıf olabilir. Fakat çoğunlukla görülen hali onun sıhhatli oluşu olduğundan hadisi ile itibar ve onu destek olarak kullanmak üzere böyle birisinin hadisini rivayet ederler. Çünkü hadis yollarının birden fazla ve çok olursa biri diğerini pekiştirir. Nihayet o yollarla ilim hasıl olur. İsterse bu çeşitli yollardan nakil yapanlar günahkar ya da fasık olsunlar. Hele bunlar ilim adamı ve adalet sahibi kimseler olurlarsa. Fakat hadislerinde çokça yanlışlık bulunduğu takdirde –Abdullah b. Lehiya gibi- çünkü o müslüman alimlerin büyüklerindendi. Mısır'da hakimlik yapardı. Çokça hadis rivayet etmiş birisidir. Fakat kitapları yanmıştı. O bakımdan hıfzından hadis nakletmeye başladı. Bundan ötürü naklettiği hadislerde çokça yanlışlıklar baş gösterdi. Bununla birlikte onun hadislerinin çoğunluğunda görülen sıhhat halidir. Ahmed dedi ki: Ben bazan bir ravinin rivayet ettiği hadisi onunla itibar olmak üzere yazarım. İbn Lehiya gibi.”

İbn Teymiye –Allah'ın rahmeti üzerine olsun- bir başka açıklamasında zayıf hadisin çeşitli yollarla güçlendirilmesinin sebebini, bu husustaki şartı ve bu kaideye sarılmanın gereğini açıklamaktadır. Fetvalarında (XIII, 247) şunları söylemektedir:

“Mürsel rivayetlerin yolları çok olup da kasti olarak ve (bu şekilde rivayet etmek üzer) ittifaktan uzak bulunursa yahutta bu uygunluk kasti olarak (mürsel rivayet edilerek) sözkonusu değilse bu hadisler kat'i olarak sahih olur. Çünkü nakil ya habere mutabık ve doğrudur yahutta sahibi tarafından kasti olarak yalan söylenmiş ya da hata edilmiştir. Kasti ve hata yoluyla yalandan uzak olduğu takdirde hiç şüphesiz o vakit bu söz doğru olur.

Şayet hadis iki cihetten ya da birçok cihetten gelmişse (derim ki: bizim bu hadisimiz gibi) ve bu hadisi bildiren iki kişinin onu uydurmak üzere ittifak etmedikleri bilinip, böyle bir uygunluğun kasti olmayıp, ittifakla meydana gelmeyeceği bilirse o vakit bu hadisin sahih olduğu bilinir. Mesela bir kimse meydana gelmiş bir olayı anlatırken o olayda cereyan eden söz ve fiilleri teferruatlı bir şekilde aktarır. Birincisi ile anlaşarak ittifak etmediği bilinen bir başka şahıs gelerek ilk şahsın zikrettiği sözleri ve fiilleri aynı teferruatla anlatırsa bu olayın genel olarak gerçek olduğu kesinlikle bilinir. Eğer onların herbirisi bu olayı kasten yahut hata ederek yalan söylemiş ise adeten onların herbirisi bu detayları ile bu olayı diğerine uygun olarak anlatamaz. Çünkü birinin diğeri ile anlaşarak ittifakı sözkonusu olmadan her ikisinin de böyle bir anlatımda ittifak etmeleri adeten mümkün değildir. İşte bu yolla ya mürsel olduğundan yahut onu nakledenin zayıflığından ötürü herbirisi başlı başına yeterli olmasa bile bu şekilde değişik cihetleri olup, değişik yollardan gelen birden çok nakillerin genel olarak doğru olduğu bu yolla bilinir.”

(Yine İbn Teymiye diyor ki:)

“Bu aslın iyice bilinmesi gerekir. Bu hadis, tefsir, meğazi insanların nakledilen söz ve fiilleri ve daha başka nakledilen hususların pekçoğu hakkında kesin hüküm verebilmek için faydalı bir ilkedir.

Bundan dolayı Peygamber (s.a)’dan iki yolla bu şekilde hadis rivayet edilir de bu yollardan herhangi birisinin onu diğerinden almadığı biliniyor ise onun hak olduğuna kesin hüküm verilir. Özellikle bu hadisi nakledenlerin kasten yalan söyleyen kimselerden olmadıkları bilinirse fakat bununla birlikte onlardan birisinin unutmamasından yahut şaşırmasından, yanlışlık yapmasından korkuluyorsa durum böyledir.”

İbn Teymiye’nin sözlerinin bu son bölümlerine yakın ifadeleri Hafız el-Alai, Camiu’t-Tahsil (s. 38)’de zikretmekte ve fazladan şunları da kaydetmektedir:

“Hadis iki rivayet yolunun toplamıyla hasen derecesine ulaşır. Çünkü bu durumda ravilerin kötü hıfzı korkusu ortadan kalkar ve biri diğerini pekiştirir, güçlendirir.”

Buna yakın ifadeler İbnu’s-Salah’ın mukaddimesi ile İbn Kesir’in bu mukaddimesinden çıkardığı muhtasarında yer almaktadır.

Daha sonra İbn Teymiye –yüce Allah’ın rahmeti üzerine olsun- (s. 352) şunları söylemektedir:

“Buna benzer durumlarda meçhul ve hıfzı kötü ravinin rivayetinden mürsel hadisten ve benzer rivayetlerden yararlanılır. Bundan dolayı ilim ehli bu gibi hadisleri de yazarlar ve şöyle derlerdi: Bu gibi hadisler başkalarının olamadığı şekilde şahit ve itibar için kullanılmaya elverişlidirler...”

Daha sonra az önce geçen İmam Ahmed’in: “Ben bazan bir adamın hadisini itibar için yazarım.” sözünü zikretmektedir.

Derim ki: Geçen bu açıklamalardan ilim talibi önceki hafızların hadisleri, senedleriyle rivayet etmelerinin pekçok faydasından bir faydası açıkça ortaya çıkmaktadır. Halbuki onların bu rivayetleri arasında senedi zayıf olanlar da vardır. Bununla birlikte onlar bu rivayetleri kitaplarına kaydettiler. İşte bunlar itibar için temel bir kaynaktır. Mutabaatı, birbirini pekiştiren şahitleri izlemek (bunun için gereklidir). Üstelik bazılarından terbiye, irşad edici, doğru manalar gibi daha başka faydalar da elde edilebilir. Bunlar herhangi bir kimsenin –ilim ehli tarafından bilindiği üzere- böyle bir rivayeti Peygamber (s.a)’a kesin olarak nisbet etmesi için yeterli gerekçe olmasa bile böyle bir faydaları vardır. Eski ve yeni birtakım heva ehli bu hususta muhalefet halindedirler. Daha önce Gazali hocaefendiye bu risalenin girişinde verdiğimiz cevapta açıklandığı gibi. Bundan dolayı Hafız İbn Abdî’l-Berr et-Temhid (I, 58)’de şunları söylemektedir:

“Zayıf hadis delil olarak gösterilemese bile büsbütün terkedilmez. Çünkü senedi zayıf fakat manası sahih nice hadis vardır.”

Hulasa senedi itibariyle zayıf olan hadis manasının şeriatin nasslarına uygunluğu dolayısıyla mana itibariyle sahih (doğru) olabilir. Şu hadis gibi: “İnsanların kusurları ile ilgilenmekten kendi kusuru kendisini alıkoyan kimseye ne mutlu.”¹⁰ Buna benzer daha pek çok hadis vardır fakat bu hadisi Peygamber (s.a)’a nisbet etmeyi caiz kılmaz.

Hadis bazan mana itibariyle de, lafız itibariyle de sahih görülebilir. Buna sebep ise onu pekiştiren şahitlerdir. Altıncı hadis ve ondan önceki bazı hadisler gibi. Bu hususu hatırdan çıkarmayalım. Cahillerin gürültüleri, kötülük kışkırtıcıları sizi bundan alıkoymasın. Çünkü bizler yazarları çok, alimleri az bir zamanda yaşıyoruz. Şikayetimiz Allah’adır. Allah ile olmadıkça hiçbir şeye güç ve kuvvet yetiremeyiz.

¹⁰Silsiletu’l-Ahadiysi’d-Daife, sekizinci cilt, no: 3835’de kaynakları gösterilmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

HADİSTE GEÇEN GARİB LAFIZLARIN AÇIKLAMASI

Çalgı aletlerini haram kılan hadisleri sıralama işini bitirdik. Bu hadislerde çeşitli lafızlar bulunmaktadır. Bunların kimisi “el-Meazif: çalgı aletleri” gibi bütün çalgı aletlerini kapsayan delaletleri umumi lafızlardır. Kimisi de bunların bir bölümü hakkında yani onlardan birisi hakkında hususidir. Mesela “berabit (ud)” lafzı gibi.

Nitekim bazı ayet ve hadislerde daha başka garip birtakım lafızlar da varid olmuştur. Gerekli faydanın sağlanabilmesi için anlamlarını açıklamayı uygun gördüm. Az önce geçtikleri yerleri işaret etmekle birlikte bunları harf sırasına göre düzenledim.

1. Erike: Koltuk

Kamusta şöyle açıklanmaktadır: Erike (kelime vezni itibariyle): “Sefine: gemi” gibidir. Bu çadır gibi üstü örtülü bir sedirdir. Yahutta üzerinde yaslanılarak oturulan her bir sedir, masa, döşektir ya da süslenmiş yastıklı divan demektir.

2. Evtar (beşinci hadis):

Evtar “veter” kelimesinin çoğulu olup, yayın kirişi ve yayın asıldığı yerdir. Burada ise ud, kanun gibi musiki aletlerini birbirine bağlayan teller demektir.

3. el-Berabit (altıncı hadis):

“Berbat”ın çoğuludur. Uda benzeyen bir çalgı aletidir. Arapçalaştırılmış farsça bir kelimedir. Aslı “berbet”dir. Buna sebep ise bunu çalan kimsenin bu aleti göğsünün üzerine koymasıdır. Göğüs de “berr” demektir. (Nihaye)

4. “Betaru’l-Hak” (Birinci hadisin sonları):

Hak açıkça ortaya çıktıktan sonra hakkı reddedip, inkar etmek demektir.

5. el-Hirr (birinci hadis):

Ferc demektir. Aslı “hirh” şeklindedir, çoğulu “ehrah” gelir. (Nihaye)

6. el-Hazz (birinci hadis):

Burada katıksız ibrişim (ipek)den dokunanlar kastedilmektedir.

7. Dull (altıncı hadis):

Bu “dule”nin çoğuludur. Bu da tedavül eden malın başkaları dışarda tutularak belli kimselerin elinde bulundurulmasıdır. (Nihaye)

8. Rannetu şeytan (ikinci hadis):

Burada kederli ses demektir.

9. Alem (birinci hadis):

Dağ demektir.

10. el-Ğubeyra (dört ve beşinci hadisler):

Darıdan yapılan sarhoşluk verici bir içecek.

11. Ğamtu’n-Nass (birinci hadisin sonları):

İnsanları küçümsemek, onları hakir görmek, haksız yere onlara dil uzatmaktır. “Ğams” ile aynı şeydir. En-Nihaye’de olduğu gibi.

12. Kinni (dördüncü hadis):

Habeş dilinde tambur demektir. “Takni” ise onu çalmaktır. İbnu’l-Arabi bu açıklamayı yapmıştır. İğasetu’l-Lehfân’da da böyledir.

Kamus’da şöyle demektedir: “Kinnin” (vezin itibariyle) sikkin: bıçak gibi tanbur demektir. Ayrıca rumların kumar oynadıkları bir oyun şeklidir.

Derim ki: Burada kat’i olarak kastedilen birinci anlamdır. Çünkü kumar aynı hadiste de zikredilmiş olup, o da “meysir”dir.

Bu da yaylı çalgı aletlerinden olup, boynu uzundur, yarım yumurta şeklinde bir karnı vardır. İki ya da üç teli olur.

13. Kıyan (altıncı hadis):

“Kayne”nin çoğulu olup şarkı söyleyen cariyeye demektir. “Kaynad” diye de çoğulu yapılabilir.

14. Kaynad (bir ve altıncı hadisler):

Bir önceki lafza bakınız.

15. Kube (üç ve beşinci hadisler):

İbn Abbas ve İbn Ömer’in rivayet ettikleri hadiste açıklaması geçtiği üzere davul demektir. İmam Ahmed de bunun böyle olduğunu kesin olarak ifade etmiştir. İbnu’l-Kayyim de bu açıklamayı İğase’de benimsemiş ve şöyle demiştir: Bunun barbat (ud) demek olduğu da söylenmiştir. (Bk. üçüncü madde)

Hattabi, Mealimu’s-Sünen (V, 268)’de şunları söylemektedir:

“Kube, davul diye açıklanmıştır. Bunun zar olduğu da söylenmiştir. Her telli ud ve benzeri lehiv aletleri ve şarkı kapsamına girer.”

Bu hususta başka görüşler de vardır. Şeyh Ahmed Şakir –Allah’ın rahmeti üzerine olsun- Müsned’de (X, 76)’daki notunda bunları nakletmiş, sonra da şunları söylemektedir:

“Bu husustaki en güzel ifade ve en kapsamlı söz İmam Ahmed’in, el-Eşribe (s. 74/214)’deki açıklamalarıdır: Kube, üstüne abanılan herbir şeydir.”

16. Mezamir (iki ve beşinci hadisler):

Mizmarın çoğuludur. Bu sonunda küçük bir boru bulunan kamış ya da madenden bir aletin adıdır. El-Mucemu’l-Vasit de böyle açıklanmıştır.

17. Mizr (dördüncü hadisin sonları):

Bu darıdan yapılan bir çeşit içkidir. Arpa ya da buğdaydan yapıldığı da söylenmiştir. (Nihaye)

18. Meazif (birinci hadis çeşitli yerlerde)

19. Bunlar vurmali def ve benzeri çalgılardır. Nihayedede belirtildiği gibi.

Kamus’da şöyle denilmektedir:

“Bunlar ud ve tambur gibi eğlence aletleridir. Tekili “üzf” ya da “mizef”dir. Mimber ve miknese kelimeleri (vezin itibariyle) gibidir. Azif ise bunları çalan ve şarkı söyleyen kimse demektir.”

Bundan dolayı İbnu’l-Kayyim el-İğase’de şunları söylemektedir:

“Bütün eğlence aletlerine denilir. Bu hususta dilciler arasında görüş ayrılığı yoktur.”

Zehebi’nin Siyer(-u Alami’n-Nubela) (XXI, 158)’deki ifadeleri bundan daha açıktır.

“Meazif: Zurna, tambur, kaval, zil gibi her türlü çalgı aletinin adıdır.”

Buna yakın bir açıklama Tezkiretu’l-Huffaz (II, 1337)’de yer almaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KAYDETTİĞİMİZ HADİSLERDEN HERHANGİ BİRİSİNİ İLLETLİ KABUL EDEN İBN HAZM VE DİĞERLERİNE CEVAP:

Derim ki: Daha önce mukaddimede sahih hadisleri tenkit eden İbn Hazm ve diğerlerine cevap vermiş bulunuyorum. Aynı şekilde daha önce kaydettiğimiz altı sahih hadisleri tahrir ederken de bu işi yapmıştım. Şu anda yapmak istediğime gelince, İbn Hazm'a göre haram hükmünü getiren hadisler bizim bakış açımıza göre üç kısma ayrılır:

Birincisi İbn Hazm'ın hatalı olarak zayıf kabul ettiği hadisler,

İkincisi kendisinin bu türden olup vakıf olmadığı yahutta bazı yollarına vakıf olmakla birlikte, diğer bazılarına vakıf olmadığı olmuş olsaydı ve bu hadisler ona göre sabit olmuş olsaydı, gereğince hüküm vereceği hadisler. O takdirde bu –kendisini taklit edenlerin hilafına- mazurdur. Bilhassa o bu hadislerden zayıf kabul ettiği birisinin akabinde Allah adına yemin ederek (IX, 59) şöyle demektedir:

“Allah’a yemin ederim eğer bu hadislerin hepsi müsned olsaydı yahut bunlardan bir ve daha fazlası güvenilir (sika) raviler yoluyla Rasûlullah (s.a)’a ulaşmış olsaydı onu delil olarak almakta asla tereddüt etmezdik.”

Bizim onun hakkındaki zannımız da böyledir. Onu hesaba çekecek olan Allah’tır. Kendilerine karşı delil ortaya konulduktan ve yol onlar için açık seçik belli olduktan sonra onu taklid edenlerin ise bu hususta herhangi bir mazeretleri olamaz. Onlar için bir ayrıcalık da sözkonusu değildir. Aksine onlar bir zamanlar cinlere tapınan cahiliye dönemindeki bazı insanlara benzerler. Bunlar İslama girdiler, diğer bir bölümü ise eski ibadet ve sapıklıklarını sürdürdüler. Nitekim yüce Allah şöyle buyurmaktadır: *“Onların o tapındıkları da Rablerine hangisi daha yakın olacak diye yol ararlar. Onun rahmetini umar, azabından korkarlar. Çünkü Rabbinin azabı gerçekten sakınılmaya değer.”* (el-İsra, 17/57)

Üçüncü tür ise kendisinin bazılarını zayıf kabul etmekle birlikte bizim kendisine itiraz edeceğimiz herhangi bir husus bulunmayan hadislerdir. Bu kısımlar da bizi ilgilendirmez. O halde benim kendisini reddedeceğim hususlar birinci ve ikinci kısım ile alakalıdır. Yüce Allah’tan muvaffakiyet diliyerek diliyoruz ki:

Birinci Kısım: İbn Hazm bu türden altı hadisten iki tanesini tenkit etmiştir. Tenkit ettikleri birinci ve üçüncü hadislerdir.

Birinci hadis: Daha önce kaydettiğim üzere bu hadisin Abdu’r-Rahman b. Ğann Ebu Amir’den ya da Ebu Malik el-Eş’ari’den ulaşan iki rivayet yolunun olduğunu belirtmiştir.

Bu yolların birincisi Buhari’nin rivayet yoludur. Hişam b. Ammar dedi ki: Bize Sadaka b. Halid anlattı... deyip senediyle Abdu’r-Rahman b. Ğann el-Eş’ari’den: Bana Ebu Amir yahutta Ebu Malik el-Eş’ari anlattı –Allah’a yemin ederim ki o bana yalan söylemedi- Peygamber (s.a)’ı... diye buyururken dinledi.

İbn Hazm bu hadiste iki illet olduğunu belirtmiştir. Birincisi Buhari ile Hişam arasında inkıta (senet kopukluğu) olduğudur. Diğer ise sahabi olan el-Eş’ari’nin meçhul oluşu (hadis rivayet ettiğinin bilinmeyişi)dir. El-Muhalla (IX, 59)’de –ki bu onun kaydettiği bahsin sonuncu hadisidir- şunları söylemektedir:

“Bu munkatı bir hadistir. Buhari ile Sadaka b. Halid arasında muttasıl değildir. Bu hususta kesinlikle sahih hiçbir şey yoktur, bu hususta her ne varsa hepsi mevzudur.”

İbn Hazm böyle diyor. İlim adamları bir tarafa ilim talebeleri dahi bu ifadelerdeki aşırılığı ve mübalağayı açıkça görürler. Bir defa –doğru olsa dahi- inkıtaın varlığı halinde metnin mevzu (uydurma) olduğunu hükmetmek gerekmez. Bilhassa hadis Buhari nezdinde bir başka rivayet yoluyla mevzul olarak gelmiştir. Bizim tarafımızdan da üçüncü bir yolu tesbit edilmiştir. –Daha önce geçtiği üzere- ileride de gelecektir. Bütün bunlara rağmen Kardavi ve Gazali –ile onlara uyanlar- bütün bunları görmezlikten geldiler, gözlerini kapadılar ve geçtiği üzere böylece onu

taklit ettiler. Acaba onların bunu yapmaları bu husustaki bilgisizliklerinden midir, yoksa heva ve heveslerinden midir? Allah'a sığınırız.

İbn Hazm'ın: "...Sadaka b. Halid" ifadesi yanlışlıktır. Muhtemelen onun kaleminin bir yanlışmasıdır. Doğrusu ise: "...Hişam b. Ammar olmalıdır. Daha önce Gazali'ye cevap verdiğimizde geçtiği üzere.

Senetteki kopukluğa verilecek cevaba gelince, daha önce birden çok sebeple buna dair etraflı cevabı vermiş bulunuyoruz. Örnek olarak bu hususta baş taraflarda Gazali'ye verdiğimiz cevap ile birinci hadisteki açıklamalarımıza bakılabilir. Fakat burada bilgiyi tamamlamak üzere hafız ve tenkitçi alimlerin İbn Hazm'a az önce kaydettiğimiz belirttiği illete dair verdikleri cevabı nakletmek istiyorum. Böylelikle okuyucunun hevalarına tabi olmakla birlikte körü körüne İbn Hazm'ı taklit etmekteki ısrarları dolayısıyla sapıtanların mü'minlerin yolundan ne derece saptıklarını okuyucu daha iyi bilmiş olacaktır. Bunun için diyoruz ki:

1. Büyük ilim adamı İbnu'l-Kayyim, İğasetu'l-Lehfan (I, 259-260)'da ve Tehzibu's-Sünen (V, 271-272)'de -bu iki yerdeki söylediklerini bir dereceye kadar birlikte ve özetleyerek kaydediyoruz:

"Eğlence aletlerini mübah kılmak hususunda batıl görüşünü desteklemek üzere İbn Hazm gibi kimselerin bu hadisin sıhhati hakkında dil uzatanlar Buhari hadisin senedini muttasıl olarak kaydetmediği için munkatı olduğunu ileri sürenler, kayda değer bir iş yapmış olamazlar.

Böyle bir tenkitte birkaç bakımdan batıldır:

1. Bir defa Buhari, Hişam b. Ammar ile karşılaşmış, ondan hadis dinlemiştir. Buna göre Buhari: "Hişam dedi ki" diyecek olursa, bu onun: "Hişam'dan (an Hişam)" demesi seviyesinde olduğu ittifakla kabul edilmiştir.

2. Eğer Buhari Hişam'dan hadis dinlememiş olsa bile kendisince Hişam'ın bu hadisi naklettiğini sahih olarak tespit etmediği sürece ondan böyle bir rivayeti kesin olarak nakletmeyi caiz görmez. Böyle bir rivayet şekli ise o hocadan hadisi rivayet edenlerin çokluğu ve şöhreti dolayısıyla bu tarz çokça görülür. O bakımdan Buhari tedlis yapmaktan, Allah'ın kulları arasında en uzak bir kimsedir.

3. Buhari bu rivayeti onun rivayetini delil göstererek "sahih" adını verdiği kitabına almıştır. Kendisince bu sahih olmasaydı böyle bir işi yapmazdı. O halde hadisin sahih olduğunda şüphe yoktur.

4. Hadisi temriz (zayıflık) sigası ile değil, kesin siga ile muallak olarak rivayet etmiştir. Çünkü o hadis konusunda tereddüt eder yahutta hadis onun şartına uymazsa "Rasûlullah (s.a)'dan şu da rivayet olunur..." ve "ondan zikredilir" ve benzeri ifadeler kullanır. Buhari "Rasûlullah (s.a) buyurdu ki" ve "filan buyurdu ki" diyecek olursa bu sözü o kimseye kesin ve kat'i olarak izafe etmiş olur. Burada da Buhari hadisi Hişam'a izafe etmek hususunda kesin bir ifade kullanmıştır. Dolayısıyla hadis Buhari'ye göre sahihtir.

5. Bizler bütün bunları görmezlikten gelecek olsak dahi hadis başkalarınca muttasıl ve sahihtir."

Daha sonra bizim de kaydettiğimiz el-İsmaili'nin rivayetiyle gelen Bısr b. Bekr hadisini zikretmektedir. Bu rivayette hadisin zayıf olduğunu iddia eden Hassan'ın varlığını inkar ettiği "el-meazif: çalgı aletleri" lafzı da vardır.

2. Daha önce İbnu's-Salah da "Mukaddimetu Ulumi'l-Hadis" (72-73. sahifelerde) benzeri ifadeleri zikrederek şunları söylemiştir:

"Hadis sahihin şartına uygun olarak muttasıl olduğu bilinen sahih bir hadistir."

3. Daha sonra Hafız İbn Hacer, Fethu'l-Bari (X, 52-53)'de Buhari'yi bu tür taliklerde bulunmaya iten sebebi açıklamış, daha sonra şunları söylemiştir:

“Hadis hafızlarınca kabul edilen şu ki Buhari’nin talikleri kendisinden talikli olarak rivayet ettiği kimseye kadar –bu isterse onun hocalarından birisi olmasın-sahihtir. Fakat eğer muallak hadis bazı hafızların rivayetiyle sıhhat şartı ile talik ettiği kimseye kadar mevsul olarak bulunduğu takdirde bu ortada herhangi bir müşkül bırakmamış olur. İşte bundan dolayı işin başında bu türe gerekli itinaı gösterdim ve “Tağliku’t-Tağlik” kitabını telif ettim. Hocamız “Şerhu’t-Tirmizi” adlı eserinde ve “Ulumu’l-Hadis” ile ilgili açıklamalarında şunu belirtmektedir: Hişam b. Ammar’ın hadisi “Müstahracu’l-İsmaili” adlı eserde ondan mevsum olarak gelmiştir deyip şunları söylemektedir: ...”

Daha sonra onun isnadını kaydeder, arkasından Ebu Davud’un isnadını zikreder. Bu ikisi de sika bir topluluktan başka rivayetlerle birlikte daha önceden zikredilmişti. Onlar: Bize Hişam b. Ammar anlattı (haddesena)...” Bk. birinci hadis ile ilgili açıklamalar.

Daha sonra İbn Hazm’in açıkladığı bir hadis ilmi kaidesini tesbit ettim. O bu açıklamalarıyla daha önceki hadis imamları ile aynı noktada buluşmaktadır. Buna göre Buhari’nin sözü geçen muallak rivayeti Buhari ile hocası Hişam b. Ammar arasında muttasıl isnad hükmündedir. İbn Hazm, Usulu’l-Ahkam (I, 141)’de şunları söylemektedir:

“Tedlis yapan ravi iki kısma ayrılır:

Birincileri: Hafız ve adaletli olup, bazan hadisi mürsel olarak, bazan müsned olarak rivayet eder. Kimi zaman hadisi müzakere ve fetva ya da tartışma sadedinde zikreder, bundan dolayı onun senedini de sözkonusu etmez. Bazan da bir takım ravileri anmaksızın sadece bazılarını anmakla yetinir. Bunun diğer rivayetlerine hiçbir zararı olmaz. Çünkü bunda onun cerhedilmesini (olumsuz tenkit edilmesini) gerektiren bir taraf ya da gafleti sözkonusu değildir ama bizler onun bu hadisi mürsel olarak rivayet ettiğini kesin olarak bildiğimiz yerlerde ondan hadis almayız. Bu kusurlardan herhangi birisinin olmadığını kesin olarak bildiğimiz sürece de onun hadisini alırız. İster “ahberane fulen: filan kişi bize haber verdi” ister “fulandan: filan kimseden...” isterse de “filan filandan” desin farketmez.

Çünkü bütün bu denilenlerin kabul edilmesi vaciptir. Onun muayyen bir hadisi müsned olmadan irad ettiğinden kesin olarak emin olunmadıkça durum böyledir. Eğer buna inanacak olursak sadece o hadisi terkederiz, onun zikrettiği diğer rivayetleri alırız.”

Derim ki bu onun sözünü ettiği konuda açık bir ifadedir. Buna göre Buhari’nin “Hişam dedi ki” dediği rivayetlerini almamız gerekmektedir ve ayrıca onun “bize Hişam haber verdi” demesi gibidir. Böylelikle onun bu hadisin munkatı olduğunu söyleyerek illetli olduğuna işaret etmesi çürütülmüş olmakta, buna bağlı olarak onu taklit eden kimselerin “*ancak zanna ve nefislerin hevasına uyan*” (en-Necm, 53/23) oldukları sabit olmaktadır. Allah’tan yardımını dileriz.

Böylelikle birinci illet olan İbn Hazm’ın ve mukallidlerinin ileri sürdükleri inkıta ile ilgili verdiğimiz cevap sona ermekte ve açıkça bunun bir “serap” olduğu ortaya çıkmaktadır.

Geriye diğer illetin cevabını vermek kalıyor. Bu da sahabinin adı hususunda şüphe etmektir. Bu ilim adamlarına göre oldukça zayıf bir şüphedir. Hafız Fethu’l-Bari (X, 24)’de şunları söylemektedir: “Sahabinin adında şüphenin zararı olmaz. İbn Hazm hadisde böyle bir illetin bulunduğunu belirtmekle birlikte bu iddiası reddolunur.”

Derim ki: Çünkü Peygamber (s.a)’dan sema yoluyla (işiterek) hadisi aldığını belirten açık ifadesini ondan rivayet eden kimse tabiinin büyüklerinden sika bir ravidir. Hatta onun sahabi olduğu dahi söylenmiştir. Dolayısıyla o Peygamber (s.a)’dan kendisine hadis nakleden kimsenin ashabdan olduğunu bilenlerdendir.

Bilhassa hadisi rivayet eden şahıs bunu: “Allah’a yemin ederim ki bana yalan söylemedi” sözü ile pekiştirmiş bulunmaktadır. Artık bundan sonra bizzat kendisinin sahabi olduğunu bize haber verdiğine göre şüphe ve tereddüdünün bize bir zararı olmaz. Bunu destekleyen hususlardan birisi de İbn Hazm’ın: el-İhkam fî Usulîl-Ahkam adlı eserinin “haberleri nakli kabul edilmesi gereken kimselerin sıfatı” bahsinde (I, 143)’de şunları söylemektedir:

“Buna göre adaletli fakih (ravinin söyledikleri) her hususta makbuldür.”

Derim ki: Sika ve tabiinden olan kimsenin: Peygamber (s.a)’dan duymuş olan kişi bana anlattı ya da –burada olduğu gibi- buna benzer bir ifade kullanmasının bu genel kaidenin çerçevesi içerisine girdiği herkes tarafından açıkça anlaşılabilecek bir husustur. Buna göre İbn Hazm’ın ashabdan olan ravinin adının verilmesini şart koşması –burada hadisin illetli olduğunu söylemesinden anlaşıldığı gibi ve el-İhkam’ın bir başka yerinde (II, 3 ve 83) bunu açıkça ifade ettiği üzere onun az önce kaydettiğimiz sözlerinin ve hadis alimlerinin benimsediği kuralın genel çerçevesine aykırı olmakla birlikte- hakkında delil bulunmayan iddialardandır.

Daha önce belirttiğimiz gibi Buhari bu sahabinin Ebu Malik el-Eş’ari olduğunu –ki o bilinen bir sahabidir- tercih etmiş bulunmaktadır. Hafız (İbn Hacer) da buna meyletmiş bulunmaktadır. İmam Buhari’nin tercihini sözkonusu ettikten sonra (X, 55) şunları söylemektedir:

Hadis ilimlerinde tespit edildiği üzere sahabinin adının ne olduğu hususunda tereddüt edilmesinin bir zararı olmamakla birlikte böyle bir tereddüt sebebiyle hadisin illetli olduğunu söyleyenlerin sözlerine iltifat edilmez. Üstelik burada ravinin Ebu Malik el-Eş’ari olduğu ağırlık kazanmış bulunmaktadır ki bu da meşhur bir sahabidir.”

Derim ki bu İbn Hazm’a göre dahi böyledir. Ben onun el-İhkam adlı eserinde (IV, 31) daha önce adı geçen Muaviye b. Salih’in bulunduğu bir senedi delil gösterdiğini gördüm. Muaviye Hatim b. Hureys’den, o Malik b. Ebi Meryem’den dedi ki: Bize Abdu’r-Rahman b. Ğann anlattı dedi ki: Bana Ebu Malik el-Eş’ari haber verdi dedi ki: Rasûlullah (s.a)’ı şöyle buyururken dinledim:

“Ümmetimden birtakım kimseler şaraba başka bir isim vererek onu içeceklerdir.”

Bu ise onun bir çelişkisidir. Zira ileride de geleceği gibi burada adı anılan Muaviye’yi zayıf bir ravi kabul etmiş, onun hocasının ise hadis rivayetiyle tanınmayan birisi (meçhul) olduğunu söylemiştir.

Yine hafız Tağliku’t-Tağlik (V, 21-22)’de hadisin Abdu’r-Rahman b. Ğann’dan gelen üç ayrı rivayet yolunu zikrettikten sonra şunları söylemektedir:

“Bu sahih bir hadis olup, bunun bir illeti de yoktur. Hakkında herhangi bir tenkit edilecek nokta da bulunmamaktadır. Ebu Muhammed İbn Hazm bunun Buhari ile Sadaka b. Halid arasında munkatı olmakla ve Ebu Malik’in adının ne olduğu hususunda ihtilaf edilmekle illetli olduğunu söylemiştir. Ancak gördüğünüz gibi ben bu rivayeti dokuz kişinin Hişam’dan muttasıl olarak naklettikleri rivayetle kaydettim. Bu kimseler arasında el-Hasen b. Süfyan, Abdan, Cafer el-Firyabi gibi kimseler dahi vardır. Bunlar ise oldukça sağlam ve güçlü hafızlardır.

Sahabidin künyesindeki ihtilafa gelince, sahabenin hepsi esasen adaletlidirler.”

Durum budur bana öyle geliyor ki bu illetin batıl olduğu açıkça ortada olduğundan tutunulmaya elverişli olmayıp, sahih hadisleri zayıf olduğunu söylemeye uygun bir yol bulamayınca kendiliğinden bir başka illet icad etmeye kalkışmış, bu illette ilim adamlarına göre ötekinden daha batıldır. Sözkonusu illet Müslim’in rivayetini delil olarak aldığı başkasının ona sika dediği Atiyye b. Kays’ın meçhul bir ravi olduğunu söylemektir. (Sözü geçen bu yazarın) bu iddiası yalan bir iddiadır. Daha önce (birinci hadiste) geçtiği üzere. Ondan önce hiç kimse bunu söylememiştir.

Dolayısıyla (buna verilecek cevabı) tekrarlamaya gerek yoktur. Fakat buna burada dikkat çekme faydalıdır.

Daha önce hadisin Abdu'r-Rahman b. Gunn'den gelen iki ayrı rivayet yolu olduğunu da belirtmiştim. Bunlardan birisi az önce zikrettiğim Muaviye b. Salih'in yoludur. İbn Hazm bunun illetli olduğunu risalesinde (s. 97) belirtmektedir:

"Muaviye b. Salih zayıf bir ravidir. Malik b. Ebi Meryem'in ise kim olduğu bilinmemektedir."

El-Muhalla'da (IX, 57) ise sadece Muaviye dolayısıyla illetli olduğunu belirtmektedir. Bu şekilde illetli olduğunu söylemek İbn Hazm'ın haktan sapmasıdır. Çünkü aralarında İmam Ahmed'in de bulunduğu mütekaddimin alimlerinden bir topluluk onun sika olduğunu belirtmiştir. Bilinen hafızlardan hiçbir kimse onun zayıf olduğunu söylemiş değildir. Hafız (İbn Hacer) imamların hakkındaki görüşlerini özetleyerek şunları söylemektedir:

"Doğru sözlü bir ravinin bazı vehimleri (yanılmaları) bulunmaktadır."

Ez-Zehebî, el-Kaşîf adlı eserinde:

"Doğru sözlü bir imam birisidir." demiş,

Siyer-u Alami'n-Nubela (VII, 158)'de onu:

"Endülüs kadısı, imam, hafız, sika... olmakla nitelendirmiştir."

Onun senedi ile kaydettiği bir hadisini de zikrederek:

"Bu senedi salih bir hadistir." demektedir.

Müslim de onun rivayetini delil göstermiştir. Buna göre burada sözü edilen meazif (çalgı aletleri)ne dair hadisi de eğer Malik b. Ebi Meryem meçhul bir ravi olmasaydı salih bir hadis olurdu. Bununla birlikte mutabaat halinde makbul bir kimsedir. Özellikle de Buhari onun rivayetini daha önce geçtiği üzere Hişam b. Ammar'ın rivayetine tercih etmiş bulunmaktadır. İbn Hazm da az önce kaydettiğimiz üzere şarabın haram kılınması hususunda onun rivayetini delil göstermiştir. İbn Teymiye de İptalu't-Tahlil (s. 27, el-Kürdi baskısı)'de şunları söylemektedir:

"Bu hasen bir isnaddır. Hatim b. Hureys bir şeyhtir. (Hadis rivayet eden bir hocadır). Malik b. Ebi Meryem ise Şamlıların eskilerindendir."

Bu birinci kısımdan İbn Hazm'ın zayıf kabul ettiği diğer hadise geçmeden önce birinci hadis ile ilgili açıklamaların çağlar boyunca hafız imamlar arasından hadisin sahih olduğunu söyleyenleri hatırlatmanın önemli olduğu görüşündeyiz:

1. Buhari, 2. İbn Hibban, 3. el-İsmaili, 4. İbnu's-Salah, 5. Nevevi, 6. İbn Teymiye, 7. İbnu'l-Kayyim, 8. İbn Kesir, 9. el-Askalani, 10. İbnu'l-Vezir es-San'ani, 11. es-Sehavi, 12. el-Emir es-San'ani

(Bk. yeni eserimiz Daifu'l-Edebi'l-Müfred'in Ali b. Abdu'l-Mennan'a mukaddimede verdiğimiz cevap) ve buna benzer şu anda hatırlamadığım daha başka kimseler. Acaba İbn Hazm ve aralarında hadis ilminde uzman kimsenin bulunmadığı onun arkasından giden muhaliflerin doğru yolda olmalarını buna karşılık sözü geçen bu imamların hata etmiş olacaklarını bir müslümanın aklı hiç kabul edebilir mi? *"Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?"* (ez-Zümer, 39/9); *"Muhakkak ki bunda kalbi olan veya kendisi şahit olarak (gafil olmayıp) dikkatle kulak veren kimse için elbette öğüt vardır."* (Kaf, 50/37)

Geçen altı hadisten İbn Hazm'ın zayıf kabul ettiği diğer hadise gelince bu da risalesindeki (s. 55) üçüncü hadistir. Tabiinden olan ravisi Kays b. Habter en-Nehşeli'nin meçhul olduğunu söyleyerek hadisi illetli göstermiştir. Bu ise onun bu alandaki yetkinliğinin ve bilgisinin azlığından ileri gelmektedir. Çünkü mütekaddimin ve müteahhirinden bir topluluk onun sika olduğunu belirtmiştir. Yine orada açıkladığım gibi bir topluluk da ondan rivayet etmiş bulunmaktadır. Böyle bir kimse meçhul bir ravi olamaz.

İbn Hazm'ın onu bilmemesinde garip kaçacak bir taraf yoktur. Çünkü o günün tam ortasındaki güneş gibi sika ve hafız oluşları ile ün kazanmış birçok hafızı da bilmemiştir. Bunlardan birisi sünen sahibi İmam Tirmizi'dir. Hafız et-Tehzib'de onun tercümesini verirken İbn Hibban ve el-Halili'nin onun sika olduğunu belirttiklerini kaydettikten sonra şunları söylemektedir:

“Ebu Muhammed b. Hazm'e gelince o kendisi hakkında ondan haberi olmadığını yüksek sesle ilan etmiştir. el-İsa'nın Feraiz bölümünde: “Muhammed b. İsa b. Sevre meçhuldür” demektedir. Hiçbir kimse o Tirmizi'yi tanımamış olabilir. Onun hafız olduğundan da haberi olmamıştır, tasnif ettiği eserlerini de görmemiştir diyemez. Şüphesiz bu adam böyle bir tabiri Ebu'l-Kasım el-Begavi, İsmail b. Muhammed es-Saffar, Ebu'l-Abbās el-Asam ve daha başka sika, hafız, ünlü birçok kimse hakkında kullanmıştır. Hayret edilecek bir husus da şudur ki hafız İbnu'l-Farazi el-Mu'telif ve'l-muhtelif kitabında onu sözkonusu edip, değerinin üstünlüğüne dikkat çektiği halde İbn Hazm bu eserde onu nasıl görmemiş olabilir.”

Derim ki işte bundan dolayı onun (raviler hakkında) verdiği hükümlerden ancak kendisinden önceki meşhur imamlara uygun kanaatleri yahut en azından bu hususta onlara muhalefet etmediği kanaatleri alınır (başkaları alınmaz).

Böylelikle sahih altı hadisin birinci kısmından olan ve İbn Hazm'ın zayıf kabul ettiği iki hadise dair –onun bunlar hakkındaki değerlendirmelerinde yanlışlarını açıklamakla birlikte- yapacağımız açıklamalar burada sona ermektedir.

Şimdi bu hadislerin ikinci kısmı hakkında söyleyeceklerimizi kaydedelim. İkinci kısım onun vakıf olmadığı yahut birtakım yollarına vakıf olmakla birlikte diğer rivayet yollarına vakıf olmadığı hadislerin yer aldığı kısımdır. Bunun kapsamına ise bir dereceye kadar geniş açıklamalarla birlikte sözü geçen iki hadisin dışındaki bütün rivayetler girmektedir.

Risalesindeki ikinci hadisin akabinde İbn Hazm az önce geçtiği gibi açıkça:

“Bu hadisi kimin rivayet ettiği bilinmemektedir” demektedir.

Halbuki bunu meşhur hafızlardan on kişiden daha fazlası eserlerinde –daha önce etraflı bir şekilde tahriri yapıldığı üzere- Enes ve Abdu'r-Rahman b. Avf'den rivayet etmişlerdir. Bu ise İbn Hazm'ın kendi aleyhine müsned hadislere az miktarda muttali olduğunu açık açık ilan ettiği hususlardan birisidir. Bununla birlikte Gazali hocaefendi ona aldanıp, onu taklit etmiş fakat bundan da kötü olmak üzere daha önce geçtiği üzere İbn Hazm'ın sözünü yanlış anlamış yahutta tahrif etmiş bulunmaktadır.

Üçüncü hadisi (bu risalesinde) zikretmemekle birlikte el-Muhalla adlı eserinin bir başka yerinde bu hadisi kaydetmiş ve Kays b. Habter'in meçhul bir ravi olduğunu belirterek illetli olduğunu ifade etmiştir. Halbuki daha önce de geçtiği üzere o hatalıdır.

Dördüncü ve beşinci hadisleri hiçbir şekilde sözkonusu etmemiştir. Altıncı hadis de bunlar gibidir. Şahitlerinin birçoğu ile birlikte onu da sözkonusu etmemiştir. Halbuki bu şahitler arasında Rabia el-Cureşi (r.a)'ın rivayet ettiği hadis gibi lizatihi sahih olan hadisler vardır. Ferkadın –sahih li gayrihi olan senediyle- Ebu Uname'de rivayet ettiği hadis de bunlardandır. O Ebu Uname'den sadece metruk bir ravi (rivayeti alınmayan bir ravi) olan el-Haris b. Nepha'nın yolunu zikretmiştir. Aynı şekilde sika bir ravi olan İbn Zi Himaye'nin rivayet ettiği birinci hadisin üçüncü yoluna da vakıf olmamıştır. Sahih hadislere zayıf diyen kimseye rağmen bu böyledir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

HADİSLERİN BÜTÜN ŞEKİLLERİYLE OYALAYICI (EL-MELAHİ) ŞEYLERİN HARAM OLDUĞUNA DELALETLERİ HAKKINDADIR:

Müslüman kardeşim bil ki geçen hadisler bütün şekilleriyle ve türleriyle müzik aletlerinin haram olduğuna delalet hususunda pek açıktır. Bu hadislerde zurna, davul ve ud gibi bazılarının açık nass ile ifade edilmesi, diğerlerinin de onlara katılıp, onlar gibi değerlendirilmesi suretiyle bu açık delalet söz konusu olur. Bunun da iki sebebi vardır:

Evvela “el-Meazif: müzik aletleri” lafzı sözlükte bütün müzik aletlerini kapsar. Nitekim ikinci bölümde bu husus açıklandığı gibi biraz sonra İbnu’l-Kayyim’den de naklen gelecektir.

İkinci husus neşe vermek ve oyalayıp eğlendirmek bakımından anlam itibariyle anılmayanlar açıkça anılanlar gibidir. Bunu Abdullah b. Abbas (r.a)’ın şu sözleri de desteklemektedir:

“Def haramdır, çalgı aletleri haramdır, davul haramdır, zurna haramdır.” Bunu Beyhaki (X, 222), Abdu’l-Kerim el-Cezeri, o Ebu Haşim el-Kufi’den, o ondan (İbn Abbas’tan) yoluyla zikretmiştir.

Derim ki: Eğer Ebu Haşim el-Kufi diye adı geçen zat Sad olarak da adlandırılan Ebu Haşim es-Sincari’nin kendisi ise bu sahih bir isnaddır. Bu da Abdu’l-Kerim gibi Cezeri’dir. Onun kendisinden rivayet yaptığı da zikredilmiştir fakat ben onun Kufeli olduğunu zikredeni görmedim. İbn Hibban’ın Sikat (IV, 296)’ında belirtildiğine göre o Dimaşk’ta yerleşmiştir. Doğrusunu en iyi bilen Allah’tır.

Şu kadar var ki: “Fercleri, ipeği, şarabı, çalgı aletlerini... helal belleyecekler” şeklindeki birinci hadisin bir dereceye kadar açıklanmaya ihtiyacı vardır. Bu amaçla şunları söyleyebiliriz:

Herşeyden önce “helal belleyecekler” buyruğu sözü geçen dört şeyin şer’an helal olmadığı hususuna açıkça delalet etmektedir. Bunlardan birisi de “çalgı aletleri: el-meazif”dir. Sözlüklerde –bu arada el-Mucemu’l-Vasit’de- şu ifadeler yer almaktadır:

“İstehalle’ş-Şey’a: Onu helal saydı, helal bildi.”

Bundan dolayı büyük ilim adamı şeyh Ali el-Kari el-Mirkat (V, 106)’da şunları söylemektedir:

“Yani birtakım şüphelerin gevşek delilleri sözkonusu ederek bu haram olan şeyleri helal sayacaklar. Bunlardan birisi de kimi alimlerimizin (hanefi mezhebi alimlerini kastetmektedir) sözünü ettikleri şu husustur: Güya ipek ancak doğrudan doğruya tene değdiği takdirde haram olur. Elbiselerin üzerinde giyilecek olursa bunda sakınca yoktur. Bu nakli olsun, akli olsun hiçbir delili olmayan bir kayıtlamadır. Peygamber (s.a)’ın: “Kim dünya hayatında ipek giyinirse, ahirette onu

giyinmeyecektir.”¹ hadisinin mutlaklığı dolayısıyla böyle bir kayıt sözkonusu edilemez. Aynı şekilde bazı ilim adamları açıklaması uzun sürecek “el-Meazif: çalgı aletleri” hakkında bu kabilden iddiaları vardır. Halbuki bu hadis yüce Allah’ın: *“İnsanlardan kimisi (insanları) bilgisizce Allah’ın yolundan saptırmak ve o ayetleri bir eğlence edinmek için boş sözleri satın alırlar.”* (Lokman, 31/6) buyruğu ile desteklenmektedir.”

Hanefi alimlerinden sözünü ettiği görüşün bir benzeri de onların üzümünden yapılan şarabın azı da, çoğu da haramdır. Buna karşılık hurma ve başka şeylerden yapılan şarabın ancak sarhoşluk veren fazla miktarı haramdır şeklindeki ayırımlar. bu çok kötü bir zahiriliktir. Bunun bir benzeri de cinsel duyguları tahrik eden musiki haramdır deyip, diğer musikiler helaldır şeklinde bir ayırım gözetmektir. Daha önce Ebu Zehra ve onu taklit edenlere mukaddimede verdiğimiz cevapta geçtiği üzere. Bununla beraber böyle bir hükümde görüşe dayanılarak (nasslara) kayıtlar getirilmekte ve şer’i nasslar iptal edilmektedir. Bundan daha kötüsü Gazali hocaefendinin Buhari’nin rivayet ettiği çalgı aletleri ile ilgili hadisin akabinde şu sözleri söylemiş olmasıdır:

“Muhtemeldir ki Buhari tablonun bütün parçalarını kastetmektedir. Yani aynı zamanda içki, şarkı ve fısı birarada ihtiva eden toplantıları kastediyor olabilir.”

Hocaefendiye diyorum ki: “Sen “muhtemeldir ki” lafzını şu yıldızın yanında bırak.”² Çünkü böyle bir gerekçelendirme ve böyle bir ifade oldukça yabancıdır. Kendisi arap ve büyük bir yazar olmakla birlikte bu böyledir. Hem nasıl böyle olmasın ki o Peygamber (s.a)’ın sözünü Buhari’nin sözü ile karıştırmakta, Peygamberin sözünü Buhari’ye nisbet etmekte. Açıkça görüldüğü gibi bu çokça hayreti gerektiren bir ifadedir. Bilemiyorum acaba bu fikri bir hata mıdır yoksa kalemin bir yanlışlığı mıdır? Hangisi olursa olsun biri diğerinden kötü. Bu birinci husus.

İkincisine gelince, böyle bir gerekçelendirmeyi meazif (çalgı aletleri)ne dair hadisten sonra gelen türlü çalgı aletlerini haram kılan diğer hadisler çürütmektedir. Altıncı hadiste ve ondan sonra kaydedilen şahidlerde suret değişiminin, yerin dibine geçirilmenin ve semadan yağan taşlara maruz kalmanın sebepleri arasında çalgı aletleri ve şarkıcı cariyeler edinmek olduğu açıkça ifade edilmektedir. Bunlardan birisi de Rabia el-Cureşi’nin rivayet ettiği sahih hadistir. Bu hadiste bunun sebebini ashab-ı kiramın sorduklarından da sözedilmektedir:

“Buna sebep ne olacaktır ey Allah’ın Rasûlü dediler. Peygamber buyurdu ki: “Şarkıcı cariyeler edinmeleri ve şarap içmeleri sebebiyle”

İmran yoluyla gelen hadiste de şöyle denilmektedir:

“Çalgı aletleri ortaya çıkar, şarkıcı cariyeler çoğalır ve şaraplar içilirse...”

Üçüncü olarak: İbnu’l-Kayyim İğasetu’l-Lehfan adlı eserinde Meazif (çalgı aletleri) hadisini kaydettikten sonra özetle şunları söylemektedir. (I, 260-261):

“Hadisin delil olma şekli şudur: Meazif (çalgı aletleri) bütün çalgı aletleridir. Bu hususta dilciler arasında görüş ayrılığı yoktur. Eğer bunlar helal olsaydı hiçbir zaman bunları helal kabul ettikleri için onları yermezdi ve onların helal kabul edilmelerini, şarabın ve ferclerin helal kabul edilmesi ile birlikte sözkonusu etmezdi... Ayrıca bu hadiste çalgı aletlerini helal kabul edenleri yüce Allah’ın yerin dibine geçirmekle, onları maymunlara ve domuzlara dönüştürmekle tehdit etmektedir. Her

¹ Enes’den gelen rivayet yoluyla hadis Buhari ve Müslim tarafından rivayet edilmiştir. Bu hadisin yer aldığı kaynaklar el-Ehadiysu’s-Sahihah, 383’de ve Gayetu’l-Meram 78’de gösterilmiştir.

² Bu tabir Taberani’nin (XII, 264, 13058)’de sahih bir sened ile Ebu Miclez’den naklettiği bir rivayetten ihtibas edilmiştir. Ebu Miclez dedi ki: İbn Ömer’e vitir hakkında soru soruyordum. O vitir gecenin son bölümündedir dedi. Ben şöyle şöyle olursa ne dersin, şöyle şöyle olursa ne dersin dedim. Bana şu cevabı verdi: “Ne dersin” i o yıldızın yanında bırak.” Tirmizi de (861) buna yakın bir başka rivayet nakledilmektedir.

ne kadar bu tehdit bütün fiiller hakkında sözkonusu ise de herbir fiilin yerilmekten ve tehdit edilmekten özel bir payı vardır.”

“İşte kapalı tarafı bulunmayan hak budur.
Sen beni apaçık yolun üzerinde bırak.”

Acı gerçek şu ki Gazali hocaefendi ve benzeri davetçiler ya da çağdaş yazarların kabul ettikleri hüküm ve meseleler hususunda hareket noktası olarak benimsedikleri bilimsel bir yöntemleri bulunmamaktadır. Fıkhi açıdan da bu böyledir, hadis ilmi açısından da böyledir. Onların bütün yaptıkları çoğunlukla hevalara tabi olmakla birlikte körü körüne, gelişigüzel hareketlerdir. Sahih ve açık nasslara muhalefet hususunda bir bakarsınız re'ylarının peşinden gidenlerle birliktedirler, bir bakarsınız –günümüzde söylendiği gibi- akılcılarla birlikte hareket ederler. Hatta o bu hususta onları birkaç etap geride bırakmaktadır. İstisnasız olarak bütün imamlara ve fukahalara muhalefet etmiştir. Buna dair bazı misalleri önsözde kaydetmiştik. Kimi zaman onu aşırı gitmiş zahiri imamlarından birisini sağır bir kaya gibi donuk bir zahiri olarak görürsünüz –isterse bu hususta bütün hadis ve fıkıh imamlarına muhalefet etmiş olsun- o sahih olan çalgı aletleri ile ilgili hadisleri zayıf kabul etmekte İbn Hazm'ı taklit ettiği gibi, bu hadisi batıl bir şekilde tevil edişinde de onu taklit etmiştir. Fakat bununla birlikte İbn Hazm tevil edeceği nassı seçmekte ondan daha akıllı hareket etmiştir. O –Gazali'nin yaptığı gibi- Buhari'nin rivayete ettiği hadisteki “helal belleyeceklerdir, kabul edeceklerdir” sözünü tevil etme cesaretini göstermeyerek, bunun yerine bu lafzın bulunmadığı Muaviye b. Salih'in rivayet ettiği hadisi tevil etmiştir. Daha önce kaydedildiği üzere o hadiste şu ifadeler de yer almaktadır: “Ve başları üzerinde çalgı aletleri çalınacaktır...” İbn Hazm (IX, 57)'de şunları söylemektedir:

“Bu hadiste sözü edilen azap tehdidinin çalgı aletleri dolayısıyla olacağı belirtilmemektedir. Nitekim bu tehdidin şarkıcı cariyeler edinmekten ötürü olduğu da yoktur. Zahiren (açıkça) görüldüğüne göre bu tehdit onların şarabı başka bir isim altında helal kabul etmelerinden dolayıdır.”

Bununla birlikte İbn Hazm'ın zahir kabul etmesi açık bir zorlamadır. Batıl bir tevidir. Daha önceki hadisler ve İbn Kayyim'in yorumlaması dolayısıyla bu böyledir. Şevkani de bu hususta bir başka cevap vermektedir. O Neylu'l-Evtar'da (VIII, 85), İbn Hazm'ın tevilini ona nispet etmeksizin özetle naklettikten sonra –bu sözler aynı zamanda Gazali'ye de açık bir cevaptır- şunları söylemektedir:

“Buna şöyle cevap verilir: Bu hususların birlikte zikredilmeleri haram olanın sadece bunların hep birlikte yapılması halinde sözkonusu olacağına delil değildir. Aksi takdirde hadiste (Buhari'nin rivayet ettiği hadisi kastetmektedir). Açıkça sözü edilen zina? ancak içki içmek ve çalgı aletlerini kullanmak halinde haram olur fakat böyle bir gerekliliğin batıl olduğu icma ile kabul edilmiştir. Buna göre öbür türlü de onun gibi batıldır. Yine aynı şekilde yüce Allah'ın: “Çünkü o azametli Allah'a iman etmezdi, yoksulu yedirmeye de teşvik etmezdi.” (el-Hakka, 69/33-34) buyruğunda da Allah'a iman etmemek ancak yoksula yemek yedirmeyi teşvik etmemek halinde haram olur demek icap ederdi. Eğer gereklilik hususunda sözü edilen bu işlerin haram kılınması bir başka delil ile bilinen bir hükümdür denilecek olursa, buna şöyle cevap verilir: Çalgı aletlerinin haram kılınması da daha önce geçtiği üzere aynı şekilde bir başka delil ile de bilinen bir hükümdür. Bununla birlikte böyle bir noktaya gelmeyi gerektiren bir husus da yoktur.”

Burada hadis-i şerifte geçen “istihlal: helal kabul etmek, helal bellemek, helal bilmek” lafzının anlamı ile ilgili olarak önemli bir noktaya dikkat çekmek istiyoruz:

Şeyhu'l-İslam İbn Teymiye –Allah'ın rahmeti üzerine olsun- “İbtalu't-Tahlil” adlı eserinde (s. 20-21, el-Kurdi baskısı) şunları söylemektedir:

Belki de hadiste sözü geçen “helal kabul etmek” yanlış tevillerle olacaktır. Onlar Rasûlullah (s.a)'ın bunları haram kıldığına inanmakla birlikte helal kabul edecek olurlarsa kafir olurlar ve onun ümmetinden olmazlar. Eğer bunların haram olduğunu itiraf ediyor iseler bu tür masiyetleri işlemeye devam eden diğer kimseler gibi mesh ile (başka yaratıklara dönüştürülmekle) cezalandırılmayabilirler. Bunlar hakkında “helal belleyecekler” ifadesi kullanılmıştır. Bir şeyi “helal belleyen” onun helal olduğuna inanarak o işi yapan demektir. Dolayısıyla onların içkiyi helal kabul etmeleri hadiste belirtildiği üzere onu başka bir ad ile adlandırmaları demek olur. Onlar haram içkileri içmekle birlikte bunlara “hamr: şarap” adını vermeyeceklerdir. Çalgı aletlerini helal kabul etmeleri ise bu gibi aletlerin sadece zevk veren bir sesi işitmekten ibaret olduğuna ve bunun da haram olmadığına inanmalarıyla olacaktır. Kuşların nağmeleri gibi. İpeği ve diğer çeşitlerini helal kabul etmeleri ise bunun savaşçılara helal olduğuna inanmaları ve birçok ilim adamına göre savaş halinde ipeği giymenin mübah olduğunu duymuş olmaları sonucunda diğer hallerini buna kıyas etmeleri ile olacaktır. Bu üç tevil de merhum İbnu'l-Mübarek'in haklarında şu beyitini söylediği üç kesim tarafından görülmüştür:

“Dini kim bozdu ki krallardan
Ve kötü alimlerle abidlerden başkaları.”

Ancak bilinen husus şu ki Rasûlullah (s.a) tebliğ ettikten –ilgili yerlerinde bilinip görüldüğü üzere- bu gibi hususların haram olduğunu herhangi bir mazeret bırakmayacak şekilde açıkça ortaya koyduktan sonra bu tevil sahiplerine Allah'a karşı hiçbir faydası olmaz.

BEŞİNCİ BÖLÜM

ÇALGI ALETLERİNİN HARAM OLDUĞU HUSUSUNDA İLİM ADAMLARININ GÖRÜŞLERİ

Bundan önce çalgı aletlerinin haram kılınmasına dair hadislerin sıhhatini tespit edip, bunların haramlığa delaletlerini açıkladıktan sonra bu delaletlerin açıklığı ve gereğince amel bakımından ilim adamlarının ve fukahânın konumunu açıklamamız yerinde olacaktır. Böylelikle ilim talep eden bir kimse aynı zamanda fıkhi bakımdan da bir bilgi sahibi olacak, bu yolla Gazali'nin "Fukaha İle Hadisçilere Göre Nebvi Sünnet" adındaki eserinde sünnetten ve sünnet alimlerinden saptığı gibi fıkhîtan ve fıkıh alimlerinden onun –ve onun izinden gidenlerin- ne derece saptıkları hususunda da bilgisi artmış olacaktır. O bunların hepsinin aşırı bir bilgisizlik göstererek şarkıyı haram kıldıklarından ötürü "vaizler" diye nitelendirmiştir. İmam Şevkani, Neylu'l-Evtar (VIII, 83)'de özetle şunları söylemektedir:

"Çalgı aletleri ile birlikte ve o aletler olmaksızın şarkı hususunda görüş ayrılığı vardır. Cumhur bunların haram olduğu görüşündedir. Buna daha önce geçen – hadisleri kastediyor-leri delil göstermişlerdir. Medineliler ile onlara muvafakat eden zahiri alimler ile sufiler semaa -ud ve ney ile birlikte olsa bile- ruhsat olduğu kanaatindedirler."

Daha sonra bu alimlerin bazılarının mübahlığı ifade eden seleften birtakım görüşler nakletmekte ve bu hususta gereksiz geniş nakillerde bulunmaktadır. Çünkü bunların çoğunluğu ele avuca gelir yanı bulunmayan görüşlerdir. Bazılarının ise aksi sahih olarak rivayet edilmiştir, bazılarının da lafızlarında şüphe vardır. İleride tahkiki olarak geleceği üzere.

Fakat bundan önce iki hususa dikkat çekmek isterim:

Birincisi: Burada "cumhur" lafzı ile kastedilen selefe uyularak sadece dört mezhep imamıdır. Nitekim bu hususta büyük ilim adamı İbnu Kayyim el-Cevziyye İğasetu'l-Lehfan (I, 226-230)'de geniş açıklamalarda bulunmuştur. Bundan dolayı şii mezhebine mensup İbnu Mutahhar ehli sünnetin eğlenceyi ve şarkıyı mübah kıldığını söyleyince, Şeyhu'l-İslam, Minhacü's-Sünne adlı eserinde onun bu görüşünün doğru olmadığını belirterek (III, 439) şunları söylemektedir:

"Bu dört imama iftiralardandır. Onlar ud ve benzeri eğlence aletlerinden olan çalgı aletlerinin haramlığı hususunda ittifak etmişlerdir. Onlara göre bir kimse bu aletleri telef edecek olursa telef edilen aletin şekli ile tazminatını ödemez. Aksine onlara göre bu gibi aletleri edinmek haramdır."

İkinci husus: Şevkani'nin bu konuda ruhsat verme görüşünü Medine ehline nispet etmesi mutlak bir ifade olarak İmam Malik'in de bunlardan olduğu izlenimini vermekte ise de durum böyle değildir. Benzeri ifadeleri ondan önce kullananlar olmuşsa da bu böyledir. Mesela Zehebi "Yusuf b. Yakub b. Ebi Selebe el-Macişun"ın biyografisini kaydederken şunları söylemektedir:

"Derim ki Medineliler şarkı hususunda ruhsatlı görüşler belirtmişlerdir. Bu husustaki müsamahakarlıklarıyla tanınırlar."

Aynı biyografiyi kaydederken şunları da söyler: "Onun cariyeleri evinde çalgı aletlerini çalarlardı."

Derim ki: İmam Malik kesinlikle bunlardan değildir. Hatta o ve ondan başka diğer Medine alimleri bu tutumlarını reddetmiştir. Ebu Bekr el-Hallal, el-Emr bi'l-Maruf (s. 32) adlı eserinde İbnu'l-Cevzi Telbisü İblis (s. 244)'de Müslim'in ravilerinden sika bir ravi olan İshak b. İsa et-Tabba'dan sahih bir senet ile şöyle dediğini rivayet etmektedir:

Malik b. Enes'e, Medinelilerin şarkı hususundaki ruhsat vermelerine dair soru sordum da o şöyle dedi:

"Bizde bu işi ancak fasıklar yapar."

El-Hallal de yine kaydettiği sahih senedi ile İbrahim b. el-Münzir'den – Buhari'nin hocalarından Medineli sika bir ravidir- rivayete göre bu hususta kendisine

şöyle bir soru sorulmuş: Sizler şarkı hususunda ruhsat veriyormuşsunuz. O şöyle cevap vermiş:

“Allah’a sığınırız. Bize göre bu ancak fasık olanlar bu işi yapar.”

Daha önce Şevkani’nin naklettiği ve bizim ilgili açıklamalar yapacağımızı vaadettiğimiz sözlerle gelince, bunlara iki bakımdan cevap verilebilir:

Birincisi: Eğer bu ifadeleri bizzat söyleyenlerine nisbeti sahih olsa (ki aralarında Kufeli, Medineli ve başkaları vardır). Bunda delil olacak bir taraf yoktur. Çünkü bu sözler daha önce kaydedilen delaletleri açık sahih hadislerle muhaliftir.

İkincisi bunların bazılarında bu görüşün aksi sahih olarak rivayet edilmiştir. Bundan dolayı bu aksi görüşleri kabul etmek daha uygundur. Hatta yapılması gereken budur. Şimdi bu hususta benim tespit edebildiklerimi kaydetmek istiyorum:

1. Kadı Şureyh: Ebu Hasin dedi ki: Bir adam bir başkasının tamburunu kırdı. Şureyh’e gidip onu dava etti. Şureyh tamburu kırana herhangi bir tazminat ödetmedi.

Bunu İbn Ebi Şeybe, el-Musannef (VII, 312, 3275)’de rivayet etmiş olup, senedi sahihtir. Beyhaki (VI, 101), el-Hallal (s. 26)’da rivayet etmiş ve akabinde şunları söylemiştir:

“Hambel dedi ki: Ben Ebu Abdullah’ı şöyle derken dinledim: O bir münkerdir. Bu hususta (tazminat olarak) hiçbir hüküm vermedi.”

Ebu Abdullah, İmam Ahmed’in kendisidir. Ebu Davud da Mesail (s. 279)’de Ahmed b. Hambel’den ona yakın bir rivayet kaydetmiştir.

2. Sayd b. el-Müseyyeb dedi ki:

“Ben şarkıya buğzederim. Recez türünden söylenen sözleri severim.”

Bunu Abdu’r-Rezzak, el-Musannef (XI, 6, 19743)’de sahih bir senedle rivayet etmiştir.

3. eş-Şabi (Amir b. Şerahil)’den, İsmail b. Ebi Halid’in rivayetine göre o şarkıcı cariyenin ücretini mekruh görmüş ve:

“Ben böyle bir ücreti yemeyi sevmem” demiştir.

Bu rivayeti İbn Ebi Şeybe (VII, 9, 2203)’de sahih bir sened ile rivayet etmiştir. İleride onun: Şarkı kalpte münafıklığı... yeşertir sözü sekizinci bölümde gelecektir.

4. Malik b. Enes: Ondan sahih senet ile şarkı hakkında: “Bu işi bizde (bize göre) ancak fasıklar yapar” dediğini de kaydetmiş bulunuyoruz. Bununla birlikte Şevkani, el-Kaffal’dan, İmam Malik’in çalgı aletleriyle şarkı söylemeyi mübah gördüğünü nakletmektedir.

Durum böyle olmakla birlikte Şevkani’nin aktardığı görüşlerin bazı sözlerin senedi sahih olabilir fakat bu sözlerin mübahlığa delalet edip etmediği hususunda metni açısından su götürür. Ben bunların ikisinin senedini tespit ettim:

Birincisi İbn Hazm’e es-Sema adlı risalesinde İbn Siyryn’e kadar ulaşan senet ile kaydettiği şu sözleridir: Bir adam birkaç cariyeye ile birlikte Medine’ye geldi. Abdullah b. Ömer’e misafir oldu. Aralarında çalgı çalan bir cariyeye de vardı. Bir adam gelip onunla pazarlık yaptı, fakat onlardan hiçbirisini beğenmedi. (Abdullah b. Ömer) kendisine bundan daha güzel şartlarla satabileceğin bir adamın yanına git dedi. O bu kimdir deyince, (Abdullah b. Ömer): O Abdullah b. Cafer’dir dedi. Ona gidip cariyelerini satmak istediğini söyledi. Onlardan birisine “udu al” dedi. Cariye de udu alıp şarkı söyledi ve ona sattı. Sonra İbn Ömer’e geri döndü... deyip olayı anlatmaktadır.

Benim bu hususta iki mülahazam var:

Birinci mülahaza: İbn Hazm’ın matbu risalesinde (s. 100) “ud” lafzı bulunmamaktadır.

İkinci mülahaza: Bu olay el-Muhalla’da da kaydedilmektedir. Fakat bu hususta şüphe ya da “def” ile “ud” lafzı hakkında tereddüt ile rivayet edilmiştir. El-Muhalla da (IX, 62-63)’de Hammad b. Zeyd ile Eyyub es-Sahtiyani, Hişam b. Hassan ve Seleme

b. Kuheyl yollarından rivayet etmiştir. Birinin rivayeti öbürüne girmiştir. Hepsi de Muhammed b. Siyrin'den diye rivayet etmektedirler. Buna göre bir adam... diyerek olayı anlatmışlardır. Bu anlatımda şunlar da vardır:

“Cariye –Eyyub’un demesine göre defi, Hişam’ın demesine göre udu- aldı. Nihayet İbn Ömer’in buna dikkat ettiğini anladı. İbn Ömer dedi ki: Şeytanın zurnasından bugün için sana bu kadarı yeter. Sonra onunla pazarlığa girişti...” İbn Hazm bu rivayetin senedinin sahih olduğunu belirtmektedir. Eğer bu senet adı verilen dört kişiye kadar sahih ise –ki büyük bir ihtimalle öyle olduğunu zannetmekteyiz- dediği gibi senedi sahihtir.

Maksat Eyyub ile Hişam’ın cariyenin çaldığı aletin tayininde ihtilaf ettikleridir. Herbirisi de sika ravidirler. Birincisi def, ikincisi ud demiştir. Ben birincisini şu iki sebepten dolayı tercih etme eğilimindeyim:

Birinci sebep: Eyyub’un İbn Sirin ile birlikteliği daha eskidir ve bütün hocalarından nakletmekte ondan (Hişam’dan) daha sika (sağlam ve güvenilir)dir. Hişam ise faziletine, ilmine ve sika bir ravi oluşuna rağmen böyle değildir. Nitekim her ikisinin de tercümelerini tetkik eden araştırmacı bunu açıkça görür. Bilhassa Siyer-u Alami’n-Nubela’nın altıncı cildi tetkik edilirse... Eyyub hakkında (VI, 20) şöyle demektedir:

“Derim ki: İtkam (sağlam ve noksansız rivayet) hususunda varılacak son nokta odur.”

Diğer mülahazaya gelince: Abdullah b. Cafer (r.a)’a yakışan odur. Çünkü defin hükmü daha önce geçtiği –biraz sonra da geleceği- üzere düğünde kadınlar tarafından çalınmasının mübah olması itibariyle hükmü bütün çalgı aletlerinden farklıdır. Bundan dolayı ilim adamlarının telef edilmeleri bakımından def ile diğer müzik aletleri arasında fark gözettiklerini görüyoruz. El-Hallal (s.28)’de Cafer –İbn Muhammed-’den şöyle dediğini rivayet etmektedir:

Ebu Abdullah’a tambur, ud ve davulun kırılması hakkında soru sordum. Bundan ötürü herhangi bir sorumluluk görmedi. –Az önce buna yakın bir hüküm Ahmed ve Şureyh’den nakledilmiştir.-

Cafer dedi ki: Ona: “Peki ya defler hakkında ne dersin diye soruldu. Defe müdahalede bulunulmayacağını gördü ve şöyle dedi: Peygamber (s.a)’dan düğünde (çalındığı) rivayet edilmiştir.”

O bununla “helal ile haram arasındaki ayırıcı çizgi...” hadisine işaret etmekte olup bu daha önce mukaddimede Muhammed Ebu Zehra hocaefendinin bu hadis ile ilgili hatalarına da dikkat çekilerek geçmiş bulunmaktadır. Sanki imam Ahmed bununla hadisin defe telef edilmek suretiyle müdahalede bulunulmaması gerektirdiğine işaret ediyor gibidir. Çünkü bu aletin nikah (düğün)de kullanılması mübah kılınmıştır. Bu da onun –Allah’ın rahmeti üzerine olsun- ince fıkhnın ve anlayışının bir sonucudur. Mübah olmayan hususlarda kullanılanlar hakkında farklı mütalaada bulunmuştur. İşte el-Hallal’ın (s.27), el-Hasen’den (Hasen-i Basri’den) naklettiği şu sözü de buna göre yorumlanır:

“Deflerin müslümanların işleriyle hiçbir ilgisi yoktur. Abdullah’ın arkadaşları –İbn Mesud’u kastetmektedir- defleri derilerini yırtıyorlardı.”

Benim bu zikrettiğimi el-Hallal’ın (s.28’de) Yakub b. Buhtan’dan naklettiği şu rivayet desteklemektedir: Abdullah’a şarkı olmadığı sürece zıfak dolayısıyla def çalmanın hükmü soruldu. Bunu mekruh görmedi. Ölünün yanında def çalmaya dair soru soruldu, defin kırılmasında bir sakınca görmedi ve dedi ki: Abdullah’ın arkadaşları sokaklarda defleri çocuklardan alıp, onları parçalıyorlardı.

Bütün ashab bunu İbn Ebi Şeybe’den (IX, 57) diye de sahih bir senedle rivayet etmişlerdir.

Hulasa bizler Abdullah b. Cafer (r.a)’ı daha önce geçen tercih sebebiyle ud çaldığı için bir cariyeyi satın almaktan uzak kabul ediyoruz. Aksi takdirde Allah’ın kitabı ve peygamberin sünneti dışında kalanlarda delil olacak bir taraf yoktur. Bilhassa Abdullah b. Ömer –ki o ondan daha fakih ve daha alimdir-: “Şeytanın zurnasından bugün için bu kadarı sana yeter” demiştir.¹

Bu hususta söyleyeceklerimiz bunlar su götürür diğer görüş ise Şevkani’nin, Şube’ye nisbet ettiği meşhur muhaddis el-Minhal b. Amr’ın evinde tambur dinlediğine dair zikrettiği husustur.

Derim ki bunun aslı el-Ukayli’nin ed-Duafa (IV, 237)’de Vehb (b. Cerir) yoluyla onun Şube’den şöyle dediğine dair kaydettiği rivayettir:

El-Minhal b. Amr’ın evine gittim. Ona (ne olduğunu) sormaksızın geri döndüm. Ben (Vehb b. Cerir): Niye sormadın? Belki de bilmiyordu dedim.

Derim ki: Bu rivayetin Şube’ye kadar senedi sahihtir. Bundan burada sözü geçen el-Minhal’in kullanılmaları bir tarafa müzik aletlerinin dinlenmesine cevaz verenlerle birlikte sayılmasının caiz olmadığı açıkça anlaşılmaktadır. Çünkü bu işin onun bilgisi ya da rızası dışında meydana gelmiş olma ihtimali vardır. Şube’nin bu hususta ona soru sormaması (gerekçe olarak) reddolunur. Bundan dolayı Vehb b. Cerir ona itiraz etmiştir. Hafız onun tercümesini mukaddime (s. 446)’de kaydederken şöyle demektedir:

“Bu doğru bir itirazdır. Şüphesiz ki bu el-Minhal hakkında tenkitte bulunmayı gerektirmez.” Ondan önce de Zehebi el-Mizan’da şöyle demiştir:

“Bu şeyhin (hadis aliminin) kusurlu görünmesini gerektirmez.”

Üstelik bu rivayetin müzik aletlerini dinlemeye ruhsat verenlerin aleyhine kullanılması da mümkündür. Çünkü Şube tambur sesine tepki göstermiştir ve o bu tepkisinde isabetlidir. El-Minhal’in buna ruhsat verenlerden birisi olduğunu sanmasında hata etmekle birlikte bu hususta isabetlidir.

Hulasa: İlim adamları ve fukaha –ki aralarında dört imam da vardır- nebevi hadislerle ve seleften gelen rivayetlere uyarak müzik aletlerinin haram olduğu hususunda ittifak etmişlerdir. Bazılarından bunun aksi sahih olarak rivayet edilmiş olsa bile sözü edilen hususlarla bu kimselere karşı delil gösterilir. Esasen yüce Allah da şöyle buyurmaktadır: *“Hayır, Rabbine andolsun ki aralarında çıkan anlaşmazlıklarda seni hakem yapıp, sonra da verdiğin hükümden dolayı içlerinde hiçbir sıkıntı duymadan tam bir teslimiyetle teslim olmadıkça iman etmiş olmazlar.”* (en-Nisa, 4/65)

ALTINCI BÖLÜM

MÜZİK ALETLERİNİ MÜBAH KABUL EDENLERİN ŞÜPHELERİ VE BU ŞÜPHELERİN CEVABI

Kaydettiğimiz sahih hadislerle ve mezhep imamlarının tercihe değer görüşleriyle İbn Hazm’ın ve onu taklit edenlerin “aslolan mübahlıktır” şeklindeki kaideye sarılmalarını ve müzik aletlerini haram kılan herhangi bir nass gelmediği iddiasını çürüttükten sonra iddia ettiği asıl kaideyi desteklediği hususları zikretmemiz, sonra da ilim adamlarının verdiği cevaplarla ona karşılık vermemiz bu araştırmayı ve bundan elde edilecek faydayı tamamlayacak bir unsurdur. Bu sebeple diyoruz ki:

¹ İbn Teymiye, el-İstikame (I, 281-282)’de İbn Cafer’den gelen bu rivayete işaret ettikten sonra şunları söylemektedir: “Abdullah b. Cafer’in sözünün din hususundaki –fiili uygulaması bir tarafa- sözünün dahi İbn Mesud, İbn Ömer, İbn Abbas, Cabir ve benzerlerinin sözleri ile çelişkili olması uygun görülemez.”

İbn Hazm sözü geçen risalesinde (98-99) ile el-Muhalla (IX, 61-62)'de iki hadise yapılmaktadır.

Bunların birisi Aişe (r.anha)'dan, diğeri İbn Ömer (r.a)'dan rivayet edilmektedir.

1. Aişe (r.anha)'ın hadisini sadece Müslim'in kaydettiği rivayet şekliyle zikretmiştir. Bu hadisi Buhari de, başkaları da rivayet etmiştir. Bu hadisin tahriri Gayetu'l-Beram (399)'da gösterilmiştir. Ben bu hadisi "Muhtasarı Sahih-i'l-Buhari" adlı eserimde (508) no ile kaydetmişim. Bu rivayetini "Kitabu'l-Ideyn"ın başındaki rivayet şekliyle onun rivayet ettiği bu hadisin Sahih-i Buhari'de yer alan çeşitli bablar ve yerlerdeki dağılmış bütün fazlalıkları ve ek bilgileri kattım. Bundan dolayı ben bu hadisin anlatımını oradan –fazlalıklar ile ilgili cilt ve sahife rakamlarını zikretmeksizin- nakledeceğim. Aişe (r.anha) dedi ki:

"Rasûlullah (s.a) yanıma geldi. Yanımda [ensarın cariyelerinden iki cariye (bir rivayette: İki şarkıcı cariye) [mina günlerinde def çalıyorlardı] ensarı Buaz gününde söyledikleri şarkıyı söylüyorlardı. (Bir rivayette karşılıklı söyledikleri, diğesinde karşılıklı atıştıkları şeklindedir) [Fakat bu iki cariye şarkıcı değildi] (Peygamber) yatağın üzerine uzandı, yüzünü öbür tarafa çevirdi. Ebu Bekir girdi [Peygamber (s.a) elbisesiyle örtünmüş halde idi.] (Ebu Bekir) Yüksek sesle beni azarladı. [Bir rivayette: O iki cariyeyi azarladı] ve dedi ki: Rasûlullah (s.a)'ın yanında şeytanın zurnası mı (çalıyor) [(İki defa)] dedi.

Rasûlullah (s.a) ona döndü (bir rivayette: Peygamber (s.a) yüzünü açtı) ve onları bırak [ey Ebu Bekir [çünkü] şüphesiz her bir kavmin bir bayramı vardır. Bu da bizim bayramımızdır] dedi. Yüzünü öbür tarafa çevirince ben de o cariyelere işaret ettim, onlar da çıkıp gittiler."

Derim ki İbn Hazm def ile birlikte şarkı söylemenin mübahlığına dair delil getirerek hadisteki: "O iki cariye şarkıcı değillerdi" sözü ile ilgili olarak şunları söylemektedir:

"Deriz ki: Evet fakat Aişe (r.anha): "O iki cariye şarkı söylüyorlardı" demiştir. Onların şarkı söyledikleri sahih olarak sabittir. "Onlar şarkıcı değillerdi" sözleri güzel şarkı söylemiyorlardı demektir. Bütün bunlarda delil olacak bir taraf yoktur. Fakat delil Peygamber (s.a)'ın Ebu Bekir'in söylediği: "Rasûlullah (s.a)'ın huzurunda şeytan zurnası mı" sözüne itiraz etmesindedir. Böylelikle bunun mutlak olarak mübah ve keraheti söz konusu olmayan bir iş olduğu, buna karşı çıkanın hiç şüphesiz hata ettiği sahih olarak ortaya çıkmaktadır."

Buna cevap olmak üzere –Allah'ın yardımını dileyerek- diyorum ki:

Bu hadisi dikkatle inceleyecek herkesin açıkça göreceği husus şudur: Hadiste İbn Hazm'ın iddia ettiği mutlak mübahlık söz konusu değildir. Nasıl söz konusu olabilir ki. Çünkü bu mübahlık küçük yaşta kızları da, büyük kadınları da hatta erkekleri de kapsar. Aynı şekilde bütün çalgı aletlerini ve senenin bütün günlerini de kapsar. Bu ise oldukça açık bir hatadır ve böyle bir iddia hadisin taşımadığı manaları ona yüklemektir. Bunun sebebi ise içine düştüğü bundan daha açık bir diğer yanlışlıktır. O da onun şu sözleridir:

"Delil Peygamber (s.a)'ın Ebu Bekir'in söylediği: Rasûlullah (s.a)'ın huzurunda şeytanın bir zurnası mı sözüne karşı çıkmasındadır."

Derim ki: Hadiste sözü edilen böyle bir karşı çıkıştan eser yoktur. İşaret yoluyla dahi olsa. Hadiste bulunan karşı çıkmak Peygamber (s.a)'ın Ebu Bekir'in cariyelere tepki göstermesinden ibarettir. Peygamber (s.a) da bunu:

"Çünkü her bir kavmin bir bayramı vardır, bu da bizim bayramımızdır" sözü ile gerekçelendirmiş bulunmaktadır.

Derim ki: Böyle bir gerekçelendirme Peygamber efendimizin belağatinden ileri gelir. Çünkü o bir taraftan bu sözleriyle Ebu Bekir'in çalgı aletlerine karşı çıkmasını

asıl bir kaide olarak kabul ettiğine işaret etmekte, diğer bir açıdan iki cariye'nin def eşliğinde şarkı söylemelerini ikrar ettiğini açıkça ifade etmekte bununla bu işlerinin asıl ilkeden istisna olduğuna da işaret etmektedir. Peygamber efendimiz sanki Ebu Bekir'e şöyle demiş gibidir: Sen asıl kaideye sarılmakta isabetlisin fakat bu iki cariye'ye karşı çıkmakta hatalısın. Çünkü bugün bir bayram günüdür.

Buna yakın bir açıklamayı Şeyh Numan el-Alusi'nin: "el-Ayatu'l-Beyyinat fi Ademi Semai'l-Emvat" adlı eserine yazdığım mukaddimesinde zikretmiş ve orada (s. 46-47)'de şu soruyu sormuştum: Ebu Bekir (r.a) bu asıl ilkeyi nereden çıkartmıştır. Buna karşılık şöyle demiştim:

"Cevap: O bu ilkeyi Peygamber (s.a)'ın şarkının ve çalgı aletlerinin haram kılınmasına dair öğretilerinden ve pek çok hadisinden çıkartmıştır. (Daha sonra bu hadislerin önceden kaydettiğimiz bazı kaynaklarını zikredip, şunları söylemişim:) Eğer Ebu Bekir bunları bilmemiş ve bu hususta apaçık bir delil üzere bulunmamış olsaydı, Peygamber (s.a)'ın önüne geçerek evinde böyle ileri derecede bir etki göstermesi mümkün olamazdı.¹ Şu kadar var ki o tepki gösterdiği bu işin bir bayram gününde caiz olduğu noktası kendisine kapalı kalmıştır. Bu hususu da Peygamber (s.a) ona: "Bırak onları ey Ebu Bekir çünkü herbir kavmin bir bayramı vardır. Bu da bizim bayramımızdır" sözleriyle açıklamış idi. Geriye Ebu Bekir'in genel olarak gösterdiği tepki (Peygamber tarafından) kabul edilmiş olarak kaldı. Çünkü Peygamber (s.a) bunu takrir etmişti fakat bundan bayramda şarkı söylemeyi istisna etmişti. O halde şarkı söylemek bu hadiste belirtilen nitelikler çerçevesinde mübahtır."

Orada işaret ettiğim mukaddimedede Peygamber (s.a)'ın herhangi bir sözü takrir ile karşılamanın önemine delalet eden başka örnekler de zikretmişim. Bunun takririn sözkonusu olduğu konunun doğru bir şekilde anlaşılmasının güçlü nedenlerinden birisi olduğunu da belirtmişim. Bunlardan birisi de Bedir kuyusu ve Peygamber (s.a)'ın orada ölmüş müşriklere: "Ey filan oğlu filan..." diye seslenmesi, Ömer'in ve ondan başka diğer ashabın kendisine: "Sen ancak ruhları bulunmayan cesetlerle konuşuyorsun" demelerini takrir ile karşılamakla birlikte onlara: "Siz benim sözlerimi onlardan daha iyi duyuyor değilsiniz" diye cevap verdiğine dair hadistir. (Hadisi Buhari ve Müslim rivayet etmiştir.) Orada bu olayı ölülerde aslolanın onların işitmez olduklarına iki şekilde delil göstermişim. Şu anda onlardan takrir ile ilgili olan kısım beni ilgilendirmektedir. Orada şöyle demişim (s. 39-42):

"Diğer hususa gelince: Peygamber (s.a) Ömer'in ve diğer ashabın ölülerin işitmediklerine dair kalplerindeki yerleşik kanaatlerini ve itikadlarını kabul etmişti. Bazı sahabiler bu hususa imada bulunmuş, bazıları bunu açıkça ifade etmişti fakat her iki hususun da açıklamaya ihtiyacı olduğundan şunları söyleyelim: İmada bulunmaları ashab-ı kiramın Peygamber (s.a)'ın kuyuda bulunan ölülere seslendiğini işitmesi üzerine: "Sen ancak ruhları bulunmayan birtakım cesetlerle konuşursun" sözleriyle olmuştu. Enes'den gelen buna yakın bir diğer rivayette "Ömer dedi" yerine "(Ashab) dedi" lafzı kullanılmıştır. Şayet onlar bu hususta Peygamber (s.a)'dan edindikleri önceden bir bilgiye sahip olmamış olsalardı. Onlar böyle bir şeyi ona söylemezlerdi. Önceden bir bilgileri bulunmadan acele ederek tepki gösterdiklerini farzedelim. O vakit tebliğ görevi Peygamber (s.a)'ın kendilerine bu şekildeki inançlarının yanlış olduğunu açıklamasını ve şeriatte bunun asli bir dayanağının

¹ Derim ki: Özellikle o Peygamber (s.a)'a şu sözleri söyleyen son derece edepli ve alçak gönüllü bir zattır: "Ebu Uhafe'nin oğlunun Rasûlullah (s.a)'ın önünde geçip namaz kıldırması olacak bir iş değildir." Halbuki Peygamber (s.a) ona uymak üzere namazına devam etmesini emretmiş idi. Buhari ve Müslim'de yer alan bilinen bir olayda bunlar geçmiştir. Bu rivayeti el-İrva (II, 258)'de kaynakları gösterilmiştir. Daha sonra büyük ilim adamı Alusi'nin tefsirinde (XII, 7)'de yukarıda verdiğim cevaba uygun ifadeler gördüm. Bundan dolayı Allah'a hamdettim ve muvaffakiyet ve lütfunu daha da arttırmasını niyaz ettim.

olmadığını bildirmesi icab ederdi. Hadisin hiçbir rivayetinde bu kabilden bir açıklama görmüyoruz. Görüldüğü gibi bu ifadede onların önceki inançlarına muhalif ve bütün ölümler için geçerli genel bir kaide ortaya konulmamaktadır. Sadece özel olarak kuyuda bulunanlar hakkında haber verilmektedir. Üstelik bu yine onlara nisbetle mutlak da değildir. İbn Ömer'in "onlar şu anda duyuyorlar" şeklinde – açıklaması geçtiği üzere- ifadesini hatırlayacak olursak (bunun böyle olduğu anlaşılır) O halde onların duymaları sadece o vakte ve Peygamber (s.a)'ın onlara söylediklerine hastır. Bu muayyen bir vakıadır. Bu olayın genelliği yoktur. Onların her zaman ve ebediyyen ve kendilerine söylenen herşeyi duyduklarına delalet etmemektedir. Aynı şekilde kayıtsız ve şartsız olarak onların dışındaki ölümleri de kapsamaz.

Bazılarının bunu açıkça zikretmelerine gelince bunu Ahmed'in (III, 287) kaydettiği rivayette görüyoruz. Enes (r.a) dedi ki: "Ömer onun sesini duyunca ey Allah'ın Rasûlü üç gün sonra mı onlara sesleniyorsun? Onlar duyuyorlar mı? Yüce Allah ise: "*Sen ölümlere (davetini) duyuramazsın.*" (en-Neml, 27/81) diye buyurmuyor mu? dedi. Peygamber şöyle buyurdu: "Nefsim elinde olana yemin ederim sizler [söylediklerimi] onlardan daha iyi duyuyor değilsiniz. Şu kadar var ki onlar cevap veremezler."

Senedi Müslim'in şartına göre sahihtir.

Ömer (r.a) sözü geçen ayetin bu şekilde çabuk tepki göstermekte asıl dayanak olduğunu ve kendilerinin bu ayetin genel ifadesinden kuyudakilerin de bu genel çerçeve içerisinde olduklarını anladıklarını açıkça ifade etmektedir. İşte bundan dolayı onlar meseleyi çözemediler. Bu sebeple içinden çıkamadıkları bu durumlarını çözmek için bu hususu Peygamber (s.a)'a açıkça ifade ettiler. O da kaydedilen açıklamasıyla bu problemlerini çözmüş oldu.

Bundan açıkça şunu anlıyoruz ki: Peygamber (s.a) –başta Ömer (r.a) olmak üzere- ashab-ı kiramın ayet-i kerimeyi kuyudaki ölümleri de diğerlerini de kapsayan şekilde genel çerçevesi ile böylece anlamalarını takrir ile karşılamıştır. Çünkü bu anlayışlarını reddetmediği gibi kendilerine: Hata ettiniz de dememiştir. O halde ayet-i kerime kayıtsız ve şartsız olarak ölümlerin duymadıklarını belirtmektedir. Hatta o, onların bu kanaatlerini takrir ile karşılamış fakat onlar için kuyudakiler ile ilgili olarak bilmedikleri bir hususu ve söylediği sözleri gerçekten duyduklarını onlara açıklamıştır. Bu işin ayetin dışında müstesna, özel bir durum –ve daha önce geçtiği gibi- Peygamber efendimizin bir mucizesi olduğunu açıklamıştır."

Daha sonra orada şunları da söylemişim:

"Buna dikkat edelim ve bilelim ki Peygamber (s.a)'ın takrirden bulunduğu hususları tesbit etmeye inceliklere dikkat ederek itina göstermek ve bunu delil göstermek fıkhnın (delillerin inceliklerini anlamının) bir parçasıdır. Çünkü bilindiği üzere Peygamber efendimizin takriri de haktır. Aksi takdirde bu olmadan anlayış bir çok nassı doğru bir şekilde kavramaktan uzaklaşabilir. Sizi uzağa götürmeyeceğiz. İşte önünüzde bunun delili. Müelliflerin çoğu ve başkaları bu hadisi –Bedir kuyusu hadisini- ölümlerin işittiklerine dair delil göstermeyi alışkanlık haline getirmişlerdir. Onlar Peygamber (s.a)'ın: "Sizler benim duyduklarımı onlardan daha iyi biliyor değilsiniz" sözlerinin zahir anlamına sarılırlar, Peygamber efendimizin ashab-ı kiramın ölümlerin işitmediğine dair itikadlarını takrir ile karşıladığına dikkat etmezler... O halde hadis –belirttiğimiz hususa dikkat etmek halinde- ölümlerin duymadıklarına ve asıl kaidenin bu olduğuna dair delile dönüşür. Bu genel kaidenin dışına bütün genel nasslardaki hal üzere ancak nass ile çıkmak caiz olabilir. Başarı Allah'tandır.

Araştırmacı bir kimse bu kabilden pekçok örnek görebilir. Burada şu anda bu kabilden hatırıma gelen örnekleri kaydetmem faydalı olabilir. Bunlar iki örnektir..."

Daha sonra bu iki örneği kaydettim. Bunlardan birisi Aişe (r.anha)'ın rivayet ettiği bu hadistir. Bu hadisin akabinde (s. 46) şunları söylemişim:

“Derim ki: Biz bu hadiste şunu görüyoruz. Peygamber (s.a) Ebu Bekir es-Sıddiyk'ın: “Şeytan zurnası” ifadesine tepki göstermemiştir. Onun bu ifadesini takrir ile karşılamıştır. Peygamberin Ebu Bekir'i takrir ile karşılaması bu işin bir maruf olduğuna ve münker olmadığına delil teşkil etmektedir. Peki Ebu Bekir böyle bir cevabı nereden çıkarmıştır...” Ve daha önce naklettiğimiz hususları kaydettikten sonra (s. 48'de) şunları söyledik:

“Böylelikle Peygamber (s.a), Ömer'in ölümlerini duymalarını kabul etmeyişi takrir ile karşıladığı gibi Ebu Bekir'in şeytanın zurnasına tepki göstermesini de takrir ile karşılamıştır. Peygamber efendimiz birinci husus ile ilgili bir tahsisi sözkonusu ettiği gibi, Ebu Bekir'in bu sözü ile ilgili olarak da bir tahsis getirmiştir. Bu tahsis sözü geçen şarkı söylemenin bayram gününde mübah olmasını gerektirmektedir. Açıkladığımız bu takriri gözönünde bulundurmayı farkedemeyen bir kimse bütün günlerde (bu işin) mübah olduğunu bu hadisten anladığını kabul eder. Günümüzde çağdaş bazı yazarların hoşuna gittiği gibi. Bu hususta onların selefi ise İbn Hazm'dır...”

Daha sonra (s. 48-49)'da şunları söyledim:

“Peygamber (s.a)'ın iki cariyeye tepki göstermediği ise gerçektir. Fakat bu bir bayram gününde olmuştu, başka günleri kapsamaz. Bu birinci husus.

İkinci olarak: Peygamber (s.a) Ebu Bekir'e onlara tepki göstermemesini: “Onları bırak” sözleriyle emredince, hemen arkasından: “Şüphesiz her bir kavmin bir bayramı vardır...” sözlerini söyledi. Bu illeti belirten bir cümledir. Bu işin mübah oluş illetinin ifade yerindeyse bayramlık olduğunun delilidir. Bilindiği gibi hüküm varlığı ve yokluğu itibariyle illetle birlikte sözkonusudur. Bayram günü olmamak suretiyle bu illet ortada yoksa açıkça anlaşılacağı gibi o günde şarkı da mübah olmaz fakat İbn Hazm illet delilini kabul etmeyebilir. Çünkü bilindiği üzere o Delilu'l-Hitab'ı kabul etmez. Fakat ilim adamları onun bu görüşünü reddetmişlerdir. Özellikle Şeyhu'l-İslam İbn Teymiye Mecmuu'l-Fetava'nın birkaç yerinde bunu yapmıştır. Fetvalarının fihristinin ikinci cildine başvurabilirsiniz.

Aişe (r.anha)'ın şarkı dinlemeye dair hadisi ile ilgili açıklamalar gerçekten uzadı. Bununla birlikte inşaallah bunun sakıncası yoktur. Çünkü bu hadisin delil olacak yönü açık ve önemlidir. O da ilim talibinin Peygamber (s.a)'ın herhangi bir hususu takrir ile karşılamasını gözönünde bulundurması halinde önünde fıkhî anlayış ve kavrayış kapısını açar. Bunu yapmadan böyle bir kapının açılması sözkonusu değildir. İşte kuyuya atılanlar ile ilgili hadiste durum böyledir.”

Hulasa: İbn Hazm'ın yanlışlığı Peygamber (s.a)'ın Ebu Bekir'in cariyelere tepki göstermesine mutlak olarak tepki göstermiş olduğunu vehmetmesinden kaynaklanmaktadır. Peygamber efendimizin cariyelerin yaptıklarını takrir etmesinden değil. Çünkü böyle bir durum mübahlığın –az önce geçtiği gibi- bayram günü ve def ile kayıtlı olduğuna delalet etmekten ibarettir. Bütün çalgı aletleri için değildir. Ayrıca ilim adamlarının açıkça ifade ettiği gibi küçük kız çocukları hakkındadır. İbnu'l-Cevzi, Telbisu İblis (I, 239)'da şunları söylemektedir:

“Bu iki cariye açıkça anlaşıldığı üzere yaşları küçüktü. Çünkü Aişe (r.anha) da küçüktü, Rasûlullah (s.a) ise cariyeleri (küçük kız çocuklarını) ona doğru gönderir ve kız çocukları onunla birlikte oynardı.”²

Bundan dolayı zannediyorum ki eğer İbn Hazm böyle bir yanılığa düşmemiş olsaydı hükmü genelleştirmezdi. Benim bu zannımı sözü geçen bu cariyeleri

² Hadisi Buhari, Müslim ve başkaları rivayet etmiştir. Gayetu'l-Meram, 99, 128'de hadisin kaynakları gösterilmiştir.

göndermesi ile ilgili hadistir. O bu hadisi özel delaleti noktasında benimsemiş ve bunun umumi olduğunu kabul etmeyerek el-Muhalla (X, 75-76)'da şunları söylemiştir:

“Kız çocuklarına özel olmak üzere suretlerle (bebeklerle) oynamak caizdir. Başkalarına helal değildir...”

Derim ki: Nassların arasını telif etmenin gerekli kıldığı fıkıh işte budur. Buradaki umumi nass ile birlikte hususi nassın bulunması gibi. Şüphesiz canlı varlıklara dair suretlerin haram kılınması hakkındaki açık hadisler çoktur ve bilinmektedir. İbn Hazm'ın sözünü ettiği kız çocukların oyuncakları bunlardan istisna edilmiştir. O fazilet sahibi bazı zatların yaptıkları gibi bu hadisi diğer hadislerle çatıştırmamıştır. Çünkü böyle bir iş sözü edilen rivayetleri telif etmeye aykırıdır. İşte İbn Hazm'ın müzik aletlerine karşı tutumunun da böyle olması gerekirdi. Suretleri haram kıldığı gibi, bunların da haram olduğunu söylemeli ve bunlardan bayramda def çalmayı istisna etmeliydi. Şu kadar var ki o bu hususta tevfiğe mazhar olmamış, bu bakımdan çalgı aletlerinin haram kılınmasına dair daha önce kaydedilen hadislere vakıf olamamıştır. Fakat bu hususta Ebu Bekir (r.a)'ın Peygamber (s.a)'ın huzurunda: “Rasûlullah (s.a)'ın yanında şeytanın bir zurnası mı” sözü ona yeterli olurdu. Tabi az önce açıkladığımız vehmi bulunmasaydı. Biz hadisin ilim adamlarının da belirttiği gibi onun aleyhine delil olduğunu açıklamış bulunuyoruz. Bununla birlikte bu hususta onların bazı sözlerini aktarmakta bir sakınca yoktur.

Ebu't-Tayyib et-Taberi (vr. 450) diyor ki:

“Bu hadis bizim delilimizdir. Çünkü Ebu Bekir bu işe şeytanın çalgısı adını vermiş. Peygamber (s.a) Ebu Bekr'in bu sözüne karşı çıkmamış, sadece onun tepki göstermekteki sert tutumunu engellemiştir. Buna sebep ise onun arkadaşlığının güzelliği idi. Özellikle bir bayram günüydü ve Aişe (r.anha)'ın yaşı küçüktü. Yaşının ilerleyip olgunlaşmasından sonra ondan şarkıyı yermenin dışında bir şey nakledilmiş değildir. Kardeşinin oğlu el-Kasım b. Muhammed'e şarkıyı yerer ve dinlemeyi engellerdi. O ilmi Aişe'den öğrenmiştir.” Bu açıklamaları İbnu'l-Cevzi (I, 253-254)'den nakletti.

2. İbn Teymiye es-Semau ve'r-Raks (mecmuatu'r-resaili'l-kübra, II, 285)'de şunları söylemektedir:

“Bu hadis böyle bir işin Peygamber (s.a)'ın ve ashabının bu sebeple toplanmak adetlerinin olmadığını da açıklamaktadır. Bundan dolayı Ebu Bekr es-Sıddiyk (r.a) buna “şeytanın çalgısı” adını vermiştir. Peygamber (s.a) cariyelerin bunu söylemelerine bayram günü olduğunu illet göstererek takrir etmiş (onlara itiraz etmemiş)tir. Hadiste de belirtildiği üzere küçük çocuklara bayramlarda oyun oynamalarına ruhsat vermiştir:

“Böylelikle müşrikler bizim dinimizde genişlik olduğunu bilsinler.”³ Nitekim Aişe'nin de oynadığı bebekleri vardı. O küçük yaştaki hanım kız arkadaşları gelir onunla oynarlardı.”⁴

3. İbnu'l-Kayyim, İğasetu'l-Lehfan (I, 257)'de şöyle demektedir:

“Peygamber (s.a)'ın şarkıya “şeytan zurnası” adını vermesine karşı çıkmadığı gibi, yaşları küçük ve mükellef olmayan kimseler olduklarından kız çocuklarına da itiraz etmemiştir. Onlar da bu ağız savaşı hakkında söylenen kahramanlık ve savaşa dair bedevilerin şarkılarını söylüyorlardı ve o gün bir bayram günüydü.”

³ Bu Habeşlilerin mescidde harbeleriyle oynadıklarına dair hadisin bir bölümüdür. Hadisin aslı Buhari ve Müslim tarafından rivayet edilmiştir. Bu kısmını ise Ahmed ve Humeydi ondan (Aişe –r.anha-)’dan iki ayrı yolla rivayet etmişlerdir. Tahrici Silsiletu'l-Ahadiysi's-Sahiha, 1829; Adabu'z-Zıfâf, s. 274-275'de gösterilmiş olup, Hafız (İbn Hacer) (II, 444)'de hakkında bir şey söylememiş ve es-Serrac'a nispet etmiştir.

⁴ Az önce geçtiği üzere hadis Buhari ve Müslim tarafından rivayet edilmiştir.

4. Hafız İbn Hacer, Fethu'l-Bari (2, 442)'de Peygamber (s.a)'ın: "Onları bırak..." sözleri ile ilgili olarak şunları söylemektedir:

"Ebu Bekir es-Sıddik'in bu iki cariye bu işi Peygamber (s.a)'ın bilgisi dışında yaptıklarına dair zannının aksine bu ifadede bir talil (illet belirtme) ve bir açıklama vardır. Çünkü Ebu Bekir içeri girdiğinde Peygamber (s.a)'ın elbisesiyle örtünmüş olduğunu gördü, onu uyuyor zannetti. O bakımdan o bu sebeplerden ötürü kızına tepki gösterdi. O bunu yaparken şarkı ve eğlencenin menedilmiş olduğuna dair bildiği kanaatine göre hareket etmişti. Bu hususta Peygamber (s.a)'ın yerine tepki göstermekte elini çabuk tuttu. Bunu yaparken de kendisince açıkça belli olan görüşe dayanmıştı. Peygamber (s.a) ona durumu açıkladı ve bugünün bir bayram günü olduğunu belirterek hikmeti açıklamakla birlikte hükmü de ona öğretti. Yani bugün şer'i bir sevinme günüydü. Dolayısıyla düğünlerde karşı çıkılıp reddolunmadığı gibi böyle bir günde de bu gibi şeylere karşı çıkılmaz."

2. İbn Hazm'ın mübahlığa delil olarak gösterdiği İbn Ömer yoluyla rivayet edilen hadise gelince bu hadisi İbn Ömer'in azadlısı Nafi rivayet etmektedir:

Buna göre İbn Ömer bir çobanın kaval sesini duymuş, parmaklarını kulaklarına koyup, devesini yoldan çıkararak: Ey Nafi işitiyor musun diye soruyordu. Ben de evet diyordum. O da yoluna devam ediyordu. Nihayet hayır deyince ellerini çıkardı ve bineğini yola geri çevirip, şöyle dedi:

"Ben Rasûlullah (s.a)'ı bir çoban kavalının sesini duyduğu halde gördüm. O da bunun gibi yapmıştı."

Hadisi Ahmed (II, 8,38), İbn Sad (IV, 163); Ebu Davud (4924-4926); onun rivayet yoluyla Beyhaki, Sünen (X, 222). Aynı şekilde İbnu'l-Cevzi (s. 247); İbn Hibban, Sahih (2013-Mevarid); İbn Ebi'd-Dünya (vr. 9/a), el-Acurri (no: 64); Taberani, el-Mucemu's-Sağir (s. 5, Hint baskısı); Beyhaki, Şuabu'l-İman (IV, 283, 5120), Nafi'den bu şekilde gelen çeşitli rivayet yollarıyla rivayet etmiş olup, bunun bazı rivayet yolları da sahihtir. Bu rivayet yollarını etraflı açıklamalar ile birlikte Mücahid'den, Nafi'e bir mutabaat ile beraber buna yakın ifadelerle er-Ravdu'n-Nadir, (568), el-Mişkat -kısaca- (4811, ikinci tahkik)'de kaynaklarını gösterdim. Alusi tefsirinde (XI, 77) ile Keffu'r-Ria (s. 109, Kebair ile ilgili not)'de belirtildiği üzere Hafız Ebu'l-Fadl Muhammed b. Nasr: "Sahih bir hadistir" demiştir.

İbn Hazm hadisten sonra şunları söylemektedir:

"Eğer bu haram olsaydı Rasûlullah (s.a) onu dinlemeyi İbn Ömer'e mübah kılmazdı. İbn Ömer de onu dinlemeyi Nafi'e mübah kılmazdı. Fakat Peygamber (s.a) yüce Allah'a yakınlaştırmacı olmayan herbir şeyi kendisi için mekruh görmüştür. Yaslanarak yemek yemeyi mekruh gördüğü gibi ve daha başka şeyler... Eğer bu iş haram olsaydı Peygamber (s.a) terkedilmesini emretmeksizin, onu dinlemeyi yasaklamaksızın ona karşı kulaklarını tıkamakla yetinmezdi."

Derim ki Allah İbn Hazm'ı bağışlasın. İlmine yakıştıramadığımız bazı hususları farkına varamamıştır:

1. Evvela o "sema (duymak, işitmek)" ile "istima (dinlemek)" arasındaki farkı farkedememiştir. Birincisini ikincisiyle açıklama yoluna gitmiştir. Oysa bu dil bakımından, Kur'an ve sünnet bakımından açık bir yanlışlıktır. Bundan dolayı İbn Teymiye az önce kaydettiğimiz Aişe (r.anha) yoluyla gelen hadisin akabinde şunları söylemektedir:

"İki cariye ile ilgili hadiste Peygamber (s.a)'ın söylediklerini dinlediği (istemea) sözkonusu edilmemektedir. Emir ve nehy dinlemekle (istima) ile alakalıdır. Görmek (ru'yet) de olduğu gibi mücerred sema (duymak, işitmek) ile alakalı değildir. Görmekte hüküm görmek kastı ile alakalıdır. İstemeyerek meydana gelen görmek ile alakalı değildir. Hoş şeyleri koklamakta da durum böyledir. İhramlı olan kimseye koklama kastlı yasaktır. Kastı olmayarak aldığı kokulardan ötürü onun için günah

yoktur. Duymak, görmek, koklamak, tat almak ve dokunmaktan ibaret olan beş duyu ile haramların işlenmesinde de durum böyledir. Bunlarda emir ve nehy kulun kasti olarak ve fiilen yaptıkları ile alakalıdır. İstemeyerek ortaya çıkan hususlar hakkında ise ne emir, ne de yasak sözkonusudur.

İşte İbn Ömer'in rivayet ettiği hadisin yorumlandığı şekillerden birisi de budur... (deyip hadisi zikreder). Bazı kimseler –hadisin sahih olduğunu kabul etmemiz şartıyla⁵– şöyle demektedir: Peygamber (s.a) İbn Ömer'e kulaklarını kapatmasını emretmemiştir. Ancak buna şöyle cevap verilir: İbn Ömer bunu dinlemiyordu. O sadece duyuyordu. Bunda ise bir günah yoktur. Peygamber (s.a)'ın yoldan çıkması ise daha mükemmel ve daha faziletli olanı yapmak içindi. Yolunda giden bir kimsenin bir topluluğun haram sözler konuştuklarını duyup, onu işitmemek için kulaklarını tıkayan kimsenin yaptığına benzer. Bu daha güzeldir. Şayet kulaklarını tıkamayacak olursa, bundan dolayı günah kazanmaz. Ancak onu dinlemesinde, kulaklarını tıkamadan önlenemeyecek dini bir zarar bulunması hali bundan müstesnadır.”

2. Sanki İbn Hazm kaval çalan çobanın kendisine emir ve nehyde bulunmak üzere Peygamber (s.a)'ın huzurunda olduğunu tasavvur etmiş gibidir. Halbuki hadiste buna dair hiçbir işaret yoktur. Hatta hadisteki ifadeler belki bunun aksini hissettirmektedir. O da çobanın kendisini göremeyeceği ve ancak sesini duyabileceği uzak bir yerde olduğudur. Bundan dolayı büyük ilim adamı İbn-u Abdî'l-Hadi, İbn Teymiye'nin açıklamalarına benzer açıklamalar kaydettikten sonra özetle şunları söylemektedir:

“Çobana bir şey söylenilmemiş olması yaptığının mübah olduğuna delil değildir. Çünkü bu muayyer bir onaydır. Kendisini görmeden kaval sesini duymuş olması yahutta dağın başında ondan uzak ya da ona ulaşılmasına imkan bulunmayan bir yerde olması ihtimali vardır. Yahut çoban mükellef bir kimse de olmayabilir. Bundan ötürü özellikle onun bu yaptığı reddedilmemiştir.”⁶

3. Şarkının ve çalgı aletlerinin haram kılınması, içkinin haram kılınmasından daha ağır değildir. O da bilir ki Peygamber (s.a) Allah'ın dilediği kadar bir süre ashap arasında yaşadı. İçki haram kılınmadan önce onlar böyle bir süre boyunca içki içip durdular. Acaba: Peygamber (s.a) onların bu hallerine ilişmedi ve onları nehyetmedi demek doğru olabilir mi? Aynı şekilde biz de –hadisin mübahlığa delalet ettiğini varsayarak- diyoruz ki: Muhtemeldir ki bu haram kılmaktan önce idi. İhtimalin varlığı halinde ise istidlal sözkonusu olamaz.

4. Son olarak az önce belirttiğimiz varsayıma göre bu olsa olsa çobanın kavalına özel bir mübahlıktır. Bu ise nefsi galeyana getirmek, tabiatı tahrik edip, itidal sınırının dışına çıkarmak bakımından ilkel ve oldukça basit bir alettir. Bu alet nerede? Ud, kanun ve daha başka çağlar boyunca ve bilhassa günümüzde çeşitlilik arzeden bazı şarkıcıların çalmakla, büyük çoğunluğun da bunlara dinlemek, onlarla eğlenip oyalanmakla müptela olduğu diğer aletler nerede?

Şüphesiz ki –sözü geçen varsayıma rağmen- hadisteki delil iddianın çerçevesinden –fukahanın dedikleri üzere- daha özeldir. Aksi takdirde gerçek şu ki bunda delil olacak hiçbir taraf yoktur. Hatta Peygamber (s.a)'ın çobanın kaval sesini mekruh gördüğüne dahi delil vardır. Şüphesiz ki bu da şer'i bir kerahettir. Yüce Allah'ın: “*Andolsun ki sizin için... Rasûlullahta güzel bir örnek vardır.*” (el-Ahzab, 33/21) buyruğunun genel çerçevesine girer. Bundan dolayı Abdullah b. Ömer (r.a) ona tabi olmuş, önceden açıkladığımız üzere kastının olmamasına rağmen parmakları ile kulaklarını tıkamıştır. Dolayısıyla kastın bulunması halinde açıkça anlaşılacağı gibi

⁵ Derim ki: Açıkladığımız üzere hadis sahihtir.

⁶ Avnu'l-Mabud (IV, 435)'den aktardım. Bu ifadeler Suyuti, Mirkatu's-Suud'dan nakledilmiştir.

kerahet daha da ağır olur. Bundan dolayı İbnu'l-Cevzi –Allah'ın rahmeti üzerine olsun- (s. 247) şunları söylemektedir: “İtidalin sınırları dışına çıkarmayan bir sese karşı uygulamaları bu olduğuna göre çağımızın insanların şarkı ve çalgılarına karşı durumları ne olacak?”

Derim ki: Peki ya günümüz insanları ve musikileri hakkında ne denilir?
Var mı ibret alan?

Bu bölüme dair açıklamaları bitirmeden önce okuyuculara az rastlanılır, oldukça faydalı bir rivayeti takdim etmek istiyorum. Eğlencelere dair kitap yazanlardan herhangi bir kimsenin bunu sözkonusu ettiğini de görmedim. Bu rivayet raşid halifelerden birisi olan Ömer b. Abdi'l-Aziz (r.a) ile alakalıdır. Değerli okuyucu bu rivayetten çalgı aletlerinin selef tarafından münker görüldüğünden ve bunları açıkça kullanmak isteyen kimsenin tazir ve teşhir ile cezalandırılmayı hakettiğinden emin olacaktır. İmam Evzai –yüce Allah'ın rahmeti üzerine olsun- dedi ki: Ömer b. Abdu'l-Aziz, Ömer b. el-Velid'e şu ifadelerin de yer aldığı bir mektup yazdı:

“...Senin çalgı aletlerini ve zurnayı açıkça kullanman İslamda bir bid'attir. Senin perçemini kötü bir şekilde çekip alacak birisini sana göndermeyi içimden geçirdim.”

Bu rivayeti Nesai, Sünen (II, 178); Ebu Nuaym, el-Hilye (V, 270)'de sahih bir senet ile rivayet etmiştir. İbn Abdi'l-Hakem, Siyretu Ömer (s. 154-157)'de oldukça uzun bir şekilde kaydettiği gibi Ebu Nuaym (V, 309)'da oldukça muhtasar bir başka yoldan rivayet etmiştir.

O halde Ömer'in oğlunun mürebbisi olan şahsa mektup yazarak ona çocuklarını eğlence ve çalgı aletlerinden nefret etmek üzere eğitmelerini emretmesinde garip kaçacak bir husus yoktur. Ebu Hafs el-Ümevi, Ömer b. Abdullah⁷ dedi ki: Ömer b. Abdu'l-Aziz çocuklarının mürebbisine mektup yazarak onları çalgı aletlerinden nefret edecek şekilde eğitmelerini emretti:

“Senin vereceğin edep ve terbiye sonucunda ilk inanmaları gereken husus başı şeytandan, sonu rahmanın gazabına ulaşan çalgı ve eğlence aletlerinden nefret etmeleri olsun. Çünkü ilim ehlinde güvenilir kimselerden bana ulaştığına göre: Çalgı aletlerinin çalındığı yerde bulunmak ve şarkıları dinleyip, onları terennüm etmek, suyun otu yeşerttiği gibi kalpte münafıklığı yeşertir. Yemin ederim ki bu gibi yerlerde bulunmayı terketmek suretiyle bundan sakınmak hiç şüphesiz akıl sahibi bir kimse için kalbinde münafıklık üzere sebat etmekten daha kolaydır.”

Bunu İbn Ebi'd-Dünya, Zemmu'l-Melahe (vr. 6/1)'de, onun rivayet yoluyla Ebu'l-Ferec İbnu'l-Cevzi (s. 250)'de rivayet etmişlerdir. “Şarkı münafıklığı yeşertir” cümlesi İbn Mesud'dan mevkuf bir rivayet olarak sahih yolla geldiği gibi daha önce mukaddime'de geçtiği üzere ondan merfu bir rivayet olarak da gelmiştir. Sekizinci bölümde tahriri gelecektir.

Def: Belki bir kimsenin hatırına şöyle bir soru gelebilir: Geçen hadislerden, araştırmalardan, ilim adamlarının görüşlerinden “düğün ve bayramda def dışında” istisnasız bütün çalgı aletlerinin haram kılındığını öğrenmiş bulunuyoruz. Acaba def çalmanın helal olabileceği bir başka münasebet var mıdır? Derim ki: Kimi ilim adamlarının açıklamalarında sevinçli zamanlarda –onlar böyle mutlak bir ifade kullanırlark- sünnette ve uzun süre yolculuğa çıkmış birisinin geri dönmesi halinde def çalmanın caiz olduğuna işaret eden ifadeler görülmektedir. Ben ise şahsen bu hususta mevkuf dahi olsa delil olmaya elverişli buna delalet edecek herhangi bir şey bulamadım. İbnu'l-Kayyim'in, “Meseletu's-Sema” (s. 133) adlı kitabında Ebu Şuayb

⁷ Ben bu raviyi tanımıyorum. Ömer b. Abdullah'ın azadlısı Ğufra el-Medeni olması muhtemeldir. Çünkü onun da künyesi Ebu Hafs'dır fakat onu “ünevi” diye nisbet eden görmedim.

el-Harrani'den gelen bir rivayet gördüm. Onun zikrettiği senet Halid'den, o İbn Siyirin'den rivayete göre Ömer b. el-Hattab def sesini duyduğu vakit ona dair soru sorardı. Eğer düşün ya da sünnet diye cevap verirlerse sesini çıkarmazdı.

Bu senetteki raviler sikadılar fakat bu rivayet munkatıdır. Rivayeti Ebu Şuayb el-Harraniye –sika olsa dahi- nispet etmekle de oldukça uzak bir ihtimali ifade etmiştir. Çünkü onun bilinen bir telifi yoktur. Ondan daha meşhur, daha güvenilir kimseler rivayet ettiği gibi İbn Ebi Şeybe (IV, 192) gibi musannıflar da rivayet etmiştir. İbn Ebi Şeybe bu rivayetinde: “Susar, ses çıkarmazdı” ifadesi yerine “hakkında bir şey demezdi” tabirini kullanmıştır. Ayrıca Abdu'r-Rezzak (XI, 5), ondan naklen Beyhaki (VII, 290), Eyyub'dan, o İbn Siyirin'den, Ömer...dı diye iki rivayet yoluyla zikretmişlerdir. İbn Ebi Şeybe'nin lafzı ile rivayet şöyledir:

“İbn Siyirin'den dedi ki: “Bana haber verildiğine göre Ömer ...”

Bu ise rivayetin munkatı olduğu hususunda çok açıktır, ondan önceki rivayette bu hususta açıktır. Çünkü Muhammed b. Siyirin, Ömer b. el-Hattab'a yetişmemiştir. Onun vefatından yaklaşık on sene kadar sonra dünyaya gelmiştir.

Kimileri de bu hususta Abdullah b. Bureyde'nin babasından rivayet ettiği hadisi delil göstermişlerdir:

Buna göre siyahi bir cariye Rasûlullah (s.a)'a –bir gazvesinden döndüğü sırada- geldi ve şöyle dedi: Ben eğer Allah seni sağlıkla (bir rivayette esenlikle) geri döndürecek olursa yanında def çalacağımı [ve şarkı söyleyeceğimi] adamıştım. Peygamber şöyle buyurdu:

“Eğer böyle bir şey yaptınsa (diğer rivayette adadinsa) o halde yap ve eğer böyle bir şey yapmadınsa yapma.”

Cariye def çaldı. Defi çaldığında Ebu Bekir girdi, başkası da defi çalmaya devam ederken girdi. Sonra Ömer girdi. (Bureyde) dedi ki: Kadıncağz defini arkasına sakladı. (Diğer rivayette: Altına koydu, sonra üzerine oturdu). Kadın bu arada yüzü örtülüydü. Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu:

“Şüphesiz şeytanın senden ödün kopar (bir rivayette korkar) ey Ömer ben burada oturuyorken [o kadın def çalıyordu]. Bunlar girdi [yine kadın defini çalıyordu]. Fakat sen [sen ey Ömer] girince işte o gördüğünü yaptı. (Bir rivayette: Defi bıraktı).”

Hadisi Ahmed –anlatım ona ait- rivayet etti. Diğer rivayet fazlalıklarıyla birlikte Tirmizi'nin rivayetidir. Tirmizi, İbn Hibban ve İlmü'l-Kaptan bu hadisin sahih olduğunu belirtmişlerdir. Bu hadisin tahrirci Silsiletü'l-Ahadiysi's-Sahih (1609 ve 2261)'de gösterilmiştir.

Hafız İbn Hacer, Fethu'l-Bari (XI, 587-588)'de⁸ bu hadis hakkında bir şey söylememiştir.

⁸ Bir uyarı: Bu hadis kardeşimiz Abdullah b. Yusuf el-Cubeyy'in kaydetmediği hadisler arasındadır. O değerli kitabı “Ehadiysu Zemmi'l-Ğına...” adını taşıyan ve bundan önceki bir dipnotta güzel bir şekilde takdim ettiğimiz kitabında kaydetmemiştir. Şüphesiz bu hadis onun şartına uygundur. İbnu'l-Kayyim bu hadisi oldukça muhtasar bir şekilde “Meseletü's-Sema” s. 299'da oldukça muhtasar bir şekilde kaydetmiş fakat metninde hata yapmış, sonunda şu lafızla münker bir fazlalık eklemiştir:

“Ömer gelince ona susmasını emretti ve: Bu batılı sevmeyen bir adamdır dedi.”

Böyle bir emir ve böyle bir söz bir başka kıssada Hakim, Ahmed ve Taberani'nin kaydettikleri el-Esved b. Seri yoluyla gelen hadiste yer almaktadır. Onlar bu hadisi Abdu'r-Rahman b. Ebi Bekre'nin ondan (el-Esved'den) yolu ile Peygamber (s.a)'a Rabbinden övgüyle sözettiği hamd muhtevalı bir şiiri okuması halinde sözkonusu etmiş, Zehebi bunun yanlış olduğunu belirtmiştir. Fakat şiir okuma kıssası Ömer sözkonusu edilmeksizin sahihtir. Ben bunu Silsiletü'l-Ahadiysi's-Sahih (3179)'da açıkladım.

Özetle Ömer'in bu kıssası zayıftır. Değerli kardeşimiz Sad b. Abdullah an Humeyr ise “Muhtasaru İstidrakî'l-Hafız ez-Zehebi” (V, 2332-2334)'deki notunda Abdu'r-Rahman b. Ebi Bekre'den gelen iki zayıf rivayet yolunun toplamı ile hasen olarak değerlendirmiştir. Ancak sahih rivayet yolunda bulunmayan bu hususa muhalif olduğundan ötürü bu fazlalığın münker olduğunun farkına varmamıştır.

İbn Teymiye'nin dedesi –yüce Allah ikisine de rahmet buyursun- Bureyde yoluyla gelen bu hadisin yer aldığı bölüme “el-Munteka min Ahbari'l-Mustafa” adlı eserde şu başlığı açmıştır:

“Yolculuktan dönen ve onun durumunda olan kimsenin gelişi dolayısıyla kadınların def çalmaları.”

Derim ki bu hadisi belirtilen başlıktaki hususa delil olarak göstermek ile ilgili bazı hususları açıklamak istiyorum. Çünkü bu genelliği olmayan muayyen bir vakıdır. Durumu ne olursa olsun uzaktan gelen bir kimsenin gelişi dolayısıyla duyulan sevinci Peygamber (s.a)'a kıyas etmek açıkça görüldüğü gibi Kıyasu'n maa'l-Farik'dir. Bundan dolayı ben Silsiletu'l-Ahadiysi's-Sahih (IV, 142)'de hadisin akabinde şunları söyledi:

“Bu hadis bazıları için müşkil (açıklaması zor) gelebilir. Çünkü nikah (düğün) ve bayram dışında def çalmak bir masiyettir. Masiyet olan bir işi adamak da, o adağı yerine getirmek de caiz değildir. Bu hususta bana görüldüğü kadarıyla o kadının adağı Peygamber (s.a)'ın sağlıklı, esenlikli ve zafer kazanmış olarak dönmesinden dolayı duyduğu bir sevinci ifade ettiğinden sevincini açığa çıkarmak için adak yaptığı sebep –bütün insanlar arasında Peygamber efendimize ait bir özellik olarak-bağışlanmış görünüyor. Dolayısıyla burada bütün sevinç zamanlarında def çalmanın caiz olduğu sonucu çıkartılamaz. Çünkü Peygamber (s.a) dolayısıyla duyulan sevinç gibi ortada bir başka sevinç yoktur. Ayrıca böyle bir iş çalgı aletlerini, defleri ve benzerlerini haram kılan delillerin genel muhtevasına da –az önce zikrettiğimiz üzere istisnalar hariç- aykırıdır.”

Buna yakın bir açıklama Silsiletu'l-Ahadiysi's-Sahih, (beşinci cilt, 332-333)'de de geçmektedir. Benim sözünü ettiğimiz sebebi İmam Hattabi –Allah'ın rahmeti üzerine olsun- açıklamış ve Mealimu's-Sünen (IV, 382)'de şunları söylemiştir:

“Def çalmak nezir yapılabilecek itaatler türünden sayılmaz. Böyle bir iş en iyi ihtimalle mübah sayılabilir. Şu kadar var ki bu iş Rasûlullah (s.a)'ın gazvelerinden birisinden Medine'ye esenlikle gelişi dolayısıyla sevinç izhar etmekle alakalı olup, bu iş kafirlerin hoşuna gitmediğinden, münafıkları da rahatsız ettiğinden böyle bir işin

Diğer taraftan bunun İbnu'l-Kayyim –yüce Allah'ın rahmeti üzerine olsun-'in yaptığının aksine siyahi cariye olayında aslı bir dayanağı bulunmamaktadır.

Diğer taraftan hadisin akabinde yer almış ve Mevaridu'z-Zaman (s. 493-494)'de kaydedilmiş bir fazlalık daha vardır ki bu öncekinden de daha münkerdir. Fazlalığın lafzı da şu şekildedir: “Defe vurdu ve dedi ki:

Ay doğdu üzerimize

Veda tepelerinden

Şükür gerekti bize

Allah'a her kişi dua ettiğinde”

Bu fazlalık burada batıldır. Peygamber (s.a)'ın Medine'ye geliş kıssasında zayıftır. İsnadı mudaldır. Orada acaba İbnu'l-Kayyim'in Mes'etu's-Sema (s. 265-266)'da kaydettiği üzere Tebuk'den geliş sırasında mı olmuştu. Bu rivayette buna dair bir açıklama bulunmamaktadır. İbnu'l-Kayyim, Zadu'l-Mead (III, 18)'de buna delil göstermiştir. Yoksa bu Mekke'den hicreti sırasında mı olmuştu? Nitekim Beyhaki'nin Delailu'n-Nubuvve (II, 506-507)'de Beyhaki'nin yaptığı ve Hafız (İbn Hacer'in) ona uyararak (VII, 261) yaptığı bunu göstermektedir. Tercih edilen ister bu, ister öteki olsun kıssanın esas zayıftır, sabit değildir. Zayıf bir rivayete bina edilen bir husus da zayıftır.

Gazali burada bütün geçenlerden daha da münker bir başka fazlalık ilave etmiştir ki o da “def ve namelerle” lafzı ile. Bunun Hafız el-İraki'nin Tahricu'l-İhya (II, 277)'de belirttiği üzere kıssada bir aslı yoktur.

Ben bu kıssa ile ilgili ve onun çerçevesinde zikrettiklerimize dair geniş açıklamaları Silsiletu'l-Ahadiysu'd-Daife (II, 63) ile es-Sahih (V, 331)'de genişçe açıklamalarda bulundum. Gerçekten garip kaçan hususlardan birisi ise İbnu'l-Cevzi'nin bunu Telbisu İblis (s. 239)'da kabul edilen bir şeymiş gibi zikretmiş olmasıdır. İbnu'l-Kayyim de aynı şekilde bunu Mes'etu's-Sema ve Zadu'l-Mead'da böylece kaydetmiştir. Bu eserin (III, 551). Sahifesinde Müessesetu'r-Risale baskısının muhakkıkları kitabın çoğu yerinde yaptıkları üzere buna dair herhangi bir notları da bulunmamaktadır.

işlenmesi nafiye itaatler kabilinden olan Allah'a yakınlaştıracı bazı işlere benzemiş oldu. İşte def çalmanın mübah olması bundan dolayıdır.”

Derim ki bu ifadelerde olayın Peygamber (s.a)'a has olduğuna dair güçlü bir işaret bulunmaktadır. Bu –fukahanın buna benzer hallerde söylediği gibi- genelliği olmayan muayyen bir olaydır. Şanı yüce Allah en iyi bilendir.

YEDİNCİ BÖLÜM

ÇALGI ALETİ KULLANMADAN ŞARKI

Birisi şöyle diyebilir: Artık biz çalgı aletleriyle birlikte şarkı söylemenin hükmünü ve bayram ve düğünde çalınan def dışında haram olduğunu öğrenmiş bulunuyoruz. Peki çalgı aleti kullanmadan şarkı terennüm etmenin hükmü nedir?

Buna cevap olmak üzere şunları söyleyebiliriz: Bunun haram olduğunu mutlak olarak söylemek doğru olamaz. Çünkü böyle bir mutlak ifadeye delil bulunmamaktadır. Geçmişte ve şimdiki dönemlerde bazı sufilerin ve onların dışında kalan birtakım heva ehlinin yaptığı gibi mutlak olarak mübah olduğunu söylemek de doğru değildir. Çünkü şarkı adeten şiir ile olur. Şiir de mutlak olarak haram kılınmış değildir. Hem Peygamber (s.a): “Şüphesiz şiirin bir kısmı hikmettir.” diye buyurmuşken bu nasıl söylenebilir ki. Bu hadisi Buhari rivayet etmiş olup, kaynakları Silsiletu'l-Ahadiysi's-Sahih (2851)'de gösterilmiştir. Hatta Peygamber (s.a) mesela Abdullah b. Revaha (r.a) gibilerinin şiirlerini bazan kısmen okurdu:

“Ve senin azıklandırmadığın kimse sana haberleri getirir” gibi.

Bu da Silsiletu'l-Ahadiysi's-Sahih (2057)'de kaynakları gösterildiği gibi yeni kitabımız Sahihu'l-Edebi'l-Müfred (s. 322)'deki ilgili nota da bakınız. Bundan dolayı Peygamber (s.a)'a şiire dair soru sorulunca o şu cevabı vermişti:

“Şiir bir sözdür. Güzel olanı güzel, çirkin olanı da çirkindir.”

Bu da yine Silsiletu'l-Ahadiysi's-Sahih (447)'de kaynakları gösterilmiş bir hadistir. Aişe (r.anha) validemiz de böyle demiştir:

“Sen hasen olanı alıp kabul et, çirkin olanı bırak. Kab b. Malik'in şiirlerinden bir bölümünü rivayet ettim. Bunlardan birisi de kırk beyitlik bir kasidedir. Bundan daha az olanları da vardır.” (Silsiletu'l-Ahadiysi's-Sahih)'da yine kaynakları gösterilmiştir.

Peygamber (s.a)'ın şiir dinlediğine dair hadisler pek çoktur. İleride yüce Allah'ın izniyle bir bölümü gelecektir. Aişe (r.anha) da şöyle demiştir:

“Rasûlullah (s.a) Medine'ye geldiğinde Ebu Bekir ile Bilal ağır bir hastalığa yakalanmışlardı. Ebu Bekir'in ateşi yükseldi mi şöyle derdi:

“Her kişi kendi ailesi arasında sabahı etmektedir.

Ölüm ise o kimseye ayakkabı bağından dahi daha yakındır.”

Bilal de hastalığı rahatlayınca şu beyitleri terennüm ederdi:

“Acaba bir gece olsun geçirecek miyim

Bir vadideki etrafında ise izhir ve celil (?) bulunacak.

Bir gün acaba Mecenne sularına varacak mıyım

Ve bana bir şame (?) ve tafil (?) görünecek mi?”

Allah'ım Utbe b. Rebia'yı ve Ümeyye b. Halef'i bizi Mekke'den çıkardıkları için rezil ve rüsvay kıl.

Bu hadisi Ahmed (VI, 82-83)'de sahih bir senedle rivayet etmiş olup, ayrıca Buhari, Müslim ve başkalarında “terennüm ederdi” lafzı bulunmaksızın rivayet edilmiştir. Hadisin kaynakları Silsiletu'l-Ahadiysi's-Sahih (2584)'de gösterilmiştir.

Enes b. Malik'ten rivayete göre o kardeşi el-Bera'nın yanına girmiş. Bu sırada sırtüstü yatmış, ayaklarından birini diğerinin üzerine koymuş ve şarkı terennüm ettiğini görmüş. Bu işten vazgeçmesini isteyince şöyle demiş: Ortak olarak öldürdüklerim birtarafta tek başıma yüz kafir öldürmüşken yatağımın üzerinde öleceğimden mi korkuyorsun?

Hadisi Hakim (III, 291); Abdu'r-Rezzak (XI, 6, 19742)'de rivayet ettikleri gibi Abdu'r-Rezzak'ın rivayet yoluyla Taberani el-Mucemu'l-Kebir (II, 12, 1178)'de ondan Ebu Nuaym, el-Hilya (I, 353)'de rivayet etmişlerdir. Hakim: “Buhari ve Müslim'in şartına göre sahihtir” demiş. Bu hususta Zehebi ona muvafakat etmiştir. Hadis dedikleri gibidir. Onun rivayet yolu ise Abdu'r-Rezzak'ın rivayet yolundan farklıdır.

Abdullah b. Haris el-Haris b. Nevfel dedi ki: Ben Üsâme b. Zeyd (r.a)'ı meclisde¹ otururken Akirasını (?) kaldırmış olarak bacak bacak üstüne atmış halde gördüm. (Abdullah b. el-Haris) dedi ki: Zannederim en-Nasb (türülü) şarkı² söylüyordu.

Bunu Abdu'r-Rezzak (19739)'da onun yoluyla Beyhaki (I, 224)'de rivayet etmiştir. Senedi Buhari ve Müslim'in şartına göre sahihtir.

Vehb b. Keysan'dan dedi ki: Abdullah b. ez-Zübeyr –yaslanmış halde iken- dedi ki: “Bilal teğanni etti.”

(Vehb) dedi ki: Bir adam kendisine: “Teğanni mi etti” diye sordu. Abdullah oturdu, sonra şunları söyledi:

“Ben nasb türü teğanni ettiğini duymadığım muhacirlerden bir adam var mı ki?” Bunu Abdu'r-Rezzak (19741) –muhtasar olarak- rivayet etmiştir. Beyhaki (X, 230)'de –anlatım ona ait- rivayet etmiştir. Senedi Buhari ve Müslim'in şartına göre sahihtir.

Said b. Yezid dedi ki: Abdu'r-Rahman b. Avf ile birlikte hac yolunda idik. Bizler Mekke'ye doğru giderken Abdu'r-Rahman yoldan uzaklaştı. Sonra da Rebah b. el-Muterif'e şöyle dedi: Ey Ebu Hassan bize şarkı söyle. Ebu Hassan nasb türü güzel şarkı söyledi. Rabah ona şarkı söylemekte iken halife olan Ömer b. el-Hattab (r.a) onlara yetişti ve bu ne oluyor dedi. Abdu'r-Rahman: Bunda bir sakınca yoktur. Onunla oyalanıyor ve böylece yolu farketmiyorum dedi. Ömer (r.a) şöyle dedi: Eğer bu işi yapacaksan o zaman Dırar b. el-Hattab'ın şiirlerini terennüm et. Dırar, Muharib b. Fihri oğullarından bir kişiydi.

Hadisi Beyhaki (X, 224)'de ceyyid bir isnad ile rivayet etmiş ve şunları söylemiştir:

“Nasb: Arapların şarkı türlerinden bir çeşittir. Fida diye bilinen türe benzer bu açıklamayı Ebu Ubeyd el-Herevi yapmıştır.”

Kamus'ta da şöyle denilmektedir: “Arapların nasbı: Fidadan daha yumuşak şarkı türlerinden birisidir.”

Derim ki: Bu hadiste ashabdan gelen rivayetlerde (asar) bazı münasebetlerde çalgısız olarak şarkı söylemenin caiz olduğuna açıkça delalet bulunmaktadır. Ölümü hatırlamak, ailesine, vatanına özlem duymak, nefsi bir parça rahatlatıp yolculuğun zorluk ve meşakkatlerinden uzaklaşıp oyalanmak ve benzeri hallerde fakat meslek edinilmeyip, itidal sınırının dışına çıkılmayan türden olmalıdır. Onunla birlikte

¹ Abdu'r-Rezzak'ın Musannef'inde “Mescid” şeklindedir. Bu ya müstensihinin yahut matbaacının bir tahrifidir yahutta musannefin ravisi “ed-Debri'nin hatalarındandır. Kaydettiğimiz lafız ise Beyhaki'nin rivayetidir.

² Biraz sonra anlamı açıklanacaktır.

³ Bk. İbn Matula, el-İkmal, VII, 276

hareket etmek, kırılıp bükülmek, kişinin mertliğini ihlal eden türden ayağı yere vurmak gibi hareketlerde olmamalıdır. Aişe (r.anha)'ın azadlısı Um Alkame'nin rivayet ettiği şu hadisteki gibi:

Aişe (r.anha)'ın kardeşinin kızları sünnet edildi, bundan dolayı acıları oldu. Aişe'ye: Ey mü'minlerin annesi onları eğlendirecek kimseleri bunlara çağırmayalım mı denildi. O çağırın dedi. (Um Alkame) dedi ki: Şarkı söyleyen filan kimseye haber gönderdi. O yanlarına geldi. Aişe (r.anha) odanın içinde onun yanına girdi. Onun şarkı söylediğini ve neşeyle başını salladığını gördüm. Çokça şiir bilen birisi idi. Aişe (r.anha) dedi ki:

“Üf be bu bir şeytandır. Onu dışarı çıkartınız. Dışarı çıkartınız.”

Onu dışarı çıkardılar.

Hadisi Beyhaki (X, 223-224) rivayet etmiştir. Buhari de el-Edebu'l-Müfred (1247)'de muhtasar olarak hasen bir senedle ya da hasen derecesine gelmesi ihtimali olan bir senedle rivayet etmiştir. Ben bu hadisi Sahihu'l-Edebi'l-Müfred (no: 945)'de hasen kabul ettiğini belirterek zikrettim. Hafız İbn Receb ise Nüzhetu'l-Esma (s. 55, Taybe baskısı)'da sahih olduğunu belirtmektedir.

Beyhaki bu hadis ve rivayetlerin bulunduğu bahsin başına şu sözleriyle başlık açmıştır:

“Kendisini şarkıcı kabul etmeyen, bunun için yanına gidilmeyen, kendisi de şarkı meclisine gitmeyen fakat derhal neşelendirdiği bilinip, şarkı terennüm etmekle tanınan kimse.”

Şeyh Ebu'l-Ferec İbnu'l-Cevzi'nin bu mesele hakkında Telbisu İblis adlı eserinde yaptığı güzel açıklamalar vardır. Bu açıklamaları bir fasıldan daha çok yer tutmaktadır. Bu husustaki bilgilere tamamlayıcı olmak üzere onun bu açıklamalarını özetlemek yerinde olacaktır. O (s. 237-241)'de şunları söylemektedir:

“İnsanlar şarkıya dair uzun uzadıya sözler söylemişlerdir. Kimileri bunu haram kılmış, kimileri kerahat sözkonusu olmaksızın mübah görmüş, kimileri ise kerahet ile birlikte mübah kabul etmiştir.

Bu hususta durumu açıklığa kavuşturacak şekilde söylenecek sözler şunlardır:

O şeyin mahiyetine bakmak sonra hakkında haram, mekruh yada daha başka hüküm vermek gerekir. Şarkı, gına bazı şeyler hakkında kullanılır:

Birisi: Hacıların yollardaki nağmeli sözleridir. Arap olmayan bazı topluluklar hacca gelirler. Yollarda kabeyi, zemzemi, makam-ı İbrahim'i anlatan şiirler okurlar. Bu gibi şiirleri dinlemek mübahtır. Onların okudukları bu gibi şiirler neşelendiren ve insanı itidal sınırlarının dışına çıkartan türden değildir. Gazaya gidenler de bu kabildendir. Onlar da gazaya gitmeye teşvik edici birtakım şiirler söylerler.

Savaşta teke tek çarpışmak üzere meydana atılanların öğünerek şiir söylemeleri de bu kabildendir.

Mekke yolunda hida okuyanların okudukları şiirler de bu kabildendir. Onlardan birisinin söylediği şu beyit gibi:

“Kılavuzu ona müjde verdi ve dedi ki

Yarın sen dikenli (talh ?) ağaçları ve dağları göreceksin.”

Bu deveyi de, insanı da tahrik eder. Ancak böyle bir tahrik itidal sınırı dışına çıkartacak bir sevinç ve neşeyi getirmez.

Rasûlullah (s.a)'ın Enceşe diye bilinen ve Hida okuyan develerin hızlıca yol almalarına sebep olan bir muhannisi vardı. Rasûlullah (s.a):

Ey Enceşe sen canları sürerken (develeri üzerinde binmiş hanımları kastediyor) yavaş ol.”⁴

⁴ Buhari, Müslim ve başkaları Enes'den rivayet etmişlerdir. Hadisin kaynakları Silsiletu'l-Ahadiysi'd-Daife, 6059 numarada gösterilmiştir.

Seleme b. el-Ekva rivayet ettiği hadiste şunları söylemektedir:

Rasûlullah (s.a) ile birlikte Hayber'e gitmek üzere yola çıktık. Orada bulunanlardan birisi Amir b. el-Ekva'a: Bize söylediklerin o sözlerden bir şeyler dinletmez misin? Amir şair birisi idi. Devesinden inip, yolculara hida okuyarak şunları söylemeye koyuldu:

“Sen olmasaydın eğer hidayet bulmazdık.
Sadaka vermez, namaz kılmazdık.
Üzerimize bir huzur ve sükun indir
Düşmanla karşılaşacağımız vakit sebat ver ayaklarımıza”

Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu:

“Bu gidici kimdir?” Ashab: Amir b. el-Ekva dediler. Peygamber: “Allah ona rahmet eylesin” diye buyurdu.⁵ Şafii –Allah'ın rahmeti üzerine olsun-‘den bize gelen rivayete göre o şöyle demiştir: Hida ve bedevilerin marşlarını dinlemekte ise bir mahzur yoktur.” (İbnu'l-Cevzi'den yapılan özet nakil) burada sona ermektedir.

İmam Şatibi, el-İ'tisab (I, 368)'de Enceşe hadisine değindikten sonra bazı sufilere reddiyede bulunurken şunları söylemektedir:

“Bu güzel bir şeydir fakat arapların nağmeleri güzelleştirmekteki uygulamaları bugün insanların yaptıkları uygulama türünden değildir. Bilakis onlar kendilerinden sonra ortaya çıkmış çeşitli nağme türlerini öğrenmeksizin mutlak olarak şiir söylerlerdi. Hatta onlar musiki sanatlarını bilmeyen, arapların ümmiliğine yakışacak şekilde sesi inceltir ve uzatıyorlardı. Onların bu söyleyişlerinden başkaları zevk de almaz, eğlendirecek kadar neşelendirmezdi. Bir dereceye kadar onlar bu işten zevk alırlardı. Abdullah b. Revaha'nın Rasûlullah (s.a)'ın huzurunda hida okuduğu gibi ensarın hendeği kazdıklarında söyledikleri gibi söylüyorlardı:

“Bizleriz Muhammed'e bey'at edenler
Cihat üzere hayatta ebedi kaldıkça”
O da kendilerine şöylece cevap veriyordu:
“Allah'ım ahiret hayrından başka yoktur bir hayır
Ensarla muhacirlere mağfiret buyur.”

Daha sonra İbnu'l-Cevzi, el-Hallal'ın kaydettiği bir rivayeti –ki bu el-emr bi'l-maruf (s. 34)'dedir- Aişe (r.anha)'dan gelen senedi ile zikretmektedir. Buna göre Aişe şöyle demiştir:

Yanımızda ensardan yetim bir kız vardı. Onu ensardan birisiyle evlendirdik. Ben o kızı kocasına zifafa götürülenler arasında idim. Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu:

“Ey Aişe şüphesiz ensar bir parça gazele düşkün kimselerdir. Neler söyledin? Aişe: Bereketli olması için dua ettik dedi. Peygamber şöyle buyurdu: “Ne diye şöyle demediniz?:

“Size geldik, size geldik
Selamlayın bizi, selamlayalım sizleri
Ve eğer kırmızı altın olmasaydı
Bu hanım vadinize uğramazdı
Ve eğer esmer tane olmasaydı

⁵ Hadisi Müslim ve başkaları rivayet etmiştir. Sahih-i Ebi Davud (2289)'da kaynakları gösterilmiştir. Ömer (r.a)'ın rivayet ettiği şu hadis ona şahit olarak gösterilebilir: Peygamber (s.a), İbn Revaha'ya: “İn de develeri harekete geçir” diye buyurmuştur. Hadisin kaynakları Silsiletu'l-Ahadiysi's-Sahih (3280)'de gösterilmiştir.

Kızlarınız kilo almazdı.”⁶

Kendilerini zühde verenlerin neşelendirici ve nağmeli bir şekilde kalpleri ahireti hatırlamaya iten türden söyledikleri ve zühdiyyat adını verdikleri şiirler de bu kabildendir. Bir şairin söylediği şu sözler gibi:

“Ey gaflet içinde giden ve gelen
Ne zamana kadar güzel göreceksin çirkinlikleri
Daha ne zamana, ne zamana kadar korkmayacaksın
Allah’ın azaları konuşturacağı bir konumu
Sen gördüğün halde hayret sana
Apaçık yoldan nasıl uzak düştün.”

Bu da aynı şekilde mübahtır. Mübahlık hususunda İmam Ahmed buna benzer şeylere işaret etmiştir.

Daha sonra İbnu’l-Cevzi (s. 240)’de Ebu Hamid el-Hulkani’de senedi ile şunları söylediğini rivayet etmektedir:

Ben Ahmed b. Hambel’e sordum. Ey Abdullah’ın babası şu cennet ve cehennemi hatırlatmaya dair kalpleri incelten kasideler hakkında neler söylersin? Ne gibi dedi? Dedim ki: Onlar şöyle diyor:

“Rabbim bana diyecek olursa:
Bana isyan etmekten utanmadın mı
Yarattıklarımın günahı gizlerdim de
Bana isyanla gelmekten sıkılmadın mı?”⁷

Bana: Bana bir daha tekrar et dedi. Ben de ona bir daha tekrar ettim. Kalktı, evine girdi, kapıyı kapattı. Evin içinden iki beyiti okuyarak ağladığını duydum:

Şarkı söylemek üzere hazırlanan güzel kızları, şarabı ve daha başka insan tabiatını tahrik eden itidalin sınırları dışına çıkartan, derinliklerinde saklı bulunan eğlenceye düşkünlüğü harekete getiren, şarkıcıların söyledikleri şiirlere gelince –ki bu günümüzde bilinen şarkı söylemektir- şairin şu sözleri gibi:

“Altın tenlidir o sanırsın ki
Ateş onun yanağından çıkmaktadır
Ondan dolayı rezil olmakla korkuttular beni
Keşke ahbine vefa gösterse de rezil olsam.”

Bu şarkılar için çeşitli besteler yaptılar. Bu bestelerin hepsi de dinleyiciyi itidal sınırının dışına çıkartıp, heva sevgisini tahrik eder. Bunların kalpleri yavaş yavaş harekete getiren “fasi” adını verdikleri bir türleri vardır. Arkasından meşid söylerler ve bu kalpleri tozunu dumanına katar. Buna okunan nağmelere uygun, ritimli çalma ve vurmaları da, zilli defleri, zurnanın yerini tutan kavalı da ilave ettiler.

Daha sonra İbnu’l-Cevzi (s.244)’de Malik’ten şarkının haram olduğunu belirttiğini rivayet etmektedir ki buna dair rivayetler daha önceden geçmiş

⁶ Hasen bir hadis olup, kaynakları el-İrva (1995) ile Adabu’z-Zifaf (s. 181)’de gösterilmiştir.

⁷ Derim ki: İmam Şatıbi bu kabilden şiir ihtiva eden bir başka kıssa daha zikretmekte ve sonra (I, 270) şunları söylemektedir:

“Bu ve buna benzer hususlar onların yaptıkları işler idi. Bununla birlikte onlar sadece nefisleri gayrete getirmekle mücerred şiir ile vazetmekle yetinmediler. Aksine onlar kendilerine her türlü öğüdü verdiler. Şiirleri hatırlamak için şarkıcıları huzura getirmezlerdi. Çünkü bu onların istedikleri bir şey değildi. Ayrıca günümüzde uygulanan şarkılardan herhangi bir şeyi de bilmiyorlardı. Bu İslama onlardan sonra acemler müslümanlara karışınca girdi.”

İmam caiz olan fitri şarkı ile mustala ve yasak şarkı arasındaki farka işaret etmektedir ki men olunan da budur.

bulunmaktadır. Ebu Hanife'den de aynı görüşü nakletmiştir. (s. 245)'de şunları söylemektedir:

“Taberi dedi ki: İslam diyarının çeşitli bölgelerindeki bütün ilim adamları şarkının mekruhluğunu ve menedilmesi gerektiğini icma ile kabul etmişlerdir. İbrahim b. Sad ile Ubeydullah el-Amberi cemaatin görüşünden ayrılmıştır. Oysa Peygamber (s.a): “Her kim cemaatten ayrılırsa cahiliye ölümü ile ölür diye buyurmuştur.”⁸

İbnu'l-Cevzi dedi ki: Şafii mezhebinin ileri gelenleri sema dinlemeyi kabul etmezlerdi. O mezhep mensublarının mütekaddimunları arasında görüş ayrılığı olduğu bilinmemektedir. Müteahhirunun ileri gelenleri ise bunu kabul etmemek kanaatindedir. Ebu't-Tayyib et-Taberi bunlardandır. Şarkıyı yermek ve onun yasaklığına dair tasnif ettiği bir kitabı vardır.⁹

Daha sonra İbnu'l-Cevzi şunları söylemektedir:

“Bu şafii alimleri ile onlardan mütedeyyin olanların görüşüdür. Bu hususta onların müteahhirunlarından ilmi az ve hevasına yenik düşen bazı kimseler ruhsat vermişler ise de bizim mezhebimize mensup (Hambeli) fukahası şöyle demişlerdir:

“Şarkıcının ve raks edenin şahitliği kabul edilmez. Tefvik Allah'tandır.”

⁸ Bu İbn Abbas'ın şu lafızla rivayet ettiği hadisin bir parçasıdır: “Her kim emirinden hoşuna gitmeyecek bir şey görürse sabretsin çünkü cemaatten... ayrılan...” hadis Buhari ve Müslim tarafından rivayet edilmiş olup, kaynakları el-İrva (2453)'de gösterilmiştir. Fakat onun burada bu hadisi zikretmesinin uygun olmadığı açıkça görülmektedir. Bunu düşünmek gerekir. “Siz en büyük kalabalığa uymaya bakınız” hadisine gelince bu da Zilalu'l-Cenne (no: 80)'de belirtildiği üzere zayıf bir hadistir.

⁹ Derim ki: Bu kitap: “er-Reddu ala men yuhibbu's-sema” adı altında basılmıştır. İbnu'l-Cevzi az önce belirtilen sözleri oradan nakletmektedir. Bu ifadeler bu eserde (s. 31-32)'de özetle kaydedilmiş bulunmaktadır.

SEKİZİNCİ BÖLÜM

ŞARKI VE ÇALGI ALETLERİNİN HARAM KILINMASININ HÜKMÜ

Müslüman kardeşim! Şuna inanmalısın ki yüce Allah'ın kulları hakkında teşri buyurduğu emir, nehiy ya da mubah olan herbir hususta sonsuz bir hikmeti hatta hikmetleri vardır. Bunları bilenler bilir, bilmeyenler bilmez. Bazıları bu hikmetleri açıkça görür, diğer bazıları bunu göremezler. Bundan ötürü gerçek müslümана düşen Allah'a itaate koşmak ve hikmeti açıkça görünceye kadar itaati savsaklamamaktır. Çünkü böyle bir davranış hikmeti sonsuz şaria (şariat koyucuya) mutlak teslimiyet demek olan imana aykırı hususlardandır. Bundan ötürü yüce Allah Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurmaktadır: *“Hayır Rabbine andolsun ki aralarında çıkan anlaşmazlıklarda seni hakem seçip, sonra verdiğin hükme içlerinde hiçbir sıkıntı duymadan bütünüyle boyun eğip teslim olmadıkça iman etmiş olamazlar.”* (en-Nisa, 4/65)

Bizim salih selefimiz bu esas üzere yaşadı, buna bağlı olarak Allah onları aziz kıldı. Ülkeleri fethetmeyi, kulların kalplerine taht kurmayı onlara nasip etti. Bu ümmetin sonradan gelenleri ise ancak ilkleri ne ile ıslah olmuşlarsa, onunla ıslah olabilirler. Ebu Bekir es-Sıddik (r.a) bu hususta en ileri giden birisidir. O başkasına oldukça güzel bir örnekti. Nitekim Hudeybiye barışı kıssasında onun göz kamaştırıcı tavrı bunu göstermektedir. Sehr b. Huneyf (r.a) bu husustakik rivayetinde şöyle demektedir:

Ey insanlar! Siz kendi nefislerinizi itham altında tutunuz. Andolsun ki bizler Hudeybiye gününde Rasûlullah (s.a) ile birlikte bulunuyorduk. Eğer bir savaş görseydik şüphesiz savaşırdık. Bu Rasûlullah (s.a) ile müşrikler arasındaki barış görüşmesinde böyle idi. Ömer b. el-Hattab gelip Rasûlullah (s.a)'a şöyle dedi: Ey Allah'ın Rasûlü bizler hak üzere değil miyiz? Onlar da batıl üzere değil midirler? Peygamber evet öyledir diye buyurdu. Ömer: Bizden öldürülenler cennette, onlardan öldürülenler cehennemde olmayacak mı? Peygamber: Evet öyle olacak diye buyurdu. Bu sefer Ömer şöyle dedi: Peki dinimizde niçin aşağılanmayı gerektirecek şartları kabul ediyor ve Allah bizlerle onlar arasında hüküm vermeden dönüyoruz. Peygamber şöyle buyurdu:

“Ey Hattab'ın oğlu! Şüphesiz ben Allah'ın Rasûluyum. Allah ebediyen beni zayi etmez.”

(Sehl) dedi ki: Ömer gitti. –Öfkesini yenemediğinden ötürü- Ebu Bekir'e vardı. Ey Ebu Bekir dedi. Biz hak üzere değil miyiz, onlar da batıl üzere değil midirler? Ebu Bekir: Evet öyledir dedi. Ömer: Bizden öldürülenler cennette, onlardan öldürülenler cehennemde değil midir? Ebu Bekir: Evet öyledir dedi. Ömer: Peki niçin dinimizde düşüklüğü kabul ediyor ve Allah bizlerle onlar arasında hükmünü vermeden geri dönüyoruz deyince Ebu Bekir şu cevabı verdi: “Ey Hattab'ın oğlu o Allah'ın Rasûlüdür. Allah ebediyen onu zayi etmez.”

(Sehl) dedi ki: Kur'an Rasûlullah (s.a)'a “fetih (zafer müjdesini veren suresi)” indi. Peygamber (s.a) Ömer'e haber gönderdi. Ona Kur'an'ın bu bölümlerini okudu. Ey Allah'ın Rasûlü bu bir fetih midir diye sordu. Peygamber: “Evet” diye buyurdu. Ömer'in gönlü hoş olup geri döndü.

Hadisi Buhari (Fethu'l-Bari, 3182); Müslim (V, 175-176)'da rivayet etmişlerdir. Anlatım Müslim'e aittir. Ahmed (III, 486)'da rivayet etmiştir. Müslim ve Ahmed'in Sehl'den naklettikleri ifade de şöyle denilmektedir: “Ey insanlar! Kendi görüşlerinizi itham ediniz...” şeklindedir. Bu rivayeti Said b. Mansur (III, 2, 374), İbn Ebi Şeybe (XV, 299)'da rivayet etmişlerdir.

Hafız (İbn Hacer) (XIII, 288)'de şunları söylemektedir:

“Şöyle demiş gibidir: Sünnete muhalif ettiği takdirde görüşünüzü (reyinizi) itham ediniz. Tıpkı bizim Rasûlullah (s.a)’ın bizlere ihramdan çıkmamızı emrettiği halimizde olduğu gibi. Bizler ihramlı kalmayı sevdik, ibadetimizi tamamlamak, düşmanımızı kahretmek için savaşmayı arzuladık. Ancak Peygamber (s.a)’ın daha sonraları ortaya çıkıp kendisinin açıkça gördüğü hususlar bize gizli kalmıştır.”

Peygamber (s.a)’ın kendi hevalarına, kişisel maslahatlarına muhalif olmakla birlikte ona itaati tercih ettiklerine delalet eden ashabının siyretinde gördüğüm en parlak örneklerden birisi de Zuheyr b. Rafi’in söylediği şu sözlerdir:

“Rasûlullah (s.a) bizim için faydalı olan bir hususu bize yasak etti. Fakat Allah’a ve Rasûlüne itaat etmek bizim için daha faydalıdır. O bize ziraat ortaklığı yapıp, topraklarımızı (mahsulün) üçte biri, dörtte biri ve adı konulmuş miktardaki buğday karşılığında kiralamamızı yasakladı.”

Bu hadisi Müslim ve başkaları rivayet etmiş olup, el-İrva (V, 299)’da kaynakları gösterilmiştir.

Bu itaate bağlılık bana cin mü’minlerinin hayrete düştükleri peygambere gösterilen öbür itaati hatırlatmıştır. Onlar Peygamber (s.a)’a gelerek sabah namazında cin suresinin baş taraflarında işaret edilen Kur’an okumasını dinlemişlerdi: *“Deki: Cinlerden bir topluluğun (Kur’an’ı) dinleyip, sonra şöyle dedikleri bana vahyolundu: Gerçekten biz hayret verici bir Kur’an dinledik. Doğru yola iletiyor. Bu sebeple ona iman ettik ve artık hiç kimseyi Rabbimize asla ortak koşmayacağız.”* (el-Cin, 72/1-2) Cinler Peygamber (s.a)’ın ashabını, onunla birlikte namaz kıldıklarını, onunla rükua varıp, onunla beraber secde ettiklerini gördüler. İbn Abbas (r.a) dedi ki:

“Onlar ashabının kendisine itaatle uymalarına hayret etmişlerdi.”

Hadisi Ahmed (I, 270) ve başkaları sahih bir senetle rivayet etmişlerdir.

Maksadımız şudur: Bu itaatkarlığın her müslümanda gizli ve açık olarak tahakkuk etmesi icab eder. Böyle bir itaat onun hava ve hevesine ister uysun, ister uymasın. Bunun bir gereği de Allah’a karşı ve hükümlerine karşı birtakım örnekler vermemesi. İnsandan çıkan nağmeli sesleri bülbüllerin, kuşların seslerine kıyasa kalkışmaması mesela şöyle dememesi: Nağmesiz bir şekilde şiir okumak caiz olduğuna göre nağmeli olarak o şiiri okumak da caiz olur. Çünkü ayrı ayrı mübah olan şeyler biraraya gelecek olurlarsa bunların toplamından meydana gelen de mübah olur. Nitekim Gazali –Allah onu affetsin- musiki nağmelerini ya da en azından bir bölümünü¹ mübah olduğu sonucuna ulaşmak için böyle yapmış ve bunları kuşların seslerine kıyas etmiştir. Üstelik o fıkıh usulüne dair eser telif etmiş ve orada nassın bulunduğu yerde kıyas olmadığını belirtmiştir.

Bundan dolayı İbnu’l-Cevzi, İbn Teymiye, İbn Kayyim el-Cevziye ve başka alimler ardı arkasına hem ona, hem de sufiler arasında onun gibi kanaat sahibi olanlara reddiyeler yazmışlardır.

Değindiğimiz bu kıyas bana ondan daha da kötü bir başka kıyası hatırlatmaktadır. Bu kıyası yapan kişi sarhoşluk veren nebizin (şarap noktasına ulaşmış meyve suyunun) helal olduğunu söylemek noktasına gelmiştir. Bunu İbnu’l-Kayyim sözü geçen kıyasın benzeri ile nağmeli semai helal kabul eden sufilerin görüşlerini reddederken zikretmiştir. Merhum sema meselesinde (s. 270-271)’de şunları söylemektedir:

“İkinci şekil: Eğer ayrı ayrı şiir ve nağmeli söyleyişin tek başlarına mübah olmaları her ikisinin biraraya gelmeleri halinde mübah olmalarını gerektirmediğine göre böyle bir terkinin (ikisinin birarada oluşunun) birlikte oluş sebebiyle hükmü değiştirecek bir özelliği söz konusudur. Bu delil şöyle diyenin delili seviyesindedir:

¹ el-Gazali, İhya-u Ulumi’d-Din, II, 273

Vahid haber tek başına ilim ifade etmiyor ise onun başkası ile birarada olması halinde de ilim ifade etmez.²

Bu aynı zamanda Iyaz b. Muaviye'den nakledilen şu olayın da bir benzeridir:

Bir adam kendisine: Su hakkında ne dersin? O helaldir demiş. Adam: Ya hurma hakkında ne dersin? diye sormuş. Iyaz yine helaldir demiş. Peki nebiz denilen şey su ve hurmadır, onu nasıl haram kılarırsın? diye sorunca, Iyaz ona şu cevabı vermiş:

Bana görüşünü söyle eğer ben sana bir avuç toprak atacak olursam seni öldürebilir miyim? Adam hayır demiş. Bu sefer: Peki ben sana bir avuç saman atıp durursam seni öldürebilirmiyim diye sormuş. Yine adam hayır demiş. Bu sefer ona şunu sormuş: Peki su, saman ve toprağı alıp, bunları çamur yapsam, kuruyuncaya kadar bıraksam ve onunla sana vursam seni öldürebilir miyim? deyince adam evet demiş. Bu sefer Iyaz: İşte nebiz de böyledir diye cevap vermiş.³

Sözünün anlamı şudur: Sarhoşluk veren güç bu terkinin sonucunda ortaya çıkandır. İşte bizim konumuz da budur. Nefisleri sarhoş edip, eğlendiren, onu Allah'ı zikretmekten, namaz kılmaktan alıkoyan böyle bir terkip ve onların toplamından ortaya çıkan bir kuvvettir. Bir araya gelen seslerin nefisleri galeyana getirmesi tek bir ses ayarında değildir. Aynı şekilde muayyen bölümlemeler ve muayyen vuruşlarla şarkıların yapılıp, bestelenen seslerin durumu da böyledir. Bilhassa bunlarla beraber çalgı aletleri de katkıda bulunursa, bütün bunlardan soyutlanmış şiir okumak gibi değildir. Hiç böyle bir şüphe ilim ve bilgi bakımından zayıf, her ikisinden de oldukça az paya sahip olan kimseler dışındakilerce kabul edilebilir mi?"

Denilse ki: Hikmet ister bilinsin, ister bilinmesin şeriatın hükümlerine teslim olmak ile ilgili açıklamalarımız elbette yeterli bir husustur. Hiçbir müslümanın bunda bir şüphesi yoktur. –Maalesef- bazıları bu konuda ameli olarak muhalefet ediyorsa bile bu böyledir. Aynı şekilde faiz ve benzeri hususların haram kılınmış olduğu hükmüne teslim olmanın gerektiği hususunda hiç kimse şüphe etmez. Ameli olarak çoğu müslümanlar bunu helal gibi uyguluyor iseler de özellikle bu zamanda. İlgili yerde açıklanan şarkının haram olduğuna dair geçen delillere binaen ameli olarak ondan yüz çevirmek ve onu dinlememek icap eder. Fakat –günümüzde de söylendiği gibi- kendiliğinden gündeme gelen bir soru vardır. O da şudur: Acaba şeriatla onun haram kılınması hikmetini açıklayan bir nass sabit midir?

-Yüce Allah'ın başarı ihsan etmesini dileyerek- diyoruz ki:

Evet haram kılınışın hikmetine delil olan ashab-ı kiram'dan ve diğerlerinden olan selefe mensup pekçok kimseden birtakım rivayetler gelmiştir. Bu hikmet ise bunun yüce Allah'ı anmak, O'na itaat etmekten oyaladığı şer'i görevleri yerine getirmeyi engellediğidir. Onlar bunu şanı yüce Allah'ın musikiye "sözün oyalayıcı olanı" adını vermesinden ilham alarak bunu söylemişlerdir. Bu adlandırmanın yer aldığı ayet şöyledir: *"İnsanlardan öylesi vardır ki bilgisizce Allah yolundan saptırmak ve onu alaya almak için sözün oyalayıcı olanını satın alır. İşte alçaltıcı ceza bunlar içindir."* (Lokman, 31/6) Onlara göre bu ayet şarkı ve benzeri şeyler hakkında inmiştir. Şimdi ben bu husustaki rivayetlerden onlara kadar sabit senetle ulaşanlarını kaydetmek istiyorum:

1. Bunların ilki Kur'an'ın tercümanı Abdullah b. Abbas (r.a)'a aittir. O dedi ki: "(Bu ayet) şarkı ve benzeri hususlar hakkında inmiştir."⁴

² Derim ki: Eğer hadisın zayıf senedi tek başına hadisın sabit olduğunu ifade etmiyor ise yollarının toplamı da onun sabit olduğunu ifade etmez diyenlerin sözleri de buna benzer. Bazı yıkıcı ve cahillerin söyledikleri gibi.

³ İbn Asakir, III, 330-331, İbn Ebi'd-Dünya'nın rivayet yoluyla

⁴ Derim ki: İbn Abbas'tan sahih olan budur. Cuveydi'nin ondan rivayet ettiği ayetin en-Nadr b. el-Haris hakkında indiğine, onun şarkı söyleyen bir cariye satın alıp, müslüman olmak isteyen bir kimsenin bulunduğunu duydu mu hemen onu cariyesinin yanına götürdüğü ve: Bu adama yedir, içir ve ona şarkı söyle. İşte bu

Bunu Buhari, el-Edebu'l-Müfred (1265)'de, İbn Ebi Şeybe (VI, 310)'da, İbn Cerir, Tefsir (XXI, 40)'da, İbn Ebi'd-Dünya, Zemmu'l-Melahi'de, Beyhaki, Sünen (X, 221 ve 223)'de ondan gelen çeşitli yollarla rivayet etmişlerdir.

2. İkincileri Abdullah b. Mesud'dur. Ona sözü geçen bu ayet-i kerime hakkında soru sorulmuş, o da şu cevabı vermiştir:

“Kendisinden başka hiçbir ilah olmayan hakkı için yemin ederim ki o şarkıdır.” O bu sözlerini üç defa tekrarladı.

Bunu da yine İbn Ebi Şeybe aynı şekilde İbn Cerir ve İbn Ebi'd-Dünya rivayet etmişlerdir. Hakim (II, 411) ondan Beyhaki ve Şuabu'l-İman (IV, 278, 5096); İbnu'l-Cevzi, Telbisu İblis (s. 246)'da rivayet etmişlerdir. Hakim:

“Senedi sahihtir” demiş, bu hususta Zehebi de ona muvafakat etmiştir. Senet dedikleri gibidir. İbnu'l-Kayyim sahih olduğunu belirtmiştir.

3. Üçüncüleri İkrime'dir. Şuayib b. Yesar dedi ki: Ben İkrime'ye yüce Allah'ın: “Boş sözler”e dair soru sordum da o:

“O şarkıdır” cevabını verdi.

Bunu Buhari, Tarih, (II, 2, 217). Yine İbn Cerir; İbn Ebi Şeybe ve -lafız kendisine ait olmak üzere- İbn Ebi'd-Dünya; onun rivayet yoluyla Beyhaki rivayet etmişlerdir. Ravileri burada sözü geçen Şuayb'in dışında sikadılar. Ondan sika iki kişi rivayet etmişlerdir. İbn Hibban (IV, 355)'de sika olduğunu belirtmektedir. Buna göre Allah'ın izniyle senedi hasendir. Özellikle İbn Ebi Şeybe'de (1175 nolu rivayette) Üsame b. Zeyd'in ona bir mutabaatı olduğu gibi, İbn Cerir (XXI, 4140)'da da mutabaat etmiştir.

Buradaki Üsame b. Zeyd el-Leysi diye bilinen kişi olup, rivayeti hasendir. İşte bu güçlü mutabaat ile –Allah'a hamdolsun- rivayet sahih mertebesine ulaşmaktadır.

4. Dördüncü olarak yine Mücahid'den onun gibi gelen rivayettir.

Bunu İbn Şeybe (no: 1167 ve 1179)'de, İbn Cerir; İbn Ebi'd-Dünya (4/a ve 5/b)'de ondan gelen kimileri sahih çeşitli rivayet yollarıyla rivayet ettikleri gibi Ebu Nuaym de el-Hilye (III, 286)'da rivayet etmiştir.

İbn Cerir'in, İbn Cüreyc, o Mücahid'den diye kaydettiği bir rivayette Mücahid:

“Boş söz” davuldur dediği kaydedilmektedir.

Bunun ravilerinin tamamı sikadılar. Eğer İbn Cüreyc bunu Mücahid'den işitmiş ise senedi sahihtir.

Muhammed'in seni yerine getirmeye çağırdığı namaz kılmak, oruç tutmaktan ve onun önünde savaştan daha iyidir. –ed-Durru'l-Mensur, (V, 159)'da işaret edildiği şekliyle- gelen rivayetlere gelince, Derim ki bu oldukça zayıftır. Burada sözü edilen Cuveybir hakkında Darakudni ve başkaları –metruktur” demiştir.

El-Vahidi'nin, Esbabu'l-Nuzul (s. 259)'da zikrettiği de bunun gibidir: el-Kelbi ve Mukatil dedi ki:

Ayet en-Nadr b. el-Haris hakkında inmiştir. Şöyle ki o fars diyarına ticaret maksadıyla gider, acemlere dair haberleri satın alır, bunları rivayet eder ve Kureyş'e anlatır ve onlara şöyle derdi: Muhammed size Ad ve Semud'a dair hususları anlatıyor. Ben de sizlere Rüstem'in İsfendiyanın başından geçenleri, Kisralara dair haberleri anlatıyorum. Kureyşliler onun anlattıklarından hoşlanır, Kur'an'ı dinlemeyi terkederlerdi. İşte bu ayet-i kerime onun hakkında inmiştir.

Derim ki: el-Kelbi ile Mukatil de aynı şekilde metruk iki ravi olup, yalancılıkla itham edilmişlerdir. Üstelik her ikisinin rivayetlerinde Cuveybir'in rivayetine muhalefet söz konusudur. Suyuti bu rivayeti Beyhaki'ye, İbn Abbas'tan, el-Kelbi ile Mukatil'in rivayetlerine yakın Şuabu'l-İman'da rivayet ettiğini belirtmektedir. Fakat senedini tetkik etmek üzere bunu tespit edemedim. Bu rivayetin sahih olduğu kanaatinde değilim. Muhtemeldir ki İbn Cerir, İbn Kesir ve diğer muhakkık hafızlar bundan ötürü onu zikretmemişlerdir. Hatta Kurtubi (XIV, 52)'de: “Denildiğine göre ayet en-Nadr b. el-Haris hakkında inmiştir...” sözleriyle bu rivayetin zayıf olduğuna işaret etmektedir. Daha önceden ez-Zemahşeri de (III, 210)'da böyle yapmıştır. Hafız buna dair bir açıklama yapmamış ve bu rivayetin tahrice kalkışmamıştır. Ondan önce selefi Zeylai de Tahricu'l-Keşşaf'da aynı şekilde hareket etmiştir.

Bu hususta Hasan-ı Basri'den de bir rivayet bulunmaktadır. Buna göre o şöyle demiştir: “İnsanlardan kimisi...” (Lokman, 31/6) ayeti şarkı ve zurnalar hakkında inmiştir.

Suyuti, ed-Durru'l-Mensuf (V, 159)'da, İbn Ebi Hatim tarafından rivayet edilmiştir. Çoğunlukla görülen adeti üzere hakkında bir şey söylememiştir. Tetkik etmek maksadıyla senedini tespit edemedim.

Bundan dolayı el-Vahidi, el-Vasit adlı tefsirinde (III, 441) şunları söylemektedir:

“Müfessirlerin çoğu “boş sözler” ile şarkıların kastedildiği kanaatindedir. Meani alimleri şöyle demişlerdir:

Her ne kadar ayetin lafzında “satın alırlar” ifadesi zikredilmiş olmakla birlikte bunun kapsamına eğlenceyi, şarkıyı, zurnaları ve çalgı aletlerini, Kur'an-ı Kerim'e tercih eden herkes girer. Çünkü böyle bir lafız çoğunlukla değiştirme ve daha iyi bulup, tercih etme anlamında da kullanılır.”

Haramlığın hikmetine delalet eden seleften gelen diğer bazı rivayetler arasında şunları da kaydedebiliriz:

1. İbn Mesud'dan dedi ki:

“Şarkı kalpte münafıklığı yeşertir.”

Bunu İbn Ebi'd-Dünya, Zemmu'l-Melahi (vr. 4/b)'da, onun yoluyla Beyhaki, Sünen (X, 223)'de, Şuabu'l-İman (IV, 278, 5098, 5099)'da, Hammad, İbrahim'den yoluyla: Abdullah dedi ki diyerek bunu zikretmektedir.

Derim ki: Bu sahih bir isnaddır. Ravileri sikadılar. Ancak dış görünüşü (zahiri) itibarıyla munkatıdır. Çünkü İbrahim –ki b. Yezid en-Nehai'dir- Abdullah b. Mesud'a yetişmemiştir. Çağdaş kimseler arasında⁵ şarkının yerilmesine dair hadisleri tahrir edenlerden bazıları bunun bu yönüyle illetli olduğunu söylemiş, ancak İbrahim'in el-Ames'e kendisine: Bana İbn Mesud'dan senedini zikret deyince, sahih olarak şunu söylediğini unutmaktadır:

“Ben sizlere bir adamdan o Abdullah'tan diye hadis rivayet edersem benim işittiğim rivayet şekli odur. Şayet sizlere: “Abdullah dedi ki” diyecek olursam o vakit o rivayet birden çok kimseden onlar Abdullah'tan diye naklettiğim bir rivayettir.”

Derim ki: Bilindiği gibi İbrahim en-Nehai, tabii, sika ve üstün bir şahsiyetti. O hocalarından birden fazla kimseden diye rivayette bulunduğu takdirde en azından bu kendi emsali tabiinden diye yaptığı bir nakildir. Eğer yaşça ondan büyük değil iseler. Dolayısıyla onun bunlardan yaptığı rivayet insanın ruhuna rivayetlerine karşı güven ve huzur bırakır. Çünkü bunlar bir toplulukturlar. İbn Mesud'dan –açıkça görüleceği gibi- yalan söylemek üzere ittifak etmeleri şöyle dursun İbn Mesud'dan naklettikleri rivayetlerinde vehme kapılmaları (yanılmaları) gerçekten uzak bir ihtimaldir. Özellikle de tabii oluşlarından dolayı bu böyledir ve bilhassa onlar İbrahim'in hocaları arasında olup, o kendilerinden rivayette bulunmaktadır. Hele onun tercemesinde (biyografisinde) hadis sarrafı olduğu belirtilmektedir. Nitekim el-Ames'e de böyle demiştir. Dolayısıyla onların doğru söylediklerinden ve hıfzlarından (iyice bellemiş olduklarından) emin olmadan onlardan rivayette bulunması kesinlikle makul bir iş olamaz. Üstelik onlar bizim için cehaletleri (kimliklerinin bilinmeyişi) halinin telafi edileceği bir toplulukturlar. Daha önce (I. Bölüm, 7. hadis ile ilgili açıklamalarda bulunurken) kaydettiğimiz İbn Teymiye'nin zayıf ve mürsel hadisin değişik rivayet yollarıyla takviye edilmesine dair aktardığımız sözleri de buna delil teşkil etmektedir. Ondan ötürü hadis imamlarından bir topluluk İbrahim'in naklettiği mürsellerin sahih olduğunu belirtmişlerdir. Beyhaki ise özellikle onun İbn Mesud'dan

⁵ Derim ki sahih hadisleri zayıf kabul eden kişi İğasetu'l-Lehfan, (I, 351)'deki taliki de yaptığı yeni tahrifatında onu taklit etmiştir.

naklettiği mürselleri böyle kabul etmiştir. Nitekim “Merasilu’l-Alai” (s. 168)’de böyledir. Hafız (İbn Hacer) et-Tehzib adlı eserinde de bunu kabul etmektedir. Bu ifade “Abdullah dedi ki” demesinden daha umumidir. Bu ifade “Abdullah’tan” ifadesini de kapsar. Bunu şu husus desteklemektedir: Her şeyden önce iki ibare arasında burada açık bir fark söz konusu değildir. Diğer taraftan o bu ibarelerin herbirisinde de –kendi zimmetini ibra etmek (kendisini sorumluluktan kurtarmak) maksadıyla- “bir adamdan...” ifadesini kullanmamıştır. Dolayısıyla hüküm itibariyle her ikisi de birbirine eşittir.

Burada bu hadise isimleri verilmeyen tabiinden bir topluluğun yaptığı rivayet olması itibariyle benzeyen –fakat merfu bir rivayet olarak gelen- bir hadis daha vardır. Böyle olmakla birlikte müteahhir kimi hafızlar bu hadisin kuvvetli olduğunu belirtmiştir. Çünkü onların topluca yaptıkları bu rivayet ile cehaletleri (kimliklerinin bilinmemesi) telafi edilmekte olup, bu hadisin tahriri Gayetu’l-Meram (471)’de gösterilmiştir. Dileyen oraya müracaat edebilir.

İbrahim’den rivayet eden “Hammad”e gelince bu Kufeli Hammad b. Ebi Süleyman’dır. Zehebi’nin el-Kaşif’te dediği üzere:

“Sika, imam, müctehid, oldukça kerim ve cömert birisidir.”

Bundan ötürü el-Mizan’da şöyle demektedir:

“Mürcieye ait görüşler taşıması dolayısıyla hakkında (ileri geri) konuşulmuştur. Şayet İbn Adiyy bu hususu “el-Kamil” adlı eserinde söz konusu etmemiş olsaydı, bunu zikretmezdi.”

Hafız (İbn Hacer) “et-Takrib” adlı eserinde şunları söylemektedir:

“Çok doğru sözlüdür fakat bazı vehimleri (yanılmaları) vardır.”

Derim ki: Kendisinden daha sika olan bir raviye muhalefet etmesi ya da buna benzer yollarla yanılması açıkça ortaya çıkmadıkça onun gibi birisinin rivayeti delildir. Burada ise bu kabilden bir şey yoktur. Bundan dolayı çağdaş kimselerden kayıtsız ve şartsız bir şekilde onun zayıf bir ravi olduğunu belirtenler insaf etmemişlerdir.

Bunun bir başka rivayet yolu daha vardır. Bunu Said b. Kab el-Muradi, Muhammed b. Abdu’r-Rahman b. Yezid’den, o İbn Mesud’dan bundan daha mükemmel bir lafızla şöylece rivayet etmektedir:

“Su ekini nasıl yeşertiyorsa, şarkı da kalpte münafıklığı böylece yeşertir. Zikir ise suyun bakliyatı yeşerttiği gibi imanı yeşertir.”

Bunu İbn Ebi’d-Dünya (vr. 4/b)’de, onun rivayet yoluyla Beyhaki (X, 223)’de rivayet etmişlerdir.

Bu ise munkatı bir rivayettir. Çünkü Muhammed b. Abdu’r-Rahman b. Yezid – ki o en-Nehai el-Kufi’dir- İbn Mesud’a yetişmemiştir. Bununla birlikte sika bir ravidir. Ben onun bu rivayeti İbrahim en-Nehai’den almış oluşunu uzak bir ihtimal olarak görmüyorum. Çünkü o da bu tabakadandır.

Said b. Kab el-Muradi’nin ise İbn Hibban (VIII, 362)’den başkası sika olduğunu söylememiştir.

Hadisin birinci bölümü bir hocadan, o Ebu Vail’den, o İbn Mesud’dan diyerek merfu olarak da rivayet edilmiştir.

Fakat burada sözü geçen hoca (şeyh) meçhuldür (kimliği bilinmemektedir), adı verilmemiştir. Bundan dolayı ben bunu Silsiletu’l-Ahadiysi’d-Daife’de (no: 2430) tahric etmiş bulunmaktayım. İbnu’l-Kayyim, İğasetu’l-Lehfani (I, 248)’de buna işaret etmiş ve şunları söylemiştir:

“Bu İbn Mesud’un bir sözü olarak ondan sahih olarak nakledilmiştir.”

Fakat bu ifade merfu hükmündedir. Çünkü böyle bir şey mücerred görüşe dayanılarak söylenmez. Nitekim Aluşi, Ruhü’l-Meani (XI, 68)’de söylediği gibi.

2. Şabi’den dedi ki:

“Suyun ekini bitirdiği gibi şarkı da kalpte münafıklığı öylece yeşertir. Yine suyun ekini bitirdiği gibi zikir de kalpte imanı yeşertir.”

Bunu İbn Nasr, Kadru’s-Sana (vr. 151/b-152/a)’da Abdullah b. Bukeyn, Firas b. Yahya’dan (aslında hatalı olarak İbn Abdullah diye yazılmıştır). O Şabi’den yoluyla rivayet etmiştir.

Derim ki bu rivayetin senedi hasendir. Ravileri Buhari ve Müslim’in ravileri olup, sikadırlar. Ancak Abdullah b. Bukeyn öyle değildir. O da Ebu Ömer el-Kufi el-Bağdadi diye bilinir, hakkında görüş ayrılığı vardır. Zehebi el-Muğni’de şöyle demektedir:

“Şube’ye çağdaştır, bir topluluk onun sika olduğunu belirtirken Ebu Zür’a zayıf olduğunu söylemiştir.”

Hafız (İbn Hacer) et-Takrir’de:

“Oldukça doğru fakat bazen hata eden birisidir” demiştir.

Bu rivayet Peygamber (s.a)’a merfu olarak da nakledilmiş olmakla birlikte bunun senedinde kezzab (yalancı) birisi vardır. Bundan dolayı ben bunu Silsiletu’l-Ahadiysi’d-Daife (no: 6515)’de kaynaklarını gösterdim.

Şarkı Bütün Masiyetler Arasında Niçin Münafıklığı Yeşertir?

İbnu’l-Kayyim –Allah’ın rahmeti üzerine olsun- daha önce geçen sözünü açıklarken (İğasetu’l-Lehfan, I, 248) şunları söylemektedir:

“Eğer: Diğer masiyetler arasından şarkının münafıklığı yeşertmesi nasıl açıklanır diye sorulursa, şöylece cevap verilebilir:

Bu ashab-ı kiramın kalplerin hallerini ve amellerini en iyi şekilde fıkhettilerine (derinlemesine kavradıklarına), kalbin hastalıklarını ve tedavi yollarını en iyi bildiklerine, onların kalplerin tabipleri olduklarına en açık delillerden birisidir. Kalp hastalıklarını en büyük hastalığı ile tedavi etmeye kalkışan, yollarını bırakıp sapanlar gibi değildirlir. Onlar bu yanlışlıklarıyla hastalığı öldürücü zehirle tedavi etmeye kalkışan gibi olmuşlardır. Allah’a yemin ederim ki onlar terki ettikleri devalarla çoğu kimseye veya çoğu tedavileriyle bunu yaptılar. Böylelikle tabiplerin azlığı ve hastaların çokluğu buna karşılık geçmişlerde görülmeyen müzmin yeni hastalıkların ortaya çıkması, şariin meydana getirdiği faydalı ilaçtan yüz çevirip, hastanın hastalığın ana maddesini güçlendiren hususlara meyletmesi hep bir arada ortaya çıktı. Bunun sonucunda bela ağırlaştı, iş daha da içinden çıkılmaz bir hal aldı. Evler, yollar, çarşı-pazarlar hastalarla dolup taşı, her katmerli cahil insanları tedavi etmeye koyuldu.

Şunu bil ki şarkının kalbi münafıklıkla boyamakta ve ekinin su ile yeşermesi gibi münafıklığı orada yeşertmekte etkin birtakım özellikleri vardır.

Bu özelliklerinden bazıları şunlardır: Şarkı kalbi oyalar. Kur’an’ı kavramaktan, onun üzerinde düşünmekten, Kur’an’daki hükümler gereğince amel etmekten alıkoyar. Şüphesiz Kur’an ve şarkı –aralarındaki çelişkiden ötürü- ebediyen bir kalpte birarada bulunamaz. Çünkü Kur’an hevaya uymayı yasaklar, iffeti nefislerin şehvet ve arzularından uzak kalmayı, sapıklığın yollarından uzaklaşmayı emreder. Şeytanın adımlarının peşinden gitmeyi yasaklarken şarkı bütün bunların aksini emreder. Bunları güzel gösterir. Nefislerde sapık arzuları galeyana getirir. Bunların gizli saklı olanlarını harekete geçirir. Sakin duranlarını galeyana getirir, nefsi çirkin her bir şeye doğru tahrik eder. Güzel her kadına veya güzel her erkeğe karşı vuslata sürükler. Şarkı ve şarap aynı sütü emmişlerdir. Çirkinliklere arzu uyandırmakta birbiriyle yarışır dururlar. Şüphesiz şarkı içkinin dengi ve onun süt kardeşi, onun vekili, onun

antlaşmalısı, onun dostu, onun arkadaşısıdır. Şeytan bu ikisi arasında asla bozulamayacak türden bir kardeşlik bağı gerçekleştirmiş, aralarından asla nesh olmayan vefakarlık hukukunu pekiştirmiştir. Şarkı kalbin casusu, ondaki mertliğin çalıcısı, aklın kurdudur. Kalplerin gizliliklerine doğru nüfus eder, kalplerdeki gizlilikleri keşfeder, muhayyileye doğru sessizce ilerler. Kalpte bulunan heva, şehvet, bayağılık, yüzsüzlük, mantıksızlık, ahmaklık gibi halleri harekete geçirir. Bir adamın vakarlı, güzel akıllı, parlak imanlı olduğunu, üzerinde İslamın vakarının, Kur'an'ın tatlılığının alametlerini taşıdığını görürsünüz. Aynı kişi şarkı dinleyip, ona meylettiği takdirde aklının azalmaya, hayasının gitmeye, mertliğinin kaybolmaya yüz tuttuğunu, göz alıcı özelliklerinin ondan ayrıldığını, vakarının onu bırakıp gittiğini, şeytanının bu haline üzüldüğünü, imanının ise Allah'a şikayette bulunduğunu, Kur'an okumanın ona ağır geldiğini, Kur'an'ın: Rabbim beni ve senin düşmanının Kur'an'ı mesabesindeki şeyi aynı kalpte biraraya getirme dediğini, artık o kimsenin şarkı dinlemeden önce çirkin gördüğünü güzel görmeye başlayıp, içinde gizlediği sırları açığa vurduğunu, vakar ve ağır başlılıktan çokça konuşmaya, yalan söylemeye, büyülenmeye, parmaklarını çatırdatmaya doğru geçiş yaptığını görüverirsin. Başını sağa-sola eğer, omuzlarını sallarsa, ayaklarını yere vurur, eliyle başının tepesine vurur, aylar gibi zıplar, dolap beygiri gibi döner, kadınlar gibi ellerini çırpır, şevke geldiğinden öküzlere daha beter böğürür, kimi zaman kederli gibi ah çeker, kimi zaman deliler gibi feryad basar. Bu işin erbabından olup, bu hususu iyi bilen bir kişi şu beyitleri söylerken doğru söylemiş:

“Hatırlar mısın bir gece birlikte idik
Sabaha kadar güzel şarkılar dinledik.
Şarkı kaseleri dolaşp durdu aramızda
Canlarımız içkisiz sarhoş olmuştu o zaman da
Sen aralarında yalnızca sevinçten sarhoş olanları görürdün
Oysa sevinç orada ayıktı
Zevklerin kardeşi orada seslendiğinde
Eğlence haydi semaha gelin toplanın diye cevap verir
Orada canlardan başka bir şeye sahip değildik
Biz onları güzel bakışlara feda ettik.”

Kimi arifler şöyle demiştir: “Sema (şarkı dinlemek) kimilerinde münafıklığı, kimilerinde inatçılığı, kimilerinde yalancılığı, kimilerinde hayasızlığı, kimilerinde de ahmaklığı var eder.”

Daha sonra şunları söyler:

“O halde şarkı kalbi ifsad eder. Kalp ifsad oldu mu münafıklık da dizginsizce yol alır.

Özetle basiret sahibi bir kimse şarkı dinleyen kimseler ile zikir ve Kur'an ehlinin hallerini iyice tetkik edecek olursa, ashab-ı kiram'ın kalplerin hastalıklarını ve tedavilerini ne derece büyük bir ehliyetle bildiklerini açıkça görür. Başarı Allah'tandır.

Derim ki kaydettiğimiz rivayetlerden şarkının haram kılınmasının hikmeti açıkça ortaya çıkmış bulunmaktadır. Bu hikmette şarkının Allah'a itaat ve Allah'ı anmaktan alıkoyduğudur. Bu ise görülen bir şeydir. O halde gerek dinleyerek, gerek başkalarına dinleterek onunla oyalanıp, vakit geçirenlerin herbirisinin şu ayet-i kerime'de sözü geçen yerilmekten kendine göre bir payı vardır:

“İnsanlardan kimisi bilgisizce Allah'ın yolundan saptırmak ve o ayetleri bir eğlence edinmek için boş sözleri satın alırlar...” (Lokman, 31/6) Bu ise az veya çok miktarda onunla oyalanıp, vakit geçirme miktarına göredir. Daha önceden “satın

alma”nın değiştirmek ve tercih etmek anlamında olduğunu öğrenmiş bulunuyoruz. şu önemli noktayı da gözönünde bulundurmak gerekir. “Saptırmak... için” anlamındaki buyruğun başında yer alan “lam” harfi el-Vahidi’nin tefsirinde de belirtildiği üzere akıbet lam’ıdır. Yani sonunda böylesinin işinin varacağı nokta sapıklıktır. Nitekim İbnu’l-Cevzi de “ez-Zat” (VI, 317)’de böyle demiştir. Bazılarının söyledikleri gibi bu lam talil için değildir. Allah’ın ayetlerini oyun ve eğlence edinen kafirler için talil için kabul edilmesi halinde açıklanır bir tarafı da vardır. Bundan dolayı İbnu’l-Kayyim –Allah’ın rahmeti üzerine olsun- (I, 240) şunları söylemektedir:

“Bu husus anlaşıldığına göre şarkıcılar ile onu dinleyenlerin bu yergiden Kur’an-ı Kerim’i bırakarak şarkı ile oyalanmalarına göre –yerginin tamamı haklarında sözkonusu olmasa bile- bir payları vardır. Çünkü ayet-i kerimeler boş sözlerle oyalanmayı, bilgisizce Allah’ın yolundan saptırmak ve Allah’ın ayetlerini alay konusu edinmek için Kur’an ile değiştirenleri yermektedir. Böylelerine Kur’an okunduğu takdirde sanki onu dinlememiş gibi, sanki kulaklarında bir ağırlık, bir sağırlık varmiş gibi büyükenerek yüz çevirir. O kitaptan bir şeyler öğrense bile onunla alay eder.

Bütün bunları ancak insanlar arasında küfrü en ileri derecede olan kimseler yapar. Eğer bunun bir kısmı şarkıcılarla onları dinleyenlerce yapılacak olursa, şüpheşiz onların da bu yergiden bir payları vardır.

Bunu şöylece açıklayabiliriz: şarkıya ve çalgı aletlerini dinlemeye itina gösteren bir kimse mutlaka ilim ve amel itibariyle hidayet yolundan bir miktar sapma vardır. Kur’an’ı dinlemekten bir parça yüz çevirip, şarkı dinlemeye bir yöneliş sözkonusudur. Öyle ki eğer aynı anda şarkı dinlemek ile Kur’an dinlemek ile karşı karşıya kalırsa, onu bırakıp ötekine yönelir, Kur’an dinlemek ona ağır gelir. Hatta Kur’an okuyanı susturmaya kadar dahi onu itebilir ve Kur’an okuyanın okumasını uzun bulurken, şarkıcının daha da söylemesini ister, onun şarkı söyleme süresini kısa bulur. Böyle birisi hakkındaki asgari hal eğer bu yerginin tamamına maruz kalmıyor ise de bunun önemli bir payına maruz kalır.

Bu hususta söylenecek sözler kalbinde bir parça hissettiği hayat bulunan kimselere fayda verir. Kalbi ölmüş maruz kaldığı fitne oldukça büyük kimseler ise kendi yüzlerine nasihat kapısını kapatmış olurlar: “*Allah’ın fitneye düşürmek istediği kimse için sen Allah’a karşı bir şey yapamazsın. Onlar Allah’ın kalplerini temizlemek istemediği kimselerdir. Dünyada onlara zillet vardır, ahirette de onlara pek büyük bir azap vardır.*” (el-Maide, 5/41)

Derim ki: Bu hususta seleften gelmiş rivayetlerden ve İbnu’l-Kayyim’in onlara dair oldukça faydalı ve gerçekten güzel açıklamalardan İbn Hazm’ın bu rivayetlerin birçoğunu kaydettikten sonra kullandığı şu ifadelerin yanlışlığı çok açık bir şekilde ortaya çıkmaktadır:

“Bu sözde birkaç bakımdan delil olacak taraf yoktur:

Birincisi: Rasûlullah (s.a) dışında hiçbir kimsenin (sözü) delil olamaz.”

2. Bu ashab ve tabiinden oluşan diğerlerine muhalefet etmiştir.

3. Ayetin nassı onların bu ayeti delil göstermelerini çürütmektedir. Çünkü ayet-i kerime’de: “*İnsanlardan kimisi bilgisizce Allah’ın yolundan saptırmak ve o ayetleri bir eğlence edinmek için boş sözleri satın alırlar. İşte onlar için horlayıcı bir azap vardır.*” (Lokman, 31/6) buyrukları yer almaktadır. Bu ise yapanı kafir kılan bir niteliktir. Bir kimse Allah’ın yolu ile alay edecek olursa kafir olacağında görüş ayrılığı bulunmamaktadır...”

Onun bu sözlerine cevap olmak üzere şunları söyleyebiliriz:

Birinci husus batıl bir maksat güdülen hak bir sözdür. Çünkü o bu ifadesiyle bu hususta gelen rivayetlerin ayetin tefsiri hakkında Rasûlullahtan gelenlere aykırı oldukları vehmini vermektedir. Fakat kesinlikle böyle bir şey yoktur. Bu rivayetler

sadece onun donuk tefsirine aykırıdır. Anlayışlı okuyucuya onun hatalı olduğunu tespit edebilmek için delil olarak şu gerçeği düşünmesi yeterlidir: Seleften gelen rivayetler bir tarafta, İbn Hazm diğer taraftadır.

İkincisi anlamsız bir yaygaradan ibarettir. Zira bu hususta onlara muhalefet eden yoktur. Eğer böyle bir şey olsaydı muhaliflerine cevap verip, görüşlerini reddetmekte kullandığı üslubu bilen kimselerce de bilindiği üzere adet edildiği üzere mutlaka bunu hemen zikrederirdi.

Üçüncü hususa gelince bu da İbnu'l-Kayyim'in son aktardığımız sözlerinde cevabı geçmiştir. Sanki merhum İbnu'l-Kayyim bu açıklamalarıyla İbn Hazm'ın bu görüşünü reddetmek istemiş gibidir. Onun bu açıklaması da oldukça güçlü ve açıktır. Bugün müslümanların meclislerinde ve toplantı yerlerinde dünyevi sözlerle oyalandıkları, sigaralarını tüttürdükleri, tavla oynamakla vakit geçirdikleri, hatta kahvehanelerde ve başka yerlerde kumar oynadıkları, aynı zamanda da radyodan: *"Ey iman edenler! İçki, kumar, putlar ve fal okları şeytanın pis işlerindendir. Artık bunlardan kaçının ki kurtuluşa eresiniz."* (el-Maide, 5/90) buyruğunu dinlemektedirler. Onlar bu ve benzeri Allah'ın ayetlerini dinlerken kendi konuşmalarını, oyalanmalarını da sürdürüp gitmektedirler. Sanki kulaklarında da bir ağırlık vardır. Söyle bize ey İbn Hazm bunlar kafir midir? Hayır fakat bunların tavırları ve oyalanmaları sanki bana İbn Abbas'ın ve onun dışında seleften olan diğer kimselerin söyledikleri kimi küfür, kimi küfürden daha aşağı mertebededir."⁶ sözlerini açıklamaktadır. Her tür küfür elbetteki dinden çıkartmaz, bundan dolayı bu gibi kimseler ve benzerlerinin ayet-i kerime'de geçen yerilmekten bir payları vardır. Herkesin payı kendi durumuna göredir. Büyük ilim adamı ünlü müfessir, Endülüslü İbn Atiyye, el-Muharrar el-Veciz (XIII, 9) adlı tefsirinde –sanki o da İbn Hazm'ın görüşünü reddedercesine- bu hususta şöylece işaret etmektedir:

"Ayat-i kerime mana itibariyle ümmet-i Muhammed arasında devam etmektedir. Fakat küfre girmek suretiyle Allah'ın yolundan sapmaları, Allah'ın ayetlerini alay konusu edinmeleri manasıyla değildir. Böyle bir tehdit onlar hakkında sözkonusu değildir fakat onlar bir ibadeti yerine getirmemek, mekruh bir işle bir zaman geçirmek ve isyankarlar ile karakterleri eksik kimseler arasından olmak üzere (bu işi sürdürürler)..."

Ben İbn Hazm'ın içine düştüğü bir çelişkiye dikkat çekmek istiyorum. Onun sözleri arasında kaydettiğimiz birinci husus kendisinin ayet-i kerimenin İbn Abbas, İbn Mesud ve diğerlerinden nakledilen tefsir ve açıklama şeklinin sabit olduğunu kabul etmiş olmasını gerektirmektedir. Aksi takdirde bu görüşün zayıf olduğunu hemen söyleyiverir ve: "Kimsenin delili yoktur" demezdi. Bundan dolayı o eğlencelere dair "risale"sinde buna büsbütün muhalefet etmekte ve önce sözü geçen o noktayı dile getirmemektedir. İkinci olarak da zayıf olduğunu açıkça belirterek (s. 97) şunları söylemektedir:

"Ashab-ı kiramdan herhangi bir kimseden (bu söz) sabit olmuş değildir. Bu söylediği söz delil olmayanlardan müfessirlerden birisinin sözüdür sadece."

Fakat bu onun az önce değindiğimiz kabulü ile çelişmektedir. Bu kendisinde şüphe bulunmayan bir haktır. Nasıl böyle olmasın ki. Selefin söyledikleri sözler ittifakla halefin sözlerinden önceliklidir. Özellikle bu görüşü belirten selef çok, halefler az ise. O halde müfessirlerin çoğu daha önceden el-Vahidi'nin tefsirinden naklettiğimiz gibi selefin açıklamalarına da uygun düşüyorsa ne söylenebilir? Durum Kurtubi'nin (XIV, 52) dediği gibidir:

⁶ Hadisin kaynakları Silsiletu'l-Ahadiysi's-Sahiha (2552, 6. cilt)'de gösterilmiştir. İnşallah yakında yayınlanacaktır.

“Bu ayet-i kerime hakkında söylenen en üstün açıklama ve buna dair Abdullah b. Mesud’un kendisinden başka hiçbir ilahın bulunmadığı Allah adına üç defa yemin ettiği husus bunun şarkı olduğudur.”

El-Alusi’den bu sözün merfu hadis hükmünde olduğunu belirttiği daha önce geçti.

“İşte bu kapalı bir tarafı bulunmayan bir gerçektir
Sen beni daracık yollara çağırmaktan vazgeç”

Müslüman kardeşim bil ki şarkının haramlığını pekiştiren ya da en azından buna delalet eden hususlardan birisi de Seddu’z-Zerai kaidesidir. Ben bu kaideye Muhammed Ebu Zehra hocaefendi ile iki öğrencisi Muhammed el-Gazali ve Yusuf el-Kardavi’ye bu kitabın mukaddimesinde verdiğim cevapta işaret etmiştim. Burada bu kaideyi uygulamak yeterlidir. Çünkü şarkı ve şarkıyı dinlemek sebebiyle adeten ortaya çıkan fesadlar ve muhalefetler bunu gerektirir.

Daha sonra merhum İbnu’l-Kayyim’in, Mes’eletu’s-Sema adlı eserinde bu kaideyi bizim bu meselemize uygulamaya dair oldukça güzel ve sağlam açıklamalar gördüm. Ben de okuyucunun bunlardan güzel bir şekilde yararlanmasını arzu ettim. Çünkü bu açıklamalarda açık ifadeler, deliller ve faydalı hususlar vardır. Merhum İbnu’l-Kayyim (s. 167-168)’de şunları söylüyor:

“Alim kişi sebepleri gaye ve neticeleri itibariyle alıp değerlendiren, maksatları ve sonunda vardıkları nokta itibariyle üzerlerinde düşünen kimsedir. Haramlara götüren yolları kapamakta (Seddu’z-Zerai) şeriatin maksatlarını bilen bir kimse bu şekilde şarkı dinlemenin haram olduğunu kesinlikle kabul eder. Çünkü yabancı bir kadını seyretmek ve bir gerek olmadan sesini dinlemek harama giden yolu kapatmak için haramdır. Onunla başbaşa kalmak da aynı şeydir.

Şeriatın haram kıldıkları iki kısımdır:

Bir kısmı muhtevastaki fesad dolayısıyla haramdır

Diğer bir kısmı bir fesad ihtiva edene götüren bir yol olduğundan haram kılınmıştır.

Haram kılınan bu hususun şekline bakıp da neye vesile olduğuna bakmayan bir kimse bunun niçin haram kılındığını anlamakta zorlanır ve şöyle der: Yüce Allah’ın yarattığı ve kendisine delalet eden bir belge kıldığı güzel bir surete bakmakta nasıl bir mefsedet vardır. Neşeyi getiren ve bir alet ile icra edilen bir seste yahutta güzel bir sesle vezinli bir sözü dinlemekte ne gibi bir fesad vardır. Bu neşe veren kuşların seslerini dinlemek, çiçekleri, insanın beğenisini kazanan mekanlardaki güzel manzaraları, ağaçları, nehirleri ve başka şeyleri görmek türünden değil midir?

Böyle diyene şu şekilde cevap verilir: Suretlere bu şekilde bakmanın ve neşe verici bu çalgıları dinlemenin haram kılınması şariin hikmetinin eksiksiz, şeriatinin mükemmel olduğunu, onun ümmetin iyiliğini samimi olarak istediğini göstermektedir. O türlü fesadları ihtiva eden, bu fesadlara yol olan, onlara götüren bir hususu haram kılmıştır. Eğer fesadları haram kılmakla birlikte, onlara götüren yolları mubah kılsaydı bu onun münezzeh olduğu bir çelişkiyi beraberinde getirirdi. Akıllı bir kimse bir fesadı haram kılarken ona götüren yolu mubah kılsa insanlar onu akılsız ve olayı bir tür çocuk oyuncağı gibi gören bir kişi sayarlar, bu çelişkilidir derler. Şeriatin ve dinde fıkın kokusunu almış olan bir kimsenin böyle bir sözü reddetmesine imkanı var mıdır? İleri sürülen bu görüş acaba: Sabah namazından ve ikindi namazından sonra namaz kılmanın kötülüğü nedir ki bu namaz yasaklansın diyenin sözünden ne farkı vardır? Kabirlere doğru namaz kılmanın haram kılınmasının, kabirler arasında namazın yasaklanmasının kötülüğü nerede? Ramazandan önce bir ya da iki gün oruç tutmanın, müşriklerin yüzlerine karşı

putlarına dil uzatmanın kötülüğü nerede (demek gibi değil midir) ve buna benzer şariin hoşlanmadığı ve nefret ettiği harama götüren bir yol olduğu için bu yolu tıkmak maksadıyla yasakladığı daha pekçok husus böyle değil midir? Acaba bu onun katıksız hikmeti, rahmeti ve kullarını korumasının, onları fesadlardan, fesadlara götüren yol ve araçlardan himaye etmesinin bir gereği değil midir?

Aklı başında ve vakıayı bilen bir kimse bu şekilde semam (şarkı ve çalgı dinlemenin) Allah'ın ve Rasûlünün haram kıldığı şeylere götüreceğini bilir. Eğer onun sebep olduğu kötülükler içkinin sebep olduğu kötülüklerden fazla değilse daha aşağı değildir. Hatta çoğunlukla içkinin sebep olduğu kötülüklerden fazlasına götürebilir. Çünkü içkinin sarhoşluğundan çabuk ayıkılır. Fakat şarkı dinlemekten sarhoş olan bir kimse ancak helak olanlar arasında ayıktır.”

Derim ki: Merhum İbnu'l-Kayyim doğru söylemiştir. Çünkü şarkı dinlemeye müptela olanlarda şarkının etkisi daha önce işaret edildiği gibi açık ve görülen bir husustur. Burada yüce Allah'ın: “Boş sözler” buyruğunun doğru anlamını zihinlerde müşahhas bir şekilde canlandıracak bizzat tanık olduğum tek bir örneği hatırlatmak istiyorum. Cuma günü mescidde hutbeyi dinlerken yanımda yaklaşık otuz yaşlarında bir genç vardı. Bağdaş kurup oturmuştu. Bu arada parmaklarını –bir şarkı dinliyor ve parmaklarını onunla birlikte oynatırcasına- ritimli bir şekilde yere vuruyordu. Ben ona bu işi yapmayıp, hutbeyi dinlemesi için işaret ettim.

Bu şarkı dinlemenin dinleyenleri şarap gibi Allah'ı anmaktan ve Allah'ın buyruklarına kulak vermekten alıkoyduğuna kesin delil olan pekçok olaydan sadece bir tanesidir. Oysa yüce Allah: “*Kur'an okunduğu zaman onu dinleyin ve susun ki merhamet olunasınız.*” (el-Araf, 7/204) diye buyurmaktadır. Bilindiği gibi ayet-i kerime bazı rivayetlerde belirtildiği üzere cuma (hutbesini) kapsamaktadır. İbn Kesir'in tercih ettiği de budur. İşte bu şekilde eğlence ve oyalanma onları zikirden ve ona kulak vermekten alıkoymuştur. Allah yardımcımız olsun.

Sufilerin Şarkıları ve İslami Marşlar:

Allah'ın kitabına, peygamberinin sünnetine, seleften gelen rivayetlerle, imamların sözlerine dayanarak çalgı aletleriyle birlikte olsun ya da olmasın her iki kısmıyla haram olan şarkı türlerini açıkladıktan sonra artık sufilerin müzikleri ile günümüzde İslami ya da dini marşlar olarak bilinen tür hakkında gerekli açıklamaları yapmanın zamanı gelmiş bulunduğundan Allah'ın yardımını dileyerek şunları söylemek istiyoruz:

Şüphe olmayan hususlardan birisi de şudur: Bizler Allah'tan başka hiçbir ilah olmadığına dair şehadeti tahkik etmek üzere Allah'tan başka herhangi bir kimseye ibadet etmemiz caiz olmadığı gibi Muhammed'in Allah'ın Rasûlü olduğuna dair şehadetimizi tahkik etmek üzere Allah Rasûlünün getirdikleri dışında herhangi bir yolla Allah'a ibadet etmeyiz veya ona yakınlaşmaya kalkışmamız da aynı şekilde caiz değildir. Mü'min bu iki hususu tahkik ettiği takdirde o Allah'ı seven, Allah'ın Rasûlüne tabi olan birisi olur. Allah da sevdiği ile beraberdir ve ona yardımcı olur.

Merhum el-Izz b. Abdi's-Selam'ın “Bidayetu's-Suud fi Tafdili'r-Rasûl” risalesine dair düşüğüm notların mukaddimesinde Allah ve Rasûlünün sevgisine ve imanın tadını almak üzere kişide bulunması gereken hususlara dair bilinen iki hadisten sonra şunları söylemiştim:

“Şunu bil ki müslüman kardeşim! Allah ve Rasûlüne sevginin bu mertebesine herhangi bir kimsenin yükselebilmesi ancak ibadette sadece Allah'ı tevhid etmek, Allah'ın kulları arasından da yalnızca Peygamber (s.a)'a uymakla ulaşılabilir. Çünkü yüce Allah şöyle buyurmaktadır: “*Peygambere itaat eden gerçekte Allah'a itaat etmiş olur.*” (en-Nisa, 4/80); “*Deki: Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyun ki Allah da sizi*

sevsin.” (Al-i İmran, 3/31) Peygamber (s.a)’ın şu buyruğu da bunu gerektirmektedir: “Nefsim elinde olana yemin ederim ki şayet Musa hayatta olsaydı, o dahi bana tabi olmaktan başka hiçbir şey yapamazdı.”⁷

Derim ki eğer kelimullah olan Musa gibi bir kimse Peygamber (s.a)’a tabi olmaktan başka bir şey yapamayacağına göre ondan başkası başkasını yapabilir mi? İşte bu tabi olmak noktasında yalnızca Peygamber (s.a)’a uymanın farzoluşunun kesin delillerinden ve “Muhammed, Allah’ın Rasûlüdür” şehadetinin gereklerindendir. Bundan ötürü şanı yüce Allah az önce kaydedilen ayet-i kerimede yalnızca peygamberine tabi olmayı, Allah’ın onu sevdiğine bir delil olarak tespit etmiştir. Şüphe bulunmayan hususlardan birisi de Allah birisini sevecek olursa, şu kutsi sahih hadiste belirtildiği üzere Allah her hususta o kimseyle beraber olur:

“Kulum benim kendisine farz kıldığım şeylerden daha çok sevdiğim herhangi bir şey ile bana yaklaşamaz. Kul nafilelerle bana yakınlaşmayı sürdürürse, sonunda ben de onu severim. Onu sevdim mi de kendisiyle işittiği kulağı, kendisiyle gördüğü gözü, kendisiyle yakaladığı eli, kendisiyle yürüdüğü ayağı olurum. Benden bir şey isterse şüphesiz ona veririm. Benden kendisini korumamı isterse şüphesiz onu himayeme alırım...”

Hadisi Buhari rivayet etmiş olup, Silsiletu’l-Ahadiysi’s-Sahih’a’da (1640) kaynakları gösterilmiştir.

Bu ilahi inayet ancak Allah tarafından sevilen Allah’ın kulu hakkında sözkonusu olduğuna göre herbir müslümanın Allah tarafından sevilmesini sağlayacak yolu izlemesi gerekir. Bu ise sadece ve sadece Allah Rasûlüne tabi olmaktır. Yalnızca bu yolla kul şanı yüce ve mübarek mevlasının özel inayetine mazhar olur. Nitekim yalnızca Peygamber efendimize tabi olmak ile ancak farzlar bilinebilir ve farzlar nafilelerden ayırdelebilir. Bunun başka yolu yoktur.”

Bu husus böylece bilindiğine göre ben Peygamber (s.a)’ın: “Din nasihattan ibarettir.”⁸ buyruğundan hareketle kendimi kim olurlarsa olsunlar, nerede bulunurlarsa bulunsunlar. Müslüman kardeşlerimden sufi semaları ya da dini marşlar adı verilen ezgileri dinlemek ya da dinletmekle müptela olan kardeşlerime şu hususları hatırlatmak istiyorum:

1. Gerçek anlamda kitap ve sünnet fıkını bilen, yüce Allah’ın: “*Kim doğru yol kendisine apaçık belli olduktan sonra Peygambere karşı gelir, mü’minlerin yolundan başkasına uyup giderse, onu döndüğü o yolda bırakır ve cehenneme atarız. O ne kötü bir dönüş yeridir.*” (en-Nisa, 4/115) buyruğunda olduğu gibi izledikleri yola sımsıkı sarılmakla emrolduğumuz, yollarına muhalefet etmemizin yasaklandığı selef-i salihin yolunu bilen herhangi bir İslam alimi sözü geçen bu müzik ve ezgi türlerinin sonradan ortaya çıkıp, hayırlı olduklarına dair şهادette bulunulan nesiller döneminde bilinen bir husus olmadığını açıkça bilir.

2. Yine bu alimler şunu kabul ederler. Yüce Allah’a –az önce açıklanan sebeplerden ötürü- Rasûlullah (s.a)’ın getirdikleri dışında bir yolla yakınlaşmaya kalkışmak caiz değildir. Şeyhu’l-İslam İbn Teymiye belirttiğimiz hususu insaflı ilim sahibi herkesin önünde pekiştiren birtakım örnekler vermiştir. Yüce Allah’ın rahmetine mazhar olmasını dilediğimiz Şeyhu’l-İslam şunları söylemektedir:

“Bilindiği gibi dinin iki tane esası vardır. Ancak Allah’ın teşri buyurduğu bir hüküm dinidir ve ancak Allah’ın haram kıldığı bir husus haramdır. Allah, Allah’ın haram kılmadığı hususları haram kıldıkları ve Allah’ın izin vermediği bir dini teşri ettikleri için müşrikleri ayıplamıştır.

⁷ Hasen bir hadis olup, kaynakları el-İrva (1589) ile Silsiletu’l-Ahadiysi’s-Sahih’a (3207)’de gösterilmiştir.

⁸ Hadisi Müslim, Temim ed-Dari (r.a)’dan rivayet etmiş olup, kaynakları el-İrva (26) ile Gayetu’l-Meram, 332)’de gösterilmiştir.

Herhangi bir alime⁹ iki dağ arasında koşan bir kimsenin böyle bir işi yapması mübah mıdır? diye sorulacak olursa, o alim evet diyecektir. Şayet: Safa ile Merve arasında sa'y ettiği gibi ibadet olsun diye bu koşma işini yapıyor denilecek olursa şöyle diyecektir: Eğer bu işini bu maksatla yapacak olursa bu münker bir haramdır. Bu işi yapanın tevbe etmesi istenir, tevbe ederse mesele yok, aksi takdirde öldürülür.¹⁰

Şayet böyle bir ilim adamına başı açmanın ve belden aşağısını örtecek peştamal ve üstünü örtecek ridayı giymenin hükmü sorulacak olursa, bunun caiz olduğuna dair fetva verecektir. Eğer: Bu kimse bu işi hacının ihrama girmesi gibi ihram olsun diye yaptığı söylenirse bu haramdır ve münkerdir diyecektir. Şayet güneşte duran adamın durumuna dair sorulursa bu caizdir diyecektir. Eğer bu kimse bu işi ibadet olsun diye yapar denilirse, bu münkerdir diyecektir. Nitekim Buhari İbn Abbas (r.a)'dan rivayet ettiğine göre Rasûlullah (s.a) güneşte ayakta duran bir adamı görünce:

“Bu kimdir?” diye sormuş. Ashap ona şu cevabı vermişti:

- Bu Ebu İsrail'dir. Güneşte ayakta durup oturmamayı, gölgelenmemeyi ve konuşmamayı adadı. Bunun üzerine Peygamber (s.a) şöyle buyurdu:

“Ona emir verin konuşsun, otursun, gölgelensin, orucunu da tamamlasın.”¹¹

Böyle bir işi dinlenmek yahut mübah bir maksat için yapacak olursa, bu işi yapmaktan alıkonulmaz fakat bunu ibadet maksadıyla yapmaya kalkışınca bu işi yapması nehyolundu.

Aynı şekilde bir adam evine evin arka tarafından girecek olursa, bu davranışı ona haram kılınmaz. Fakat o bu işi cahiliye döneminde yaptıkları gibi ibadet olsun diye yaparsa... günahkar ve yerilmiş bir bid'atçı olur. Bid'ati ise iblis masiyetten daha çok sever.¹² Çünkü Allah'a isyan eden bir kimse kendisinin isyankar bir kimse olduğunu bilir ve tevbe eder. Bid'atçı ise yaptığı bu işin itaat olduğunu zanneder ve tevbe etmez. Bundan dolayı her kim oyun ya da bir eğlence olsun diye semada hazır bulunursa, bu işi salih amelleri arasında saymaz ve bu yolla sevap kazanacağını da ümit etmez.

Ancak bu işi yüce Allah'a götüren bir yol olarak yapan bir kimse bunu din edinir. Ona böyle bir iş yapması yasaklanacak olursa, dininin gereğini yerine getirmekten alıkonulan bir kimse gibi kendisini görür. Böyle bir işi terkedecek olursa, Allah'tan uzaklaştığını ve Allah'tan payından mahrum edildiğini zanneder.

Böyleleri İslam alimlerinin ittifakıyla sapıktırlar. Müslümanların önder ilim adamlarından hiçbir kimse: Böyle bir işi yüce Allah'a giden bir yol ve bir din edinmek mübahtır demez. Aksine böyle bir işi yüce Allah'a giden bir yol ve bir din edinen bir kimse hem sapıktır, hem saptıricıdır, müslümanların icmainsine muhalefet eden bir kimsedir.

Amelin zahirine bakıp, onun hakkında söz söyleyerek amel edenin fiiline ve niyetine bakmayıp, gözü önünde bunu bulundurmayan bir kimse ise din hakkında bilgisizce söz söyleyen cahil bir kimse demektir.” (Mecmuu'l-Fetava, XI, 631-633)

3. İlim adamlarınca kesinlikle kabul edilmiş hususlardan birisi de şudur: Yüce Allah'ın şeriat olarak tesbit etmediği herhangi bir hususla –aslı meşru olsa dahi- Allah'a yakınlaşmak caiz değildir. İki bayram namazı için ezan okumak, regaib

⁹ Tabii olarak selefi ilim adamını kastetmektedir. Yoksa halefi Gazali hocaefendiyi değil.

¹⁰ Derim ki: Bugün anka kuşu gibi sadece adı duyulan Allah'ın hududlarını uygulayan hakim ve yönetici tarafından kastetmektedir.

¹¹ Hadisin kaynakları el-İrva (VIII, 218, 2591)'de gösterilmiştir. Orada “güneşte” ifadesinin Buhari'de yer almadığı da açıklanmıştır. Hadis sahihtir.

¹² Bu seleften birisinden rivayet edilmiştir. Bu kişi Süfyan es-Sevri'dir. Bunu İbnu'l-Cab müsnedinde (II, 748, 1885) rivayet etmiştir.

namazı diye adlandırılan namaz, hapsırma esnasında Peygamber efendimize salavat getirmek, satıcı olan bir kimse malını müşterisine takdim ettiği zaman aynı şekilde salavat getirmek ve buna benzer İmam Şatibi'nin –Allah'ın rahmeti üzerine olsun- “el-Bidau'l-İdafiyye: Eklenen bid'atler” adını verdiği daha pek çok bid'atler. O gerçekteten pek büyük kitabı olan “el-İ'tisam” adlı eserinde bütün bu bid'atlerin Peygamber (s.a)'ın: “Herbir bid'at sapıklıktır, herbir sapıklıkta cehennem ateşindedir.”¹³ buyruğunun genel çerçevesi içerisine girdiğini tespit etmiş bulunmaktadır.

Bu durum böylece bilindiğine göre şanı yüce Allah'ın haram kıldığı bir işle yakınlaşmaya kalkışmak öncelikli olarak haram olur. Hatta bunun haramlığı çok ağırdır. Çünkü böyle bir davranışta hem Allah'ın şeriatine muhalefet, hem ona karşı çıkmak sözkonusudur. Şanı yüce Allah böyle yapan kimseleri de: “*Kim Allah'a ve Rasûlüne karşı gelirse (bilmeli ki) muhakkak Allah cezası çok şiddetli olandır.*” (el-Enfal, 8/13) buyruğu ile tehdit etmektedir.

Buna böyle bir davranış ile yüce Allah'ın haklarında: “*Dinlerini bir eğlence ve bir oyun edinip de dünya hayatının kendilerini aldattığı kimseleri*” (el-Araf, 7/51) diye buyurduğu hristiyan ve diğer kafirlere haklarında: “*Onların beytin yanında duaları ıslık çalmaktan ve el çırmaktan başka bir şey değildi.*” (el-Enfal, 8/35) diye buyurduğu müşriklere bir benzeş olduğunu da buna eklemek gerekir. İlim adamlarının dediklerine göre ayet-i kerimede kastedilen onların ıslık çalarak ve el çıparak ibadet ettikleridir.¹⁴

Bundan ötürü eskiden de, sonraları da ilim adamlarının bu gibi kimselere karşı tepkileri çok çetin olmuştur. İmam Şafii –yüce Allah'ın rahmeti üzerine olsun- şöyle demiştir:

“Ben orakta “tağbir” diye adlandırılan zındıkların icad ettikleri ve kendisiyle insanları Kur'an'dan alıkoydukları bir şey bıraktım geldim.”¹⁵

Ahmed'e ona dair soru sorulmuş, o: “Bir bid'attir” diye cevap vermiştir. (Bir rivayette: Onu mekruh görmüş ve dinlenilmesini nehyetmiştir) ve şöyle demiştir: [Onlardan birisini bir yolda görecektir olursan sen bir başka yoldan git.]¹⁶

“Tağbir” denilen şey dünyaya karşı rağbeti azaltan ve bir şarkıcının nağmeli olarak söylediği bir şiir türüdür. Hazır bulunanlardan birisi de bir çubuk ile söylediği şarkının maktalarına göre bir deriye ya da bir yastığa vurur. İbnu'l-Kayyim'in ve başkalarının dedikleri gibi.

Şeyhu'l-İslam İbn Teymiye –Allah'ın rahmeti üzerine olsun-Mecmuu'l-Fetava (XI, 570)'de şunları söylemektedir:

“Şafii –Allah ondan razı olsun-nin sözkonusu ettiği bu işin zındıkların icadları olduğu şeklindeki açıklamaları İslamın esaslarını çok iyi bilen bir imamın bir sözüdür. Şüphesiz böyle bir sema İbnu'r-Ravendi, Farabi, İbn Sina ve onlara benzer zındıklıkla itham edilmiş kimseler dışında bunu esasen teşvik etmez ve ona davet etmez. Nitekim Ebu Abdu'r-Rahman es-Sülemi, Mes'eletu's-Sema'da İbnu'r-Ravendi'den¹⁷ şöyle dediğini nakletmektedir:

¹³ Nesai, İbn Huzeyme, Sahih'inde sahih bir isnad ile rivayet etmiş olup, İbn Teymiye birkaç yerde sahih olduğunu belirtmiştir. Hutbetu'l-Hace, (s. 37) adlı kitapçığımıza bakınız.

¹⁴ Bk. İbn Kesir, Tefsir, (III, 306); İğasetu'l-Lehfan, (I, 244-245)

¹⁵ el-Hallal, el-Emr bi'l-Maruf (s. 36); Ebu Nuaym, el-Hilye, (IX, 146)'da, ondan İbnu'l-Cevzi (s. 244-249 (245?)) rivayet etmiş olup senedi sahihtir. İbnu'l-Kayyim, İğasetu'l-Lehfan (I, 229) bunun Şafii'den mütevatir olarak nakledildiğini belirtmekte, sonra da “et-Tağbir” lafzını metinde zikrettiğimiz şekilde açıklamaktadır.

¹⁶ Yine bunu el-Hallal ondan gelen çeşitli rivayetlerle zikretmiştir. Fazlalık: Mes'eletu's-Sema (s. 124)'dandır.

¹⁷ Adı Ahmed b. Yahya b. İshak er-Ravendi'dir. Ünlü zındıktır. Hafız Lisanu'l-Mizan'da şunları söylemektedir: “Önceleri mutezile kelamcılarından idi. Sonra zındıklaştı ve inkarcılıkla meşhur oldu. İslama dil uzatan pekçok kitap yazdı. Merhum Şeyh bu kitapta (el-Mizan'ı kastediyor) tercümesini zikretmemekle güzel bir iş yapmıştır. Benim zikredişimin sebebi ise ona lanet etmek içindir. Allah'ın lanetine 298 yılında gitti.

“Fukaha sema hakkında farklı görüşlere sahiptir. Kimileri bunu mübah kabul etmiş, kimileri bunu mekruh görmüştür. Ben ise onu vacip kabul ediyorum –ya da onu emrediyorum-“ Böylelikle bu işi emretmek suretiyle ilim adamlarının icmainsa muhalefet etmiş olmaktadır.

Farabî¹⁸’de musiki adı verilen şarkı türünde oldukça maharetli idi. Şarkı sanatını bilenlere göre bu hususta kendine has bir usul ve yöntemi vardır. İbn Handan ile başından geçen olay da ünlüdür. Musiki aletini çalınca, önce onları ağlatmış, sonra onları güldürmüş, sonra onları uyutmuş ve çıkıp gitmiştir.”

(s. 565)’de şunları söylemektedir:

“İslam dininde kesin olarak bilinen husus şudur ki: Peygamber (s.a) ümmetinin salihlerine, abidlerine ve zahidlerine el çırpma ya da def çalmak ile birlikte nağmeli okunan beyitleri dinlemek için biraraya gelip toplanmalarını onlara teşri etmiş değildir. Aynı şekilde herhangi bir kimseye kendisine tabi olmanın dışına ve getirdiği kitap ve hikmetin dışına çıkmayı da –ne batinen, ne zahiren, ne avamdan kimse için, ne de havastan kimse için- mübah kılmamıştır.”

Daha sonra Şeyhu’l-İslam (s. 573-576) şunları söylemektedir:

“Dinin hakikatlerinden, kalplerin hallerinden, marifetlerinden, zevklerinden ve vecdlerinden haberdar olan bir kimse ıslık ve el çırpma dinlemenin –ondan daha büyük zarar ve fesadı ihtiva etmeksizin- kalplere herhangi bir fayda ve bir maslahat sağlamadığını da bilir. Şarap, içki, beden için ne ise semada ruh için odur. İçki kaselerinin yaptıklarını sema da nefislerde yapar.

Bundan dolayı semaa düşkün olanları şarabın sarhoşluğundan daha büyük ölçüde sarhoş eder. Onlar içki içenin duyduğu şekilde herhangi bir fark bulunmadan bir lezzet alırlar. Hatta içki içenin duyduğundan daha çok ve daha büyük bir zevk alırlar. Bu onları Allah’ı anmaktan ve namazdan içkinin alıkoyduğundan daha çok alıkoyar. İçkiden daha çok aralarında düşmanlığı ve kını salar. Öyle ki el değmeksizin aksine şeytanlardan kendileri ile birlikte bulunanlarla birbirlerini öldürürler. Onların öyle şeytani birtakım halleri olur ki bu halde iken şeytanlar üzerlerine iner, saraya tutulmuş olan kimsenin ağzı ile cinnin konuştuğu gibi şeytanlar da onların dilleriyle konuşurlar. Bu konuşmalar ya dilleri anlaşılmayan Türk, Farsî ya da başkalarının dilleri ile olur ve bu durumda şeytanın içine girdiği insan o dili iyice konuşamayan bir yabancı olur. Hatta konuşma o şeytanların kardeşlerinden sayıldığı kimsenin konuşması türünden bir konuşma olur ya da bu konuşmalar aklın ermediği, herhangi bir mananın anlaşılmadığı türden olur. İşte mükâşefe ehli bu işi ayan beyan bilir ve buna şahit olurlar.¹⁹

¹⁸ Adı Muhammed b. Muhammed b. Tarhan et-Türki’dir. Şezeratü’z-Zeheb (II, 350-354)’de genişçe bir biyografisi vardır. Şeyhu’l-İslam’ın işaret ettiği hikaye orada zikredilmektedir. Sanki bir efsaneye benziyor. Gazali ve başkaları onun kafir olduğunu söylemiştir. 339 yılında öldü.

¹⁹ Bu hususta bir uyarıda bulunmamız gerekir. Çağdaş bazı kimseler şeytanın insana gerçek manada dokunup, zarar verdiği inancını insanın bedenine girip, onu sar’aya düşürmesini kabul etmeyerek kimileri bu hususta bazı eserler de telif etmiştir. İnsanlara karşı gerçekleri uyandırmışlar, daha önce sözü edilen ve sahih hadisleri zayıf kabul eden şahıs yine büyüklenmesini sürdürerek el-Ustura (efsane) adını taşıyan kitabında –adeti üzere- bu hususta gelen sahih hadislerin zayıf olduğunu ileri sürmüş, kendisi ve başkaları mutezilenin tevillerine meyletmıştır. Başkaları bu hususta aşırıya giderek bu sahih akideyi istismara yöneldiler ve onun hakikatini değiştirecek şekilde başka hususları ona kattılar ve bu yolla onu inkar edenlere yardımcı oldular. Bunu etraflarında insanları toplamak için bir yol edindiler. Güya kendi iddialarıyla göğüslerindeki cinleri çıkarmak için böyle yaptılar. Bunu insanların mallarını batıl yollarla yemek için meslek edindiler. Nihayet kimileri büyük zenginlerden oldu. Hak ise bu işi batıla sürükleyen bu gibi kimseler ile diğer inkarcılar arasında kaybolup gitmektedir. Bunların hepsine Silsiletü’l-Ahadiysi’s-Sahiha’nın altıncı cildinde cevap verdim ve orada gerçek manada şeytanın dokunmasını pekiştiren bazı sahih hadislerin kaynaklarını (2918 noda) gösterdim.

Bunlar şeriatten çıkmakla birlikte cehenneme giren kimseler bu kabilden olan kimselerdir. Şeytanlar onlardan birisinin içine girer ve öyle ki o kişinin bedeni hissi ortadan kalkar. Öyle ki saraya kapılmış bir kimseye oldukça ağır darbeler indirildiği halde o bunu hissetmez ve bu bedenine etki edip iz de bırakmaz. İşte şeytanlar bunların da içine öyle girer, onların içinde oldukları halde birlikte ateşe dalarlar. Bazen onları alıp havada uçurabilirler. Şeytanın saraya kapılmış olan kimsenin içine girdiği gibi, aklını başından alarak böyle birisinin içine girer.

Hint ve mağrippe herbir fertlerine “el-masli” denilen zutlardan bir çeşit kimseler vardır. Böyle bir kimse de öbürlerinin ateşe girdikleri gibi ateşe girer. Ateşi içine alır, o ateşe girer ve havada uçar. Mızrağın sivri ucu üzerinde durur ve diğerlerinin yaptıklarından daha ileri derecede bazı işler yapar. Bunlar ise hiçbir iyi tarafları bulunmayan zutlardandır. Cinler pek çok insanı kapar ve insanlar tarafından görülmeyecek şekilde onları kaybettirir ve onları havada uçurtur. Burada anlatılması uzun sürecek pek çok hususları bizzat müşahade ettik. İşte bu meczupların ve bazı şeyhlere müntesip olan kimselerin sema ile vecde geldikleri vakit yaptıkları da budur. Bunlar ıslık çalmayı ve el çırpmayı işittiklerinde kimileri havada uçar, kimisi mızrağın sivri ucu üzerinde durur ateşe girer, ateşte kızdırılmış demiri alır, sonra onu bedenine koyar ve bu kabilden çeşitli işler yapar. Fakat namaz kılarken, zikir ederken, Kur’an okurken bir türlü onda bu hal ortaya çıkmaz. Çünkü bunlar şer’i, imani, islami, nebevi ve muhammedi ibadetlerdir. Bunlar şeytanları kovarlar. Öbürleri ise bid’at, şirk, şeytani, felsefi ve şeytanları celbeden uydurma ibadet türleridir.

Peygamber (s.a) sahih hadiste şöyle buyurmuştur: “Allah’ın evlerinden herhangi birisinde bir topluluk Allah’ın kitabını okumak üzere biraraya gelir ve kendi aralarında bu kitabı okuyup incelerlerse mutlaka rahmet onları bürür. Sekinet (huzur) üzerlerine iner, melekler etraflarını kuşatır. Allah da onları kendi katındakiler arasında anar.”²⁰

Yine sahih hadiste sabit olduğuna göre “Useyd b. Hudayr Kehf suresini okuyunca melekler içinde kandiller bulunan gölge (ya da bulut) gibi o sureyi dinlemek üzere indiler.”²¹

Bundan dolayı ıslık çalmak ve el çırpma hayasızlıklara ve zulme çağırır. Yüce Allah’ı gerçek manada anmaktan ve namazdan alıkoyar. Tıpkı içkinin yaptığı gibi yapar. Selef ise buna “tağbir” adını verirlerdi. Çünkü “tağbir” denilen şey çubuk ile herhangi bir deri üzerine vurmaktır. Bu insan sesini nağmeli bir şekilde bir çeşit değişikliğe uğratar. Bazen insan sesine ya elleri çırpma yahutta bir çubuk ile baldıra ve deriye vurma da eşlik edebilir. Yahutta eller çırpılır ya da def yahut davul gibi – hristiyanların çanı gibi- başka şey çalınır. Yahudilerin borazanı gibi bir düdüğe üflenebilir. Her kim dindarlık maksadı ve Allah’a yakınlaşmak amacıyla bu gibi oyalayıcı, eğlendirici şeyleri yapacak olursa, böyle birisinin sapık ve cahil oluşunda da şüphe yoktur.

Sufilerin semalarına tepki göstermekte ileri giden alimlerden birisi de Kadı Ebu’t-Tayyip et-Taberi ²²’dir. O şöyle demektedir:

²⁰ Hadis Sahih-i Müslim’dedir. Kaynaklarını Nakd-u Nufusin Hadisiyetin (s. 36)’da gösterdim.

²¹ Hadisin aslını İmam Buhari Sahih’inde (5011), Müslim, Sahih’inde (597) rivayet etmişlerdir. Fakat hadiste bu olayın başından cereyan ettiği şahıs olan –Useyd-in adı zikredilmemektedir. Fakat Hafız İbn Hacer, Fethu’l-Bari’de (IX, 57): “Bunun Useyd b. Hudayl olduğu söylenmiştir” demektedir. İbn Kesir, Tefsir’inde, (III, 115) bunu kat’i bir ifade ile söylemektedir.

Muhtemeldir ki o bu hususta el-Hatib el-Bağdadi’nin el-Esmau’l-Mübhome (s. 4)’deki açıklamalarına dayanmaktadır. Bütün bunlar ise ihtimale mebnidir. Bu şekilde tayini kesin olarak yapabilmeye elverişli ortada kat’i bir nass bulunmamaktadır.

²² Bu Şafii fukahasının büyüklerindendir. Zehebi ondan Siyer-u Alami’n-Nubela (XVII, 668)’de şöylece nitelendirmektedir: “İmam, büyük ilim adamı, Şeyhu’l-İslam... aklı sağlam, kavrayışı yerinde olduğu halde 450 h. Yılında 102 yaşında iken vefat etti. Allah’ın rahmeti üzerine olsun).

“Bu kesim müslüman cemaate muhalif konumdadır. Çünkü bunlar şarkıyı din ve itaat haline getirdiler. Bunun mescidlerde, camilerde, diğer şerefli yerlerde ve değerli mekanlarda açıktan yapılmasını uygun gördüler.”²³

Bunlardan birisi de İmam Tartuşi²⁴’dir. Ona bir yerde bir parça Kur’an okuduktan sonra bir kimsenin kalkıp onlara şiir okuduğum bunun üzerine raks edip, neşeye gelen def ve kaval çalan kimselerin durumu hakkında soru sorularak bunlarla birlikte bulunmak helal midir, değil midir diye sorulması üzerine şu cevabı vermiştir:

Sufilerin gittikleri bu yol tembellik ve sapıklıktır. İslam sadece Allah’ın kitabı ve Rasûlünün sünnetidir. Raks ve vecde gelmeye gelince, onu ilk ihdas eden kimseler Samiri’nin yandaşlarıdır. Samiri onlara böğürtüsü olan cansız bir cesed olarak bir buzağı heykeli yapınca, kalkıp onun etrafında raksa koyuldular ve vecde geldiler. Raks ise kafirlerin ve buzağıya tapanların dinidir. Peygamber (s.a)’ın ve ashabının meclisi ise vakarlarından ötürü başlarında kuşlar duruyormuş gibi bir hal içindeydiler. Dolayısıyla İslami devlet otoritelerinin ve onların yetkililerinin bunları mescid ve benzeri yerlerde bulunmalarını engellemeleri gerekir. Allah’a ve ahiret gününe iman eden herhangi bir kimsenin onlarla birlikte bulunması, batılları üzere onlara yardımcı olması helal değildir. Malik’in, Şafii’nin, Ebu Hanife’nin, Ahmed’in ve müslümanların diğer imamlarının kabul ettiği budur.”²⁵

Bunlardan birisi de İmam Kurtubi’dir.²⁶ O hareketsizi harekete geçiren, gizli duyguları ortaya çıkartan ve kadınlardan, içkiden ve benzeri haram olup, haramlığı hususunda ihtilaf edilmeyen şeyleri niteleyen şarkıyı sözkonusu ettikten sonra şunları söylemektedir:

“Sufilerin bu hususta ortaya koydukları bid’at ise haramlığı hususunda görüş ayrılığı bulunmayan şeyler kabilindendir. Ancak şehvani nefis hayra nispet edilen pekçok kimseye baskın gelmiştir. Öyle ki onların bir çoğunda delilere ve çocuklara yakışır davranışlar ortaya çıkar. Nihayet bunlar uyumlu hareketlerle ve peşpeşe gelen matta ve figürlerle raksettiler. Bazıları yüzüzlüğü o kadar ileri dereceye götürdüler ki bu işleri Allah’a yakınlaştıracı işler ve salih ameller olarak değerlendirdiler. Bunun üstün hallere ulaştırdığını söylediler. Bu ise hiç şüphesiz zındıklığın etkilerinden, hurafecilerin sözlerindendir. Allah’tan yardımcı olmasını dileriz.”²⁷

İmam Hafız İbnu’s-Salah²⁸’de uzunca cevabi bir fetvasında buna benzer şekilde fetva vermiştir. Bu fetvasını def ve kaval ile birlikte şarkı söylemeyi, bununla beraber raks edip ıslık çalmayı helal kabul eden, böyle bir işin helal olmakla birlikte Allah’a yakınlaştıracı bir amel olduğuna ve bunun ibadetlerin en faziletliyelerinden olduğuna inananların hükmü hakkında yöneltilecek bir soruya cevap olmak üzere bu fetvayı vermiştir.

Merhum İbnu’s-Salah burada uygun düşecek kadarıyla fetvasını özetlediğimiz cevabında şunları söylemektedir:

“Bunlar şanı yüce Allah’a iftira etmişlerdir. Onlar bu sözleriyle inkarcı, batınilerin yolundan gitmiş, müslümanların icmaina muhalefet etmişlerdir. Müslümanların icmaina muhalefet eden bir kimse hakkında ise yüce Allah’ın şu

²³ İbnu’l-Kayyim, Mes’ele’u’s-Sema (s. 262). Bu Risaletü’t-Taberi (s. 32)’de bulunan bilgilerin bir özeti.

²⁴ Kurtuba’da, Malikilerin en ileri gelen ilim adamı idi. Zehebi (XVIII, 490)’da şunları söylemektedir: “İmam, büyük ilim adamı, uyulan önder, zahid... 520 yılında vefat etti.”

²⁵ Fakih el-Heysemi, Keffu’r-Rua an İstinai Alati’s-Sema, s. 50, ez-Zevacir ile; Kurtubi, (XI, 237-238)

²⁶ Ünlü Ahmed b. Ahmed el-Ensari el-Kurtubi olup, el-Cami li Ahkami’l-Kur’an’ın müellifidir. 671 yılında vefat etmiştir. Birinci satırı el-Cami’de buna yakın ifadelerde (XIV, 54)’de yer almaktadır.

²⁷ Allame Alûsi, Ruhu’l-Meani (XI, 70)

²⁸ İmam, büyük ilim adamı Şeyhu’l-İslam Takıyyu’d-Din, ünlü Mukaddimetu Ulumi’l-Hadis’in müellifi, Zehebi, Siyer-u Alami’n-Nubela’da şunları söylemektedir:

“Çağında tefsir, hadis ve fıkıhta... fazilet sahibi kimselerden birisi idi. 643 yılında vefat etti.”

tehdidi sözkonusudur: “Kim kendisine doğru yol apaçık belli olduktan sonra peygambere karşı gelir, mü’minlerin yolundan başkasına uyup giderse onu döndüğü o yolda bırakır ve cehenneme atarız. O ne kötü bir dönüş yeridir.” (en-Nisa, 4/115)²⁹

Bunlardan birisi de İmam Şatıbi –Allah’ın rahmeti üzerine olsun–’dır.³⁰ O sufilere müntesip olan bir araya gelip, tek bir ses halinde yüksek sesle Allah’ı zikreden, sonra da şarkı söyleyip, rakseden bir topluluğa dair kendisine yöneltilen bir soru ile ilgili olarak şu cevabı vermiştir:

“Bütün bunlar Rasûlullah (s.a)’ın yoluna, ashabının ve onlara güzel bir şekilde tabi olanların gittikleri yola muhalif, sonradan uydurulmuş bid’atlerdendir. Allah bununla (bu açıklama ile) kullarından dilediği kimselere fayda ihsan etsin.”

Daha sonra verdiği bu cevabın bazı şehirlere ulaşması üzerine bu bid’atler ile amel edenlerin başına kıyametin koparıldığını ve bunların tarikatlerinin silinip gitmesinden ve bu yolla ekmek yemelerinin kesileceğinden korktukları için bunları kendi bid’atleri lehine istismar etmek üzere dönemin bazı alimlerinin fetvalarına sığındıklarını, Şatıbi’nin bunların bu fetvalarını reddedip, esasen bu fetvaların aleyhlerine bir delil olduğunu genişçe açıkladığını sözkonusu etmektedir.

Bu hususa dair yaklaşık otuz sahife kadar (358-388) oldukça geniş açıklamalarda bulunmaktadır. Daha geniş bilgi edinmek isteyenler oraya bakabilirler.

Bundan önce ise bid’at ve heva ehlinin dayanak kabul ettikleri birtakım usul ve dayanakları da sözkonusu etmekte, arkasından bunların batıl olduğunu, şeriate de aykırı olduğunu geniş ve yeterli bir şekilde açıklamaktadır. Önemi dolayısıyla ben okuyuculara bundan bir özet sunmayı uygun gördüm. Diğer taraftan usul alimleri bizzat kendisinin de söylediği gibi genişçe açıklamalarda bulunmamışlardır. (I, 297) bu özeti dipnottan takip edebilirsiniz.³¹

²⁹ Bk. Fetava, İbni’s-Salah (300-301), Dr. Kalaci’nin tahkiki. İbnu’l-Kayyim ondan İğasetu’l-Lehfân (I, 228)’de bundan daha geniş bir bölüm iktibas etmiştir. Onun iktibasında bunun bir bölümü de yer almaktadır.

³⁰ Büyük ilim adamı, muhakkik, İbrahim b. Musa el-Lahmi Ebu İshak el-Gırnâti olup, son derece üstün ve nefis eserlerin müellifi olup, 590 yılında vefat etmiştir.

³¹ 1. Rasûlullah (s.a)’a yalan ihtiva eden ve zayıf hadislerle güvenmeleri... Zayıf hadislerin ise Peygamber (s.a) tarafından söylendiğine dair zan galip değildir. Dolayısıyla bunlara bir hüküm isnad etmeye imkan yoktur. Durum böyle olunca ya yalan oldukları bilinen hadisler hakkında ne denilir? (s. 299-300)

2. Maksatlarına uymayan sahih hadisleri reddederek bunların akla muhalif olduğunu ileri sürerler. Kabir azabını, sıratı, mizanı, ahirette Allah’ın görülmesini ve benzeri hususları inkar edenler gibi bunların akla aykırı olduğunu ileri sürerler. (s. 309)

3. Allah’tan ve Rasûlünden gelenlerin kendisi vasıtasıyla anlaşılabilirdi arapça ilmini bilmemekle birlikte, arapça olan Kur’an ve sünnet hakkında söz söyleme cesaretini göstererek, şeriatı geride bırakıp, ilimde derinleşmiş olan kimselere muhalefet etmeleri.

4. Apaçık usulü bırakıp saparak, akılların çeşitli tavırlar takındığı müteşabihata tabi olmaya yönelmeleri. (s. 320)

5. Mutlaklara kayıt getiren hükümleri tetkik etmeden, mutlak ifadeleri alıp kabul etmek. Tahsis edici buyrukları var mıdır, yok mudur düşünmeden umumi buyrukları anmak. Aynı şekilde bunun aksini de yaptıkları olur. Mesela nass mukayyed ise mutlak alınır yahut has ise başka herhangi bir delil olmadan mücerred görüş ile umumi kabul edilir. (s. 329) (a)

6. (s. 334): Delilleri kullanılabilecek yerlerden uzaklaştırarak tahrif etmek. Mesela delil herhangi bir menata dair varid olmuş iken bir başka menata yönlendirilerek her iki menatın aynı olduğu vehmini vermekle delilleri tahrife kalkışmak. Bu ise sözleri yerlerinden kaydırmak suretiyle yapılan gizli tahriflerdendir. Bundan Allah’a sığınırız. Büyük bir ihtimalle İslâmı kabul ettiğini ifade etmekle birlikte sözlerin yerlerinden tahrif edilmesini yeren bir kimse bu işe ancak karşı karşıya kaldığı bir şüphe ya da kendisini haktan alıkoyacak bir bilgisizlik olmadan açıkça sığınması. Bununla birlikte o kimsede delilin gerçek yerinde kullanılmasını alıkoyacak bir hevası da sözkonusu olur. Bu sebeple böyle bir kimse bid’atçı olur.

7. (s. 348) Şeyhlerini tazimde çok ileri derecede giderek sonunda onları haketmedikleri seviyeye ulaştırmaları. Onların aşırıya gitmeyip, orta hallileri filandan daha büyük Allah’ın hiçbir velisinin olmadığını iddia eder. Bazen velayet kapısını bu sözü eden kişi dışında diğer ümmetin yüzüne kapatırlar. Bu ise katıksız bir batıldır... (s. 349): Orta halli mutedil olanları ise şeyhinin Peygamber (s.a)’a eşit olduğunu ileri sürer, ancak ona vahiy gelmediğini ifade eder.

Bunlardan birisi de büyük ilim adamı, muhakkik, edip, dahi İbnu'l-Kayyim el-Cevziyye³²'dir. O şarkı, eğlencelerin ve sufilerin semalarının haram kılınması ile ilgili delil getirmekte büyük kitabı: "el-Kelamu fi Mes'eleti's-Sema" adlı eserinde ulaşılabilir en ileri noktaya kadar gitmiştir. Kitap, sünnet, seleften gelen rivayetler, ilim adamlarının görüşlerine dair açıklamalar, bunlar arasında tercih ve Allah'ın haram kıldığını helal kabul edenlerin görüşlerini reddetmeye dair delillendirmeyi alabildiğine geniş tutmuştur. Güzel bir hususta şu ki o şarkıya müptela bir kimse ile Kur'an okumaya düşkün bir kimse arasında oldukça göz kamaştırıcı ve insana güzel vakit geçiren bir karşılıklı tartışma meclisini sözkonusu etmiştir. Bu tartışma meclisinde bu işi helal kabul eden ve bid'atçı kimselere karşı deliller açıkça ortadadır. Yüce Allah'tan ona hayırlı mükafat vermesini dileriz. Sufi semaı reddine dair özlü açıklamalarında özetle (s. 106-108) şunları söylemektedir:

"Bu şekilde böyle bir sema haramdır, çirkindir. Müslümanlardan hiçbir kimse onu mübah görmez. Yüzünden haya perdesini ve din örtüsünü sıyrıp atmış, Allah'a, Rasûlüne, dinine ve kullarına karşı açıkça çirkin işler kimseden başkası onu güzel görmez. Bu gibi hususları kapsayan bir semain çirkinliği insanların fitratında da yeretmiş bulunmaktadır. O kadar ki kafirler bile bundan ötürü müslümanları ve dinlerini ayıplamaktadırlar.

Evet müslümanların havassı ve İslam dini akıl ve din hususunda mahrem kadınlar ve çocuklar hakkında pekçok mefsedete sebep olan bu semadan beridir, uzaktır. Böyle bir sema dini ne kadar ifsad etmiş, kaç sünnetin ölümüne sebep olmuş, kaç tane hayasızlık ve bid'atin canlanmasına sebep olmuştur kimbilir?

Şayet bu semain Kur'an'ın, Kur'an ehlinin dinlenmesinin ağır görülmesi ve semalarından önce Kur'an okunduğu takdirde uzun gelmesi ve ayetleri karşısında kör ve sağır gibi geçip gitmeleri dışında hiçbir kötülüğü olmasaydı bile bu kadarı yeterdi. Hatta Kur'an okunmasında hazır bulunanların çoğu ya da onlardan çoğu kimse Kur'an'ı dinlemez, anlamlarını doğru dürüst farketmez, Kur'an okunduğu vakit seslerini kırmazlar bile...

"Kitap (Kur'an) okundu da başlarını eğdiler, fakat korkudan değil
Bu dikkat etmeyen ve başka şeyle oyalanan kimsenin başeğmesidir.
Şarkıya gelince sinekler gibi raksettiler
Allah'a yemin olsun ki onlar Allah için raksetmediler.
Def, zurna ve şarkı söyleyenin bir nağmesi
Eğlence ve çalgı aletleriyle bir ibadet nerde görülmüştür?
Kitap ağır geldi onlara gördüklerinde
Birtakım emir ve nehiylerle kendilerini sınırlandırdığını
Raks ise hafif geldi onlara şarkıdan sonra
Ey kendisine benzeyenlere yakışan batıl
Ey ümmet! Muhammed'in dinine kimse hıyanet etmedi
Ve kimse ona karşı cinayet işleyip ondan usanmadı, ondan başka."³³

a. Derim ki: Daha sonra İmam Şatibi buna dair faydalı, ilmi birtakım örnekler vermektedir. İbnu'l-Kayyim ise sözü geçen bu kanaati ters çevirmeyi, sufilerin kendi şarkılarını mübah kabul etmekteki hatalarının esası kabul etmektedir. Bunun için yukarıda belirtilen eserine (s. 360) başvurulabilir. Benzeri bir yanlışlıkla çağdaş Gazali musikiyi mübah kabul etmiştir. Bk. es-Sünnetu'n-Nebeviyye (s. 70)

³² Bu herhangi bir kimse tarafından bilinmemesi sözkonusu olmayacak kadar meşhur bir kimsedir. 751 yılında vefat etmiştir.

³³ Buna dair talik (not) yazan kişi: "Bunu kimin söylediğini bilmiyorum" demektedir. Bense bu sözlerin bizzat İbnu'l-Kayyim'e ait olduğunu sanmaktayım. Çünkü onun üslubu ve ruhu bu ifadelerde açıkça görülmektedir. Ayrıca bu şiiri bazı beyitlerde kısmen farklılık ile ve bazı fazlalıklarla İğasetu'l-Lehfân'da zikretmektedir.

“Özetle böyle bir semain kalplerde, ruhlarda ve dinlerde sebep olduğu fesatlar sayılamayacak kadar pek çoktur.”

Bu alimlerden birisi de müfessir, muhakkik Alûsi'dir.³⁴ O “boş sözleri...” (Lokman, 31/6) ayetini oldukça uzun bir şekilde tefsir ettikten, bu husustaki rivayetleri ve müfessirlerin görüşlerini, bunların şarkının haramlığına delaletleri ve bu husustaki fukahanın görüşlerini kaydettikten sonra (XI, 72-73) şunları söylemektedir:

“Diyorum ki diğer İslam ülkelerinde ve çeşitli bölgelerde sema ve şarkı belası her tarafı kaplamıştır. Mescidler ve başka yerler bu işlerden korunmamaktadır. Hatta şerefli özel vakitlerde minarelerde şarkı söyleyen şarkıcılar tayin edilmiştir. Bunlar içkiyi, meyhaneleri ve haram sayılan daha başka şeyleri anlatan muhtevada şiirler okurlar. Bununla birlikte bunlara vakfın gelirinden belli bir pay da ayrılmıştır. Bunlara ise temcid ediciler adı verilmektedir. Mescidlerde bu gibi kimselerin bulunmaması dine aldırışsızlık olarak sayılmaktadır. Bundan daha da ilerisi sufilerin iblislerinin ve azgınlığının yaptıkları işlerdir. Diğer taraftan onlar –Allah onları kahretsin- söyledikleri şarkıların ve okudukları şiirlerin ihtiva ettiği batıl ile kendilerine itiraz edilecek olurlarsa şu cevabı verirler: Bizler şarap ile ilahi aşkı, sarhoşluk ile bu aşkın baskın gelmesini yahutta meyye, leyla ve sadı derken mesela en büyük sevgili olan yüce Allah'ı kastediyoruz derler. Ancak böyle bir anlayış oldukça saygısızlıktır. Çünkü *“En güzel isimler Allah'ındır. O halde ona bunlarla dua edin. Onun isimlerinde eğriliğe sapanları terkedin...”* (el-Araf, 7/180) diye buyurulmaktadır.

Daha sonra değerli simalardan birisinden (s. 75) şöyle dediğini nakletmektedir:

“Haram kılınan semalardan birisi de çağımızdaki sufilerin semadır. İsterse onunla birlikte raks bulunmasın. Çünkü bunun sebep olduğu fesadlar sayılamayacak kadar çoktur. Onların okudukları şiirlerin pek çoğu okunabilecek en kötü türdendir. Bununla birlikte onlar bu işin Allah'a yakınlaştırıcı bir amel olduğuna inanır ve bu işi en çok isteyip, arzu edenlerinin Allah'ın nimetini en çok arzu eden, azabından en çok korkan kimseler olduklarını iddia ederler. Kahretsin Allah onları nasıl da iftira ediyorlar.”

Bundan önce de (s. 73) el-Izz b. Abdi's-Selam'dan sufilerin semalarını, rakslarını ve el çırpmalarını reddettiğini nakletmekte, sonra da onların vecdlerini ve ilim adamlarının vecd hakkındaki sözlerini sözkonusu ederek acaba bundan dolayı sorgulanıp, sorgulanmayacaklarını gündeme getirmektedir. Kendisi onların bu hallerini reddetmektedir. Çünkü böyle bir iş Peygamber (s.a) döneminde yoktu. Daha sonra minarelerde söylenen ve “temcid” diye adlandırılan nağmeli şiirlere dönmekte ve bunun münker olduğunu ifade etmektedir.

Arkasından çalgı aletlerinin haramlığını ifade eden hadisleri zikretmektedir. Bunlardan birisi de Buhari'nin rivayet ettiği hadistir. Daha sonra bu gibi işlerden herhangi birisinin yapıldığı bir mecliste oturmanın hükmünü ve bu hususta ilim adamlarının sözlerini kaydederek (s. 79)'da şunları söylemektedir:

“Diğer taraftan sen eğer bunlardan herhangi bir kısmı ile sınanarak karşı karşıya kalacak olursan, sufiler arasından herhangi bir ilmi değeri bulunmayan kimselerin inandıkları gibi böyle bir işi yapmanın ya da dinlemenin Allah'a yakınlaştırıcı bir iş olduğuna inanmayasın. Eğer durum onların dedikleri gibi olsaydı, Peygamberler bu işi yapmayı ihmal etmez ve kendilerine uyanlara bunu emretmekten geri kalmazlardı. Ancak hiçbir peygamberden böyle bir şey nakledilmiş değildir.

³⁴ Büyük ilim adamı Ebu'l-Fadl Şihabu'd-Din es-Seyyid Mahmud el-Alûsi Bağdat müftüsü olup, pekçok eseri vardır. En meşhurları ve büyükleri Ruhu'l-Meani adını taşıyan bu tefsiridir. 1270 yılında vefat etmiştir.

Semadan indirilen herhangi bir kitap da buna işaret etmemiştir. Yüce Allah: “*Bugün sizin için dininizi tamamladım.*” (el-Maide, 5/3) diye buyurmaktadır. Eğer eğlendirici lehin aletlerini çalmak yahut dinlemek dinin bir parçasını teşkil etse ve alemlerin Rabbine yakınlaştırıcı olsalardı, elbetteki Peygamber (s.a) bunu açıklar ve ümmetine en mükemmel şekilde izah ederdi. Peygamber (s.a) da şöyle buyurmuştur: “Nefsim elinde olana yemin ederim ki sizi cennete yakınlaştıracak ve cehennemden uzaklaştıracak her ne varsa mutlaka onu size emrettim ve sizi cehenneme yakınlaştıracak, cennetten uzaklaştıracak her ne varsa mutlaka onu size yasakladım.”³⁵

Sufi semai red ve onun bid’at ve dalalet olduğunu açıklamaya dair ilim adamlarının bizim için mümkün olan görüşlerini naklettik. Önceden de kitap ve sünnet ile şarkının haram olduğunu tespit ettik. Daha önceki fasıllarda Şeyhu’l-İslam İbn Teymiye gibi diğer ilim adamlarının görüşleri de geçmiş bulunmaktadır.

Burada bu vesile ile okuyuculara benimle mukallid bir ilim talebesi arasında şu lanetli şarkılar ile ilgili meydana gelen bir tartışmayı nakletmeden geçemiyorum. Böyle bir tartışma yaklaşık yarım asır önce cereyan etmişti. Ben o sırada Dımaşk’taki dükkanımda saat tamir etmekteydim. Öğrenci bir müşteri bana geldi. Başımda Suriye’de bilinen süslü ağbani türünden bir sarık vardı. Koltuğu altındaki büyükçe bir zarf dikkatimi çekti. O zarfta o dönemde bilinen plak kutusu olduğunu zannettim. Ne olduğunu sorunca, tahmin ettiğim üzere bana cevap verdi. Ben hayretle kendisine: Sen şarkıcı mısın? dedim. Hayır dedi fakat şarkı dinlerim. Ben: Peki dört imamın haram olduğunu görüş birliğiyle ifade ettiklerini bilmiyor musun? dedim. O: Fakat ben iyi bir niyetle bu işi yapıyorum dedi. Bu nasıl olur? diye sordum. Şu cevabı verdi: Ben elimde tesbih olduğu halde oturur Allah’ı tesbih ve zikir ederim. Bu arada Um Kulsum’un şarkılarını da dinlerim. Onun o tatlı sesiyle cennette huru’l-ıynin seslerini hatırlarım.

Bu sözlerine olabildiğince tepki gösterdim. Şu anda bundan sonra ona neler söylediğimi hatırlamıyorum. Fakat yaklaşık bir hafta sonra tamir edilmiş saatini almak üzere geri döndüğünde kendisinden daha güçlü bir ilim talebesini de getirdi. Bu kişi Rabitatu’l-Ulema cemiyetine mensup tanınmış birisi idi. Arkadaşını destekleyerek konu ile ilgili açıklamalarda bulundu ve güzel niyeti dolayısıyla mazur olması gerektiğini söyledi. Ben de ona insanı Allah’a yakınlaştırmayı şöyle dursun, iyi niyetin haramı helal kılamayacağını söyledim. Mesela bir müslüman cennet şarabını hatırlamak iddiasıyla şarap içmeyi helal kabul ederse bu kanaati hakkında ne dersin? Aynı şey zina için de söylenebilir. Allah’tan kork ve sakın, Allah’ın haram kıldıklarını helal kabul etme. Hatta en basit bir hile ile Allah’a yakınlaşmaya onu vesile gibi göstermek kapısını insanların önünde açma dedim. Bunun üzerine adam söyleyecek bir şey bulamadı.

İşte bu sufi şarkıların (semai) etkisine dair bir misaldir.

Ben okuyuculara niye uzak bir misal gösteriyorum ki işte İslam davetçilerindendir diye ün kazanmış ve bundan dolayı uluslar arası büyük bir İslami ödül kendisine verilmiş olan Gazali hocaefendi sözü geçen şarkıyı –Um Kulsum ve Feyruz söylese dahi- mubah kabul etmektedir. Öğrencilerden birisi Um Kulsum’un bir şarkısını dinlemesini tepki ile karşıladı. Zannederim o sırada Um Kulsum:

“Karanlık denilen şey nerededir?

Ey gece yoldaşım nerde?” şarkısını söylüyordu. Öğrencinin bu itirazına Gazali hocaefendi: “Ben başka bir şey kastediyorum.” (s. 75 es-Sünne en-Nebeviyye) diye cevap vermişti. O da bununla iyi niyetini kastetmişti.

³⁵ Derim ki: Bu Silsiletu’l-Ahadiysi’s-Sahih, 1803’de kaynakları gösterilmiştir.

Daha önce (s. 70): “Ameller ancak niyetler iledir” hadisini de yersiz bir şekilde delil kullanmıştı. Bu da onun sünnet fikhını bilmeyişinin pekçok delillerinden birisidir. Çünkü hadisin anlamı:

“Salih ameller ancak salih niyetler iledir” şeklindedir ki hadisin tamamı zaten buna böylece delalet etmektedir.³⁶ Ve bu en basit bir düşünce ile açıkça anlaşılacak bir husustur fakat “Allah’ın nur vermediği kimse için hiçbir nur bulunmaz.”

Son olarak şunları söylemek istiyorum: Eğer sufi şarkı ve semâin onlardan herhangi bir kimsenin: “Şarkı dinlemek altı ya da yedi bakımdan Kur’an dinlemekten mürid için daha faydalıdır.” Başka hiçbir kötülüğü bulunmasaydı bu dahi yeter.

Ben bu sözü İbnu’l-Kayyim’in “Mes’eletu’s-Sema” adlı eserinde okuyunca müslüman bir kimsenin böyle bir sözü söyleyebileceğini kabul edemedim. Nihayet ben bunu Gazali’nin, İhya-u Ulumi’d-Din adlı eserinde (II, 298) ve “mürid” kaydı bulunmadan. –Maalesef- mutlak bir ifade halinde görünceye kadar kabul edemedim. Ayrıca o bunu kendi kendisine sorduğu bir soru ya da bir itiraz ile pekiştirmektedir, özü de şudur:

Yüce Allah’ın keliması kesinlikle şarkıdan daha faziletli olduğuna göre ne diye onlar Kur’an okuyan bir kimsenin etrafında toplanmıyorlar. O bu itiraza şöylece cevap vermektedir:

“Şunu bil ki şarkı Kur’an’a göre vecdi yedi açıdan daha fazla harekete geçirir...”

Daha sonra bunu iki sahifeden daha uzunca açıklamaktadır. Araştırmacı bir kimse Şafii fukahasının büyüklerinden bir fakihin böyle bir sözü nasıl söyleyeceğine hayret eder. Hatta saygı duyduğumuz kimseler onun hakkında “Hucetu’l-İslam” adını vermişlerdir. Bununla birlikte bu husustaki açıklamaları oldukça tutarsızdır. Bu açıklamalarında ilim ve fıkıh namına bir şey göremezsiniz. Şu sözlerinden bu açıkça anlaşılmaktadır:

“Altıncı şekil: Şarkıcı bazen dinleyicinin haline uymayan bir beyit söyleyebilir. Dinleyici bundan hoşlanmadığı için bunu söylememesini ve başka bir şey söylemesini ister. Çünkü her söz, her hale uygun düşmez. Eğer bu dinleyiciler Kur’an okuyanın etrafında davetlerde toplanacak olurlarsa belki Kur’an okuyan onların haline uymayan bir ayet okuyabilir. Çünkü Kur’an değişik hallerine rağmen bütün insanlara bir şifadır... O halde okunan Kur’an’ın hale uygun düşmemesinden ve kişinin ondan hoşlanmayacağından emin olunamaz. Yüce Allah’ın kelimandan karşısına duramayacağı bir sebep dolayısıyla hoşlanmamak gibi bir tehlikeye maruz kalır... Şairin sözüne gelince, onun maksada uymayan bir şekilde değerlendirilmesi mümkündür... Yüce Allah’ın kelimasının ise böyle bir işe karşı korunması ve ona saygı duyulması icab eder. İşte şeyhlerin Kur’an dinlemeyi bırakıp, şarkı dinlemeye yönelmelerinin gerekçeleri hakkında hatırmıza gelenler bunlardır.”

Derim ki: Suphanallah iş bu noktaya kadar varmış. Musibet alabildiğine ilerlemiş bulunuyor. Eskiden daha önce İbnu’l-Kayyim’den naklettiğimize göre müridlere münhasır iken bir de baktık ki Gazali bu halin şeyhlerde de sözkonusu olduğunu açıkça ifade etmekte ve anlatılması bile reddedilmesine ihtiyaç bırakmayacak bu gevezece gerekçelerle onları savunmaya kalkışmaktadır. Allah’tan yardım dileriz.

Bizzat Gazali Kur’an-ı Kerim’in hallerinin değişikliğine rağmen bütün insanlar için şifa olduğunu açıkça belirttiğine göre sufilerin Kur’an’ı dinlemekten yüz çevirmelerini kendisi sebebiyle uygun bulduğu o vecd bizi ne ilgilendirir? O vecd ki onun en güzel halinde kişi mesela hapsürmek gibi iradesine hakim olamaz. En kötüsü ise riyakarlık ve münafıklık olur. Peki bunların Kur’an-ı Kerim’deki şu buyruğa karşı durumları nedir: *“Deki: ‘O iman edenler için bir hidayet ve bir şifadır. İman*

³⁶ Bk. Hafız İbn Recep, Camiu’l-Ulumi ve’l-Hikem (s. 5); Fethu’l-Bari (I, 13)

etmeyenlerin ise kulaklarında bir ağırlık vardır ve o onlar için bir körlüktür.”
(Fussilet, 41/44)

Allah İbnu'l-Kayyim'e rahmet ihsan eylesin, ona hayır mükafatlar versin. O bu şeytani semanın zararlarını çok iyi biliyordu. Bunun Kur'an dinlemekten pek çok yönden farklı olduğunu açıkça ortaya koymuş ve bunu gerçekten birçok ilmi bölümde, faydalı fıkhi araştırmalarla göstermiş, bu semaa sınıksız yapışanların haktan alabildiğine uzak bir sapıklık içerisinde olduklarını daha önce kaydettiğimiz "Mes'eletu's-Sema" ile yine buna benzer açıklamalarıyla İğasetu'l-Lehfân adlı eserlerinde ortaya koymuş. Onlar hakkında çeşitli kasideler yazmış, bu kasidelerinde doğru, alabildiğine incelikli bir şekilde onları anlatmıştır. Bunlardan birisi 133 beyiti bulur. Bu kaside İğasetu'l-Lehfân'da (I, 232) yer almakta olup, bazı beyitleri şunlardır:

“Hakikatleri, şeriatleri bıraktılar da
Cahillerin, sapıkların zahiri görünüşlerine uydular
Tartışmayı zafer, hayasızca lafızları şatafat
Kabul ettiler de ansızın baskın yaparcasına hücum ettiler.
Allah'ın kitabını arkalarına attılar
Yolcu bir kimsenin arttırdığı lokmayı atarcasına
Semaı hevalarına binek kıldılar
Ve aşırı giderek hakkında her imkansız şeyi söylediler:
O itaattir, o kurbettir, o sünnettir dediler
Doğru söylediler fakat o saptırıcı şeyhe doğru böyledir.
Eskiden beri hile ile onları avlayan bir şeyh
Nihayet onlar hilebazın çağrısını kabul ettiler.
Onun hatırına Kur'an'ı, haberleri, rivayetleri terkettiler
Çünkü bütün bunlar onların sapıklıklarının tanığıdır
Şiiri sema ile dinlemeyi genç için daha faydalı buldular
Yedi bakımdan böyle olduğunu söylediler
Allah'a yemin ederim düşman onlar gibilerine karşı
Böyle bir zafer kazanmış değildir
Vah kaybolan emellere”

İslami Marşlar Hakkında Bir Söz:

Yüce Allah'ın izniyle bu faydalı kitapçığı sona erdirirken son olarak söylemek istediğim bazı sözler vardır. Bu sözler “İslami ya da dini marşlar” adını verdikleri şeyler hakkında olacaktır:

Yedinci fasılda teğanni ile söylenmesi caiz olan şiir ile caiz olmayan açıklık kazanmış bulunmaktadır. Aynı şekilde ondan önceki bölümde bayram ve düğünde kadınların def çalmaları dışında bütün çalgı aletlerinin haram olduğu da açıkça anlaşılmıştır. Bu son bölümden de yüce Allah'a ancak Allah'ın şeriat olarak teşri buyurduğu yollarla yaklaşmanın caiz olduğu görülmektedir. Peki Allah'ın haram kıldığı bir hususla ona yaklaşmak nasıl caiz olabilir. İşte bundan dolayı ilim adamları sufilerin şarkılarını haram kılmış, bunu helal kabul edenlere karşı şiddetli tepki göstermişlerdir. Okuyucu bu güçlü esasları hatırında tutacak olursa, çok açık bir şekilde sufilerin şarkıları ile dini marşlar arasında hüküm itibarıyla herhangi bir fark olmadığını anlar.

Hatta bunda bir başka musibet dahi sözkonusu olabilir. O da şudur: Bunlar bazen hayasızca şarkılar gibi bestelenebilir, dinleyenleri neşelendiren, onları oynatan ve mutedil hallerinin dışına çıkartan, doğu ya da batı musiki ilkelerine göre

bestelenebilir. Bu durumda maksat beste ve neşelenmek olur. Bizatihi marşın kendisi değil. Bu ise yeni bir aykırı davranıştır. Bu yeni aykırı davranış ise kafirlere ve hayasızlara benzemeye çalışmaktır.

Bunun arkasından bir muhalif hareket daha ortaya çıkabilir. O da Kur'an'dan yüz çevirmek ve ondan uzak kalmak hususunda bunlara benzemektir. O vakit bunlar Peygamber (s.a)'ın yüce Allah'ın şu buyruğunda olduğu gibi Allah'a arzettiği şikayetinin genel çerçevesi içerisine girerler: *"Rasûl: 'YaRab gerçekten benim kavmim bu Kur'an'ı terketti' dedi."* (el-Furkan, 25/30)

Ben çok iyi şunu hatırlıyorum. Buraya (Amman'a) -hicretimden iki sene önce-Dimaşk'ta iken müslüman gençlerden birisi manası itibariyle kötülüğü olmayan birtakım marşları nağmeli olarak söylemeye başladı. Bunu yapmaktan maksadı Busiri ve başkalarının kasideleri türünden sufi şarkılara alternatif koymaktı. Bunu bir kasete kaydetmişti. Aradan kısa bir zaman geçmeden onunla beraber def de çaldı. Sonra bunu işin başında düğünlerde defin caiz oluşu esasına binaen düğünlerde kullandılar. Daha sonra bu kaset yayıldı, ondan başka nüshalar çoğaltıldı. Pek çok evde kullanması yayıldı. Münasebetli, münasebetsiz, gece-gündüz o kaseti dinlemeye koyuldular. Bu onların tesellisi ve itiyatları haline geldi. Bunun tek sebebi hevanın galip gelmesi ve şeytanın tuzaklarını bilmemektir. Şeytan onları Kur'an'ı incelemek bir tarafa dinlemeye, ona önem vermekten bile alıkoydu ve ayet-i kerime'de belirtildiği üzere Kur'an onlar tarafından terkedildi. Hafız İbn Kesir, Tefsir'inde (III, 317) şunları söylemektedir:

"Yüce Allah Rasûlü ve nebisi Muhammed (s.a)'ın şöyle dediğini bize bildirmektedir: *"Ya Rab! Gerçekten benim kavmim bu Kur'an'ı terketti."* (el-Furkan, 25/30) Çünkü müşrikler Kur'an'ı dinlemiyor ve ona kulak vermiyorlardı. Yüce Allah'ın şu buyruğunda belirtildiği gibi: *"Kafir olanlar dediler ki: 'Bu Kur'an'ı dinlemeyin ve o okunurken anlamsız sesler çıkarın. Belki baskın çıkarsınız."* (Fussilet, 41/26) O bakımdan Kur'an onlara okunduğu vakit gelişigüzel çokça konuşur ve başka hususları dillerine dolarlardı ki Kur'an'ı dinlemesinler. İşte bu da Kur'an'ı terketmenin, ona imanı terketmenin bir parçasıdır. Onu tasdik etmeyi terketmek de onu terketmenin bir şeklidir. Onu üzerinde düşünmeyi, onu iyice anlamayı terk de onu terketmek şekillerinden birisidir. Gereğince amel etmeyi, emirlerine uyup yasaklarından sakınmayı terketmek de onu terketmenin bir şeklidir. Kur'an'ı bırakıp şiire yahut herhangi bir söze yahut şarkıya yahut eğlenceye yahut bir söze ya da onun dışındaki bir kaynaktan alınmış herhangi bir yola yönelmek de onu terketmek şekillerindendir. Kerim, lutufları pek bol, dilediği herşeye kadir olan yüce Allah'tan kendisini gazaplandıran şeylerden bizleri kurtarmasını, onu razı edecek, kitabını belleyip, hıfzetmek, onu iyice anlamak, gece gündüz sevip razı olacağı şekilde gereğince amel etmeyi müyesser kılmasını niyaz ederiz. Şüphesiz ki o kerimdir, çok bağışlayıcıdır."

Bu kitapçığın temize çekilmesi suretiyle yüce Allah'ın yazmayı müyesser kıldıklarının sonuna gelmiş bulunuyoruz. Allah'tan bu kitabı kullarına faydalı kılmasını niyaz ederiz.

28 Cumade'l-Ahire 1415 Hicri, Cuma günü

"Allah'ım seni hamdinle her türlü eksiklikten tenzih ederim. Senden başka hiçbir ilah olmadığına şahadet ederim, senden mağfiret diler ve sana tevbe ederim."

Amman, 28.6.1415 H. Muhammed Nasuru'd-Din el-Elbani

ANA HATLARIYLA İÇİNDEKİLER

1. Mukaddime, bu kitapçığın telifine iten sebepler bu sebeplerden Muhammed Ebu Zehra hocaefendinin el-İhvanu'l-Muslimun dergisi, 1373 h. dergisinde şarkı ve musikinın mubahlığına dair fetvası. Bu fetvaya gönderilen cevabi mektup ve dergide bu mektubun yayımlanmayışı.

2. Fetvada ilim talibinden sadır olmaması gereken hatalar ve hayret verici yanımlar. Şarkıyı haram kılan sahih hadisleri bilmezlikten geliş ve haram musikiyi kendiliğinden cinsel duyguları harekete getiren türle kayıtlaması. Bu hususta öğrencileri Kardavi ve Gazali hocaefendilerin onu taklit etmeleri, sözü geçen kaydın batıl olduğunun ve ameli olmayıp, teorik olduğunun açıklanması, azı ve çoğu haram olan içki ile ancak çok miktarda içileni haram kılınan içki arasındaki ayırım gözetmeye benzediği.

3. “Kim yasak bölgenin etrafında dolaşırsa...” hadisi ve buna benzer ilim adamlarının “Seddu’z-Zeria” kaidesine esas kabul ettikleri hadise sözü geçen ayırımın aykırılığı ve sözü edilen zatların bunu bir kenara bırakmış olmaları. Şehvet duymamak şartıyla yabancı kadına selam verilirken onu öpmenin mubah olduğunu kabul eden kesimin de onların durumunda olduğu, “Adem oğlu hakkında zinadan payı yazılmıştır...” hadisi bunların bu hadise açıkça muhalefet etmeleri. Birileri şarkı dinlemekte, ötekileri ise öpüşmekte açıkça bu hadise muhalefet ettikleri.

4. Ebu Zehra hocaefendinin araplara nisbet ettiği def çaldıkları iddiasının çürütülmesi ve “araplar” ifadesindeki kavmi duygunun hissedilmesi, bu sözleriyle onların sözü geçen iddiası ile çelişen sözlerini bilmekten geldiği selef-i salihî kastettiği, İbn Mesud’un sahih senetle rivayet edilen “şarkı kalpte münafıklığı yeşertir” sözü ile hocaefendinin aksini kendisine nispet ettiği Hasan-ı Basri’den gelen benzeri rivayet.

5. Def çalmanın erkekler dışarda tutularak kadınlara mahsus olduğu ve yalnızca zıfak ve bayramlarda çalınacağı. İmam el-Halimi’nin def çalmanın erkeklere haram olduğunu açıkça ifade etmesi ve buna kadınlara benzeyen... hadisi delil göstermesi. Beyhaki’nin bunu kabul etmesi. Hocaefendinin “helal ile haram arasındaki fark...” hadisini açıklarken içine düştüğü rivayet ve dirayet itibariyle ilmi hatalar ile musikiyi defe kıyas etmesinin batıl olduğu, ez-Zirikli’nin hocaefendinin biyografisine dair aşırı ifadeleri.

Hocaefendinin fetvasında yer alan şarkı ve musiki zevki ilgilendiren bir mesele olduğu, şer’i bir mesele olmadığı. Böylelikle seleften bazılarına şarkı dinlemeye

eğilimli olduğunu nispet etmesi bazılarının buna meyletmediklerini söylemesi. Bunun vakıaya muhalif olduğu ve açıklaması.

6. Bu kitapçığın telif edilmesinin doğrudan sebebi İbn Hazm'ın eğlenceleri mubah kılmasını reddetmek ve Mısır'da çıkan el-İhvanu'l-Muslimun dergisinde yayınlanan ve senfoni musikisini mubah kabul eden ve ona övgüler yağdıran açık ifadeler taşıması, bu makale yazarının İslami musikiyi gerçekleştirmeye –müslüman olmayanların yardımını almak suretiyle dahi olsa- davet etmesi... İbn Mesud'un: "Yaşlının kocayacağı bir fitne gelip, sizi bulduğu takdirde haliniz nice olur" hadisi ve hadisin kaynakları.

7. Bu kitapçığın kırk yıl öncesinden kaleme alındığı ve daha sonra işin daha da katmerleştiği, musikiyi mubah kılan yazarların arttığı, musikiyi haram kılan hadislerin ve diğer sahih hadislerin zayıf kabul edildiği, Hassan Abdu'l-Mennan adındaki zatın ve benzerlerinin yaptıkları. Bunlar çalgı aletlerini haram kılan hadisi asılsız bir illet iddiasıyla haram kabul etmekte İbn Hazm'ı taklid etmiş fakat başka bir takım illetler uydurarak onu geride bırakmış olduğu bu iddiada bulunmayı bu kimseye Yusuf el-Kardavi ile Gazali hocaefendilerin zayıf kabul etmekte, İbn Hazm'ı taklit etmekte bu kimseye yolu açtıkları.

8. Kardavi'nin ifadeleri ve özetle bu ifadelerin reddedilmesi. İbn Teymiye ve ona benzer ilim ve ihtisas ehlinin peşpeşe bu husustaki redlerini bilmezlikten geldiği gibi, İbn Hazm'ın aşırılığını bilmezlikten gelerek hadisin uydurma olduğu iddiasında da onu taklit etmeleri. Bu bilmezlikten gelişte arkadaşı Gazali'nin de ona uyması ve "es-Sünnetu'n-Nebeviyye beyne Ehli'l-Fıkhi ve Ehli'l-Hadis" kitabında bu hususta aşırıya gittiği, güzel bir söz söylemekle birlikte fiilen ona muhalefet ettiği.

9. Gazali'nin gerçek durumunun açıklanması, onun hadis ilmini ve hadisten çıkartılan fıkhi bilmediği, sahih hadisler ile tercih edilen fıkhi görüşlere karşı tutumu ve bunlara uymaktan kurtuluş yolu, ilim adamları sahih bir hadisi savundukları takdirde onların bu savunmalarını akılsızlıkla nitelendirmesi ve hadise rağmen onların görüşlerini reddetmesi, fıkhıta ise telifik yolunu izleyerek her mezhepten hoşuna gideni –seleften bazılarından telifikin yerilmiş olduğuna dair rivayete rağmen-telifik yaptığı.

10. Önceki konumuna aykırı bir konumu ve ilim adamlarınca zayıf kabul edilen hadisleri –aklına ve hevasına göre- sahih kabul etmesin. Daha önce Peygamber (s.a)'a uydurdıkları yalanları "biz onun lehine yalan söylüyoruz, aleyhine değil" diyerek uygun göstermeye kalkışan yalancıların yaptıklarının benzerini yapması, hadis ehlini tenkit ettiğine dair açık ifadeler taşıyan sözleri, hakikatte bu sözlerin aynı zamanda ümmetin fukahasını da kapsadığı, çünkü bu fukahanın Gazali'nin reddettiği meselede hadis ehli ile birlikte olduğunun açıklanması.

11. Yahudilerle hristiyanlarla teamül hususunda uydurduğu bir kaide ile dört hususta şeriate muhalefet etmesi, haklarında "bizim lehimize olan onların da lehinedir, aleyhimize olan onların da aleyhinedir" demesi ve bunun hem rivayet, hem dirayet yoluyla batıl olduğunun açıklanması, peygamberin bunu sadece onlardan müslüman olan kimseler hakkında söylediği, Gazali'nin "bir kafire karşılık müslüman öldürülmez" hadisini reddettiğini göstermesi. Halbuki taklit ettiği İbn Hazm'ın dahi alimlerin bu hadisi kabul ettikleri.

12. "Peygamber (s.a) bir kafire karşılık bir müslümanı öldürdü" hadisinin münker oluşuna işaret ve Gazali hocaefendinin bu hadisi delil almakla Kur'an'a da muhalefet ettiğinin açıklanması, dördüncü olarak yahudi ve hristiyanlardan "dinde muhaliflerimiz" ifadesiyle haklarında yumuşak tabir kullanması, bazan onlardan "kardeşlerimiz" diye söz etmesi.

13. Gazali hocaefendinin Buhari'deki çalgı aletlerine dair hadisi zayıf kabul etmesi, bu hususta Haliç bölgesi alimlerinden birisi ile tartışmasını aktarmasında

ortaya çıkan dolambaçlı üslubu. Sözkonusu bu hikayede kendisinin şabanın ortası gecesine dair hadislerin şarkıyı haram kılan hadislerden daha güçlü olduğunu zannettiğini açıkça ifade etmesi, bu sözün sözü geçen geceye dair hadisler ile şarkıları haram kılan hadislerin alimler nezdinde fark görüldüğünün açıklanması ile batıl olduğunun belirtilmesi, kendisi ile kaçınılmaz olarak kendisine cevap vermiş olması gereken Haliç bölgesinden olan alim arasında nelerin cereyan ettiğini ve kendisine verdiği cevabı gizlemesi, İbn Hazm'ın sözlerini doğru yanlış demeden ilim adamlarının onun görüşünü reddettiklerine işaret etmeden ardı arkasına sıralamaya koyulması

14. Gazali'nin Buhari'de yer alan muallak rivayetlere dair açıklamalarındaki yanlışlıklar ve bazı hataların okuyucudan gizlenmeye çalışılması, Buhari'nin hadisi muallak olarak rivayet ettiği Hişam b. Ammar'ın Buhari'nin hocalarından birisi olduğunu bilmeyişi dolayısıyla hadisin muttasıl olup, kendisi ile Buhari arasında inkıtân bulunmadığı, İbn Hazm'ın ifadelerindeki hatanın açıklanması “Peygamber lanetli iki sesi yasakladı” hadisi hakkında söylediği “bu hadise dair... bir rivayet yolu bilmiyoruz” ifadelerindeki İbn Hazm'ın hatası hadis biliminde yetersizliği, bununla birlikte Gazali'nin ona taraftar kesilmesi, onu delil göstermesi, ileri derecedeki bilgisizliğine delil teşkil edecek şekilde İbn Hazm'ın sözlerini tahrif etmesi.

15. Gazali hocaefendiye: Kendisini bilmesi, Peygamber efendimizin edebiyale edeplenerek ilim adamlarına haklarını vermesi, uzmanlık alanına girmeyen hususlarda onlarla tartışmamasına dair öğüt.

16. Kibir, kendini beğenmek ve hevaya tabi olmayı yasaklayan bazı hadisler ve bunların Gazali ve ona benzer sahih hadisleri zayıf kabul etmek, ilim adamlarına ve bu hadisleri sahih kabul edenlere muhalefet ederek büyüklenmekte kendi benzerlerini geride bırakan es-Sekkaf ve Abdu'l-Mennan türünden ona benzeyenlere aynı öğütün yöneltilmesi ve esasen bunların Gazali'nin acı meyvelerinden olduklarının belirtilmesi.

17. “Şüphesiz adam insanlara görüldüğü kadarıyla cennet ehlinin ameliyle amel eder..” hadisi.

18. İbn Hazm'ın risalesine cevap ve onun zayıf kabul ettiği hadislerin sayısı ile bunlar akabindeki ifadeleri ve bu hususta görüşlerinin tartışılması.

19. Bu kitapçığın bölümleri sekiz tanedir. Birinci bölüm şarkı ve çalgı aletlerinin haram kılınmasına dair sahih hadisler. İbn Hazm'ın çocuklukla beraber zayıf kabul ettiği hadislerin toplamı ele alındığı takdirde hadisin değişik yollarla kuvvetlendirilmesi kaidesine binaen haramlık hükmünü pekiştirdikleri, buna dair Hafız İbn Hacer'den bir örnek ile hadislerin birbirlerini takviyeye dair sözü, aynı zamanda bunun hadislerin çoğunun sahih li zatihi olması dolayısıyla böyle bir pekiştirmenin kabul edilmesi gerektiği.

20. Birinci hadis: “Ümmetimden fercleri, ipeği, şarabı ve çalgı aletlerini haram kabul edecek kimseler gelecektir.” Bu hadisi Buhari muallak olarak rivayet etmiş olup, şekil itibariyle talik gibi görünmekle birlikte sahih hadisleri zayıf kabul eden kimsenin kanaatinin aksine hadisin munkatı olmayıp, muttasıl olduğunun belirtilmesi.

21. Buhari'nin “Hişam dedi ki” sözünün “Hişam'dan” gibi olduğunun açıklanması her iki ifadenin de “bana Hişam anlattı (haddeseni)” sözü ile “bana Hişam dedi ki” sözü gibi olduğunun –zayıf olduklarını ileri sürenin aksine- belirtilmesi. Buhari ile Hişam arasında isnadın munkatı olduğunu varsaysak bile onun zararsız olduğu, çünkü bu rivayeti bir grup hafızın Hişam'dan muttasıl olarak rivayet ettiği, İbn Hibban, Taberani ve diğerleri tarafından rivayet edilen dört hadisin senetlerinin tahrir edilmesi.

22. Hişam'ın ve hocasının rivayetine Ebu Davud'a mutabaat bulunduğunun açıklanması fakat onun rivayetinde "meazif: çalgı aletleri" bulunmadığı fakat bu rivayetin başkasında yer aldığı.

23. "Meazif: çalgı aletleri" lafzının el-İsmaili ve İbn Asakir'de yer alan sika iki ravinin rivayetinde geçtiği değinilen zayıf kabul eden şahsın bu lafzın Beyhaki'de var olmadığını çeşitli yollarla inkar etmesinin cevabı ve İbn Asakir'in rivayetinin aslımı bilmezlikten gelmesi.

24. Buhari'nin bu hadisini bütün yolları ve mutabaatlarıyla ilmi kaidelere aykırı olarak zayıf olduğunu belirttiği bir makalesine işaret bunu yaparken yalan söylediği ve gerçekleri gizlediği, muhalefet ettiği önemli bazı noktaların özeti ve bunları Silsiletu'l-Ahadiysi's-Sahih adlı eserimde verdiğim cevapta bunları genişçe açıkladığı, munkatı olduğunu açıklamakta İbn Hazm'ı taklit ettiği, ondan ayrı olarak hafızlardan hiçbir kimsenin söylemediği bir illeti uydurduğu, sika ravilerinden birisini bilmediği, hadise sahih diyen ondan fazla hadis hafızına muhalefet ettiği, Buhari'nin "filan kişi bana dedi ki" ifadesinin de muallak olduğunu iddia etmesi, bu hususta görüşlerinin reddedilip ayrıca Beyhaki ve İbn Hacer'in rivayetlerinde "el-Meazif: çalgı aletleri" lafzının varlığını inkar etmesi, onun bilmediği sika şahsa iki kişinin mutabaat ettiği ve bunlardan birincisinin hadisinin lafzan zikredilip, burada "el-meazif" lafzının yer aldığının gösterilmesi.

25. Aralarında Buhari'nin "Tarih"deki rivayetinin de bulunduğu bir topluluğun hadisini rivayet etmeleri, Malik b. Ebi Meryem'in rivayetinin durumu ve onun rivayet ettiği hadisin daha önce kaydedilen gerekçeler dolayısıyla sahih olduğu, Hatim b. Hureys'in kendisinden rivayet ettiği şahsı zayıf gösteren "mağruf: zayıf gösterici" kimseye cevap.

26. Sözü geçen ravinin kimse tarafından zayıf olduğu söylenmemiş, sika bir ravi olduğunun açıklaması, bu raviyi zayıf kabul ederken felsefe ve tedlis yaptığının açıklanması, bir başka tedlis ve ayıplamasını ortaya koyan bir ibaresinin kaydedilmesi ve onun bu hususta bütün imamların sözlerine muhalefet ettiğinin açıklaması.

27. Diğer mutabının rivayetinin kaydedilmesi ve onun naklettiği hadiste "el-meazif: çalgı aletleri"nin yer aldığının gösterilmesi, bunun Ebu Zür'a ve Taberani'de sika ve güçlü bir mutabi olduğunun ortaya konulması.

28. İbn Hibban'ın sözü geçeni sika kabul ettiğine dair ifadesi, onu tanıyanın sika kabul etmesi olduğu ve bu zatı fukaha kadılardan birisi olmakla nitelendirmesi fakat hadise zayıf diyen kimsenin bu üç kişinin onu sika kabul etmelerini gözönünde bulundurmuyarak "bu ravinin sika oluşu tartışılır" demeyi tercih etmesi.

29. İki faydalı hususun sözkonusu edilmesi. Birinci Buhari'nin "haddesena: bize anlattı" sözü ile "bana dedi" sözünü bir tek hocadan hadiste kullanması (bk. Daha önce işaret edilen hadisi kabul edene verilen cevap), ikincisi ise Buhari'nin Malik b. Ebi Meryem'in kendi tarafından bilindiğine işaretle bulunması ve bunun açıklanması, birinci hadise dair özet olarak beraberlerinde sözü geçen Malik'in de bulunduğu iki sika tarafından yine sika tabiinden o sahabiden naklettiğinin belirtilmesi, dolayısıyla hadisin senedinin sahih olduğunun ortaya konulması. Bunca açıklamadan sonra hadise zayıf diyen bir kimsenin inatçı ve hakka karşı büyülenen bir kimse olduğunun belirtilmesi ve böylesinin akibetinin zikredilmesi.

30. İkinci hadis: "İki ses lanetlenmiştir... nimet halinde zurna, musibet halinde de bir inilti" Bu hadisin Enes'ten gelen hasen senet ile rivayetinin dört hafız tarafından geldiği ve ondan gelen bir diğer rivayet yolunun sahih olduğunun açıklanması.

31. Buna şahit bir hadisin on hafız tarafından rivayet edilip, bunun Abdu'r-Rahman b. Avf yoluyla geldiği, Tirmizi'nin bunu hasen kabul ettiği ve hadisin durumunun açıklanması.

32. Hafızın "dirayet" konusunda bir yanlıgısı ve daha önce değinilen: "Buna dair bir rivayet yolu bilmiyoruz" demesi dolayısıyla İbn Hazm'ın hıfzının tenkidi, bu hususta Abdu'l-Hadi'nin söyledikleri ve Gazali hocaefendinin İbn Hazm'ın bu sözünü benimsemesi ile bilgisizliğini katmerleştirmesi, daha ileriye giderek İbn Hazm'ın ifadesini tahrif etmesi.

33. Üçüncü hadis: "Şüphesiz Allah bana içkiyi, kumarı, kubeyi... haram kıldı" hadisinin sahih iki rivayet yoluyla kaynaklarının gösterilmesi. Bu iki rivayet yolunun İbn Abbas'tan sika olan tabii yoluyla geldikleri, bu tabiiyi sika kabul eden hafızlar ile İbn Hazm'ın bu ravinin meçhul olduğunu söylemesine cevap.

34. Dördüncü hadis: "Şüphesiz Allah içkiyi, kumarı ve kubeyi... haram kıldı" hadisi, bu hadisin Abdullah b. Amr b. el-As'dan gelen üç rivayet yolu ile tahririnin yapılması, birinci rivayet yolundaki tabiinin adının ihtilafı oluşu ve bunun "Amr b. el-Velid b. Abde" olduğunun tercih edilmesi, hadisin rivayet yolları sebebiyle sahih olduğunun belirtilmesi.

35. Bundan önce kaydedilen İbn Amr hadisinin bir benzeri olan beşinci hadis, birisi hasen olup, Kays b. Sad (r.a) yoluyla gelen hasen bir rivayetle iki ayrı yoldan tahririnin yapılması.

36. Hafız Irakî'nin birinci rivayet yolunun tahririne değinmemesi, aynı şekilde ikinci, üçüncü ve dördüncü hadisin değişik yolları ile tahric etmemiş olması, bunların bazı yollarında Gazali'nin İhya'da şeriatte yasaklandıklarına dair nassın varid olduğu, telli sazlari, zurnaları istisna etmekle birlikte açıkça mübah olduğunu belirttiği, davulun da bazı rivayetlerde zikredilmiş olduğu.

37. es-Sübki'nin "herhangi bir senedlerini tespit edemediği hadisler"de sözkonusu edilen yasağa dair ileri derecedeki bir yanılması ve bir bölümü sahih, diğer bazı misallerin sözkonusu edilmesi, İmam Ahmed'in davulun geçtiği hadisin sahih olduğunu açıklaması, Hafız'ın da bu hadisi tashih ettiğine işaret edilmesi.

38. Altıncı hadis: "Ümmetim arasında taştan ateş yağması görülecektir... ve... çalgı aletleri ortaya çıktığında..." hadisinin Tirmizi ve başkalarının İmran b. Husayn'dan gelen rivayeti ile tahrici ve senedi sahih bir mürsel ile pekiştirilmesi.

39. Sahih bir isnad ile Rabia el-Cureşi (r.a)'dan sahih bir sened ile gelmiş, İbn Asakir'in zikrettiği bir şahidinin belirtilmesi, ravileri ile ilgili açıklamalar, senedinin sahih oluşunun tahkik edilmesi.

40. Ebu Hureyre, Ali, Ebu Umame ve Enes (r.anhum)'dan fitnelere dair rivayet ettikleri hadislerde bunun daha başka şahitlerinin bulunduğu.

41. Yedinci hadis: "Şarkıcı cariyelerin satılması helal değildir..." hadisi ve bunun sahih olarak gelen bölümü.

42. Hadis alimlerinde önemli olan bir kaide: Zayıf hadisin çeşitli rivayet yollarıyla pekiştirilmesi ve buna dair bir ön açıklama ile bu işi ancak hadis alimlerinin yapabilecekleri ve onların faziletlerine dair bazı açıklamalar.

43. Bu hususta İbn Teymiye'nin toparlayıcı ve özlü bir açıklaması ve yüce Allah'ın: "Eğer bilmiyorsanız bilenlere sorunuz" buyruğunun bir gereği olarak herhangi bir ilimde bir ihtisası olmayan bir kimsenin bu alanda uzman olan kimselere sorması gerektiği, bunlardan birisi de hadisin birçok rivayet yolu dolayısıyla pekiştirilmesi olduğu, bu iş için çağımızda yapılmış fihristlerin yardımını almanın yeterli olmadığını açıklanması ve bunun sebebi.

44. İbn Teymiye'ye ait zayıf hadisin birisi kendisiyle amel olunabilen zayıf, diğeri terkedilen zayıf hadis olmak üzere iki kısma ayrıldığına dair değerli ve genişçe bir açıklaması, rivayeti kabul edilecek zayıf ravinin beyanı, rivayet yollarının çok

oluşunun birbirini güçlendirdiğine dair bir inceleme. Mesela İbn Lehiya onun zayıf bir ravi oluşunun sebebi, İmam Ahmed'in hakkında söyledikleri, daha sonra da zayıf hadisin rivayet yollarının çokluğu ile güçlendirilmesi sebebine dair açıklamaları.

45. İbn Teymiye'nin bu esasın Peygamber (s.a)'dan gelen nakiller hakkında kesin hüküm vermekte faydalı olduğunu vurgulaması velev ki bu nakil nakledicilerinin kasti olarak yalan söylemeyen kimseler olduklarının bilindiği iki yoldan gelmesi dahi bir dayanak olacağı ve böyle bir durumda meçhul ve hıfzı kötü ravinin rivayetinden yararlanılabileceği, sözlerinin Hafız el-Alai ve başkalarının sözleriyle desteklenmesi, bunun hafızların zayıf hadisleri senedleriyle birlikte yazmalarının sebeplerinden biri olduğunun açıklanması, İbn Abdi'l-Berr'in zayıf hadis hakkındaki sözleri, onun ihmal edilemeyeceği ve bu ilmi kaidenin hulasası ile cahil ve şaşırtıcı sözler söyleyenlerin sözlerinden sakındırma.

46. İkinci bölüm: Hadislerde geçen garip lafızların harf sırasına göre düzenlenerek açıklanmasına dair olup, bu lafızlar onsekiz tanedir.

47. Üçüncü bölüm: Daha önce kaydedilen hadislerden herhangi birisinin illetli olduğunu belirten İbn Hazm'a ve diğerlerine cevap. Bu bölümde hadislerin İbn Hazm'a göre durumları açıklanmakta, bizim de bunlara bakış açımıza göre üç kısma ayrılırlar.

48. Birinci kısım: İbn Hazm'ın hatalı olarak zayıf olduklarını belirttiği iki hadis yer almakta olup, bunlardan birisi Buhari'nin kaydettiği hadistir.

49. İlim adamlarının bu hadisi munkatı olmakla illetli olduğunu göstermesine ilim adamlarının cevapları. Bunlar arasında İbnu'l-Kayyim, İbnu's-Salah ve el-Askalani de vardır.

50. İbn Hazm'ın ilim adamlarının görüşlerine uygun düşen hadis ilmine dair kaydettiği bir kaide. Bu kaide kendisinin hadisin munkatı olmakla illetli olduğunu söylemesini reddetmesi –bu kaide oldukça önemli ve çok faydalı olduğundan özellikle görülmelidir-. Sahabinin adı hususunda şüphe bulunduğu iddiası ile başka bir illet bulunduğu dair cevap ve bunun zararsız olduğunun açıklanması ve yine bunun İbn Hazm'a dair bir başka ifade ile desteklenmesi.

51. İmam Buhari'nin sahabinin adının Ebu Malik el-Eş'ari olduğunu tercih ettiğinin, el-Askalani'nin de buna meyilli olduğunun açıklanması, İbn Hazm'ın sözü geçen şüphenin sözkonusu olduğu bir hadisi delil diye gösterdiğinin tespit edilmesi, sahih hadisleri zayıf göstermeye alışkın zatın uydurduğu üçüncü bir illetin sözkonusu edilmesi.

52. İbn Hazm'ın Muaviye b. Salih'in zayıf olduğunu belirterek illetli olduğunu söylediği diğer bir rivayet yolu, bu iddianın cevaplandırılması, Muaviye'nin sika olduğunun açıklanması ve kısmen biyografisine dair bilgi, Buhari dışında bu hadisi sahih kabul eden oniki zatın adının verilmesi.

53. Sika olduğu halde ravilerden birisinin meçhul olduğunu ileri sürerek İbn Hazm'ın zayıf olduğunu söylediği diğer hadis ve onun İmam Tirmizi gibi hafızlardan bir topluluğu bilmediği ve buna bağlı olarak sözkonusu edilen hükümler.

54. İkinci kısımda yer alan birtakım hadisler olup, bunların ikincisi hakkında “bunu kimin rivayet ettiği bilinmemektedir” demesi, halbuki hafızlardan on kişiden daha fazla kimse tarafından rivayet edildiği, bu hususta sözkonusu etmediği üçüncü hadis, hiçbir şekilde sözkonusu etmediği dört, beş ve altıncı hadisleriyle altıncı hadise dair genişçe açıklamalar.

55. Dördüncü bölüm hadislerin bütün şekilleriyle eğlencelerin haram oluşuna delalet etmeleri ve bunun iki husus ile açıklanması: “Meazif: çalgı aletleri” lafızlarının kapsamı ve bunun İbn Abbas'tan gelen “def haramdır...” rivayetinde mana itibariyle nass ile belirtilmiş gibi olduğu, bunun tahrici, “çalgı aletlerini... helal bileceklerdir” hadisinin çeşitli açılardan haramlığa delalet ettiğinin açıklanması, Şeyh Ali el-

Kari'nin manasını beyan etmesi ve haram kılınmış ipeğin elbiselerin üstünde giyilmesini helal kabul eden hanefi alimlerine cevabı.

56. Hanefilerin üzüm dışındaki şarapları sarhoşluk vermedikçe içmek caizdir şeklindeki sözlerinin hatırlatılması, galeyana getirmeyen, tahrik etmeyen musikin helal olacağını söyleyenlerin görüşlerinin ona benzediği, bundan daha kötü olmak üzere “helal göreceklardır...” hadisini Gazali hocaefendinin hadiste sözü edilenlerin tamamının kastedildiğini söylemesi, üç bakımdan görüşünün reddedilmesi, dipnotta İbn Ömer'in: “Sen ne dersin... ifadesini o yıldızın yanında bırak” sözlerinin kaynaklarının gösterilmesi.

57. İbnu'l-Kayyim'in Gazali'nin tevilini çürüten açıklamaları, onun ve benzerlerinin şeriatten sapmalarının sebebi, İbn Hazm'in ise hata etmekle birlikte bir başka nassı tevil etmekte İmam Gazali'den daha akıllıca davrandığı.

58. İbn Hazm'ın tevilinin batıl olduğuna dair Şevkani'nin açıklaması ve onunla birlikte yol gösterici, ilmi bir münakaşa ile bunun yapılması ve aynı zamanda bunun Gazali'nin tevilini de reddedici mahiyette olduğu.

59. Beşinci bölüm: Çalgı aletlerinin haram kılınması hususunda ilim adamlarının görüşleri. Şevkani'nin bu husustaki sözleri ve haram olduğunu kabul etmenin ilim adamlarının cumhurunun kabul ettiği görüş olduğu, müellifin dört mezhep imamının cumhur arasında yer aldığına dikkat çekmesi, şii el-Mutahhar'ın çalgı aletlerini mübah gördüklerini belirterek yalan söylediği ve İbn Teymiye'nin onun bu iddiasını reddettiği.

60. Çalgı aletlerine Medinelilerin ruhsat verdiğine dair Şevkani'nin sözleri ile ilgili açıklama ve İmam Malik'in kendisinden gelen sahih bir nass ile bunları reddettiği, aynı şekilde Buhari'nin hocası İbrahim b. el-Münzir'in de böyle dediği ve diğer birtakım sözlere verilen cevaplar ile bazı Medineli alimler ile Kadı Şureyh, Said b. el-Müseyyeb, Şadi ve Malik gibi başkalarından bu görüşlere muhalif görüşlerin sahih olarak rivayet edildiğinin açıklanması.

61. Senedi sahih olmakla birlikte metinleri mubahlığa delalet etmeyen bu görüşlerden iki görüşün kaydedilmesi, bunlardan birisi Abdullah b. Cafer'e ait olup, cariyeye dair kıssasının söz konusu edilmesi.

62. Bu kıssa ile ilgili tartışma ve def ya da udun bu kıssada söz konusu edilmesinde ızdırap bulunduğunun açıklanması ile bunlardan birincisinin tercihi ve bunun sebebi.

63. İmam Ahmed'in kırılmaları hususunda def ile ud arasında ayırım gözettiği gibi zıfak için çalınan def ile başkalarının kırılması arasında da ayırım gözetmesi, diğer görüşün muhaddis Minhal b. Amr'a mensup olduğunun belirtilmesi.

64. Zikredilen görüşün esasının açıklanması ve el-Minhal'in tamburu mübah kılan kimseler arasında sayılmasının caiz olmadığı ve hafız ile Zehebi'nin kendisine nisbet edilen söze dair açıklama.

65. Altıncı bölüm: Musikiyi mübah kabul edenlerin şüpheleri ve bu şüphelere cevap.

Bu bölümde İbn Hazm'ın delil gösterdiği iki hadis vardır. Birincisi Aişe (r.anha)'ın müellifin tasnif ettiği Muhtasar-u Sahihî'l-Buhari'den nakledilen hadis. Çünkü müellif bütün ziyadeleri ile birlikte ve sahihin çeşitli yerlerinde bulunan faydalı eklerini biraraya getirip toplamış bulunmaktadır. İbn Hazm ise bu hadisi sadece Müslim'e nispet etmekte ve İbn Hazm'ın delil diye gösterdiği hadisin ilgili bölümü.

66. İbn Hazm'a cevap ve hadisin onun aleyhine delil olduğunun açıklanması. Çünkü bu hadis Ebu Bekr (r.a)'ın şarkı söyleyen iki cariyeye tepki göstermekte dayandığı bir esası desteklemektedir. Peygamber de onun bu davranışını takrir ile

kabul buyurmuş, ancak bu asıl dayanağı bayramda def çalmanın mübah olduğuna dair bir kayıta getirmiş bulunmaktadır.

67. Peygamber (s.a)’ın herhangi bir işi takrir ile reddetmeyesine dikkat etmenin önemine ve bunun fıkhi sonuçlarına dair açıklamalar ihtiva eden önemli bir bahis Bedir kuyusuna atılanlara dair hadisin bir başka örnek olarak verilmesi, Peygamber efendimizin öldürülmüş müşriklere seslenmesi ve ashab-ı kiramın “sen ancak ruhları bulunmayan birtakım cesetlerle konuşuyorsun” sözlerini takrir buyurması, onun bu takririnin ashab-ı kiramın ölümlerini işitmediği şeklindeki anlayışlarını desteklediği, bu sebeple bu hususa müracaat edilsin çünkü oldukça faydalı bir bahistir.

68. Peygamber (s.a)’ın şarkı söyleyen iki cariye tepki göstermemesinin illetinin bayram olduğu ve hükmün var olmak ve yok olmak itibariyle illet ile birlikte olduğunun açıklanması, İbn Hazm’ın hatasının kaynağı, bu iki cariye küçük oldukları, Aişe (r.anha)’ın bebeklerle oynamasına dair hadise işaret ve İbn Hazm’ın yalnızca küçük çocukların bebeklerle oynamasını mubah görmesi, iki cariye hadisine karşı takındığı aynı tutum ile bu hadisi ve musikiyi haram kılan hadisleri bir arada telif etmiş olmak için aynı konumu takınmak zorunda olduğunun belirtilmesi.

69. Ebu’t-Tayyib et-Taberi’nin iki cariye hadisinin İbn Hazm’ın aleyhine delil olduğunu açıklaması, İbn Teymiye’nin buna yakın açıklamaları ve yine bu hususta İbnu’l-Kayyim ve Hafız İbn Hacer’in açıklamaları.

70. İbn Ömer’in yine İbn Hazm’ın delil gösterdiği bir çoban zurna sesini duymasına dair hadis ve bu hadisin bazı yollarıyla sahih olduğunun açıklanması.

71. İbn Hazm’ın bu hadis ile istidlal ettiğinin nakledilmesi ve dört bakımdan onun bu istidlalinin reddedilmesi, bunların ilkinde İbn Teymiye’nin sema ile istima (işitmek ile dinlemek) arasındaki farka dair değerli açıklamaları, emir ve nehyin özellikle dinlemek ile alakalı olduğunu belirtmesi ve buna dair bazı örnekler vermesi.

72. İkinci şekil: Hafız Abdu’l-Hadi’nin bu kıssanın genelliği olmayan muayyen bir vakıa olduğuna dair açıklaması, üçüncü şekilde kıssanın haram kılmaktan önce ceryan etmiş olma ihtimalinin açıklanması, dördüncüsünde de eğer mubahlık kabul edilse bile bunun çobanın zurnasına has olması.

73. Peygamber efendimizin zurnayı işitmekten –dinlemekten değil- bir kerahet bulunduğunun ve bunun şer’i bir kerahet olduğunun açıklanması, dinlemek ise daha ağır bir kerahettir. İbnu’l-Cevzi’nin bu hususta söyledikleri ve bu faslın sonunda raşid halife Ömer b. Abdu’l-Aziz’den az rastlanılır bir rivayet kaydedilmesi. Söz konusu bu rivayette şu da vardır: Çalgı aletlerini ve zurnayı açığa çıkarmak bir bid’attir, bu işi yapan taziri hak eder. Ayrıca çocuklarının çalgı aletlerinden nefret etmek üzere terbiye edilmesine dair ondan gelen bir başka rivayet.

74. Ömer b. Abdu’l-Aziz’in çocuklarının mürebbisine bunu emretmesi ve bunun kaynakları.

75. Düğün ve bayram dışında çeşitli sevinç ve münasebetlerde defin hükmü ile ilgili geniş açıklama Ömer (r.a)’ın düğün ve sünnet merasiminde def çalmaya dair İbnu’l-Kayyim’in zikrettiği rivayet ve bunun kaynağını belirtmekteki kusuru ve bu rivayetin zayıf ve munkatı olduğu.

76. Bazı kimselerin Peygamber (s.a)’ın gazadan selametle dönmesi halinde def çalmayı adayan siyahi cariye hadisini Peygamber efendimizin adağını yerine getirmesine müsaade etmesini delil göstermesine cevap, bu hadisin kaynakları, rahatına dair açıklama ve bu hadisin “şarkının zemmedilmesine dair hadisler...” eserini telif edenin zikretmediği hadislerden olduğu, dipnotta İbnu’l-Kayyim’in bu hadis ile birlikte çağdaş bir kimsenin hasen dediği zayıf bir başka kıssayı karıştırmakla hatasına dikkat çekilmesi, bir başkasının ise buna Mevaridu’z-Zaman’da “ay doğdu üzerimize...” kıssasını karıştırması ve bunun zayıf olduğunun

açıklanması, bu kıssanın hicrette mi yoksa Peygamber efendimizin Tebü’k’ten dönüşünde mi olduğu ile ilgili görüş ayrılığı, bunu kabul edilen gerçekler arasında zikredene cevap ve bu kıssada “def ve nağmeler”i ekleyen Gazali’ye cevap.

77. Munteka’l-Ahbar adlı eserde hadisin bulunduğu bölüme verilen başlık, buna cevap, İmam Hattabi’nin bu işin Peygamber efendimize has özelliklerden olduğu anlamı çıkartılacak şekildeki yorumu.

78. Dördüncü bölüm: Çalgı aleti olmadan şarkı söyleme: Çalgı aleti olmadan şarkının hükmüne dair geniş açıklama bunu mutlak olarak haram ya da mubah olduğunu söylemenin doğru olmadığı, hadiste belirtildiği üzere şiirin güzel ve çirkin kısımlarına ayrıldığı, Aişe’den buna yakın gelen rivayet ve onun Kab b. Malik’in şiirinden rivayette bulunduğu Peygamber (s.a)’ın bazen Abdullah b. Revaha’nın şiirini okuduğu, onun şiir dinlediği, Bilal’in hastalandığı vakit: Acaba bir gece... geçirecek miyim şiirini nağmeli okuması.

79. el-Bera b. Malik’in teğannisi, kardeşi Enes’in bu konuda ona tepki göstermesi ve ona cevap vermesi, hadisin kaynakları, sıhhatine dair açıklamalar; Üsâme b. Zeyd’in nasb türü şiir söyleyerek teganni etmesine dair rivayet, İbn ez-Zübeyr’in “Bilal teganni etti” sözü, bir kimsenin ona tepki göstermesi, ona karşılık vermesi ve her ikisinin kaynakları ile sıhhatlerine dair açıklama.

80. Rebah b. el-Muterif’in, Abdu’r-Rahman b. Avf’ın emriyle hac yolunda nasb türü teganni etmesi, Ömer b. el-Hattab’ın ona itiraz etmeyişi, ceyid bir sened ile kaynağının gösterilmesi, “nasb” tabirinin açıklanması ve bu hadis ve rivayetlerin delalet ettiği şarkıya dair açıklama, Aişe (r.anha)’ın neşelenerek başını sallayan ve teganni ettiğini gördüğü şarkıcı ile başından geçen olay ve dışarı çıkartılmasını emretmesi, bu kıssanın kaynakları ve hasen olduğunun açıklanması.

81. Beyhaki’nin bu hadis ve rivayetlerin bulunduğu bahse dair açtığı başlık, İbnu’l-Cevzi’nin şarkı kısımları ile ilgili sözleri ve bu hususta nihai hüküm ile hacıların, gazaya gidenlerin ve mübareze yapanların (cihad meydanında düşmanla teke tek çarpışanların) şarkılarının mubah olduğunun açıklanması.

82. Hida okuyanların şiirlerinin de bu kabilden olduğu ve “ey Enceşe şişeleri yavaşça sür” hadisi, bu hadisin ilgili notta tahricinin yapılması ve bununla birlikte Amir b. el-Etva’nın: “Allah’ım sen olmasaydın hidayet bulmazdık” şeklinde hida okuduğu Peygamber efendimizin de bunu itiraz ile karşılamayıp, ona dua etmesine dair hadisin zikredilmesi ve Şafii’nin hida ve bedevilerin şarkılarında sakınca olmadığına dair görüşü.

83. Aişe (r.anha)’ın yetim bir kızı, kocasına zifafa götürmesi ve Peygamber efendimizin: “Niçin size geldik, size geldik...” demediniz sözü, zahidlerin söyledikleri şiirlerin mubah kabilinden olduğu, buna dair bazı misaller, İmam Ahmed’in bunlardan birisine itiraz etmemesi ve bunu işittiğinde ağlaması, İbnu’l-Cevzi’nin tabiatları tahrik eden haram şarkı ile ilgili açıklaması, hevayı tahrik eden çeşitli nağmelerin ortaya konulduğunu ve bu hususta ilim adamlarının görüşlerini belirtmesi.

84. Sekizinci bölüm: Müzik aletlerinin ve şarkının haram kılınmasının hikmeti: Bu başlık altında şanı yüce Allah’ın teşri buyurduğu herbir hususta sonsuz hikmetlerinin bulunduğu iman etmenin vacip olduğuna dair önemli bir bahis bulunmaktadır. Kimileri bu hikmetleri görebilir, başkaları bunun farkına varmayabilir. Ayrıca müslümана düşen Allah’ın hükmüne teslim olmaktır. Kendisi bu hikmeti açıkça görsün ya da görmesin. Selefın böyle olduğuna dair açıklama. Bunların başında Ebu Bekir es-Sıddik (r.a)’ın Hudeybiye sulhündeki gözkaşırtıcı tutumu ile başta geldiği Sehl b. Huneyf’in: Ey insanlar kendi görüşlerinizi itham altında tutunuz demesi, Ömer’in Hudeybiye barışı şartlarına karşı tutumu... ve Hafız’ın bu tutumuna dair açıklamaları.

85. Zuheyr b. Rafi'in Peygamber (s.a)'ın kendisine üçte bir ve dörtte bir karşılığında araziyi kiraya vermesini yasaklamasına teslimiyet göstermesine dair gözkaşırtıcı bir örnek, davulun: "Allah'a ve Rasûlüne itaat bizim için daha faydalıdır" demesi, cinlerden iman edenlerin Peygamber (s.a)'ın kıraatini dinlemeleri ve Ashab-ı Kiram'ın rûku ve sücudda ona itaat ve boyun eğmelerine hayret etmelerine dair kıssa, bu itaatın zahiren ve batınen müslümanda tahakkuk etmesi gerektiğinin açıklanması, hevasına uysun ya da uymasın durumun değişmediği, itaate muhalif hususlardan birisi de bazı sufilerin nağme ve şarkı seslerini musiki nağmelerini mubah kılma sonucuna varmak üzere kuşların seslerine kıyas etmelerinin itaate muhalif hareketin bir örneği olduğu

86. Bir başkalarının bu yolla sarhoşluk veren nebizi helal kabul etmek sonucuna vardığına dair bir örnek. Bu da bu kişi ile İyaz b. Muaviye arasında cereyan etmiş bir hikayede ortaya çıkmaktadır. O zekası ile bunu helal kabul eden kişinin kendi üslubu ile bu kimseye karşı delil ortaya koymayı başarmıştır. İbnu'l-Kayyim'in sufilerin kıyasını çürüten açıklaması.

87. Şarkının haram kılınış hikmetine dair soru ve cevabı, bunun seleften gelen rivayetlerde zikredilmiş olduğu ve "boş söz" ayetinden esinlenildiği, bu ayetin şarkı hakkında indiği ve bunun sahih senetlerle birisi İbn Abbas'tan olmak üzere seleften dört ayrı senet ile tahrir edilmesi.

88. İkincisi İbn Mesud'dan gelmiş bir rivayet olup, bu hususta o yemin dahi etmiştir. Bunun sahih bir senet olarak tahriri, üçüncüsü İkrime'den hasen bir senet ile, dördüncüsü Mücahid'den sahih bir senet ile gelmiş olduğunun beyanı.

89. İbn Mesud'un: "Şarkı kalpte münafıklığı yeşertir" sözünün kaynaklarının gösterilmesi, bazı çağdaşların aksine senedinin sahih olduğunun açıklanması. Bu çağdaşlardan biri de sahih hadisleri zayıf kabul eden bir kimsedir. İbrahim en-Nehai'nin, İbn Mesud'dan rivayete dair etraflı açıklamalar ve İbn Mesud'a yetişmemiş olsa dahi bu rivayetin sahih olduğunun açıklanması.

90. Kufeli Hammad b. Ebi Süleyman'ın kısa bir biyografisi, onun sika ve müctehid bir kimse olduğu, İbn Mesud'un sözünün birisi merfu iki ayrı rivayet yolu ve İbnu'l-Kayyim'in mevkuf rivayeti sahih kabul etmesi, Alusi'nin de bunun merfu hükmünde olduğunu söylemesi.

91. Şabi'den gelen rivayet ve bunun hasen bir senet ile oldukça nadir rastlanılan bir kaynaktan tahririnin yapılması.

92. Şarkının bunca masiyet arasında münafıklığı yeşertmesinin nasıl açıklanabileceğine dair soru ve İbnu'l-Kayyim'in başkası tarafından verildiği tespit edilemeyecek türden cevabı.

93. Dinleterek ve dinleyerek şarkı ile oyalanan kimselerin herbirisinin "eğlence edinmek için boş sözleri satın alırlar." (Lokman, 31/6) ayetinde sözü geçen yergiden kendine göre bir payının bulunduğu dair açıklama, buradaki "lam" harfinin akıbet lamı olduğunun belirtilmesi, "satın alma"nın da değiştirme ve tercih etme anlamında olduğu, İbnu'l-Kayyim'in bu husustaki açıklamaları.

94. İbn Hazm'ın seleften gelen bu rivayetlerde üç bakımdan delil olacak bir taraf bulunmadığına dair iddiasına tek tek cevap vermek.

95. İbn Atiye el-Endulusi'nin ayet-i kerimeyi yalnızca kafirlere tahsis eden İbn Hazm'ın aksine bu ümmetin isyankarlarını da kapsayacak şekilde tefsir etmesi ve İbn Hazm'ın el-Muhalla'daki açıklamalarını "İbahatu'l-Melahi" adlı risalesindeki sözleriyle çeliştiği müfessirlerin çoğunun ayet-i kerimeyi şarkı ile tefsir ettiği.

96. Şarkının haram kılınması hikmetini gösteren hususlardan birisi de "Seddu'z-Zerai" ilkesi olduğu, İbnu'l-Kayyim'in bu husustaki açıklamaları, haramları iki kısma ayırması, haram olan bir şeye bakmak ile mubah olan bir şeye bakmak

arasında fark gözetmeyen, haram olan bir şeyi dinlemek ile mubah olan bir şeyi dinlemek arasında fark gözetmeyeceğine cevap vermesi.

97. Güzel kadına bakmak gibi kötülüğe giden yolu kapatmak için “Seddu’z-Zeria” yapılan yasaklara örnekler ve şarkının yasaklanışını kabul etmeyen kimsenin bu misalleri de kabul etmeyen kimse gibi olacağı, İbnu’l-Kayyim’in bu husustaki açıklamaları.

98. Müellifin namaz kılan bir kimseyi parmaklarını bir şarkı ritmine uydururcasına yere vurduğunu, Cuma günü hutbeyi dinlemek üzere otururken bu işi yaptığını görmesi.

99. Sufilerin şarkıları ve İslami marşlar. Bu başlık altında oldukça önemli bir bahis bulunmaktadır. Buna göre ancak Allah’a ibadet edilir ve Allah’a ancak teşri ettiği şekilde ibadet yapılır. İşte bu şehadet kelimesinin manasının gerçekleştirilmesidir. Bu yolla kul Allah’ın sevgisine nail olur. Müellifin yazdığı bir mukaddimede söyledikleri ile “eğer Musa hayatta olsaydı, bana tabi olmaktan başka bir şey yapamazdı” hadisi ve bunun hasen olduğunun belirtilmesi.

100. Sahih ve kudsi hadiste: “...Kulum bana kendisine farz kıldığım şeylerden daha çok sevdiğim hiçbir şeyle yakınlaşmış değildir...” hadisi ve yüce Allah’a yakınlaştıracı sebeplere yapışmanın vücub. Bu da sadece Rasûlullah’a tabi olmaktır. Şeriata muhalif sufilerin şarkıları ile dine marşlara müptela olanlara üç hususu hatırlatmakla öğüt: Sözü geçen bu şarkılar sonradan ortaya çıkmıştır. Selef bunları bilmiyordu; Yüce Allah’a Rasûlullah (s.a)’ın getirdiklerinden başkası ile yakınlaşmaya kalkışmak caiz değildir. İsterse bunun aslı meşru olsun. Bayram namazları için ezan okumak gibi.

101. Şeyhu’l-İslam İbn Teymiye’nin bu husustaki fetvası ve aslı itibariyle mubah olan bir şeyin ibadet olmak üzere yapılmasının caiz olmadığını açıklayan mahiyette birtakım sorulara verdiği cevabı, buna dair misaller, bazılarında Peygamber (s.a)’ın güneşte ayakta dikilmeyi adayan bir kimsenin bu durumunu reddettiği... Bu hadisin sahih olduğunun açıklanması, bid’atin iblis tarafından masiyetten daha çok sevilmesinin sebebi, Allah’ın teşri buyurmadığı herhangi bir hususla Allah’a yakınlaşmanın caiz olmadığı –aslı meşru olsa dahi- ve buna dair bazı misaller, bu misallerden birisi de bayram namazları için ezan okumaktır. O halde Allah’ın haram kıldığı şeylerle ona yakınlaşmak asla caiz değildir, Allah’ın haram kıldığı şeylerle Allah’a yakınlaşmaya kalkışanın cezası.

102. Sözü geçen Allah’a yakınlaşmak kafirlere ve onların “ıslak çalmak” ve “el çırpma” suretiyle ibadet etmeleri, ona dair açıklamalar, ilim adamlarının sufilerin şarkılarını reddetmeleri, İmam Şafii’nin “Tağbir” tarzını zındıkların ortaya koyduklarına dair sözü ve bu sözün Ahmed’in de bu işi yasaklaması ile anlamının açıklanmasıyla birlikte tahricinin yapılması, İbn Teymiye’nin buna dair açıklaması ve bu işin zındıklarca uydurulmuş olduğunu pekiştirmesi, bunlardan birisinin er-Ravendi olduğu ve tağbirin vacip olduğunun Ravendi tarafından açıkça ifade edilmesi.

103. İbn Teymiye’nin defle birlikte besteli beyitleri dinlemek üzere toplanmanın meşru olmadığını, İslam dininde kesinlikle bilinen hususlardan olduğunu tahkik ile ortaya koyması ve haram semanın zararları hakkında etraflı bir fetvası. Bu işin ruhlarda şarap gibi etki gösterdiği, insanları şaraptan daha çok Allah’ı anmaktan alıkoyduğu ve onların ateşe girmeleri ve buna benzer şeytani birtakım hallerine dair açıklamalar.

104. Çağdaş kimselerden şeytanın insanı gerçek anlamıyla çarpmasını inkar edenlerin görüşlerinin dipnotta reddedilmesi ve bu kimselerin bu hususta insanlara karşı gerçeği sulandıran bir kitap telif ettiği, adeti üzere bu husustaki sahih hadisleri zayıf kabul ettiği.

105. Çeşitli ihtisas alanlarında ve çeşitli dönemlerde ünlü İslam alimlerinden bir kesimin sufilere şarkıların haram olduğuna dair sözleri, bunun müslümanların icmainsına muhalif bir bid'at olduğuna. Bunlar arasında Ebu't-Tayyib et-Taberi, İmam Tartuşı, İmam Kurtubi, Hafız İbnu's-Salah ve İmam Şatibi de vardır.

106. Bid'at ve heva ehlinin dayandığı bazı esasların merhum Şatibi'nin sözlerinden özetle kaydedilmesi, bunları dipnotta görebilirsiniz.

107. Bunlardan birisi İbnu'l-Kayyim (rahimehullah)tır. O bu hususta ulaşılabilir en ileri noktaya varmıştır. "Mes'eletu's-Sema" adlı eserindeki bazı açıklamaları ve onları redde dair bazı beyitleri.

108. Bunlardan birisi de muhakkik Alûsi olup, o minarelerde temcit adı verilen şarkılara tepki gösterip reddetmekte, ayrıca şarap, sarhoşluk, Leyla, Sadi gibi isimleri ezgilerinde zikreden sufilere karşı çıkması, el-Izz b. Abdi's-Selam'dan bu hallerine karşı aşırı tepkisini nakletmesi.

109. Sufi semain Allah'a yakınlaştırmacı bir ibadet olduğuna inanmaktan alabildiğine sakındırmak, bu işi kasten yapanı Allah katında değer taşımamakla nitelendirmesi, buna şeriatin kemalini delil göstermesi, müellefin Um Kulsum'un şarkılarını Allah'ı zikrederken dinlediğini açıkça ifade eden bir öğrenci ile başından geçenler ve öğrencinin Um Kulsum'un şarkılarıyla cennette huru'l-ıyni hatırladığını belirtmesi ve müellifin cevabı.

110. Buna benzer çağdaş Gazali hocaefendinin Um Kulsum ile Feynuz'un şarkılarını dinlediğini fakat bunları güzel bir niyetle yaptığını itiraf etmesi, "ameller niyetler iledir" hadisinin anlamını bilmediğini açıklanması.

111. Sufi şarkıların uğursuzluklarından birisi de onlardan birilerinin: "Şarkı dinlemek mürid için Kur'an dinlemekten daha faydalıdır" demesi, Gazali'nin İhya-u Ulumi'd-Din'de bunu "mürid" lafzı yerine "şeyhler" lafzını zikrederek açıklaması. Böyle bir kanaatin tehlikesi, İbnu'l-Kayyim'in yazdığı şiirlerle bunları reddetmesi.

112. İslami ya da dini marşlara dair son bir söz ve bunların sufi şarkılar hükmünde olduğunun açıklanması, bunlarda başka birtakım muhalif hareketlerin de bulunabileceği.

113. Dimaşk'ta caiz marşların okunduğu kasetlerin yayılmaya başladığı tarihi dönem ve bunların sonunda def ile birlikte söylenecek şekilde geliştiği, gençlerin bunlarla oyalanarak, Kur'an-ı Kerim'den ayrı düştüğü, yüce Allah'ın: "Rasul: 'Ya Rab gerçekten benim kavmim bu Kur'an'ı terketti' dedi." (el-Furkan, 25/30) buyruğunun genel çerçevesinin onları da kapsadığı ve bunun İbn Kesir'in bu ayeti tefsiri ile pekiştirilmesi.

Cenab-ı Allah'a hamd-u senalar olsun ki çalgı aletlerinin haram kılınmasına dair bu kitabın tercümesi burada sona ermektedir.